

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys

TAMPERE
KANTAKAUPUNGIN YMPÄRISTÖ-
JA MAISEMASELVITYS

Tampereen kaupunki
Kaupunkiympäristön kehittäminen
Maankäytön suunnittelu
Julkaisu 1
ISBN 978-951-609-362-1
ISSN 1797-321X

Toteutus:

Tampereen kaupunki
Suunnittelupalvelut / Selvitykset ja arvioinnit

Kuvat:

Museotoimi / Kuva-arkisto
Yhdyskuntatuotanto / Suunnittelupalvelut
Konsernihallinto / Omistajaohjaus ja maapolitiikka / Kiinteistötoimi
Viranomaispalvelut/ Rakennusvalvonta
Kaupunkiympäristön kehittäminen / Viestintä
Lentokuva Vallas Oy
Skylinefoto
Anivector Oy
Milla Törmä
Olli Virtanen
Yksityiset kokoelmat

Pohjakartat:

Tampereen kaupunki / Kaupunkimittaus

Taitto:

Birgitta Helsing

Paino:

Esa Print Oy 2008

ESIPUHE

Tampereen kaupunkiseutu on syntynyt vauraiden maaseutupitäjien kainaloon. Näistä vaiheista ovat kertoneet alueen lukuisat kartanot peltoineen ja avoimine maisematiloineen. Pelloista on kantakaupungissa kuitenkin enää vain vähän jäljellä muistuttamassa menneestä historiasta. Tampere syntyi suurten järvien, Näsijärven ja Pyhäjärven, väliselle kannakselle, mikä edesauttoi kaupungin nopeaa teollistumista edullisten kulkuyhteyksien ja keskeisen sijaintinsa johdosta. Teollisuuden rinnalla agrariakulttuuri jatkoi eloaan. Kantakaupungin pelto- ja laidunalueet olivat laajimmillaan 1900-luvun alussa, mutta väkiluvun kasvaessa yhtenäiset peltoalueet pirstoutuivat: pellot olivat jo 1950-luvulla selvästi asutuksen pirstaloimia ja 1970-luvulla selkeitä peltokokonaisuuksia oli jäljellä vain vähän, lähinnä kaupungin itäosissa.

Asemakaavaopin professori Terttu Pakarinen on artikkelissaan ”Mitä Tampere näyttää maailmalle” (Aamulehti 27.10.2005) todennut mm., että kaupunkimaisema on eräs ihmisen identiteetin perustoista. Missä määrin siitä koituu identiteettiä syventävä tekijä riippuu hänen mielestään paljolti siitä, kuinka hyvin osaamme nostaa kaupunkirakentamisessa eri aikakausien piirteet esiin. Nyt ollaan hänen mukaansa hakemassa kokonaisnäkemystä siten, että kaupungin erilaistuneiden osien ja eri historiallisten kerrostumien moninaisuudesta löydettäisiin kaupunkikerrostumien ja -rakenteiden koko rikkaus.

Vanha viisaus toteaa, ettei maisema ole ainoastaan paikka tai näkymä vaan se on fyysisen ympäristön ohella osa syvintä sisintämme. Identiteettimme siis syntyy vuorovaikutuksesta ympäristömme kanssa. Pellot, järvet ja metsät merkittävänä osana elämänmuotoamme suomalaisessa yhteiskunnassa kertovat historian eri vaiheista ja kulttuuriperinnostämme muovaten ajattelutapaamme ja arvomaailmaamme. Ne synnyttävät samalla yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteistä muistia, jota ilman nuoret jäävät juurettomiksi ja kyvyttömiksi jäsentymään yhteisöön. Toimittaja Erkki Toivasen mukaan rakkaus kotiseutuun ja valmius vaalia sen kulttuuriperinnettä ovat avainasemassa juurrutettaessa identiteettiä maaperään, josta se on syntynyt ja joka sitä siksi parhaiten ravitsee.

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksen pohjana on kantakaupungin viheralue selvityksen 1994 luonnos, jota on päivitetty ja laajennettu. Selvityksessä on tutkittu luonnon- ja kulttuuriympäristön osatekijöitä sekä niiden vuorovaikutussuhteita ja merkitystä. Uusina osioina ovat Tampereen kulttuurimaiseman kehitystä sekä viheralueiden arvoja ja kokemista kuvaavat osiot, jotka syventävät ja täydentävät aikaisempaa selvitystä. Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys pyrkii valottamaan Tampereen maiseman peruspiirteitä selvittämällä kulttuurimaiseman ajallista kehitystä, maisemakuvan ja -rakenteen merkitystä sekä määrittelemällä ja luokittelemalla kantakaupungin viherverkon ja siinä sen tärkeimmät osakokonaisuudet.

Laadittu selvitys palvelee maankäytön suunnittelua, mutta se on myös hyödynnettävissä eri hallintokuntien ja tuotantoyksiköiden päätöksenteossa. Selvitys muodostaa yhdessä Tampereen Viheralueohjelman 2005-2014 kanssa viheralueiden pitkän aikavälin tavoite- ja kehittämissuunnitelman pyrkien turvaamaan viheralueiden määrää ja laatua sekä käyttäjien tarpeita. Näin ne osaltaan ovat synnyttämässä vuorovaikutusta ihmisen ja ympäristön välillä lisäten parhaimmillaan yhteenkuuluvuuden tunnetta, tamperelaisuutta.

Kaarina Kivimäki
Ympäristöarkkitehti

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	9
2. Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksen perusteet	11
2.1. Selvityksen lähtökohdat ja tavoitteet.....	11
2.2. Selvityksen organisaatio ja yhteistyötahot	17
2.3. Selvityksessä käytetty aineisto	18
2.4. Keskeisten peruskäsitteiden määrittely	18
3. Tampereen maiseman nykytila	21
3.1. Kantakaupungin alueen eloton luonnonympäristö.....	21
3.2. Eliöstö- ja biotooppiselvitys.....	35
3.3. Maisemarakenne	43
3.4. Tampereen kulttuurimaiseman kehitys	48
4. Tampereen kantakaupungin viherverkko	59
4.1. Yleistä	59
4.2. Viheralueiden kehityspiirteitä Suomessa ja Tampereella.....	60
4.3. Viherverkosta yleisesti	63
4.4. Kantakaupungin viherverkko	64
4.5. Seudulliset viheralueet.....	68
4.6. Viheralueet suuralueittain	70
4.7. Viheraluetilastoja.....	76
4.8. Viheralueiden merkitys ja tehtävät.....	80
5. Tampereen viheraluejärjestelmä	83
5.1. Yleistä	83
5.2. Järjestelmän tarkoitus ja rakenne	84
5.3. Tyypittely	85
6. Merkittävät viherverkon osat	95
6.1. Lähtökohdat ja määrittelyperusteet.....	95
6.2. Viheralueiden arvot ja kokeminen.....	100
6.3. Viheralueiden uhat kestävän kehityksen näkökulmasta tarkasteltuna	113
6.4. Kohdekortit.....	119
7. Johtopäätökset	199

Lähteet

Liitteet

JOHDANTO

Tampereen kaupunkirakenne oli 1990-luvun puolivälissä saavuttamassa kantakaupungin rajat ja kytkeytymässä entistä laajemmin naapurikuntien rakenteeseen. Silloisten suunnittelutavoitteiden mukaisesti kantakaupungin alue pyrittiin jäsentämään viherverkon avulla osakokonaisuuksiksi ja samalla kytkemään kaupunki ympäröiviin viheralueisiin. Kantakaupungin yleiskaavatyössä 1988 jo koottiin viherverkkoa koskevaa perusselvitysaineistoa, mutta sitä täydennettiin välittömästi yleiskaavan 1998:n tarpeisiin. Kootun aineiston pohjalta syntyi raportti Tampereen kantakaupungin viheralueselvitys 1994.

Laaditun selvityksen päätavoitteena oli viherverkkoa koskevan järjestelmän luominen niiden alueiden osoittamiseksi, jotka luonnontalouden, maiseman, kaupunkikuvan tai virkistystoimintojen kannalta tuli säilyttää rakentamattomina. Viheralueselvitys konkretisoitui yleiskaavan karttana 2, Viherverkko, joka vahvistui yleiskaavan vahvistumisen myötä. Selvitystä hyödynnettiin myös täydennysalueiden ja viheralueiden suunnittelussa. Selvityksen laadinta oli yleiskaavoituksen vastuulla, mutta työryhmään kuului edustajia myös puisto-osastosta. Selvitystä oli tarkoitus käyttää kaupunkisuunnittelu- ja kaavoitustehtävien tukena. Selvitysluonnosta käsiteltiin kaupunginhallituksen suunnittelukokouksessa 3.10.1994, jossa se merkittiin tiedoksi.

Kymmenen vuotta myöhemmin käynnistyi selvityksen päivitystyö, jossa näkökulmaa syvennettiin ja laajennettiin viherverkon tarkastelusta vielä kokonaisvaltaisempaan maiseman ja sen syntyhistorian kuvaamiseen. Tämän selvityksen osatavoitteena on osoittaa kantakaupungin maisemalliset ominaispiirteet ja osa-aluekohtaiset erityispiirteet kaupunkirakenteen täydentämisen, tiivistämisen ja viheralueiden suunnittelun lähtökohdaksi. Aikataulusta ja aineiston laajuudesta johtuen päähuomio kiinnitettiin viherympäristöjen kuvaamiseen. Selvityksen päätavoitteena on yhtenäisen ja kattavan viherverkon määrittäminen ja viherverkon ongelma-alueiden selvittäminen luonnonolosuhteet, maisemarakenne, luonnon monimuotoisuus ja viheralueiden kestävä käyttö huomioon ottaen. Liitekartassa 20, Viherverkko, on osoitettu yleis- ja/tai asemakaavan 31.12.2006 päivätyn tilanteen mukaiset viheralueet. Näiden lisäksi on karttaan merkitty merkittävän viherverkon osat (56 kpl), jotka ovat erityisen tärkeitä elinvoimaisen viherverkon säilymisen kannalta ja joita näin ollen voidaan muuttaa vain erityisistä syistä. Erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi olosuhteita, joissa alueen säilyttäminen muuttumattomana edellyttäisi kohtuuttomia kustannuksia. Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksen täysin uusina osioina ovat Tampereen kulttuurimaiseman kehitystä ja viheralueiden arvottamista koskevat osiot, jotka muodostavat merkittävän ja arvokkaan lisän tähän työhön.

Selvitystyö käynnistettiin vuonna 2004. Työn ideoinnista ja toteutuksesta on vastannut Suunnittelupalveluiden selvitys- ja arviointiryhmä ympäristöarkkitehti Kaarina Kivimäen johdolla. Ympäristösuunnittelija Saija Torniainen on vetänyt projektia ja laatinut osiot: Selvityksen lähtökohdat ja tavoitteet, Eloton luonnonympäristö, Kantakaupungin viheralueet, Tampereen viheraluejärjestelmä ja Viheralueiden uhat kestävän kehityksen näkökulmasta tarkasteltuna. Suunnittelusihteeri Milla Törmä on laatinut osiot: Keskeisten peruskäsitteiden määrittely, Maisemarakenne, Kulttuurimaiseman kehitys sekä Viheralueiden arvot ja kokeminen. Ympäristösuunnittelija Kari Korte on vastannut Eliöstö- ja biotooppiselvityksestä. Kaavoitussihteeri Erkki Kuusela on laatinut viheraluetilastot. Merkittävien viherverkon osien kehittämiskorttien historiakuvaukset on kirjoittanut Milla Törmä, nykytilakuvauksen laadinnassa ovat olleet Milla Törmän lisäksi mukana Saija Torniainen ja suunnittelusihteeri Henna Blåfield. Johtopäätöksistä on vastannut selvitys ja arviointi-ryhmän jäsenet. Saija Torniainen, suunnittelija Tuija Rönöman sekä kaavoitusavustajat Birgitta Helsing, Maikki Jokinen ja Pirjo Palokangas ovat laatineet liitekartat. Selvityksen on taittanut Birgitta Helsing. Heille kaikille lausumme lämpimät kiitoksemme.

2 KANTAKAUPUNGIN YMPÄRISTÖ- JA MAISEMASELVITYKSEN PERUSTEET

2.1. SELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys on päivitetty ja laajennettu versio Tampereen kantakaupungin viheralueselvityksen 1994 luonnoksesta. Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksen laatimisella toteutetaan osaltaan valtuustokausittain laadittavaa kaupunkistrategiaa.

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksen tavoitteet ovat:

- osoittaa Tampereen kantakaupungin maisemalliset ominaispiirteet ja osa-aluekohtaiset erityispiirteet kaupunkirakenteen täydentämisen, tiivistämisen ja viheralueiden suunnittelun lähtökohdiksi
- edistää luonnon monimuotoisuuden säilymistä
- muodostaa yhtenäinen ja kattava viherverkko kantakaupungin alueelle luonnonolosuhteet ja maisemarakenne huomioon ottaen
- selvittää kantakaupungin viheralueiden laatu, määrä, ja sijainti
- varata riittävän laajoja ja monipuolisia viheralueita kantakaupungin alueelle
- ajantasaistaa viheralueselvityksessä 1994 esitetty viherverkko ja uudelleen arvottaa viheralueiden keskinäinen merkittävyys
- edistää viheralueiden kestävästä käytöstä
- huolehtia yhdessä Tampereen viheralueohjelman 2004-2014 kanssa kantakaupungin puistomaisen, viihtyisän ja monipuolisen ympäristön säilymisestä

Selvityksen perusajatuksena on näkemys, että elinympäristön elinvoimaisuutta, terveellisyyttä, turvallisuutta ja viihtyisyyttä voidaan lisätä sekä säilyttämällä olemassa olevaa luontoa että kehittämällä ympäristöä aktiivisesti maisemarakenteen sanelemia periaatteita kunnioittaen. Erityistä painoarvoa selvityksessä on asetettu kaupunkirakenteen läpi jatkuvan yhtenäisen viherverkoston luomiselle sekä merkittävien viherverkon osien määrittämiselle ja kehittämiselle.

Selvityksen lähtökohdanna on ollut Tampereen kantakaupungin maisemallisten ominaispiirtei-

den ja osa-aluekohtaisten erityispiirteiden selvittäminen kaupunkisuunnittelun taustaksi ja näihin perustuen määritellä kantakaupungin maisemarakenne. Ympäristö- ja maisemarakenteen kartoituksen pohjalta on kaupunkirakenteen sisällä olevat viheralueet ja -käytävät koottu yhtenäiseksi viherverkostoksi ja tehty viheralueselvityksessä 1994 määriteltyyn viheraluejärjestelmään tarvittavat ajantasaistukset. Selvityksessä on käsitelty myös Tampereen kulttuuriympäristön kehitystä, sen arvoja ja muita viheraluejärjestelmään liittyviä teemoja. Keskeisenä ajatuksena on, että viheralueet yhdessä rakennetun ympäristön ja muun luonnonympäristön kanssa muodostavat elinvoimaisen, toimivan, viihtyisän, terveellisen ja turvallisen kokonaisuuden, jossa eri käyttäjäryhmien tarpeet on pyritty ottamaan huomioon.

Selvityksen erityisenä tarkastelukohteena ovat olleet kantakaupungin viher- ja virkistysalueet. Viheralueet ovat kaupunkiin ja taajamiin liittyviä, kasvillisuuden luonnehtimia alueita, joilla on sekä tärkeitä toiminnallisia että ekologisia tehtäviä. Viheralueisiin katsotaan tässä selvityksessä kuuluvaksi kaupunkipuistot, luonnonmukaiset lähivirkistysalueet, maiseman- ja luonnonhoitoalueet, urheilu- ja virkistyspalvelujen alueet, suojaviheralueet, liikenneviheralueet, erityisalueet kuten hautausmaat ja ryhmäpuutarha-alueet, suojelualueet ja muut arvokkaat luonnonalueet, maa- ja metsätalousalueet sekä korttelialueiden kasvillisuusosat.

Selvitys palvelee maankäytön suunnittelua, mutta sitä voidaan hyödyntää myös eri hallintokuntien ja tuotantoyksiköiden päätöksenteossa kuten liikuntatoimissa, ympäristöpalveluissa sekä katu- ja vihertuotannossa.

YMPÄRISTÖSELVITYKSIÄ KOSKEVIA LAKEJA JA SOPIMUKSIA

Euroopan unionin komissio on laatinut ehdotuksen kuudenneksi ympäristöä koskevaksi **toimintaohjelmaksi** vuosille 2001-2010. Painopistealoina ovat ilmastomuutos, luonnon monimuotoisuus, ympäristöterveys sekä luonnonvarojen käyttö ja jätehuolto.

Euroopan neuvostossa valmistellun ja Suomessa 2006 voimaan astuneen **eurooppalaisen maisemasopimuksen** tavoitteena on mm. maisemasuojelun, -hoidon ja -suunnittelun edistäminen. Sopimuksen lähtökohtana on, että maisema on tärkeä ihmisen hyvinvoinnille, kansalliselle identiteetille ja kulttuurille.

Suomen perustuslain (20 §) mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Selvityksen laadintaan on vaikuttamassa myös useita eri lakeja ja säädöksiä, joista keskeisimpinä ovat **valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista, kuntalaki, maankäyttö- ja rakennuslaki** sekä -asetus, laki yleisistä teistä, maa-aineslaki, rakennussuojelulaki, vesilaki, metsälaki, muinaismuistolaki, luonnonsuojelulaki ja ympäristönsuojelulaki.

Kuntalaissa kunnan tehtäväksi määritellään mm. kestävän kehityksen edistäminen alueellaan (KuntaL 1 §).

Maankäyttö- ja rakennuslaissa alueiden käytön suunnittelun tavoitteeksi on asetettu mm. terveellisen, turvallisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien tarpeet huomioon ottavan elin- ja toimintaympäristön edistäminen. Tämä koskee myös luonnon monimuotoisuutta ja muita luonnon arvoja (MRL 5 §). Lain sekä asetuksen mukaan suunnittelun tulisi perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin (MRL 9 § ja MRA 1 §). Rakennettua ympäristöä, maisemaa ja luonnonvaroja tulee myös vaalia ja varata riittävästi virkistykseen soveltuvia alueita (MRL 39 § ja 54 §).

Luonnonsuojelulain tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen sekä luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävä käytön tukeminen. Laissa määritellään myös ne luonnontilaiset tai luonnontilaiseen verrattavissa olevat alueet, joita ei saa muuttaa niin, että luontotyyppin ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu (LSL 29 §).

Ympäristönsuojelulaki on maaperän, veden ja ilman pilaantumisen torjunnan yleislaki, jonka tarkoituksena on koota kaikki ympäristönsuojelua koskevat säännökset samaan lakiin.

Lakiin sisältyy mm. maaperän ja pohjaveden pilaamiskiellot (YsL 7 § ja 8 §).

Yleisiä teitä koskevassa lain 10 §:ssä todetaan, että yleinen tie on sijoitettava ja tehtävä siten, että ympäristölle koituvat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi.

Maa-aineslain 3 § toteaa maa-aineksen ottamisen kielletyksi, jos siitä aiheutuu haittoja maisemakuvalle, luonnon kauneusarvoille ja erikoisille luonnonesiintymille tai se aiheuttaa huomattavia tai laajalle ulottuvia muutoksia luonnonsuhteissa tai vaarantaa tärkeitä pohjavesialueita.

Rakennussuojelulla suojellaan kulttuurikehitykseen tai historiaan liittyviä rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi. (RSL 1 §)

Muinaismuistolain mukaisesti kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta. Ilman lain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäännökseen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty. (MML 1 §)

Vesilain mukaisesti vesistöä ei saa johtaa vettä tai ryhtyä vesistöä tai maalla muuhun toimenpiteeseen siten, että siitä tai sen seurauksena voi aiheutua sellainen vesistön aseman, syvyyden, vedenkorkeuden, vedenjuoksun tai muu vesiympäristön muutos, joka mm. vähentää luonnon kauneutta, ympäristön viihtyisyyttä, kulttuuriarvoja tai vesistön käyttökelpoisuutta vedenhankintaan tai sen soveltuvuutta virkistyskäyttöön (VL 15 §). Samoin luonnontilaisia uomia ei saa muuttaa niin, että uoman säilyminen luonnontilaisena vaarantuu. Edellinen koskee myös luonnontilaisia lähteitä (VL 17 a §).

Metsälain tarkoituksena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä hoitoa ja käyttöä siten, että metsät antavat kestävästi hyvän tuoton samalla, kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään. Metsiä tulee hoitaa ja käyttää siten, että yleiset edellytykset metsien biologiselle monimuotoisuudelle ominaisten elinympäristöjen säilymiselle turvataan. Laissa on lueteltu metsien monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt. (ML 10 §)

VIHERALUEITA KOSKEVIA SUUNNITELMIA, OHJELMIA JA STRATEGIOITA

VALTAKUNNALLISET ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEET

Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa (30.11.2000) mm. todetaan, että kestävä kehitys tarkoittaa kestävää energian ja luonnonvarojen käyttöä, ympäristökuormituksen sopeuttamista luonnon sietokykyyn, kestävää materiaaliloutta sekä biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä. Se painottaa myös luonnonvarojen saatavuuden turvaamista tuleville polville, arvokkaiden luonnonalueiden ja niiden monimuotoisuuden säilyttämistä, ekologisten yhteyksien turvaamista suojelualueiden välillä sekä luonnon virkistyskäytön edistämistä.

MAAKUNTAKAAVA

Pirkanmaan 1. maakuntakaavan (valtioneuvosto vahvistanut 29.3.2007) mukaan tulee laadukasta elinympäristöä vaalia ja kehittää mm. sijoittamalla uudet rakentamisalueet niin, että maisemalliset peruselementit säilyvät, säilyttämällä ja hyödyntämällä Pirkanmaan monipuolinen luonto ja maisemallisuus sekä hoitamalla Pirkanmaan valtakunnallisesti merkittäviä maisema-alueita ja arvokkaita kulttuuriympäristöjä. Maakuntakaavan virkistys- ja matkailun aluevarausten päätavoitteita ovat mm. luontosuhteiltaan hyvin virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden suojaaminen muulta maankäytöltä, virkistysmahdollisuuksien sekä reitistöjen ja alueiden välisten yhteyksien turvaaminen erityisesti kasvavissa taajamissa sekä ympäristöltään vetovoimaisten ja liikenteellisesti hyvin saavutettavien alueiden varaaminen virkistys- ja matkailukäyttöön.

TAMPEREEN KANTAKAUPUNGIN YLEISKAAVA 1998

Kantakaupungin alueella on voimassa ympäristöministeriön 12.12.2000 vahvistama (osa vahvistettu 14.2.2003) yleiskaava. Kantakaupungin yleiskaavassa on määritelty kaupungin maankäytön pääpiirteet ja varattu alueita eri käyttötarkoituksiin. Yleiskaavan avulla kehitetään kaupunkiympäristön toimivuutta, taloudellisuutta, viihtyisyyttä sekä vaalitaan rakennettua ympäristöä, maisemaa, luonnonarvoja ja virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyttä.

Kantakaupungin yleiskaava 1998 koostuu selostuksen lisäksi kahdesta kartasta: Maankäyttö sekä Viherverkko ja suojelu. Viherverkko-kartta laadittiin Viheralue selvityksen 1994 pohjalta, jossa luotiin Tampereen viheraluejärjestelmä ja määriteltiin (1) merkittävät viheralueena säilytettävät alueet ja (2) viheralueena säilytettävät alueet.

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksen laadintaan vaikuttavat mm. seuraavat kantakaupungin yleiskaavan lähtökohdat:

- Kaavan päämääränä on kaupunkirakenteen täydentäminen ja tiivistäminen säilyttäen kuitenkin kantakaupungin puistomainen ja viihtyisä ympäristö
- Kaupungin kehittämisessä toteutetaan kestävän kehityksen periaatetta kestävästä ympäristön käytöstä. Kehittämisessä huomioidaan ekologiset, taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset näkökohdat. Kestävä ympäristön käyttö edellyttää mm. luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä sekä riittävien, yhtenäisten viheralueiden varoamista
- Viheralueiden suunnittelussa otetaan huomioon seudun maisemalliset ominaispiirteet ja osa-aluekohtaiset erityispiirteet
- Yhdyskuntarakenne on viheralueiden jäsentämä
- Viherverkolla jäsennetään kaupunkialue osakokonaisuuksiksi. Viheralueet muodostetaan ja rajataan luonnonominaisuuksien ja viereisten alueiden tarpeiden perusteella. Viheralueista muodostetaan koko kaupungin läpi jatkuva yhtenäinen kokonaisuus.

Lähtökohtien lisäksi toimintakohtaisista tavoitteista voidaan löytää seuraavat perustelut:

- Kantakaupungin alue jäsennetään viherverkon avulla. Viherverkko muodostetaan alueista, jotka luonnonalouden, maiseman, virkistystoimintojen ja kaupunkikuvan kannalta tulee säilyttää rakentamattomina. (Tavoite 4)
- Päämääränä on kestävän kehityksen turvaamiseksi säilyttää ja luoda terveellinen, viihtyisä ja virikkeitä antava elinympäristö sekä monipuolinen ja ekologisesti kestävä luonnonympäristö. (Tavoite 6)

TAMPEREEN VIHERALUEOHJELMA 2005-2014

Tampereen Viheralueohjelma 2005-2014 (VAO) on viheralueiden kehittämistä koskeva pitkän tähtäimen toimintasuunnitelma. Viheralueohjelman tavoitteena on viheralueiden määrän ja laadun sekä käyttäjien tarpeiden mukaisten viherpalvelujen turvaaminen. Viheralueohjelma on laadittu tukemaan kaupunkistrategian mukaista terveellisen ja turvallisen ympäristön sekä hyvän elämän tavoitteita.

Viheralueohjelma ohjaa viheralueiden suunnittelua, rakentamista ja hoitoa. Se ohjaa myös viheralueiden käyttäjien ja niistä vastaavien vuorovaikutusta. Ohjelma määrittelee sekä viheralueita koskevat yleiset että viherverkon keskeiset kehittämistavoitteet. Keskeisimpinä kaikkia viheralueita koskevinä tavoitteina nähdään viihtyisyys, turvallisuus, kaupunkikuvan ja maiseman vaaliminen, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen sekä viheralueiden riittävyys ja saavutettavuus eri puolilla kaupunkia. Ohjelman laadintaan ovat voineet osallistua kaikki viheralueiden käyttäjät sekä kaupungin viheralueita ylläpitävät yksiköt.

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksen (KYMS) tarkoituksena on kuvata viheralueiden kehitystä ja nykytilaa sekä analysoida viherverkon jatkuvuutta ja viheralueisiin liittyviä arvoja. Viheralueohjelmalla taas ohjataan resurssien tarkoituksenmukaista kohdentamista viheralueiden peruskorjaukseen, kunnostukseen, rakentamiseen ja hoidon suunnitteluun. KYMS antaa perustietoa Tampereen kantakaupungin viheralueista ja VAO:ssa määritellään viheralueiden kehittämistarpeet ja resurssit. KYMS:n ja VAO:n jälkeen tehtävissä aluekohtaisissa vihersuunnitelmissa kartoitetaan edellisiä tarkemmin eri viheralueiden kehittämistarpeet ja toimenpiteet. KYMS, VAO sekä aluekohtaiset vihersuunnitelmat muodostavat kokonaisuuden, jolla viheralueiden määrä, laatu ja käyttäjien tarpeet pyritään pitkällä tähtäimellä turvaamaan.

TAMPEREEN VIHERALUEOHJELMASSA 2005-2014 MÄÄRITELLYT VIHERALUEIDEN YLEISET KEHITTÄMISTAVOITTEET

VIHERALUEIDEN YLEISET KEHITTÄMISTAVOITTEET VIHERALUEOHJELMAN MUKAAN:

VIHERALUEIDEN SUUNNITTELUSSA JA RAKENTAMISESSA

- Viihtyisyyden ja vetovoimaisuuden lisääminen
- Riittävyys ja saavutettavuus eri puolilla kaupunkia
- Turvallisuuden lisääminen
- Lasten ja nuorten kehitystä tukeva ympäristö
- Lasten ja nuorten osallistuminen suunnitteluun
- Välineturvallisuus, myös haasteellisuus
- Valaistuksen riittävyys
- Esteettömyys
- Suunnitteluyhteistyö ja vuorovaikutteinen suunnittelu

KUNNOSSAPIDOSSA JA HOIDOSSA

- Puhtaanapidon ja jätehuollon kehittäminen
- Rantojen kestävä kehitys
- Kulttuurimaisemien säilyttäminen ja ylläpito
- Maisemien ja näköalojen palauttaminen
- Avoimen maisematilan säilyttäminen
- Kaupunkinäkymien avaaminen
- Arvokkaiden kasvi- ja eläimistöjen huomioon ottaminen
- Eläimistöjen huomioon ottaminen

HALLINNOSSA JA VALVONNASSA

- Tiedottamisen lisääminen ja tehostaminen
- Käytön valvonnan tehostaminen
- Viheralueiden ylläpitäjien osaamisen lisääminen
- Päättäjien asiantuntemuksen lisääminen
- Resurssien lisääminen

VIHERVERKON KEHITTÄMISTAVOITTEET VIHERALUEOHJELMAN MUKAAN:

KAUPUNKIPUISTOT (VLK)

- Keskustapuistojen kunnostus ja laatutason parantaminen
- Korttelipuistojen riittävyys ja leikkipaikkojen turvallisuus
- Kaupunginosapuistojen monipuolisuus ja välineturvallisuus
- Lapsille ja nuorille suunnattujen palvelujen lisääminen
- Erikoispuistojen kunnostaminen, historiallisten puistojen säilyttäminen, erikois- tai teemapuistojen lisääminen
- Koirapuistojen lisääminen ja niiden laadun parantaminen

LUONNONMUKAISET LÄHIVIRKISTYSALUEET (VLL)

- Aluepuistojen toiminnallisuuden kehittäminen
- Lähiliikuntamahdollisuuksien lisääminen
- Skeittipuistojen ja -paikkojen lisääminen
- Reittien talvikunnossapidon lisääminen
- Reittien jatkuvuuden parantaminen
- Eri liikuntamuodoille tarvittavien reittien turvaaminen
- Ympäristökasvatusta tukevan luontopainotteisen lasten ja nuorten puiston perustaminen keskeiselle paikalla

MAISEMAN – JA LUONNONHOITOALUEET (VLM)

- Rantojen käytön suunnittelu ja koordinointi kestävästä kehityksen periaatteen mukaan
- Rantojen käyttö- ja hoitosuunnitelman laatiminen
- Avo-ojien ja muiden pienvesien säilyttäminen
- Avo-ojien hoitotason parantaminen
- Hulevesien aiheuttaman kuormituksen vähentäminen
- Harjujen säilyttäminen viher- ja virkistysalueina
- Maisemaniittyjen ja -peltojen säilyttäminen

LIIKUNTA- JA URHEILUALUEET (VU, VV, VR)

- Kenttien reuna-alueiden hoidon kehittäminen
- Uimarantojen perusvarustetason parantaminen
- Uimarantojen kunnossapidon tehostaminen

MUUT VIHERALUEET

- Liikenteen suojaviheralueiden hoitotason parantaminen
- Liikenneviheralueiden laadun parantaminen
- Sisääntuloväylien viheralueiden laadun parantaminen
- Julkisten kiinteistöpihojen laadukkuus ja turvallisuus
- Koulu- ja päiväkotipihojen kunnostaminen
- Koulupihojen toiminnallisuuden kehittäminen

KAUPUNKISTRATEGIA

Tampereen kaupungin strateginen johtamisjärjestelmä perustuu kaupunkistrategiaan ja sitä toteuttaviin kaupunginhallituksen toteutusohjelmiin sekä tuotantoorganisaatioiden omiin tuotantostrategioihin. Kaupunkistrategiassa tehtyjä linjauksia noudatetaan kaikessa kaupungin toiminnassa ja kehittämisessä. Kaupunkistrategia laaditaan valtuustokausittain, jonka lisäksi valtuusto asettaa vuosittaisen talousarvioprosessin yhteydessä vuosikohtaiset tavoitteet.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 22.6.2005 vuoteen 2016 ulottuvan Kaikem paree Tampere -kaupunkistrategian. Viheralueita koskevia tavoitteita ovat mm. viihtyisä ja turvallinen kaupunkiympäristö, tasalaatuiset ja tasarvoiset palvelut sekä suunnittelun sosiaalisten, taloudellisten, ekologisten ja kulttuuristen vaikutusten huomioiminen. Yhdyskuntarakenteen osalta tavoitellaan toimintoiltaan monipuolisia alueita, joissa yhdistyvät hyvät mahdollisuudet asumiseen, elinkeinoelämään, julkisiin palveluihin ja virkistykseen. Lisäksi edellytetään riittäviä ja laadukkaita viheralueita, monipuolista viheralueverkostoa sekä luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriympäristön vaalimista.

TAMPEREEN KAUPUNGIN YHDYSKUNTAOHJELMA 2006-2016

Tampereen kaupungin yhdyskuntaohjelma vuosille 2006 – 2016 toteuttaa kaupunkistrategiassa asetettuja tasapainoisen ja kestäväen yhdyskunnan kriittisiä menestystekijöitä ja valtuustokausikohtaisia tavoitteita. Yhdyskuntaohjelmaluonnoksen keskeisimpiä haasteita ovat 1) asukasmäärän ja asumisväljyyden kasvu, jotka edellyttävät vuoteen 2030 mennessä kuutta ”Vuoresta”, 2) toimiva kaupunkirakenne, joka edellyttää tehokasta joukkoliikennettä sekä 3) kaupunkiseudun kasvu, joka edellyttää seudullista yhteistyötä.

Viheralueita koskevia tavoitteita ovat mm. :

- varataan riittävät virkistysalueet asuntoalueille ja niiden läheisyyteen
- arvokkaat aluekokonaisuudet, rakennukset ja rakenteet säilytetään, mahdollinen täydentäminen sopeutetaan ympäristön arvoihin
- säästetään luonnonvaroja sekä turvataan luonnon monimuotoisuus
- arvokkaiden luontokohteiden arvot ja käyttöpaineet selvitetään sekä otetaan huomioon niitä koskevassa suunnittelussa
- lisätään kaupungin omistamien metsien ja viheralueiden monikäyttöisyyttä
- huolehditaan viherverkon yhtenäisyydestä ja hoidosta viheralueohjelman ja kantakaupungin maisema- ja ympäristöselvityksen mukaisesti
- säilytetään kantakaupungin arvokkaat avoimet maisematilat
- rakennetaan rannoille ulkoilureittejä tai –polkuja

- kohennetaan keskustapuistoja ja leikkipaikkoja
- kehitetään keskustan julkisia kaupunkitiloja, aukioita, puistoja ja katuja parantamalla pinnoitteita, kalusteita, istutuksia ja valaistusta hyvän arkkitehtisuunnittelun pohjalta sekä panostamalla niiden riittävään hoitoon
- kannustetaan asukkaita ja asukasjärjestöjä talkoisiin viheralueiden ja muun ympäristön kunnossapidossa
- Tammerkoski, järvet ja harjut ovat Tampereen maiseman perusta. Kehitetään niitä yhdistävää ulkoilua ja matkailua palvelevaa verkostoa
- kannustetaan asukkaita ja asukasjärjestöjä talkoisiin viheralueiden ja muun ympäristön kunnossapidossa
- määrärahoja puistojen ja yleisten alueiden kunnossapitoon lisätään samassa suhteessa kuin ylläpidettävät alueet kasvavat kaupungin laajetessa
- viheralueita suunnitellaan kunnossapidon resursien mukaisesti
- tehostetaan yleisten alueiden puhtaanapitoa

2.2. SELVITYKSEN ORGANISAATIO JA YHTEISTYÖTAHOT

Selvitystyöstä on vastannut ympäristöarkkitehti Kaarina Kivimäki. Selvityksen työryhmän muodostavat: ympäristöarkkitehti Kaarina Kivimäki, ympäristösuunnittelija Saija Torniainen, ympäristösuunnittelija Kari Korte ja suunnittelusihteeri Milla Törmä. Oheisesta taulukosta ilmenee selvityksen tekemiseen ja avustamiseen osallistuneet henkilöt. Työryhmällä tarkoitetaan niitä henkilöitä, jotka käytännössä toteuttivat selvityksen. Selvityksen tekemiseen osallistuivat monet yhteistyötahot.

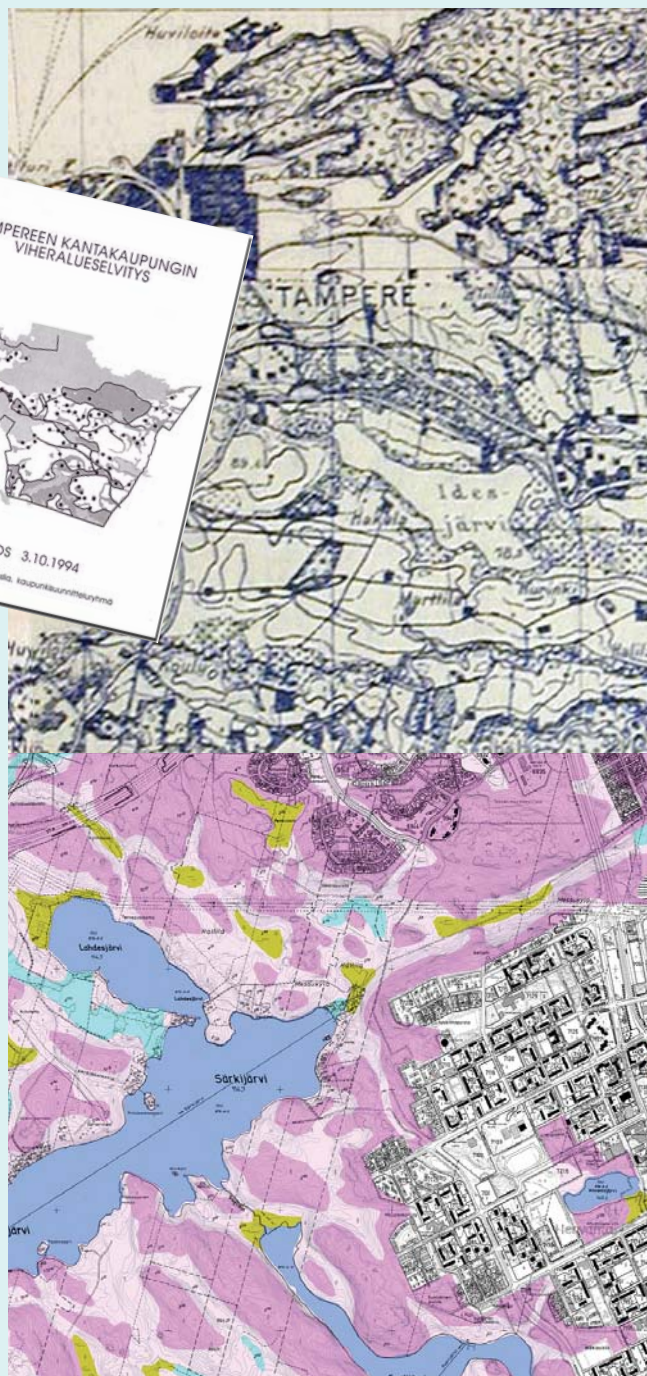
Viherverkon merkittävien kohteiden maastokäynnit suoritettiin selvitys- ja arviointiryhmän sekä vihersuunnitelun yhteistyönä kesän 2004 aikana. Kohteen luonteesta riippuen maastokäynnille pyydettiin mukaan kaupungin eri alojen asiantuntijoita.

Karttojen viimeistelystä ja taittotehtävistä on vastannut yleiskaavoituksen kaavoitusavustaja Birgitta Helsing.

	Työryhmä	Muut osallistuneet	Maasto	Maasto-asiantuntija	Arvottaminen	
TILAAJAORGANISAATIO	Kaupunkiympäristön kehittäminen					
	Yleisten alueiden suunnittelu suunnitteluinsinööri Jukka Kyrölä katuinsinööri Kalevi Salonen rakennuttajahortonomi Timo Koski					
		X				
	Maankäytön suunnittelu yleiskaava-arkkitehti Ritva Kangasniemi ympäristöasiantuntija Antonia Sucksdorff	X			X	
TUOTTAJAORGANISAATIO	Konsernihallinto / omistajaohjaus ja maapolitiikka / kiinteistötoimi					
	metsäsuunnittelija Anne Tuominen		X	X		
TUOTTAJAORGANISAATIO	Yhdyskuntatuotanto / Suunnittelupalvelut					
	Selvitykset ja arvioinnit ympäristöarkkitehti Kaarina Kivimäki ympäristösuunnittelija Kari Korte ympäristösuunnittelija Saija Torniainen kaavoitussihteeri Erkki Kuusela suunnittelusihteeri Henna Blåfield suunnittelusihteeri Milla Törmä suunnittelija Eeva Rapola	X X X X		X X X X	X X X X X	X X X X X
	Yleiskaavoitus yleiskaavapäällikkö Taru Hurme arkkitehti Satu Kiveliö-Lukka arkkitehti Dani Kulonpää suunnitteluinsinööri Tuija Rönöman		X X		X X X	X
	Asemakaavoitus asemakaavapäällikkö Maire Väisänen aluearkkitehti Eeva Heimovalta projektiarkkitehti Ilkka Kotilainen projektiarkkitehti Jouko Seppänen		X		X X	X
	Vihersuunnittelu maisema-arkkitehti Ranja Hautamäki suunnittelija Pirkko Huttunen suunnittelija Matti Nikoskelainen suunnittelija Marjaana Tuoriniemi		X X X	X	X X	X X X X
	Yhdyskuntatuotanto / Viranomaispalvelut					
	Ympäristöpalvelut ympäristösihteeri Lasse Kosonen		X		X	
	Sisäiset liikelaitokset / Katu- ja vihertuotanto					
	Viheryksikkö metsänhoitopäällikkö Tommi Granholm työnjohtaja Aulis Nikkola työnjohtaja Timo Huttunen työnjohtaja Jorma Tammisto työnjohtaja Veli-Matti Mytty työnjohtaja Päivi Selin		X		X	X X X X X
	Hyvinvointipalvelut / sivistyspalvelut / kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut					
	Liikuntapalvelut ulkoliikuntapäällikkö Lasse Viheriäranta		X			
	Pirkanmaan maakuntamuseo					
	Kulttuuriympäristöyksikkö tutkija Ulla Lähdesmäki		X			

2.3 SELVITYKSESSÄ KÄYTETTY AINEISTO

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksen laadinnassa on käytetty apuna aiheesta aiemmin laadittuja kaupungin omia selvityksiä, laajaa karttamateriaalia kantakaupungin alueesta, kaupungin paikkatietoaineistoa, ilmakuvia, kantakaupungin yleis- ja asemakaavoja sekä valtakunnantasolla, maakunnantasolla ja paikallistasolla laadittuja selvityksiä ja tutkimuksia.

Otteet venäläisten laatimasta Tampereen topografisesta kartasta vuodelta 1901 ja maalaji-paikkatietoaineistosta.

2

AIKAISEMMAT SELVITYKSET

Tampereen kantakaupungin viheralueselvitys (luonnos) 1994

Länsi-Tampereen viheralueselvitys (opinnäytetyö), Tarja-Leena Salonen 1988

KARTAT

Selvityksen laadinnan yhteydessä hyödynnettiin runsaasti erilaista karttamateriaalia. Keskeisimpinä olivat Tampereen kantakaupungin alueen peruskarttalehdet 1950-luvulta lähtien, kantakaupungin maaperä- ja kallioperäkartat, kantakaupungin yleis- ja asemakaavat sekä virastokartat. Kantakaupungin maisemahistorian ja puistojen historian selvittämistyössä keskeisimpinä karttalähteinä olivat Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805, Kalmbergin sotatopografinen kartta 1855 (Tampereen alue) sekä venäläisten laatima topografiakartta 1900-luvun alussa Tampereen ympäristöstä. Tarkempaa tietoa karttalähteistä löytyy selvityksen lähdeluettelosta.

PAIKKATietoaineisto

Selvityksen laadinnassa oli käytössä Tampereen kaupungin paikkatietoaineistot, joista keskeisimpinä:

- elottomaan luonnonympäristöön liittyvät aineistot (esim. maaperä, kallioperä, topografia, valuma-alueet)
- elolliseen luonnonympäristöön liittyvät aineistot (esim. arvokkaat luontokohteet)
- kaavoihin liittyvät aineistot (esim. ajantasa-ase-makaava, yleiskaavat)
- viheralueiden aineistot ja tilastot (esim. puisto- ja suojaviheralueet, leikkipaikat, peli- ja luistinkentät)
- tilastoaineistot (esim. väestötiedot)

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksen tekstiosan lähteenä on käytetty erilaista ympäristösuunnitteluun liittyvää kirjallista materiaalia, joista keskeisimmät löytyvät selvityksen lopussa olevasta lähdeluettelosta.

Karttojen, paikkatietojen ja kirjallisten lähteiden lisäksi maastotyöskentely oli keskeinen osa selvityksen laadintaa. Maastotyöt suoritettiin kesän 2004 aikana.

2.4. KESKEISTEN PERUSKÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

(KATSO MYÖS LIITE I)

BIODIVERSITEETTI; BIOLOGINEN MONIMUOTOISUUS

Elollisen luonnon monimuotoisuus. Biodiversiteetti sisältää mm. lajien sisäisen perinnöllisen vaihtelun, lajien lukumäärän, erilaisten eliöyhteisöjen kirjon sekä biotooppien ja ekosysteemien monipuolisuuden ja erilaisten ekologisten prosessien vaihtelun. (Ympäristösä-nasto 1998, 23.)

BIOTOOPPI; LUONTOTYYPPI

Maantieteellinen alue, jonka tärkeimmät ympäristötekijät ovat samankaltaiset ja jonka sisäinen rakenne on yhtenäinen. Biotooppeja luonnehditaan ensisijassa niiden fysikaalisten ja kemiallisten ominaisuuksien mukaan (esim. ilmastolliset olot ja maaperän ominaisuudet), mutta myös niissä elävien eliöiden mukaan (esim. dominoivat kasvit). Erilaisia biotooppeja ovat esim. metsä, lehto, niitty ja puro. (Ympäristösanasto 1998, 24.)

LUONNON MONIMUOTOISUUS

Luonnon monimuotoisuuteen kuuluvat sekä elollisen että elottoman luonnon monimuotoisuus. Elottoman luonnon monimuotoisuudesta voidaan käyttää nimitystä geodiversiteetti. (Ympäristösanasto 1998, 23.) biodiversiteetti + geodiversiteetti = luonnon monimuotoisuus.

KULTTUURIMAISEMA

Kokonaisuus, joka on syntynyt ihmisen ja luonnon yhteisvaikutuksesta. Voidaan erottaa maaseudun kulttuurimaisema ja ääritapauksena kaupunki- eli urbaani maisema (tai taajamien rakennettu kulttuuriympäristö). Maaseudun viljely- ja asumusmaisemaan on talentunut suuri määrä ainutlaatuista kulttuuriperintöä. Kulttuurimaiseman perusta on viljelysmaisemassa ja sen avoimuudessa; se on aina alueellinen ja ajallinen kokonaisuus. Kulttuurimaisemassa voidaan havaita luonnon- ja kulttuuriympäristöiden perusteella syntyneen maisemakuvan esteettisiin arvoihin liittyvät tekijät. (Kulttuurimaisema -www-sivut; Maisema-alue työryhmän mietintö, osa 1 1992, 10.)

KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kulttuuriympäristö koostuu kolmesta osasta:

- 1) rakennettu ympäristö (rakennukset, rakennelmat, pihapiirit, puistot, kadut, tiet, sillat, kanavat),
- 2) perinnemaisema (perinnebiotoopit, rakennettu perinnemaisema) ja
- 3) arkeologinen perintö (maassa säilyneet jäljet entisajan ihmisten asumisesta ja toiminnasta).

Kulttuuriympäristö ilmentää oman alueensa kulttuurihistoriallisia ja rakennustaiteellisia arvoja, jotka kertovat paikkakunnan historiasta ja kehityksestä.

Kulttuuriympäristön hoidon päämääränä on sopusuhdainen, maiseman kanssa kauniin kokonaisuuden muodostava ja historiallista syvyyttä sisältävä elävä kaupunki-, taajama- tai maaseutu ympäristö, jota ihmiset arvostavat ja jossa he viihtyvät. (Lusa et al 2002, 7-8.)

MAISEMA

Jonkin paikan luontotekijöistä, niiden geomorfologisista, ekologisista ja kulttuurihistoriallisista ominaisuuksista sekä niiden välisestä vuorovaikutuksesta muodostuva, jatkuvan muutosprosessin alainen kokonaisuus (Panu 1998, 10).

MAISEMAKUVA

Maiseman muutosprosessin jonkin vaiheen näkyvä osa (Panu 1998, 10).

MAISEMARAKENNE

Maastorakenteen sekä siinä toimivien luonnonprosessien ja kulttuuriprosessien muodostama dynaaminen kokonaisuus, jonka perusosia ovat maasto, eloton luonto (kallio- ja maaperä, vesi, ilmasto) ja elollinen luonto (eläimet, kasvit) sekä kulttuurisysteemit (ihmisen kehittämät ympäristöt) (Panu 1998, 10; Rautamäki 1997, 15).

VIHERALUE

Kasvillisuuden luonnehtima, kaupunkiin ja taajamaan liittyvä kasvullinen alue. Viheralueiden tehtävänä on mahdollistaa vapaa-ajan-, virkistys-, leikki- ja urheilutoiminnot sekä täyttää kulttuuriset, kaupunkihygieniset ja liikenteelliset sekä kaupunkirakenteen jäsentymisen ja täydentämisen vaatimukset. (Panu 1998, 10.)

VIHERALUEJÄRJESTELMÄ

Maisema- ja kaupunkirakenteeseen pohjautuva viheralueiden ja –elementtien ekologinen, tilallinen ja toiminnallinen kokonaisuus (Panu 1998, 10). Tampereella viheralueet on luokiteltu käyttötarkoituksen, kaavamerkin, sijainnin, koon, luonnonolojen ja maiseman sekä hoitotavan perusteella 32 viheraluetyyppiin.

VIHERVERKKO

Muodostuu viheralueista. Se jakaa kaupungin osakokonaisuuksiin ja kytkee sen kaupunkia ympäröiviin viheralueisiin. Viherverkko ja yksittäisten viheralueiden käyttötarkoitus määritellään yleiskaavassa, osayleiskaavassa ja niiden pohjalta laadituissa asemakaavoissa. Synonyymina viheralueverkko. (Huttunen 2006, 13.)

VIHERYHTEYS

Viheralue, joka liittyy eri viheralueet toisiinsa sekä rakenteellisesti että visuaalisesti. Viheryhteys voi olla merkitykseltään ekologinen tai toiminnallinen tai molempien yhdistelmä. Ekologinen yhteys on suojeltavan lajin tai lajiston elinympäristöjä yhdistävä elinympäristökannas, jota pitkin lajin yksilöt voivat siirtyä populaatiosta toiseen (esim. joenvarret, puistot, pellonpientareet tai nauhamaiset metsäkaistaleet). Toiminnalliset yhteydet ovat konkreettisia, alueita yhdistäviä ulkoilureittejä, jalankulku- ja pyöräteitä. (Kuokkalan pohjois- ja itäosien viheralueselvitys 2003; Antikainen et al 1992.)

VIKISTYSALUE

Virkistykseen ja ulkoiluun kaavoitettu alue, jonka käyttö perustuu jokamiehenoikeuteen. Virkistysalueita ovat esim. puistot, urheilu- ja leikkipaikat sekä uimaranta-alueet taajamissa ja laajat ulkoilualueet taajamien ulkopuolella. (Ympäristösanasto 1998, 40.)

3 KANTAKAUPUNGIN MAISEMAN NYKYTILA

- ELOTON LUONNONYMPÄRISTÖ •
- ELIÖSTÖ- JA BIOTOOPPISELVITYS •
 - MAISEMARAKENNE •
- KULTTUURIMAISEMAN KEHITYS •

3

KANTAKAUPUNGIN MAISEMAN NYKYTILA

3.1 KANTAKAUPUNGIN ALUEEN ELOTON LUONNONYMPÄRISTÖ

KALLIOPERÄ

Kallioperä koostuu kivilajeista, jotka muodostuvat yhdestä tai useammasta mineraalista. Kallioperä kuuluu maaperään, jos kallioperä toimii kasvualustana tai on selkeästi muodostamassa alueen topografiaa.

Peruskallio kuuluu laajempaan Fennoskandian geologiseen kilpeen ja sen ikä liikkuu miljardeissa vuosissa. Tampereen alueen kallioperä syntyi n. 2000 miljoonaa vuotta sitten. Vaikka svekofenninen poimuvuoristo kului ja tasoittui 300-400 miljoonan vuoden kuluessa, sen juuret voidaan edelleen nähdä maisemassa. Tampereen kallioperälle tyypillisiä ovat kerrostumalla syntyneet liuskeet, tulivuoritoiminnan seurauksena syntyneet kivilajit sekä syväkivilajit, joista yleisimpänä graniitti (Liite 4). Kallioperä voidaan jakaa vyöhykkeisiin seuraavasti:

(1) POHJOISEN LIUSKEALUEEN kivilajit syntyivät merisyvänteeseen, ns. Geosykliinimereen, johon rapautunut aines kerääntyi kerroksittain. Alueen merkittävimmät kivilajit, fylliitti ja kiilleliuske, ovat kasvillisuuden kannalta ravinteikkaita sekä helposti rapautuvia. Maisemassa rapautuvuus näkyy loivahkoina rinteinä ja pyöristyneinä yleismuotoina. Fylliitti-kiilleliuske -esiintymä kulkee Tohlopista Lentävänniemen kautta Näsijärven poikki Aitolahteen.

Tohlopin kohdalla vallitsevina kivilajeina ovat vulkaanisen toiminnan seurauksena syntyneet tuffiitti ja ambifoliitti. Tohlopista länteen kivilaji muuttuu konglomeraatin, grauvakan ja happaman porfyyrin kautta porfyyriseksi granodioriitiksi, joka kattaa lähes koko Myllypuron alueen. Grauvakka ja hapan porfyryri ovat molemmat kovia kivilajeja, joita käytetään mm. sepeliksi murskattuna. Kasvillisuuden kannalta ne ovat niukkaravinteisia happamuutensa vuoksi.

(2) ETELÄISEN LIUSKEALUEEN hallitsevana kivilajina on suonigneissi, kantakaupungin yleisin kivilaji. Gneissiytyminen ovat saaneet aikaan vuorijonopoimutukseen liittyvät mittavat liikunnot ja puristukset. Suonigneissin ohella esiintyy erityisesti granodioriittia, tuffiittia ja ambifoliittia. Gneissialueelle on tyypillistä kivilajiin tunkeutuneet graniitti ja granodioriittipinnat. Gneissit ovat vähäravinteisia kivilajeja.

(3) SYVÄKIVILAJIT ovat syntyneet syvällä maankuoresa. Ominaisuuksiltaan ne ovat tasarakeisia ja suuntautumattomia. Syväkivialueita ovat kantakaupungin länsiosa (Myllypuron alue) sekä eteläinen osa (Lahdesjärvi, Vuores, Hervanta). Syväkivilajeilla on hyvä kulutuskestävyys ja ne rapautuvat hitaasti. Syväkivialueen yleisin kivilaji, ja kantakaupungin toiseksi yleisin kivilaji, on porfyyrinen granodioriitti, joka luokitellaan happamiin ja niukkaravinteisiin kivilajeihin.

KALLIOPERÄN MERKITYS

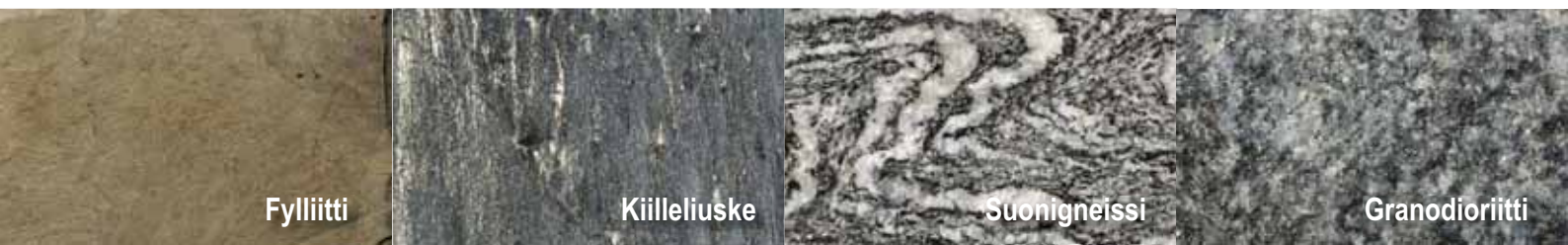
- Kallioperä määrittää alueen korkokuvan eli maiseman perusmuodon, rytmin, suuntautuneisuuden ja mittasuhteet.
- Kallioperä vaikuttaa kasvillisuuteen: happamat, kovat ja heikosti rapautuvat kivilajit (gneissit, graniittit) ovat niukkaravinteisia; emäksiset ja helposti rapautuvat kivilajit (fylliitti, kiilleliuske, gabro, diapaasi, amfiboliitti) ovat ravinteikkaampia. Tampereen kantakaupungin maaperä koostuu pääasiassa niukkaravinteisista kivilajeista.

KIVILAJIT VOIDAAN JAKAA SEURAAVIIN LUOKKIIN RAVINTEISUUTENSA MUKAISESTI:

Ravinteisuus kasvaa ↑	Kalkkikivi, dolomiitti
	Fylliitti, kiilleliuske, diapaasi, gabro, amfiboliitti, dioriitti
	Graniitti, gneissi, leptiitti, granuliitti
	Porfyryri, grauvakka, rapakivi, hiekkakivi, kvartsiitti

Kivilajien ominaisuudet (Mukaillen Lisakkila 1980, 24).

- Kallioperän vedenläpäisevyyteen vaikuttavat mm. kivilajien huokoisuus ja rakoilun määrä. Happamat kivilajit rakoilevat emäksisiä kivilajeja runsaammin. Kallioperän rakoilu vaikuttaa pohjaveden muodostumiseen sekä veden mukana kulkeutuvien aineiden leviämiseen. Haitta-aineet voivat kulkeutua jopa kymmeniä kilometrejä kallioperän raoissa ja purkautua maan pinnalle pohjavesilähteissä tai pintavesistöissä.

Fylliitti

Kiilleliuske

Suonigneissi

Granodioriitti

MAAPERÄ

VESISTÖHISTORIAA

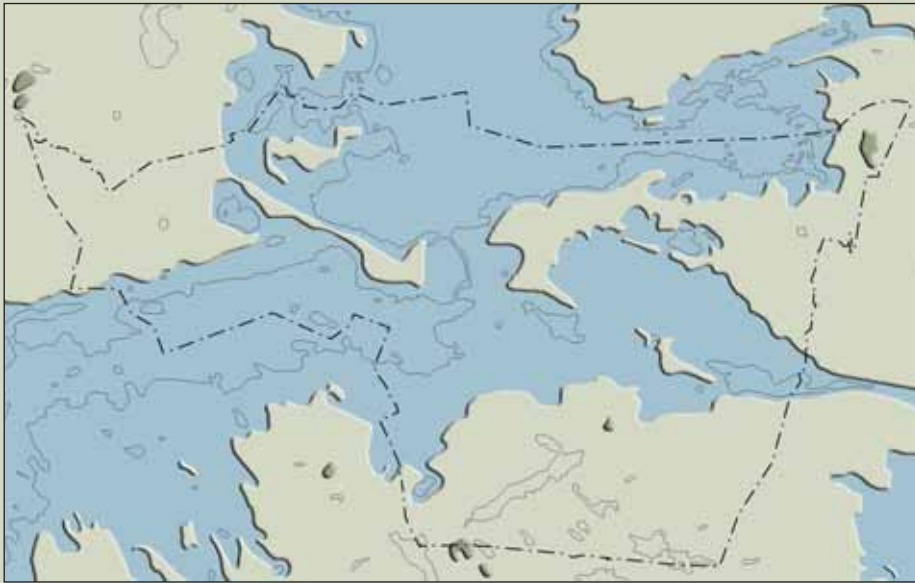
Merkittävistä jääkausista viimeisin, Veiksel-jääkausi päättyi n. 10 000 vuotta sitten. Maaperä muodostui jääkaudella ja sen jälkeisenä aikana. Kahden kilometrin paksuinen jäämassa kulutti prekambrista peruskalliota. Arvioiden mukaan kallioperän pinta aleni jään painosta n. 7 m. Yoldiameren aikana (n. 7800–7000 eKr.) vain harvassa paikassa oli maata näkyvissä (nk. vedenkoskematon maa), rantaviiva oli 160–170 m korkeudella. Ancylusjärven (n. 7000–5500 eKr.) vedenpinnan korkeus vaihteli maankohoamisesta johtuen 100–140 m välillä.

Alkuvaiheessaan järvi peitti alleen laajoja alueita, mutta loppuvaiheessa Näsi- ja Pyhäjärvi kuroutuivat siitä erilleen ja nykyisiä vesistöjä lukuun ottamatta lähes koko Tampereen alue oli kuivaa maata. Litorinameren vaikutus ei enää tuntunut Tampereen alueella. Maankohoamisen ja rannansiirtymisen seurauksena Tampereen maisema hahmottui nykyisenlaiseksi vesistöhistoriallisten tapahtumien antaessa maisemalle viimeisimmän maastonmuotojen ilmeen.

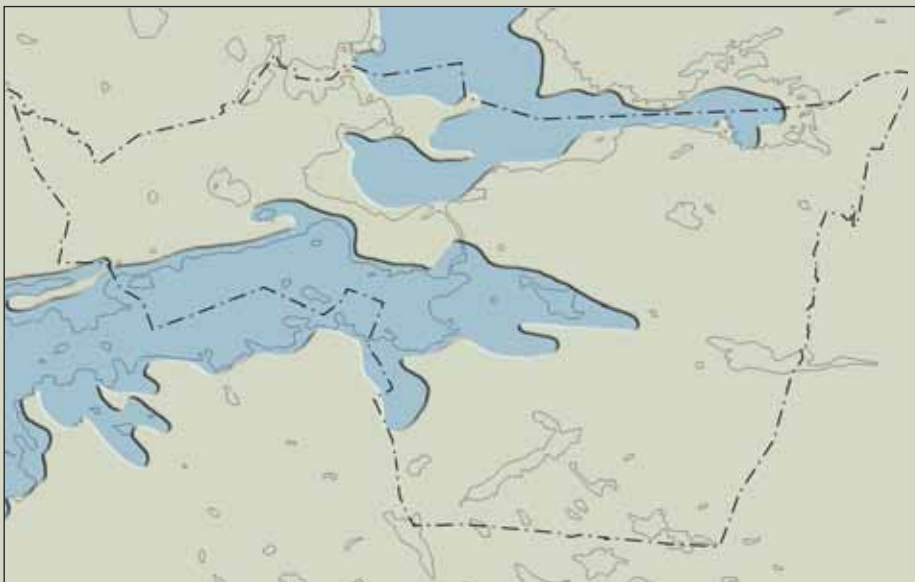
MAALAJIT

Maaperä koostuu maalajeista, jotka voidaan jakaa luokkiin aineksensa, syntyvaiheensa tai syntytapansa mukaan. Aineksen mukaan luokiteltuna maalajit ja kaantuvat kahtia:

- Kivennäismaalajit koostuvat kallioperästä rapautuneesta aineesta ja jakautuvat lajittuneisiin ja lajittumattomiin maalajeihin. Lajittumattomia kivennäismaalajeja ovat erityyppiset moreenit kuten sora-, hiekka- ja hiesumoreeni. Lajittuneita maalajeja ovat puolestaan sora, hiekka, hiesu ja savi.
- Eloperäisiin maalajit koostuvat kasveista ja eläimistä peräisin olevista aineksista (mm. humus, muta, multa, mullas, turve ja lieju).

Tampereen alue Ancylusjärven laajimman esiintymisen aikaan n. 6800 eKr. Nk. vedenkoskematon maa on merkitty harmaalla. (Matisto & Virkkala 1964, 119.) Pyynikki työntyy itään kapeana, pitkänä niemenä. Messukylässä Vilusenharju on saarena Kalevankankaan ja Hikivuoren välissä. Kaukajärvestä on kapea vesiyhteys Kangasalan suuntaan; tästä järviyhteydestä on yhä näkyvissä pengermuodostelmia Kaukajärven ja Kangasalan Kirkkojärven välillä. Kaukajärvi on syntynyt kallioperässä olevaan, osittain maanjäristyksen aikaansaamaan murroslaaksoon. Kaukajärven viereinen Hikivuori on muinaisen vuorijonon kulunut juuri, äkkijyrkkä, näkyvä maamerkki.

Tampereen alue Näsijärven syntyessä n. 6000 eKr. (Matisto & Virkkala 1964, 125.) Osa Näsijärven nykyisestä pohjasta on kuivaa maata. Kaukajärven katkennut yhteys itään on korvautunut yhteydellä lidesjärven kautta länteen, Pyhäjärveen.

A) KIVENNÄISMAALAJIT

MOREENI, KANTAKAUPUNGIN YLEISIN MAALAJI

Moreeniksi kutsutaan jäätikön alla kerrostunutta, tiiviiksi puristunutta maa- ja kiviainesta. Moreeni peittää kallioperää muutaman metrin korkuisena kerroksena; se on karkearakeista sisältäen lohkareita ja eri-

kokoisia kiviä. Kantakaupungin moreenimuodostumille on tyypillistä korkeimpien kohtien kalliopaljastumat. Alavia alueita halkovat turve-, hiesu- ja saviesiintymät. Merkittävimmät moreenimuodostumat sijaitsevat Kauppi-Niihaman ja Särkijärvi-Hervannan alueilla. Lajittumattomana maalajina moreeni läpäisee vettä heikosti. Pohjamoreeni pidättää vettä tehokkaammin kuin pintamoreeni. Moreenien vedenläpäisevyys voi vaihdella raekoosta riippuen 1-10 cm/vrk. (Liite 5)

JÄÄTIKKÖJOKIMUODOSTUMAT: HIEKKA JA SORA

Harjut ovat huomattavimpia kantakaupungin maisemaa muokkaavia elementtejä. Niiden päämaalaji sora muuttuu harjulta alaspäin kuljettaessa vähitellen hiekaksi ja hiedaksi. Mannerjään vetäytyessä luoteeseen

sulamisvedet kuljettivat, lajittelivat ja kasasivat maaperästä ja jäätikön sisältä irronnutta ainesta harjuiksi. Suurin osa harjuista jäi jääkauden jälkeisten järvi- ja merivaiheiden aikana veden pinnan alapuolelle. Veden pinta laskiessaan muodosti rinteeseen rantatörmäitä, jotka näkyvät tänäkin päivänä harjujen rinteissä jyrkänneinä ja jyrkänneen alle kerääntyneinä rantakivikkoina.

Kantakaupungin harjut: Aakkulanharju, Kalevankangas, Pyynikki ja Epilänharju, kuuluvat Koskelta alkunsa saavaan ja Hämeenkyröön jatkuvaan saumamuodostumajaksoon, joka on yksi

Suomen merkittävimmistä. Pyynikki on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi harjualueeksi. Korkeimmillaan se on 95 m Pyhäjärven pinnasta, mikä tekee siitä yhden maailman korkeimmista harjumuodostumista. Aakkulanharju Messukylässä ja Epilänharju ovat paikallisesti arvokkaita harjuja.

JÄÄTIKKÖJOKIMUODOSTUMAT: HIENOSEDIMENTTIKERROSTUMAT

Hienosedimenttikerrostumat syntyivät jäätikön sulamisvaiheessa jokien kuljettamasta kiviaineksesta. Kantakaupungin alueen savikot saivat syvään veteen, Yoldiameren pohjalle, kerrostuessaan lustorakenteen. Veden

virtauksen hidastuttua aines kerrostui pohjan painanteisiin eli nykyisiin laaksoihin ja alaville maille. Koska Yoldiameren ylin pinta lainehti kantakaupungin alueella n. 160 m korkeudessa, savia ei tavata tätä korkeammalta. Ancylusjärveen syntyneet savikot olivat homogeenisiä ja rantavyöhykkeeseen muodostui runsaasti hiekkaisia ja hietaisia kerrostumia.

Koska savi ja hiesu ovat lajittuneita ja hienorakeisia maalajeja, ne läpäisevät heikosti vettä. Tiiviimmissä savikoissa vedenjohtavuus voi olla vain n. 0,3 mm/vuosi. Vesi virtaa tiiviissä savessa yleensä pintavaluntana. Kantakaupungin merkittävimmät saviesiintymät sijaitsevat Pyhäjärven rannalla, lidesjärven eteläpuolella sekä Kissanmaa-Linnainmaa -akselilla. Hiesu on vetyessään altista valumaan. Hiesua tavataan erityisesti Myllypuron laaksossa, Niihaman siirtolapuutarhan alueella sekä Kaukajärven pohjoispuolella.

B) ELOPERÄISET MAALAJIT

Turve syntyy vettyneillä mailla ja humus kangasmilla. Lieju ja muta kertyvät vesistöjen pohjalle eloperäisestä aineksesta. Multaa muodostuu ainoastaan kaikkein ravinteikkaammille kasvupaikoille, esim. lehtoihin. Eloperäisiä kerrostumia on kantakaupungin alueella verrattain vähän. Tyypillisesti turvekerrostumat esiintyvät alavilla mailla moreenimuodostumien yhteydessä moreenikumpuja halkoen kuten esim. Vuoreksessa ja Kauppi-Niihamassa. Yhtenäisiä turve-esiintymiä löytyy Tohlopin pohjoisrannoilta, Ryydynpohjasta, Kaukajärven länsipäästä sekä lidesjärven itäpäästä.

TÄYTTÖMAAT

Täyttömaan osuus kantakaupungin maaperästä on n. 1 %. Laajempia täyttömaa-alueita ovat mm. Santalahden ranta, Aspinniemi ja Hatanpään arboretum sekä Myllypuron ja Hervannan vanhat kaatopaikat.

MAAPERÄN TEHTÄVÄT

Maaperä tasoittaa kallioperän epätasaisuuksia ja pienentää korkeuseroja. Maaperä voi myös synnyttää itsenäisiä pinnanmuotoja, jotka ovat yleensä topografialtaan pienempiä kuin kallioperän aiheuttamat tai sen kanssa aiheutuneet muodostumat. Korkeussuhteet vaikuttavat myös maakerroksen paksuuteen ja kasvilisuuteen: korkeammilla alueilla maakerros on ohuempi ja kasvillisuus karumpi kuin alavammilla mailla.

Muita vaikutuksia ovat:

- Biomassan tuottaminen, ravinteiden kiertokulkuun liittyvien prosessien ylläpitäminen sekä elinympäristön tarjoaminen eri eliölajeille.

- Vesivarastona ja läpivirtauspaikkana toimiminen sekä ilmakehän koostumuksen säätely.
- Raaka-ainelähteenä, rakentamisen perustana sekä kulttuuriperinnön säilyttäjänä toimiminen.
- Suodattimena toimiminen eli ilman ja vesien suojelu. Jos maaperä toimii huonosti, ilma ja vesi kuormittuvat. Maaperä osallistuu erilaisten prosessien kautta aineen kiertoon ottamalla vastaan ja käsittelemällä jätteitä ja kuormittavia aineita. Maaperään liittyvät keskeisesti keskustelut mm. ruoan turvallisuudesta, juomaveden laadusta sekä vesistöjen rehevöitymisestä.

MAAPERÄ MAANKÄYTÖN JA VIHERALUEIDEN SUUNNITTELUSSA

Maaperän laatu on ratkaisevassa asemassa viheralueita suunniteltaessa, sillä maaperän laatu yhdessä maaperäkerroksen paksuuden kanssa määrittää kasvillisuuden laadun, lajikoostumuksen, kulutuskestävyyden ja osittain myös tuottokyvyn. Laadulliset seikat vaikuttavat luonnonvaraisten kasvien esiintymiseen, säilymiseen, uudistumiseen sekä uusien istutusten menestymiseen. Maan rakennuskelpoisuus ja kelpoisuus tehokkaan kasvillisuuden kasvattamiseen ovat usein ristiriidassa keskenään. Heikosti kantava maaperä on yleensä ravinteikas kasvupaikka. Jos rakennuspaikka valitaan rakennuskelpoisuuden mukaan, on maaperää useimmiten parannettava kasvien elinkelpoisuuden turvaamiseksi.

Maankäytön suunnittelun kannalta maalajeilla on mm. seuraavia ominaisuuksia:

Hiesu ja savi

Hienorakeinen
Kosteutta pidättävä, vettä heikosti läpäisevä
Lehtokasveille soveltuva kasvualusta
Perustamisominaisuuksiltaan heikko/heikosti kantava
Käsiteltäessä ja maanrakennustöissä vaikea
Ei ole pohjaveden muodostumisaluetta

Hieta ja hieno hiekka

Rakeet silmin ja tunnusteltaessa havaittavia
Vedenpidätyskyky hiedassa kasvillisuuden kannalta optimaalinen
Vedenläpäisykyky hyvä
Kantava
Helppo käsitellä ja maanrakennustöissä kohtalainen
Voi olla pohjavedenmuodostumisaluetta

Sora

Karkearakeinen raekoko 2...20mm
Vedenläpäisykyky hyvä
On pohjaveden muodostumisaluetta
Ravinneköyhä
Kantava
Helppo käsitellä
Maanrakennustöissä hyvä tai erittäin hyvä
Routimaton

Kallioinen ja kivinen pohjamoreeni

Kaikkia raekokoja sisältävä
Kivisyys ja kallioisuus huonontavat kasvillisuuden mahdollisuuksia
Tiivis, vettä pidättävä
Kantava
Kaivutöissä vaikea, vaatii louhintaa, helppo läjittää
Pohjavedenmuodostuminen vähäistä

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteisiin sisältyvä kestävän kehityksen edistäminen tarkoittaa esim. sitä, että rakentaminen sovitetaan maisemaan ja rakentamisessa huomioidaan moninaiset ympäristövaikutukset. Suunnittelun tulee edistää luonnonvarojen säästeliästä käyttöä ja luoda turvallista, terveellistä ja viihtyisää elinympäristöä. Sen sijaan että viheralueita käsitellään maankäytöltä ylijäävinä joutoalueina, tulisi suunnittelussa selvittää viheralueen maisemarakenteelliset yhteydet sekä hyödyntää ja jalostaa luonnon omia lähtökohtia. Näin viheralueet voidaan sijoittaa maaperä- ja ilmasto-olosuhteiltaan edullisille paikoille, jolloin tuotetaan itseään ylläpitävää, kestävää ja mahdollisimman monipuolista ympäristöä. Samalla säilytetään maisemaan liittyviä arvoja ja jätetään liikkumavaraa myös nk. muoti-ilmiöiden toteuttamiselle.

TOPOGRAFIA

Maaston muotoihin ja rakenteeseen vaikuttavat kallioperän suuntauneisuus, maaston kaltevuus sekä ruhjeiden ja kallioperän päälle kasaantuneen maakerroksen paksuus. Jään vetäydyttyä maa alkoi kohota kohoten edelleen n. 5-6 mm:n vuosivauhtia.

Kaupungin läpi kulkevan ja Nokialle haarautuvan harjuselänteen lisäksi suurimmat ja korkeussuhteiltaan vaihtelevat moreeniselänteet sijaitsevat kaupungin itäosassa Kauppi-Niihaman ja Särkijärvi-Hervannan alueilla. Moreeniselänteiden reunoille ja väliin jää kapeita muros- ja harjuselänteitä, joista osa on jyrkkien kallioseinämiä reunustamia järviältaita. Kaupungin länsiosaa luonnehtivat matalat harujukset sekä Myllypuron laaksoa rajaavat matalat selänteet. Selänteet ovat metsäisiä vedenjakaja-alueita, joiden maasto on pienipiirteistä korkeus- ja kaltevuussuhteiden vaihteluineen. Harjujen etelä- ja pohjoispuolilla sijaitsevat alavat maat. Kantakaupungin merkittävimmät maisemaan vaikuttavat muros- ja harjukset suuntautuvat Nokianvirralta Aitolahdelle, Pyhäjärveltä lidesjärven kautta Kangasalle sekä Särkijärveltä Kaukajärvelle. (Liite 6)

Kantakaupungin absoluuttiset korkeudet vaihtelevat +77 ja +193 m välillä alavimpien maiden sijoittuessa Näsijärven ja Pyhäjärven ympäristöön. Alueen korkeimpia kohtia ovat Vuoresvuori (193 m.p.y) ja Aitovuori (175 m.p.y). Muita korkeita kohtia lännestä itään kuljettaessa ovat: Myllypuron pohjoiskärki (+155); Teivaalanharju Lamminpäässä (+160); Mustavuori Kalkussa (+150); Epilänharju (+153); Pyynikki (+152); Hervannan luo-

Alavaa laaksoa

teisreuna (+161) ja Taavetinkallio Hallilassa (+163). Länsi-Tampere on pinnamuodoiltaan tasaisempi kuin muu kantakaupungin alue. Myllypuron pohjois-etelä-suuntaisen laakson korkeustaso on n. +110 m, joka on n. 45 m kantakaupungin länsikärkeä alempana.

Kun tarkastellaan maaston muotojen ja maiseman välisiä suhteita, tärkeäksi muodostuu absoluuttisten korkeuserojen sijasta suhteelliset korkeuserot. Suhteellisella korkeudella ilmaistaan kohouman ja sen ympäristön välistä korkeuseroa. Kantakaupungin alueella suhteelliset korkeudet vaihtelevat alueittain 20–40 m välillä.

Merkittävimmät suhteelliset korkeuserot löytyvät Pyynikin harjulta (n. 75 m), Hervannan kanjonista (n. 60 m) ja Kalkun Mustavuorelta (n. 73 m). Näissä paikoissa rinteiden jyrkkyys on yli 25 prosenttia. Vastavia jyrkkyysprosentteja löytyy edellä mainittujen lisäksi Epilänharjulta ja Kalevankankaalta.

TOPOGRAFIA MAANKÄYTÖN JA VIHERALUEIDEN SUUNNITTELUSSA

Maastorakenne heijastelee kallioperän ja maaperän rakennetta. Maastorakenteella on mm. ekologisista, maisemarakenteellisia ja kulttuurihistoriallisia merkityksiä. Topografia on kautta aikojen myös ohjailnut ihmisasutuksen sijoittumista. Perinteisesti asutus on sijoittunut parhaille paikoille mm. vesistöjen läheisyyteen sekä etelä- ja lounaisrinteille. Kaupunkirakennetta tiivistettäessä ja täydennettäessä joudutaan usein rakentamaan epäedullisille paikoille. Tällöin alueen maasto-olosuhteiden parantaminen edesauttaa sitä, että rakentaminen aiheuttaa ympäristössään mahdollisimman vähän vaurioita.

Maaston korkeuserot vaikuttavat mm. tuuli-, lämpö-, vesi- ja valosuhteisiin ja siten kasvillisuuden muodostumiseen. Topografian huomioiminen maankäytön suunnittelussa on erittäin tärkeää, sillä äärialueille eli laki- ja laaksoalueille rakentaminen voi aiheuttaa ekologisista ongelmia, maiseman tuottokyvyn heikentymistä ja muita vaikeasti korjattavissa olevia vaurioita. Tämän vuoksi rakentaminen on järkevintä ohjata rinteille ja muodostaa äärialueista vihaverkon perusrunko. Tällöin taajamarakenne tukeutuu paikan ekologiaan lähtökohtiin ja maiseman tuottokyky säilyy.

VESISUHTEET

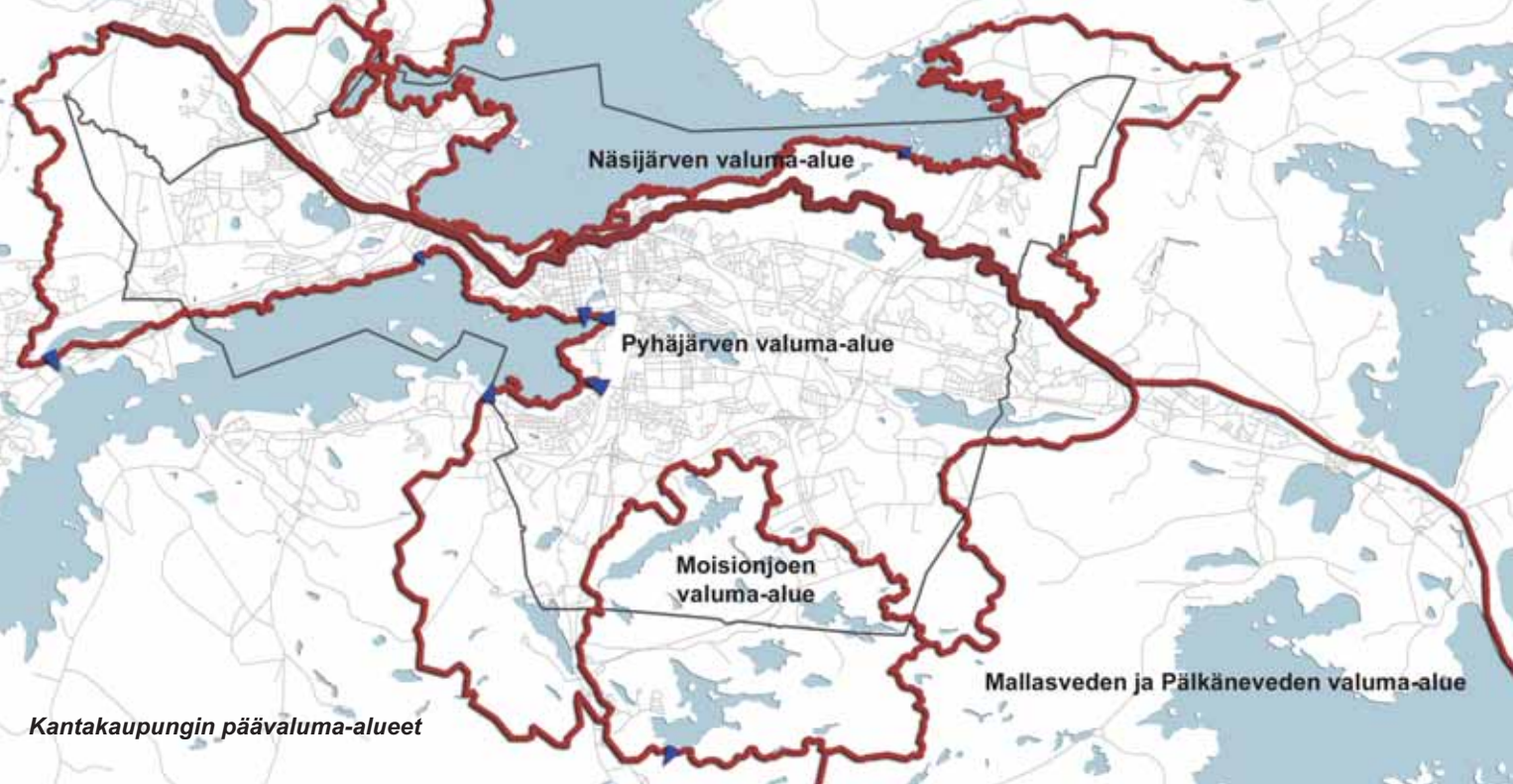
Vesi on merkittävä maiseman elolliseen osaan vaikuttava tekijä. Vesi on mm. kasvillisuuden elinehto: kasvillisuus muodostuu tietyntylaiseksi alueen vesiolosuhteiden mukaan. Vesi on kautta aikojen vaikuttanut myös ihmisen toimintaan. Vesireitit ovat ohjanneet liikenteen, elinkeinojen ja asutuksen sijoittumista. Vedellä on myös vaikutusta paikallisilmastoon, sillä vesi tasaa lämpö- ja kosteussuhteita.

Veden luontaista kiertokulkua muuttavat mm. rakentaminen, päällystettyjen pintojen lisääntyminen, perustusten kuivatus, topografian muuttaminen sekä poisjohdettavien hulevesien lisääntyminen. Näistä johtuvista haitoista osa koskee myös viheralueita. Ongelmiksi muodostuvat esim:

- pintavalunta lisääntyy ja nopeutuu → ojen tulviminen (turvallisuusriski viheralueilla): eroosioherkkyys kasvaa, maaperän kosteussuhteet muuttuvat, pohjavesivarat pienenevät

- hulevesien mukana vesistöihin ja maaperään kuluu ravinteita ja epäpuhtauksia, kuten tiesuolaa, raskasmetalleja, öljyä, kiintoaineita ja lemmikkien ulosteita → rehevöityminen, ravinteiden rikastuminen ravintoketjussa, hapenpuute
- kosteikkojen luonne muuttuu
- pohjaveden pinta alenee → maaperä painuu erityisesti savikkomailla
- kasvillisuuden veden saanti hankaloituu ja juuriston happitilanne huononee
- kasvillisuus muuttuu, suora ja kasvien kautta tapahtuva haihdunta vähenee → muutokset pienilmastoon
- vesistöjen, viemäriverkostojen ja vedenpuhdistamoiden kuormitushuiput, jotka aiheutuvat rankkasateista ja sulamisvesistä.

Kantakaupungin päävaluma-alueet

KOKEMÄENJOEN VALUMA-ALUE

Veden pintavalunta tapahtuu vedenjakajien rajaamissa valuma-alueissa. Valuma-alueella tarkoitetaan aluetta, jolta joki tai puro kerää vedet. Vesistö-alue –nimitystä käytetään suurista valuma-alueista.

Tampereen kantakaupungin vedet ovat osa Kokemäenjoen päävesistöaluetta. Pyhäjärven ja Moisionjoen valuma-alueiden vedet laskevat Pyhäjärveen. Näsijärven valuma-alueen vedet laskevat Näsijärveen, josta on Tammerkosken kautta yhteys Pyhäjärveen. Mallasveden ja Pälkäneveden valuma-alueen vedet kulkevat Roineen kautta Längelmäveden ja Hauhon reittien valuma-alueelle. Edellä mainitut päävaluma-alueet jakautuvat kantakaupungin alueella seitsemään pienvalluma-alueeseen: Pyhäjärven lähialue, Vihnusjärvi, Viinikanoja, Vihioja, Härmälänoja, Höytämöjärvi ja Roine. (Liite 7)

PINTAVEDET

Tampereen kaupungin pinta-alasta neljäsosa on vettä. Koko kaupungin alueella on n. 180 järveä. Kantakaupungin alueella järviä on 30. Valtaosa kaupungin järvisistä on alle kymmenen hehtaarin järviä. Yli 50 hehtaarin järviä on n. kymmenen prosenttia. Näsijärvi ja Pyhäjärvi ovat alueen suurimmat järvet.

Veden laadun tarkkailua hoitaa ympäristöpalvelut yhteistyössä vesi- ja viemärilaitoksen kanssa. Vesitarkkailusuunnitelmaa noudattaen näytteitä otetaan joko vuosittain, joka toinen tai joka kolmas vuosi järvestä riippuen. Lopputalvella ja –kesällä otetuista näytteistä mitataan mm. happi-

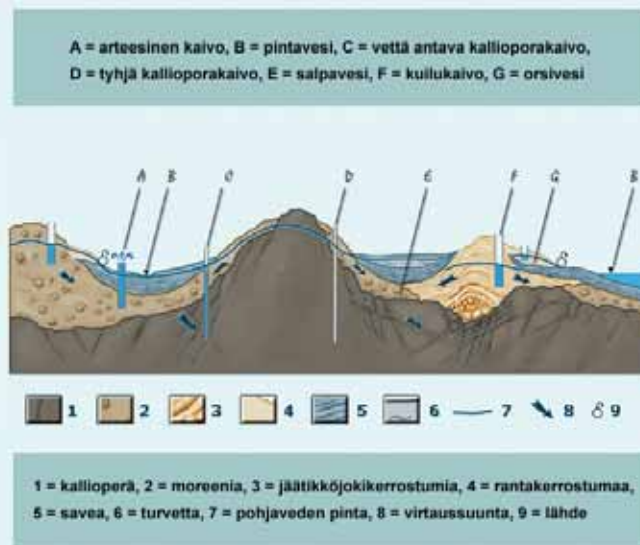
toisuutta ja ravinteiden määrää. Myös vesistöjen kuormittajille on asetettu veloitteita vesistön tarkkailussa. Veloitetarkkailun piiriin kuuluvat Tampereen seudulla Kulovesi, Rautavesi, Liekovesi, Näsijärvi ja Tampereen alapuolinen Pyhäjärvi. Yhteistarkkailua on toteutettu jo vuodesta 1975 lähtien.

Tampereen järvien yleistila on viimeisen kymmenen vuoden aikana parantunut huomattavasti. Järvien veden laadun paranemiseen ovat vaikuttaneet erityisesti viemäriverkoston paraneminen, jäteveden käsittelyn tehostuminen ja teollisuuden jätevesien määrän vähentyminen sekä käsittelyn tehostuminen. Vedenlaatu ei ole huono yhdessäkään kantakaupungin alueen järvistä. Erinomaista vedenlaatu on Särkijärvessä ja Lahdesjärvessä.

ERINOMAINEN	Lahdesjärvi Särkijärvi
HYVÄ	Tohloppi Kaukajärvi Hervantajärvi Vuoreksenlampi Suolijärvi Pikku-Virolainen Virolainen Näsijärvi Tuuliniemi
TYYYDYTTÄVÄ	Pyhäjärvi Lehtisaari Pyhäjärvi Viikinsaari Näsijärvi Lielähti Näsijärvi Olkahisenlahti Tesomajärvi Peltolampi Halimasjärvi Alasjärvi Koukkujärvi
VÄLTTÄVÄ	Vaakkolampi Ahvenisjärvi Pikku-Niihama Iidesjärvi
HUONO	-

POHJAVEDET

Pohjavettä muodostuu, kun sadevedet imeytyvät maakerrosten läpi. Vajovesi kasautuu, kun vesi kohtaa kallioperän tai vettä läpäisemättömän maakerroksen. Pohjavedeksi kutsutaan kaiken huokostilan täyttävää vettä maanpinnan alla. Pohjavesivyöhykkeellä tarkoitetaan pohjavettä vastaavaa aluetta maanpinnalla. Vapaalla pohjavedellä tarkoitetaan pohjavesikerrostumia, joiden päällä on hyvin vettä läpäiseviä kerroksia (esim. sora, hiekka). Parhaita pohjaveden muodostumisalueita ovat harjujen sora- ja hiekkamaat, jotka ovat myös rakentamisen kannalta hyviä alueita. Routimattomat ja hyvin vettä läpäisevät maakerrokset ovat ohjailleet liikennereittien lisäksi myös muuta maankäyttöä ja rakentamista.

Pohjaveden esiintyminen (Kutvonen 2006).

Pohjavesiä koskee sekä pilaamis- että muuttamiskielto (Ympäristönsuojelulaki 8 § ja Vesilaki 18 §). Ympäristöpalvelut valvoo lakien määräyksiä toteutumista.

Kantakaupungin merkittävimmät pohjavesialueet sijaitsevat harjuilla (Liite 7). Pohjaveden osuus kaupungin käyttämästä raakavedestä on normaalisti 30-40 %, mutta viime vuosien kuivien kausien seurauksena pohjaveden osuutta on jouduttu entisestään vähentämään. Pintavettä pumpataan Roineesta ja Näsijärvestä.

LÄHTEET

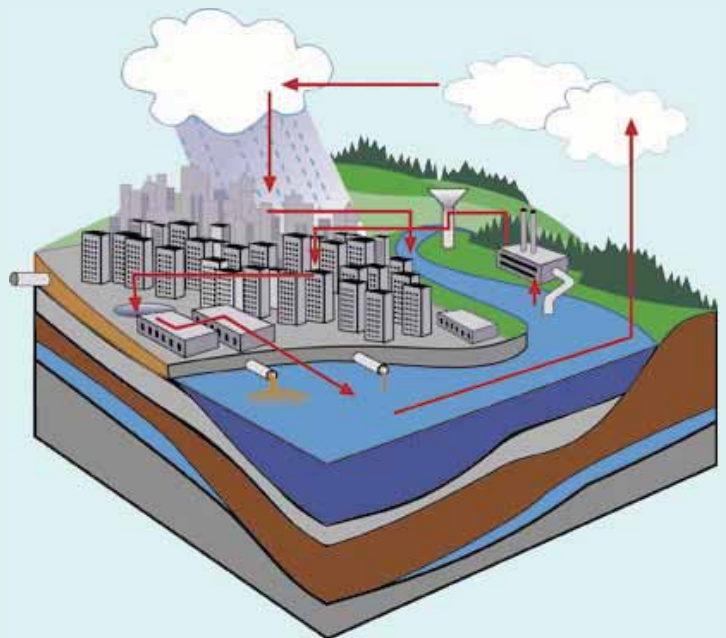
Lähteitä muodostuu salpavesialueilla, joissa vettä läpäisemättömän maakerroksen alle jäänyt paineellinen pohjavesi purkautuu maanpinnalle muodostaen lähdeallikoita, lähdepuroja tai tihkupintoja. Lähteiden koko vaihtelee riippuen maaperästä ja alueen korkeussuhteista. Metsäteollisuus, ojitukset sekä pohjaveden ottaminen ovat sekä muuttaneet lähteitä että vähentäneet niiden määrää. Luonnontilaisten lähteiden muuttaminen on laissa kielletty (Vesilaki 17a §).

Tampereen kantakaupungin alueella on useita lähteitä, joista merkittävimmät on esitelty liitteessä 7. Tampereen arvokkaat luontokohteet 2003 –teoksessa arvokkaiksi lähteiksi on merkitty kantakaupungin alueelta vain Ikurin Myllypuron lähde ja Kaupin lähde.

HULEVEDET

Taajama-alueilla muodostuvat vedet voidaan jakaa kolmeen ryhmään: luonnollisesti muodostuvat pintavedet, hulevedet sekä maa- ja pohjavesi. Luonnollisesti muodostuvat pintavedet koostuvat lumen sulamisvesistä ja voimakkaiden sateiden aiheuttamasta pintavalunnasta. Maa- ja pohjavesi muodostuvat lähinnä satamisen seurauksena. Hulevesien muodostuminen on seurausta ihmistoiminnasta. Hulevedeksi kutsutaan sade- ja sulamisvesiä, jotka muodostuvat vettä läpäisemättömiltä pinnoilta ja valuvat putkiviemäriin ja avo-ojiin. Hulevesien määrä riippuu mm. alueen kaltevuudesta, sadannan intensiteetistä sekä päällystettyjen pintojen ja kattopintojen suhteesta koko alueen pinta-alaan. Noin 25 % sadannasta muuttuu välittömästi valunnaksi, jos alueesta on yli puolet päällystettyä aluetta.

Tampereen keskusta-alueelta hulevedet johdetaan sekaviemäröinnillä jätevedenpuhdistamoille. Hulevesien kulku vesistöihin on asuntoalueilla yleensä hoidettu erillisviiemäröinnillä ja väljähkoilla asuntoalueilla ojien välityksellä.

Veden kiertokulku kaupungissa (Mikama 2003).

HULEVESIEN VAIKUTUKSET

Hulevesien vaikutukset riippuvat mm. sadeveden ominaisuuksista (epäpuhtaudet, pH), valuma-alueen maankäytöstä, hulevesikuormituksen määrästä, kestosta ja tiheydestä sekä ekologisista tekijöistä ja niiden muutoksista (esim. haittavaikutusten eliminointikyvystä). Hulevesien määrä ja laatu vaihtelevat yleensä paljon. Hulevesistä voi aiheutua monenlaisia ongelmia:

1) hydrologisia muutoksia

- rakennettaessa poistetaan kasvillisuutta → pinta-valuma lisääntyy → hulevesien määrä lisääntyy
- maanpinnan päällystäminen → vesi ei suodatu maahan → pohjaveden pinta laskee; pintavaluma lisääntyy → eroosio lisääntyy, tulvat lisääntyvät

2) ekologisia muutoksia

- vaikutukset kasveihin ja eläimiin: leväkukinnat, kalakuolemat, lisääntymishäiriöt, elinympäristön vahingoittuminen, vähentynyt monimuotoisuus, haittakasvien lisääntyminen muiden kasvien kustannuksella jne.
- rehevöityminen → hapen puute sekä ravinteiden ja raskasmetallien vapautuminen sedimentistä
- raskasmetallien rikastuminen ravintoketjussa
- hajuhaitat ja terveysvaikutukset (esim. uima-vesien bakteerikannan lisääntyminen)

HULEVESIEN HALLINTAMENETELMÄT

Hulevesien haitallisten vaikutusten rajoittamiseksi on kehitetty erilaisia menetelmiä, jotka voidaan jakaa

a) rakenteellisiin:

kosteikko-, viivyty- ja pidätysjärjestelmät sekä imeytys- ja suodatusjärjestelmät

b) ei-rakenteellisiin:

esim. määräykset ja periaatteet.

Esimerkki hulevesien rakenteellisista käsittelymenetelmistä Oulun asuntomessuilta.

Rakenteellisten menetelmien tavoitteena on vesitalouden tasapainon säilyttäminen ja hulevesien aiheuttamien vaikutusten minimointi. Rakenteellisten ratkaisujen lisäksi on tärkeää rajoittaa päällystettyjen pintojen määrää ja imeyttää vedet jo alkulähteellään, jotta hulevesien muodostuminen vähenee.

Viheralueilla on keskeinen rooli hulevesien luonnonmuokaisten käsittelymenetelmien toteuttamisessa. Viheralueille voidaan luoda pidättäviä altaita esim. patoamalla pieniä kosteikkoja tai ennallistamalla kuivatettuja ja suoristettuja ojia ja puroja. Viivyty- ja pidätysjärjestelmillä tasataan tulvahuippuja ja hidastetaan suurten vesimassojen pääsyä vesistöön. Imeytys- ja suodatusjärjestelmät on usein tarkoituksenmukaisinta myös sijoittaa olemassa oleville viheralueille. Hulevesien oikealla käsittelyllä voidaan parantaa maisemakuvaa sekä vaikuttaa positiivisesti kaupunkiekologiaan.

LAINSÄÄDÄNTÖ

Hulevesien käsittelyyn liittyvä sääntely on hajautunut moniin eri lakeihin ja menettelyihin (mm. maankäyttö- ja rakennuslaki, vesihuoltolaki, vesilaki, ympäristönsuojelulaki, kiinteistömuodostamislaki, terveydensuojelulaki, naapurussuhdelaki, lunastuslaki ja luonnonsuojelulaki). Yleisen vesi- ja viemärlaitoksen toiminta-alueella sekä asemakaava-alueella noudatetaan ensisijaisesti vesihuoltolakia sekä maankäyttö- ja rakennuslakia.

TAMPEREEN KAUPUNGIN HULEVESITYÖRYHMÄ

Tampereen kaupunki perusti työryhmän hulevesien käsittelyjärjestelmän ja rakentamisen ohjeistamiseksi. Työryhmä on laatinut suunnitteluohjeen (22.4.2004), jolla hulevesien suunnittelua ja rakentamista ohjataan yleistasolla. Tarkempi suunnittelu tapahtuu näiden ohjeiden pohjalta tapauskohtaisesti soveltaen. Tavoitteena on johtaa ja käsitellä hulevedet aiheuttamatta vaaraa ihmisten terveydelle ja viihtyvyydelle, rakennuksille tai kulkuyhteyksille. Kaavoitusvaiheessa on jo varattava riittävät alueet hulevesien johtamiseen ja käsittelyyn sekä annettava tarvittavat kaavamääräykset. Alueva-rauksissa suositaan olemassa olevia kosteikkoja, painanteita, vesien kulkureittejä ja virtaussuuntia. Keinotekoisia altaita vältetään ja hulevesien käsittelyjärjestelmä valitaan hydrologisten laskelmien perusteella.

HULEVEDET JA SUUNNITTELU

Hulevesien hallintamenetelmien kehittämisen ja rakentamisen lisäksi huomiota tulisi jo suunnitteluvaiheessa kiinnittää huolto- ja kunnossapitovastuiden määrittämiseen. Vesilaitos vastaa sadevesiviemäreiden huollosta ja kunnossapidosta. Vastuiden määrittäminen on kuitenkin hankalaa, koska ojat, lammikot ja purot sijaitsevat yksityisten taloyhtiöiden ja/tai kaupungin vastuulla olevilla alueilla. Luonnonmukaiset hulevesien käsittelymenetelmät vaativat huoltoa ja kunnossapitoa enemmän kuin perinteiset kunnallistekniset ratkaisut. Tämä edellyttää kasvavia taloudellisia resursseja, mikä vuoksi vastuiden selkiyttäminen ja määrittäminen jo suunnitteluvaiheessa on ensiarvoisen tärkeää.

VESISUHTEET VIHERALUEIDEN SUUNNITTELUSSA

Vedellä on keskeinen merkitys kaupunkiympäristössä, sillä se muovaa kaupungin pienilmastoa sekä vaikuttaa maaperäolosuhteiden välityksellä kasvillisuuteen. Pohjaveden pinnan vaihtelevuus vaikuttaa haitallisesti kasvillisuuteen joko kuivuuden tai hapensaannin vaikeutumisen kautta. Vesitalouden muuttumisen ja vesien likaantumisen vaikutukset näkyvät mm. kaupunkialueiden luonnon yksipuolistumisena. Vesitalouden muuttuessa vettä on usein väärässä paikassa väärään aikaan; tämä näkyy eroosiona ja tulvina.

Monipuolisten ja viihtyisien viheralueiden luomisessa vedellä on keskeinen merkitys. Ihmiset yleensä kokevat luonnonmukaiset ojat, purot, lammikot ja rannat viihtyisinä ja virikkeellisinä. Kaupunkialueella vettä tulisikin suosia sen luonnollisissa muodoissa. Tällöin viheralueista muodostuisi entistä monipuolisempia niiden kyetessä ylläpitämään alueen luontaisia kasvi- ja eläinyhteisöjä. Luonnonmukaisten hulevesien käsittelymenetelmien kautta viheralueille saadaan uusia vesiaieita, jolloin kaupunkiympäristön visuaalinen ja ekologinen laatu paranee.

ILMASTO-OLOT

Alueen ilmasto muodostuu eri ilmastotekijöistä: meri- ja ilmavirtaukset, maan ja vesistöjen jakautuminen alueella, maanpinnan säteilytase, korkeus merenpinnasta, maan pinnanmuodot, maalaji, kasvillisuus sekä lumi- ja jääpeite. Ilmatot jaetaan mikro- eli pienilmastoon, meso- eli paikallisilmastoon ja makro- eli suurilmastoon.

SUURILMASTO

Suurilmastolla viitataan ilmastoalueisiin kuten talviseiden ilmastoon. Tampereen ilmastoon vaikuttavat eniten harjut ja lukuisat järvet, jotka ohjaavat ilmavirtauksia. Harjun maalajit johtavat ja varastoivat lämpöä vaikuttaen täten ilman lämpötilaan. Järvet tasoittavat ilmasto-oloja pidentäen kasvukautta ja vähentäen hallan esiintymistä. Myös Tampereen seudun laajat metsäalueet tasoittavat ilmasto-oloja tehokkaasti.

PAIKALLISILMASTO

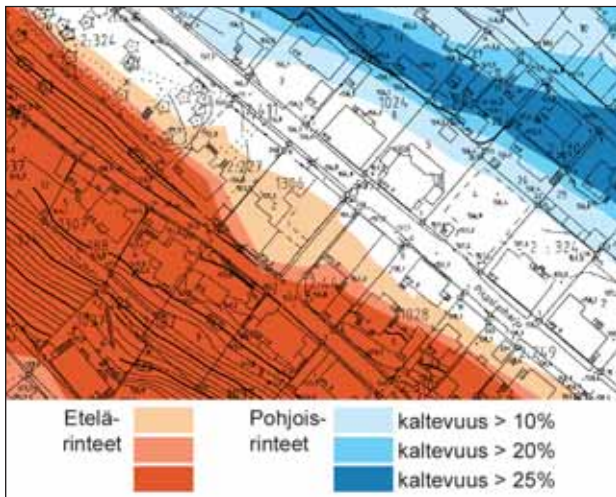
Paikallisilmastoon vaikuttavat ennen kaikkea maanpinnan ja vesistöjen jakautuminen alueella, pinnanmuodot, kallio- ja maaperä sekä vallitseva kasvillisuus. Topografia vaikuttaa erityisesti ilmavirtausten suuntiin ja voimakkuuksiin sekä alueen saaman säteilyn määrään. Kantakaupungin alueella vallitsevat etelä-, lounais- ja länsituulet. Sademäärät vaihtelevat huomattavasti sekä alueellisesti että vuotuisesti. Eniten sataa heinäkuussa ja vähiten helmi- ja maaliskuussa. Vuonna 2003 sadenumma oli 505 mm. Vuosina 1961-1990 keskimääräinen sadenumma Tampereella oli 564 mm ja koko maassa 660 mm. Kasvukauden pituus Tampereen seudulla on 137 päivää.

VESISTÖJEN VAIKUTUS

Veden lämpötilaeroja tasoittava vaikutus perustuu veden lämmönjohtokykyyn, joka on noin 30-kertainen ilmaan verrattuna. Kosteaa maata heijastaa säteilyä huonosti takaisin ilmakehään. Keväällä järvet viilentävät paikallisilmastoa; heinäkuussa ja sen jälkeen järvet kohottavat ympäröivän ilman lämpötilaa. Veden sekoittumisen ansiosta lämpöä kulkeutuu tehokkaasti veden pintakerrokseen lämmittäen yläpuolella olevaa ilmaa. Näsijärvi ja Pyhäjärvi vaikuttavat suotuisasti kantakaupungin ilmastoon. Ne varastoivat itseensä kesän aikana runsaasti lämpöä ja jatkavat kantakaupungin kasvukautta syksyllä. Järvet ehkäisevät myös tehokkaasti hallojen esiintymistä ympäröivillä alueillaan. Laajat, avoimet vesipinnat ovat tuulille alttiita alueita. Pienemmät järven kuten Kaukajärvi, lidesjärvi, Tohloppijärvi, Särkijärvi, Suolijärvi ja Hervantajärvi vaikuttavat ilmastoihin lähinnä pienilmastotasolla. (Liite 8)

RINNEALUEET

Rinteiden suunta ja kaltevuus (ekspositio) vaikuttavat voimakkaasti suoran auringonsäteilyn määrään. Pilvetömällä säällä eniten säteilyä saavat etelärinteet. Lounaisrinteilä tavataan yleensä vuorokauden korkeimmat lämpötilat. Pohjois- ja koillisrinteillä lämpötilat ovat yleensä alhaisimmat. Pilvisyyden lisääntyessä rinteiden ominaisuuksien merkitys vähenee. Kasvillisuuden peittämät, etelään suuntautuvat rinteet tasaavat lämpötilaeroja ja toimivat tuulten tasoittajina. Avokallioisilla rinteillä kallion lämpötilaeroja tasoittava vaikutus vähenee tuulta hillitsevän kasvillisuuden puuttuessa. (Liite 8)

Kantakaupungin alueelta on paikkatiedostossa rinteiden suunnat ja kaltevuudet.

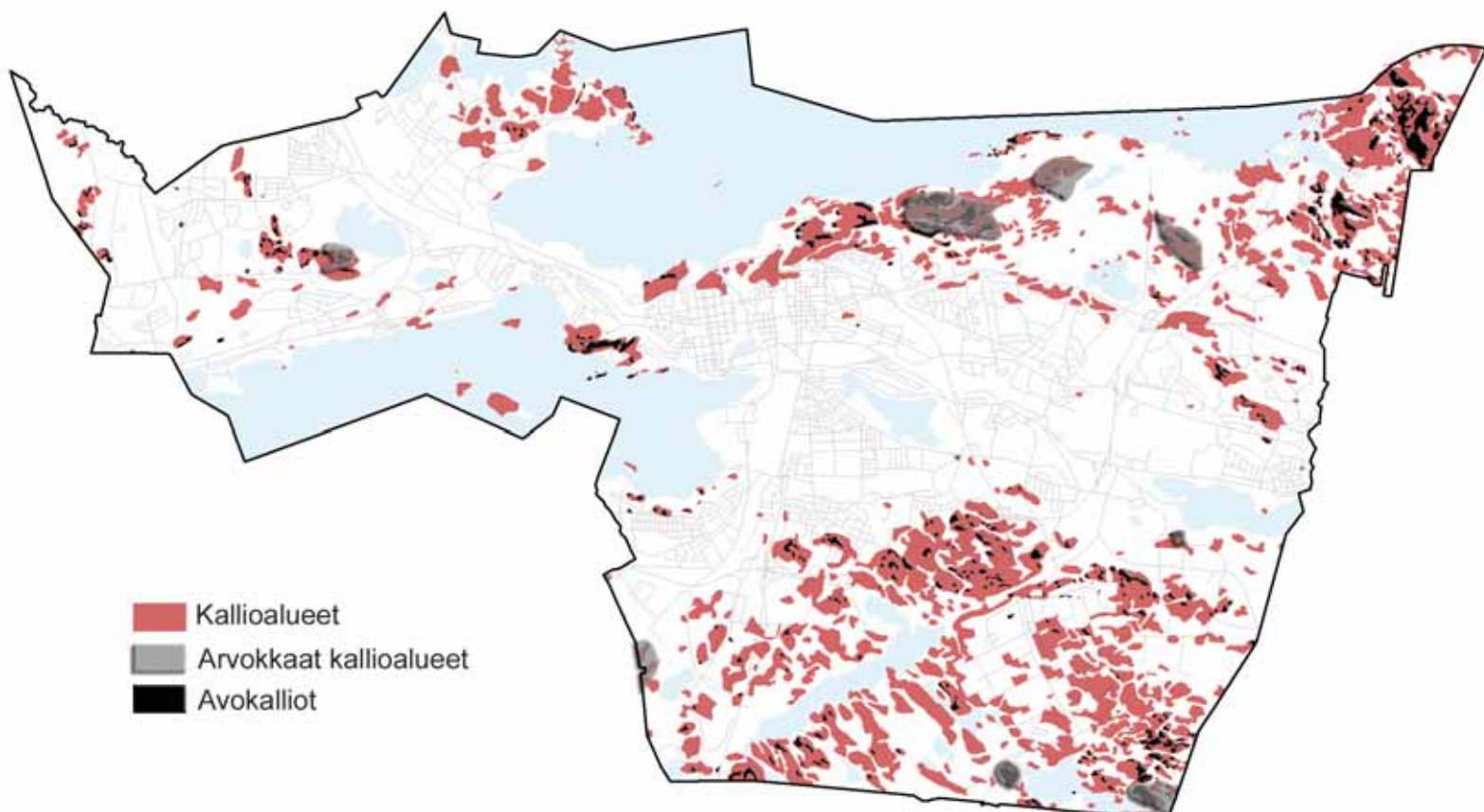
MAASTON KORKEUS

Maaston korkeus vaikuttaa lämpötilaeroihin, jotka tulevat parhaiten esille tyyninä ja selkeinä öinä: kylmä ja samalla raskain ilma valuu maaston alavimpiin kohtiin muodostaen usein sumuisia kylmän ilman järviä. "Kylmän ilman jokisysteemeissä" kylmä ilma valuu pitkin laaksojen pohjia. "Kylmän ilman taskussa" kylmä ilma kerääntyy esteen taakse. Laajat laaksot ovat usein pienempiä laaksoja lämpimämpiä, koska tuulen ilmaa sekoittava vaikutus on merkittävämpi. Myös maaperä vaikuttaa lämpötilaeroihin. Turve sitoo huonosti lämpöä ja aiheuttaa ääreviä lämpötiloja. Moreeni sitoo lämpöä, ja moreeniselänteet itsessään ovat paikallisilmastoltaan edullisia. Selänteiden väliset mosaiikkimaiset turvekaistaleet ovat muuta maastoa alavimpina kohtina alttiita sumulle ja hallalle, näin esim. Kauppi-Niihamassa ja Särkijärven-Hervantajärven alueella.

Sumua Särkijärvellä

KANTAKAUPUNGIN KALLIOALUEET

AUKEA JA PEITTEINEN MAASTO

Aukeassa maastossa auringon säteily pääsee esteettömästi maahan ja nostaa päivälämpötilaa. Peitteisillä alueilla kasvillisuus ehkäisee ulossäteilyä, jolloin yölämpötilat eivät laske yhtä alas kuin aukeilla. Jos aukea paikka on lisäksi painanteessa, yhdistyvät korkeussuhteiden ja avoimen maaston vaikutukset aiheuttaen entistä äärevämpiä lämpötilavaihteluita.

Kantakaupungin alueella avoimen kulttuuri- tai luonnonmaiseman määrä on merkittävästi vähentynyt. Ongelmana on rakennetun avoimen pinnan lisääntyminen (parkkialueet, pelikentät jne.). Näillä alueilla tulisi jo suunnitteluvaiheessa tutkia, miten avoimen pinnan lisääntyminen vaikuttaa pienilmastoon. Viheraiheiden lisäämisellä säilytettäisiin pienilmaston tyypilliset piirteet sekä vaikutettaisiin myönteisesti hulevesien määrään.

KALLIOALUEIDEN ILMASTO

Kivipinta sitoo tehokkaasti auringonvaloa ja on hyvä lämmönjohtaja. Yön aikana kivistä vapautuu lämpöenergiaa pintaan ja edelleen maanpinnan läheisiin ilmakerroksiin (patterivaikutus). Erityisesti paljon auringonsäteilyä saavat etelärinteet ovat yölläkin lämpimiä maastonkohtia. Kallioalueita on melko runsaasti kantakaupungin etelä- ja koillisosissa.

HARJUJEN ILMASTO

Harjujen ilmastoon vaikuttavat korkeus- ja kaltevuussuhteet, rinteiden suunta ja maaperän ominaisuudet. Harjujen etelärinteet ovat pohjoisrinteisiin verrattuna kuivempia ja lämpimämpiä ja täten kasvillisuuden kannalta suotuisampia ympäristöjä. Harjun sora-ainesvarastoi lisäksi tehokkaasti lämpöenergiaa. Kantakaupungin halki kulkeva saumamuodostuma tasaa tehokkaasti kylmien pohjoistuulten vaikutusta

RAKENNETUT ALUEET

Paikallislilmastoa luonnehtivat ilmiöt, kuten kylmän ilman alueet ja maanpintainversiot (= maanpinnan lähellä oleva kylmä ja raskas ilma ei pääse sekoittumaan ylempänä olevaan lämpimämpään ja kevyempään ilmaan) ovat luonnontekijöiden aiheuttamia paikallisia eroja, jotka näkyvät parhaiten rakentamattomilla ja luonnontilaisilla alueilla. Kantakaupungin kaakkois- ja länsiosissa on vielä alueita, joissa kaupunkirakenne ei suoranaisesti vaikuta pien- ja paikallislilmastoon.

Kantakaupungin ilmasto kuvaa muiden rakennettujen alueiden tavoin käsite kaupunki-ilma, jolle on tyypillistä ympäröiviä alueita korkeampi lämpötila sekä vähäisempi tuulisuus. Tyypilliset piirteet johtuvat:

- rakennusmateriaalien lämpökapasiteetista (johtavat hyvin lämpöä),
- rakennusten fysikaalisista ominaisuuksista,
- runsaasta keinolämmön tuotannosta ja
- viemäroinnistä (energia suuntautuu haihduttamisen sijasta ilman lämmittämiseen).

Kaupunki-ilman korkeamman keskilämpötilan seurauksena kaupunkien miellyttävyys lisääntyy ja lämmityskustannukset vähenevät. Pienentyneen hallariskin ansiosta alueella viihtyvät myös kylmälle arat kasvilajit. Rakennukset vähentävät myös tuulen voimakkuutta, mutta synnyttävät toisaalta pyörteisyyttä ja tuulituneleita, joissa tuuli yltyy ympäröiviä alueita voimakkaammaksi. Kaupunkiympäristöön voi liittyä myös paljon negatiivisia ilmastollisia piirteitä kuten pöly, sumu, saasteet, melu tai säteilyolojen huononeminen.

ILMANLAATU

Ilman laadulla on suuri merkitys ympäristön tilaan, ihmisten terveyteen ja viheralueiden viihtyisyyteen. Ympäristönsuojelulaki velvoittaa kuntia seuraamaan ympäristön tilaa. Tampereen kaupungin ympäristöpalvelut hoitaa seuranta yhteistyössä noin kahdenkymmenen ympäristölupavelvollisen yrityksen kanssa.

Maankäytön suunnittelun yhteydessä ilman laatua selvitetään. Erityishuomiota kiinnitetään liikennesuunnitteluun sekä teollisuuden ja pienyritysten sijoittumiseen. Tampereen ilmanlaatuun vaikuttavia tekijöitä ovat ennen kaikkea teollisuuden ja energiatuotannon päästölähteet, liikennepäästöt sekä kiinteistöjen talokohtainen lämmitys. Vielä 1980-luvulla ylitettiin ohjearvoja, mutta tällä hetkellä Tampereella ollaan tilanteessa, jossa pitoisuustasot eivät aiheuta ihmisille terveydellisiä haittavaikutuksia.

Rikkidioksidin kokonaispäästö määrä vuonna 1970 oli 23 050 tonnia, kun vastaava luku vuonna 2004 oli vain 600 tonnia. Edullinen kehitys on seurausta kaukolämmön käytön lisääntymisestä, polttoainevalinnoista, teollisuusprosessien muutoksista sekä laitosten toiminnan lakkaamisesta.

Typen oksideja ovat typpimonoksidi (NO) ja typpidioksidi (NO₂). Terveystahaittoja aiheuttaa eniten typpidioksidi, joka lisää hengityselinoireita. Typen oksideista merkittävä osa muodostuu liikenteestä ja pienempi osa energiatuotannosta ja teollisuudesta. Korkeimmat typenoksidipitoisuudet keskittyvät keskusta-alueelle ja vilkkaimmin liikennöityjen teiden ja vilkkaimpien risteysten läheisyyteen. Vuonna 2006 typen oksidien päästöt olivat Tampereella 2502 tonnia. Päästöt olivat hieman edellisvuotta pienemmät.

Ilmassa leijuvien suurten hiukkasten pitoisuus väheni Tampereen keskustassa merkittävästi 1990-luvulla. Hengitettävien hiukkasten pitoisuus ei ole enää merkittävästi muuttunut 1990-luvun alun jälkeen. Hengitettävät hiukkaset (PM₁₀) ja pienhiukkaset (PM_{2.5}) ovat suuria hiukkasia vaarallisempia, koska ne pienen kokonsa ansiosta kulkeutuvat syvälle hengitysteihin. Hengitettävistä hiukkasista kolmannes on katupölystä lähtöisin, pienhiukkasista valtaosa on pakokaasuhiukkasia. Pienhiukkasten osalta ei ole annettu raja- eikä ohjearvoja. Hengitettävien hiukkasten vuorokausiraja-arvo on 50 µg/m³.

Yhdiste	Aika	Raja-arvo µg/m ³	Sallitut ylitykset	Saavutettava viim.
Rikkidioksidi SO ₂	tunti	350	24/vuosi	1.1.2005
	vrk	125	3/vuosi	1.1.2005
	vuosi/talvi	20	-	15.8.2001
Typpidioksidi NO ₂	tunti	200	18/vuosi	1.1.2010
	vuosi	40	-	1.1.2010
Typenoksidit NO _x	vuosi	30	-	15.8.2001
Hiukkaset PM ₁₀	vrk	50	35/vuosi	1.1.2005
	vuosi	40	-	1.1.2005

Ilmanlaadun raja-arvot (Valtioneuvoston asetus 711/2001).

ARSEENI JA RADON

Arseenia esiintyy luonnostaan maa- ja kallioperässä. Arseeni liukenee pohjaveteen ja esiintyy korkeimpina pitoisuuksina porakaivovedessä. Pitkäaikainen runsas altistus voi aiheuttaa myrkytysoireita, kuten pahoinvointia ja heikkouden tunnetta. Jatkuva altistus arseenille voi aiheuttaa lisäksi syöpää. Arseenipitoista vettä ei saa juoda. Pesuvetenä sitä voidaan kuitenkin käyttää. WHO on asettanut juomaveden arseenin raja-arvoksi 10 µg/l. Normaali arseenipitoisuus kaivovedessä on alle 0,1 µg/l. Tampereen eteläinen alue on määritelty mahdolliseksi arseeniriskialueeksi.

Radon on radioaktiivinen kaasu, jota vapautuu maaperästä. Suomessa on Euroopan suurimmat radonpitoisuudet. Huoneilman radonarvot eivät saa ylittää 400 becquereliä. Uusissa asunnoissa radonpitoisuuden tulee olla alle 200 Bq/m³. Suomessa arviolta noin 200 keuhkosyöpää vuodessa aiheutuu radonista. Kantakaupungin alueella radonriskialueeksi (yli 400 Bq/m³) on määritelty kaupungin halki kulkeva harjualue.

3

MELU

Melu aiheuttaa monenlaisia vaikutuksia ihmisen terveyteen ja viihtyvyyteen. Melu lisää mm. stressiä, heikentää unen laatua sekä oppimista. Melun katsotaan olevan yksi pääasiallisista paikallisista ympäristöongelmista Euroopassa.

Valtioneuvosto on vuonna 1992 antanut päätöksen melutason ohjearvoista. Päätöksessä todetaan, että melutaso ei saa ylittää 55 dB klo 7-22 välisenä aikana taajamien asutus- ja virkistysalueilla eikä virkistysalueiden välittömässä läheisyydessä. Sisä- ja ulkotiloille on omat ohjearvonsa.

Noin 18,8 % kantakaupungin asukkaista asuu 55-65 dB:n melualueella ja noin 2,5 % yli 65 dB:n me-

lualueella. Liikenne on merkittävin melun aiheuttaja kantakaupungin alueella. Vuonna 2003 tehtyjen melumittausten avulla kartoitettiin kantakaupungin hiljaisia alueita. Hiljaiset alueet jaoteltiin hiljaisiin (alle 30 dB) ja suhteellisiin hiljaisiin alueisiin (30-45 dB). Hiljaisten alueiden vallitsevat äänet ovat luonnon omia ääniä. Suhteellisen hiljaisilla alueilla ihmisten aiheuttama ääni kuuluu, mutta se ei häiritse alueiden virkistyskäyttöä. Kantakaupungin alueella hiljaisimpia alueita ovat Hervantajärven ja Suolijärvi-Särkijärven alueet, Kauppi-Niihama, Halimasjärven alue ja Pyynikki. Myös Teerivuorenpuistossa mitattiin alhaisia desibeliarvoja. (Liite 10)

Melun A-painotettu keskiäänitaso (ekvivalenttitaso), L_{Aeq}, enintään

	päivällä klo 7 - 22	Yöllä klo 22-7
ULKONA Asumiseen käytettävät alueet, virkistysalueet taajamissa ja niiden välittömässä läheisyydessä sekä hoito- tai oppilaitoksia palvelevat alueet	55 dB	45 -50dB ¹⁾²⁾
Loma-asumiseen käytettävät alueet, leirintäalueet, virkistysalueet taajamien ulkopuolella ja luonnonsuojelualueet	45 dB	40 dB ³⁾
SISÄLLÄ Asuin-, potilas- ja majoitushuoneet	35dB	30dB
Opetus- ja kokoontumistilat	35dB	-
Liike- ja toimistohuoneet	45dB	-

¹⁾ Uusilla alueilla melutason yöohjearvo on 45 dB.

²⁾ Oppilaitoksia palvelevilla alueilla ei sovelleta yöohjearvoa.

³⁾ Yöohjearvoa ei sovelleta sellaisilla luonnonsuojelualueilla, joita ei yleisesti käytetä oikeluun tai luonnon havainnointiin yöllä.

Melutason ohjearvot (Valtioneuvosto 1992).

3.2 ELIÖSTÖ- JA BIOTOOPPISIELVITYS

KASVILLISUUS

Kallio- ja maaperä, vesisuhteet, ilmasto-olot sekä yhteydet ympäröiviin alueisiin luovat edellytykset tietyn paikan kasvillisuuden ja sitä kautta myös muun eliölajiston muodostumiselle. Tampereen seutu kuuluu Etelä-Hämeen lehtokeskukseen, tarkemmin sanottuna sen osana olevaan Pirkkalan lehtokeskukseen.

Pirkkalan lehtokeskukseen kuuluvat Pirkkalan ohella Tampereen kantakaupunki sekä osa Lempäälästä ja Nokiasta. Pirkkalan lehtokeskuksen ympäröiviä alueita parempiin kasvuolosuhteisiin vaikuttavat erityisesti vesistöjen runsaus sekä kallio- ja maaperäominaisuudet (liuskeinen kallioperä sekä savikot ja hikevät hieta-alueet). Tampereen eteläosat kuuluvat myös ns. vuokkovyöhykkeeseen, joka on osa eteläboreaalista kasvillisuusvyöhykettä ja erottuu lehtoisuudessaan muusta Etelä-Suomesta. Vuokkovyöhykkeeseen kuuluvat Satakunta, osa Varsinais-Suomea ja Uudenmaan sisämaata sekä Häme ja Kymenlaakso. Kasvuolosuhteissa tapahtuu Tampereen alueella jyrkkä vaihtuminen karumpaan ja myös ilmastollisesti epäedullisempaan suuntaan. Jo Tampereen pohjoispuoliset alueet kuuluvat keskiboreaaliseen vyöhykkeeseen, jossa Suomen-selän alue kurkottaa pohjoisesta kohti etelää. Tämä näkyy mm. monien kasvilajien esiintymisessä; Tampereella ovat pohjoisilla äärirajoillaan mm. keltavuokko, metsämaarianheinä ja kynäjalava.

KAUPUNGIN OMISTAMAT METSÄT

Tampereen koko kaupungin alueella on metsiä yhteensä n. 30 000 ha. Kaupunki omistaa metsistä n. 6 700 ha. Tämän lisäksi kaupungin omistuksessa on n. 800 ha metsiä muiden kuntien ja kaupunkien alueilla. Metsiä hoidetaan Pirkanmaan Metsäkeskuksen laatiman metsäsuunnitelman mukaan. Metsäsuunnitelma on hyväksytty noudatettavaksi vuosina 2001-2010.

Kaupungin omistamat metsät on jaettu niiden käytön ja sijainnin mukaan kolmeen eri luokkaan: ulkoilumetsiin, retkeilymetsiin ja talousmetsiin. Ulkoilumetsiä on n. 4200 ha ja ne sijaitsevat pääasiassa kantakaupungin alueella. Retkeily- ja talousmetsät sijaitsevat Aitolahdi-Teisko -alueella ja ulkokunnissa. Retkeilymetsiä on n. 1900 ha. Talousmetsien pinta-ala on n. 1500 ha.

Ulkoilumetsien käyttö painottuu ulkoiluun ja virkistykseen. Metsänhoitotoimenpiteissä virkistyskäyttöarvot ja luontoarvot ovat etusijalla, sillä tavoitteena on elinvoimainen ja lajistoltaan monipuolinen metsä. Retkeilymetsien hakkuiden ja hoitotöiden tavoitteena on metsien kasvun ohjaaminen retkeilykäytön näkökulmasta. Retkeilymetsissä säästetään muun muassa laajat vanhan metsän kokonaisuudet. Talousmetsien hoidon ja käytön tavoitteena on puuntuotanto. Myös talousmetsissä otetaan huomioon metsän muut arvot kuten monimuotoisuus ja maisema.

Metsien ryhmittely niiden käytön ja sijainnin perusteella ei ole aukoton. Ryhmissä on kohteita, joissa metsänhoitotoimenpiteet voivat poiketa ryhmän pääasiallisesta käyttömuodosta. Tällaisilla alueilla korostuu tapauskohtainen harkinta metsänhoitotoimenpiteiden toteuttamisessa.

METSÄLUONNON MONIMUOTOISUUS JA METSIEN HOITO

Metsäluonnon monimuotoisuuden käsite on yhä enenevässä määrin noussut ohjailemaan metsänhoidollisia toimintoja. Biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi astui vuoden 1997 alusta voimaan metsälaki (1093/1996) ja -asetus (1200/1996), (ks. kappale Avainbiotoopit sivulla 39).

Pyynikin honkia

Viikinsaari

Makkarajärven maastosta

Reuharinniemen metsää

Tohloppijärven etelärannalta

Monimuotoisuuden säilyttämiseen voidaan pyrkiä metsätaloudellisilla tavoiteohjelmilla (metsäkeskus), hakuuotapojen säätelyllä, erityisen tärkeiden elinympäristöjen suojelulla (metsälakikohteet) sekä myös muilla mahdollisilla vapaaehtoisilla ohjelmilla. Metsäkeskuksella on juridinen oikeus määrittää metsälakikohteet, mutta myös kaupungin toimesta on tehty inventointeja metsäluonnon arvokkaista elinympäristöistä.

Myös Tampereen kaupungin omistamien metsien käsittelyssä tulee ottaa huomioon ulkoilu-, virkistys- ja luontonäkökohdat tavoitteena moni-ilmeinen, luonnoltaan rikas ja ekologisesti toimiva virkistysalue. Metsien käsittelyssä pyritään mahdollisuuksien mukaan noudattamaan luontaista kehitystä niin, että puuston rakenne muodostuu monilajiseksi, -ikäiseksi sekä -kerrokselliseksi. Tavoitteena on säilyttää metsät mahdollisimman ehyinä kokonaisuuksina, sillä metsien liiallinen pirstoutuminen lisää saarekkeiksi jäävien metsiköiden eliöstön ja ekosysteemin epätasapainoa ja herkkyyttä reagoida

Pilkkakuusen maastoa

ulkoisiin häiriötekijöihin. Tampereen joidenkin osayleiskaavojen yhteydessä on laadittu erityiset metsien hoito-ohjeet, jotka tähtäävät merkittävien luontoarvojen, arvokkaiden luontokokonaisuuksien ja monimuotoisuuden säilyttämiseen, mutta samalla myös virkistysmahdollisuuksien turvaamiseen. Metsäluonnon arvokkaiden elinympäristöjen ohella on monesti noussut esille kysymys vanhojen ja lahoppuuta sisältävien metsien merkityksestä monimuotoisuudelle. Tätä näkökohtaa on kaavojen metsänhoito-ohjeissa pyritty myös nostamaan esille.

METSIIEN IKÄ

Biologisesti rikas ja ekologisesti toimiva metsä on puusto- ja ikärakenteellisesti laaja; siinä on sijaa myös vanhalle ja yli-ikäiselle puustolle. Myös virkistystarkoituksessa iäkkäät, jääreunkoiset ja usein samalla myös helpokulkuiset metsät tarjoavat oman erityislaatuisen elämyksen. Kuitenkin vanhan metsän sijainti, maisema-arvot ja elinvoimaisuus vaikuttavat ratkaisuun metsän uudistamisesta.

Tampereen kantakaupungin alueella ja kaupungin omistamissa metsissä laajimmat vanhojen metsien alueet ovat Kaupissa, jossa on runsaasti yli 140 vuotta vanhaa metsää. Muualla näin vanhoja metsiä kasvaa muutamina pieninä laikkuina myös Reuharinniemellä, Tasanteella, Hervantajärven pohjoispuolella ja Vuoreksen Rimminsuolla. Yli 100 mutta alle 120 vuotta vanhaa metsää kasvaa eniten Kaupissa Tuomikalliolta Pirunvuorelle ulottuvalla vyöhykkeellä sekä golfkentän länsi- ja pohjoispuolella ja vähäisemmässä määrin myös Ojala-Lamminrahkan alueella, Hervantajärven pohjoispuolella, Suolijärven ja Peltolammin ympärillä, Viikinsaarella ja Lamminpään alueella. Tätä nuoremmista ikäluokista ei löydy yhtä selviä keskittymiä, mutta ehkä jonkinasteista keskittymistä on havaittavissa ikäluokassa 60-80 vuotta, jonka ikäistä metsää kasvaa muuta aluetta enemmän Kaupissa Niihamajärven länsipuolella,

Mustavuori

Pilkkakuusen koivukelo

Pärrinkoski

Peltolampi

Viitastenperä

llessa, Ruskon teollisuusalueen reunamilla, Peltolammin Pärrinkoskella ja Tohlopin sekä Kalkun alueilla. Kaiken kaikkiaan Kaupin alueella kasvaa kantakaupungin laajin vanhojen metsien kokonaisuus. (Liite 11)

Ekologisessa mielessä vanhojen metsien sekä laho- ja kolopuiden säästäminen on paikoin perusteltua, sillä vanhan ja lahoppuaineuksen puute on yksi merkittävimmistä uhanalaisuustekijöistä. Huomiota tulee kiinnittää myös metsän luonnontilaan ja kasvavan puuston monipuolisuuteen. Luonnontilaisessa metsässä vanhaa puustoa kaatuu vähin erin ja puusto muodostuu laikutaisesti uudistuvaksi, monilajiseksi ja -ikäiseksi. Tässä mielessä ihanteellista metsää ei kaupungin alueelta

METSÄKASVILLISUUS JA KASVUPAIKKATYYPIT

Tampereen kasvillisuuskuviot noudattavat pääpiirteis-
sään maaperä- ja topografiavyöhykkeitä. Selänteiden
korkeilla, huonosti vettä ja ravinteita pidättävillä laki-
mailla kasvaa puolukkatyyppin (VT) kuivia kangasmet-
siä. Puolukkatyyppin vallitsevana puulajina on pääosin
mänty, mikä usein on valikoivan harvennuksen tulosta;
paikoin pääpuulajina onkin luontaisesti myös kuusi, sil-
lä itse asiassa kuusi ja mänty eivät ekologiaaltaan eroa
suuresti toisistaan. Koivua esiintyy usein seka-
puuna. Tampereen kaupungin kiinteistötoimen metsä-
kuviotietojen perusteella mäntyvaltaisia puolukkatyyppin
metsiä on kantakaupungin metsäalasta n. 12 %. Kui-
via kanerva- ja jäkälätyyppin metsiä (CT, CIT) on vain
n. 5%.

Niitä esiintyy kallioisilla kumpareilla ja lakialueilla, joi-
den valtapuu on mänty, sekapuuna kuusi ja koivu. Puh-
taasti kallioita on metsäalasta n. 0.5 %. Selänteiden
ja mäkien keski- ja alarinteillä tai tasanteilla kuivahkot
kangasmaat vaihettuvat tuoreeseen mustikkatyyppin
kankaaseen (MT). Mustikkatyyppin pääpuulaji on kuusi
ja sekapuuna lehtipuita. Mustikkatyyppi on Pirkanmaan
yleisin kasvupaikkatyyppi, vaikka Tampereen kanta-
kaupungin alueella yleisimpänä kasvupaikkatyyppinä
esiintyy lehtomainen kangas. Tampereen kaupungin
omistamasta metsäalasta n. 34 % on ekologisesti suh-
teellisen kestävä mustikkatyyppiä.

Hienojakoisella, ravinnepitoisilla mailla kasvavia leh-
tomaisia käenkaali-mustikkatyyppin (OMT) lehtomaisia
kankaita on Tampereella melko runsaasti etenkin vesis-
töjen läheisyydessä kuten esimerkiksi Tohloppijärven,
Alasjärven, Halimasjärven, Kaukajärven, Hervanta-
-, Suoli- ja Särkijärvi-kokonaisuuden sekä Peltolammin

löydy, mutta paikka paikoin päästään lähes luonnon-
tilaiseen tai luonnontilaisen kaltaiseen tilaan, jollaisia
metsiä esiintyy siellä täällä kantakaupunginkin alueella.
Näitä kohteita ovat ensinnäkin luonnonsuojelualueet,
muutamat kasvillisuusdeltaan arvokkaat alueet (esim.
Kaupin Soukonvuori) sekä vaikeasti saavutettavat ja
luonnontilaista tilaa lähestyvät metsäluonnon erityisen
arvokkaat elinympäristöt (metsälakikohteet). Tällaisia
kohteita on luonnollisesti eniten siellä missä on vanhaa
metsää. Tässä mielessä huomion arvoisimpia alueita
ovat Kauppi Tuomikalliolta Niihamajärvelle, Halimasjär-
vi-Ojalan alueet, Hervantajärvi-Makkarajärven tienoot,
Suoli- ja Särkijärven ympäristöt, Peltolammin Pärri-
kosken alue sekä Myllypuro sivuhaaroineen.

rannoilla tai niiden välittömässä läheisyydessä. Lehto-
maisena kankaan osuus kantakaupungin metsäalasta
on kiinteistötoimen metsäkuviotietojen perusteella n.
40 % eli se on selvästi yleisin tyyppi.

Lehtokasvillisuudesta on jäljellä enää vain pieniä alu-
eita, joissa maastoseikat ovat estäneet viljelemisen
tai rakentamisen. Merkittävimpiä lehtoalueita kanta-
kaupungin alueella ovat Myllypuro, Kauppi-Niihaman
Tuomikallio, Alasjärven pohjoisranta, Soukonvuori ja
Kuokkamaa, Olkahistenlahden kanjoni, Halimasjärvi,
Kaukajärven eteläranta, Hervannan Selkämäki, Rus-
kon teollisuusalueen reunamat, Hervantajärven poh-
joisranta, alue Suolijärven ja Vuoreksen kautta Särki-
järven ympäristöön sekä Peltolammin Pärrikoski ja
Viikinsaari. Lehtoja kantakaupungin metsäalasta on
kaupungin metsäkuviotietojen mukaan n. 9 %. Tosin
kaupungin metsäkuviotietojen perusteella tehtävä tul-
kinta lehtojen määrästä antanee hieman virheellisen
kuvan tilanteesta, koska metsäkuviot on muodostettu
puusto- eikä kasvupaikkatietojen pohjalta. Lehtoa ja
lehtomaista kangasta näyttäisi olevan metsäalasta suh-
teellisen paljon – yhteensä lähes puolet metsäalasta,
mikä heijastelee kuulumista Etelä-Hämeen ja Pirkkalan
lehtokeskuksiin.

Petäjässuo

Tupasvillaräme

Tohloppijärven neva

Isosuo

SUOKASVILLISUUS

Tampereen seutu on Suomen vähäsoisimpia alueita ja suokasvillisuus on niukkaa verrattuna moneen muuhun Suomen osaan.

Soiden keskimääräinen karuus johtuu osaltaan alueella vallitsevasta keidassuotyypistä, jonka kasvillisuus on pääasiassa sadeveden tuomien ravinteiden varassa.

Makkarajärveltä

Keidassuota reunustavat usein rämeet ja korvet, jotka myös ovat Tampereen seudun yleisimpiä suotyyppejä. Rämeitä ja korpia on lähes yhtä paljon.

Tampereen kantakaupungin rämeet ovat pääosin isovarpurämeitä, mutta myös tupasvilla-sararämeitä esiintyy. Suurimmat rä-

meet kantakaupungin alueella ovat Länsi-Tampereen Juhansuo (suurimmaksi osaksi Nokian puolella) sekä Itä-Tampereen Aitovuoren kainalossa oleva Väljäsuo, Ojalankylän räme, Petäjässuo (suurelta osin nevaa), rämeet Hervantajärven pohjoispuolella sekä Makkarajärven ja Kangasalan välisellä alueella ja Vuoreksen alueen Rimminsuo.

Tampereen kantakaupungin alueen nevat ovat pienialaisia; suurimmat niistä ovat Niihaman Isosuo, Ojalan Lamminrahka (suurimmaksi osaksi Kangasalan puolella), Petäjässuo sekä Hervantajärven pohjoispuolella Makkarajärven ja Kangasalan välisellä alueella. Nevat ovat tavallisesti karuja lyhytkorsinevoja ja hieman ravinteikkaampia saranevoja.

Ravinteikkaat letot, joita kantakaupungin alueella on erittäin vähän, ovat vaatimattomia ja pienialaisia.

VESIKASVILLISUUS

Ranta-alueet ovat kasvillisuudeltaan yleensä rikkaita maan ja veden vaihtumisvyöhykkeitä ja ekologisesti melko haavoittuvia.

Suurin osa Tampereen järvisistä kuuluu kasvillisuudeltaan korte-järviruoko- tai järviruokotyypin, missä järvet ovat ruskeavetisiä, dystrofisia eli humusperäisiä järviä (mm. Näsijärvi). Humusperäisyys aiheutuu usein soiden ojituksen jälkeen soilta valuvasta aineksesta. Rehevillä savi- ja lehtoalueilla vallitsevana on eutrofinen osmankäämiratamosarpiotyyppi. Tämän kasvityypin vesistöt ovat usein pieneköjä, tiheän kasvillisuuden reunustamia lampia tai matalien lahdenpoukamien luonnehtimia järviä (mm. lidesjärvi).

Järvisätkimen uposlehtiä

Kasvistollisesti arvokkaiksi pienvesiksi on kantakaupungin alueelta inventoitu Kaukajärvi uhanalaisten vesisammalien vuoksi sekä Ikurin Juhansuolta laskeva eteläisempi puro ja Leppioja hajuheinäesiintymien vuoksi. Arvokkaina on pidettävä myös Tammerkoskea sekä Särki- ja Suolijärveä, joissa kasvaa alueellisesti uhanalaista lapinvesitähettä. Myös Kaarilan Vaakkolamin ja lidesjärven kasvisto käsittää huomion arvoisia, harvinaisia lajeja esim. piuru ja nevaimarre. Monin paikoin ihmistoiminta uhkaa vesistöjen ja rantamien kasvistollisia arvoja.

KULTTUURIPERÄINEN KASVILLISUUS JA PERINNEBIOTOOPIT

Viime vuosikymmeninä viljely- ja laidunalueiden määrä on kantakaupungin alueella vähentynyt erittäin jyrkästi, mikä on aiheuttanut monien kulttuuri- ja puolikulttuurikasvilajien häviämisen tai harvinaistumisen (esim. kirkiruoho, ketokäenminttu ja ketokatkero). Muutokset ovat aiheuttaneet myös monien hyönteis- (esim. tummaverkkoperhonen) ja lintulajien (esim. kottarainen ja peltosirkku) harvinaistumisen ja jopa uhanalaistumisen. Maatalouteen liittyvien biotooppien vähentymisen lisäksi uhkana on myös maatalouden koneellistuminen ja tehostuminen.

Uhanalaisista lajeistamme 18 % on luonnonlaitumien ja kotojen lajistoa. Koska luonnonlaiduntaminen on loppunut, joudutaan perinnemaisemia hoitamaan niitoin ja raivauksin. Usein nämä hoitotoimenpiteet ovat riittämättömiä, sillä monia luonnonlaitumia uhkaa rehevöityminen.

Pirkanmaan ympäristökeskus on vuosina 1992-1996 inventoinut Pirkanmaan perinnebiotoopit. Tampereelta arvokkaita perinnebiotooppeja löytyi 25 kpl, joiden yhteispinta-ala oli 43.4 ha. Tästä alasta kovan maan niittyjä oli 13.1 ha, rantaniittyjä 4.3 ha sekä hakoja ja metsälaitumia 18.7 ha. Merkittävimpiä vielä jäljellä olevia niitty- ja peltoalueita ovat Pohtolan pelto, Lielahden asutuksen, kaupan ja teollisuuden puristuksiin jääneet alueet, Tohlopin ranta-alueet, Kaarilan ja Villilän pellot, Sarankulman teollisuuden väliin jäävät alueet, lidesjärven laakson alueet, Vihiojan ympäristö Koivistonkylästä Kaukajärvelle asti, Ahlmanin maatalousoppilaitoksen ympäristön pellot, Messukylä-Hankkio-Holvasti-teollisuusalueen niityt, Atalan Orimuskadun itäpuolei-

AVAINBIOTOOPIT

Suojellessa uhanalaisia tai harvinaisia lajeja on metsälain mukaan metsänhoidossa jätettävä käsittelemättä tai käsiteltävä varoen ja ominaispiirteet säilyttäen metsäluonnon erityisen tärkeitä elinympäristöjä, jotka kuuluvat ns. avainbiotooppeihin. Avainbiotoopit ovat säästyneinä luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia elinympäristöjä, joiden ominaispiirteiden perusteella lajisto todennäköisesti sisältää alkuperäisen luonnon lajeja, joista monet ovat jopa uhanalaisia. Riittävän tiheänä verkostona ne toimivat myös ns. ekologisina askelkivinä ja käytävinä, joiden kautta eliöt pääsevät siirtymään alueilta toisille.

Tihkupinta

Piikahaka

Kirkkosuonnotko

Niemen alue

Niemen alue

Tohloppijärven länsipuoli

Rantaperkiö

set niityt, Alasjärven luoteis- ja itäpuolen pellot sekä Takahuhdin pellot. Lajistollisesti merkittäviä ketoja tai ketomaisia alueita on Tampereelta halkovan harjujakson rinteillä mm. Epilässä ja Kalevankankaalla. Kantakaupungin alueen perinnebiotooppeja ovat paikallisesti arvokkaat Teeri-Villilän haka, Epilänharjun niitty sekä Messukylän niitty lidesjärven pohjoispuolella (Liedenpohja-Ruuhijärvi et al, 1999).

Myös vanhat keskeiset puistot, kartanomiljööt, rehevät pihapiirit, hautausmaat ja siirtolapuutarha-alueet rikastuttavat omaleimaisuudellaan ja vehreydellään kaupunkikuvaa. Maisemallisesti arvokkaimpia kokonaisuuksia kantakaupungin alueella ovat mm. Haiharan kartanon alue, Ahlmanin maatalousoppilaitoksen alue, Hatanpään kartanon alue ja arboretum sekä Kalevankankaan hautausmaa. Monet näistä alueista sisältävät myös kohteita, jotka ovat luonteeltaan perinnebiotooppimaisia ja niillä kasvaa perinnebiotoopeille luonteenomaista lajistoa.

Avainbiotooppeihin luetaan metsälain ja luonnonsuojelulain suojaamien kohteiden lisäksi muut arvokkaat elinympäristöt (kuten supat ja metsäniityt) ja kohteet, jotka eivät täytä metsälain kriteerejä luonnontilaiseen verrattavista kohteista, mutta ovat luokiteltavissa vielä "metsäluonnon muiksi arvokkaiksi elinympäristöiksi". Muut arvokkaat elinympäristöt (siis muut kuin metsä- ja luonnonsuojelulain kohteet) ja metsäluonnon ei-luonnontilaiset, mutta vielä arvokkaiksi luokiteltavat elinympäristöt, suositellaan otettavaksi huomioon metsänhoidollisissa toiminnaissa.

Metsäkeskus on inventoinut myös kantakaupungin alueelta kaupungin omistamien metsien avainbiotoopit. Metsäkeskuksen inventointien mukaan alueella on n. 300 avainbiotoopiksi luokiteltavaa kohdetta yli 3000 metsäkuvioiden joukossa eli karkeasti sanoen lähes joka kymmenennellä metsäkuviolla on avainbiotoopiksi luokiteltava kohde. Avainbiotoopeiksi luokiteltujen kohteiden pinta-ala on n. 250 ha, joka on n. 7 % kaupungin omistamasta maa-alaista ja 3.3 % metsäalasta. Usein avainbiotoopit ovat kohteita, jotka ovat jääneet talousmetsäkäsittelyn ulkopuolelle hankalasti saavutettavina tai ne ovat muutoin puuntuotannollisesti niin kehnoja, ettei niitä ole kannattanut hyödyntää. Kantakaupungin alueella metsälain mukaisista avainbiotoopeista tulevat kyseeseen rehevät pienvesien lähiympäristöt, korvet, vähäpuustoiset suot, kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla, rehevät lehdot, karut kalliot, kivikot ja louhikot sekä jyrkänteet alusmetsineen. Muita metsäluonnon arvokkaita elinympäristöjä ovat vanhat metsät, paisterinteet, hakamaat ja metsäniityt. Luonnonsuojelulain mukaisista luontotyypeistä kantakaupungin alueella voisivat teoriassa tulla kyseeseen jalopuumetsiköt, tervaleppäkorvet, luonnontilaiset hiekkarannat, katajakedot sekä avointa maisemaa hallitsevat suuret puut ja puuryhmät. Koko Tampereen kaupungin alueelta on vahvistettu yksi luonnonsuojelulain mukainen luontotyyppi, Valkaman jalopuumetsikkö; ehdolla ovat Juhansuon jalopuumetsikkö ja Koukkujärven tervaleppäkorpi.

Juhansuon ruostelähde

Leppiojaa

Vihioja

Ekologinen verkosto

Käsite ekologinen verkosto sisältyy viheralueverkostoon, missä luonnonolosuhteiltaan arvokkaat alueet yhdistyvät toisiinsa kasvullisilla ns. ekologisilla käytävillä ja/tai askelkivillä. Tavoitteena on turvata lajien metapopulaatioiden ja luonnon monimuotoisuuden säilyminen kaupunkiympäristössä. Ekologisina yhteyksinä voivat toimia niin luonnontilaisten ja luonnontilaisen kaltaisten virkistysalueiden lisäksi puistot, peltomaisemat ja muut kasvullisena säilyvät alueet; ekologinen verkosto liittyy muuhun kaupunkirakenteen viherverkostoon.

Eri lajien vaatimukset kulkuväylien suhteen saattavat olla täysin erilaiset ja jopa ristiriitaiset; sama pätee myös elinolojen suhteen. Useimmiten ekologisesti toimivien yhteyksien olisi oltava biotoopiltaan samanlaisia kuin eliöiden elinympäristöjenkin. Esimerkkinä elinympäristöjen laadusta ja koosta: tietyt hyönteislajit kärsivät pienilmaston muutoksesta, mikäli niiden metsäinen elinympäristö supistuu halkaisijaltaan alle parin sadan metrin kokoiseksi metsälöiksi, kun taas esim. hirvi saattaa liikkua kaupunkialueella puustoisella viherkäytävällä, jonka leveys on vain parikymmentä metriä.

Ekologista verkostoa suunniteltaessa on otettava huomioon se, mitä lajeja verkoston ydinalueilla elää sekä niiden vaatimukset elinolosuhteiden ja kulkuyhteyksien suhteen. Tampereen

kantakaupungin alueella verkoston luonnonolosuhteiltaan arvokkaiksi ydinalueiksi voidaan lukea suojelualueet, suojeluohjelma-alueet, Natura-alueet, luonnonsuojelulain suojellut luontotyypit, Tampereen arvokkaat luontokohteet sekä myös perinnemaisemat, laajat metsäiset alueet ja metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt.

Ajatus ekologisen verkoston tarpeellisuudesta on tullut yhä ajankohtaisemmaksi niin kansainvälisen lainsäädännön kautta kuin yleisenä huolena luonnon monimuotoisuuden vähetessä. Erityisesti tämä koskee Tampereen kantakaupunkia, jonka jäljellä olevia viheralueita uhkaavat kaupunkirakenteen tiivistäminen ja lisääntyvä kulutus. Luonnon ekologinen kestävyys on sitä parempi mitä korkeampi on biologinen (vuorovaikutusverkoston) monimuotoisuus. Monimuotoisuuden väheneminen, uhanalaisuuden kasvaminen ja mm. ennustettu ilmastomuutos aiheuttavat paineita kansainvälisiin suojelutoimiin ja –sopimuksiin. Myös ekologisten verkostojen huomioonottaminen on tulossa kansainvälisiin sopimusten työohjelmiin. Lisäksi maankäyttö- ja rakennuslaki puhuu luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilyttämisestä sekä rakennetun ympäristön, maiseman- ja luonnonarvojen vaalimisesta siten, ettei näihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää.

Ekologinen verkko viheralueiden suunnittelussa

Tampereen kantakaupungin ekologinen verkosto muodostuu viherverkosta. Keskusta-alueilla viherverkko toimii pääsääntöisesti virkistyskäytössä, mutta kantakaupungin laitoja kohti kuljettaessa verkon ekologinen merkitys kasvaa. Seija Väre (2005) tutkimuksen mukaan kaupunkimetsät ja suojaviheralueet toimivat hyvin eläinten käytössä. Väljästi rakennetut pientaloalueet ovat myös osa ekologista verkostoa. Merkittäviä ekologisia käytäviä myös kaupunkialueilla ovat vesistöjen rannat sekä purojen ja ojien varret. Kerrostaloalueilla piha-alueet ovat usein liian vilkkaassa käytössä, jotta eläimet sinne uskaltautuisivat, mutta piha-alueiden ulkopuolella sijaitsevilla viheralueilla eläimiä toki asustaa.

Koska ekologinen verkosto kaupungeissa muodostuu pitkälti viherverkon kanssa samoista alueista, tulee verkko suunnitella sekä ihmisiä että eläimiä varten. Tämä tulee ottaa huomioon erityisesti ekologisten yhteyksien mitoituksessa. Sijoitettaessa virkistysreitit ekologisen käytävän yhteyteen, tulisi virkistysreitit kulkea käytävän reunassa. Ekologisten käytävien minimileveytenä pidetään usein 100 metriä. Käytävien mitoittaminen on kuitenkin hyvin vaativaa, koska eri lajeilla on erilaiset vaatimukset käytävien suhteen. On esitetty myös näkemyksiä, että metsien laadun säilyttäminen on eläimille tärkeämpää kuin ekologiset yhteydet ja että osa lajeista voi levitä myös ilman käytäviä. Asikaisen (2004) näkemyksen mukaan mitoitusta tärkeämpää on, että ekologinen yhteys on biologisesti riittävän samankaltainen ja laaja alue, jotta se voi säilyttää ekologiset ominaispiirteensä. Ekologisen monimuotoisuuden ylläpitämisessä suojelua tärkeämpää on viheralueiden hoito siten, että kasvillisuus ja maastotyypit säilyvät vaihtelevina.

Ekologiset yhteydet tulee osoittaa kaavoituksen yhteydessä. Maakuntakaavassa osoitetaan seudullisesti merkittävät luonnon ydinalueet ja niiden väliset yhteydet. Yleiskaavoituksessa osoitetaan paikallinen ekologinen verkosto: ydinalueet ja niiden väliset yhteydet sekä yhteydet seudullisille ydinalueille. Asemakaavoituksella selvitetään yhteys muuhun ekologiseen verkostoon sekä varmistetaan verkoston jatkuvuus myös kaavoitettavalla alueella. Ekologisten yhteyksien osoittamisessa olisi hyvä käyttää luo-merkintää.

Merkittävimpien ekologisten yhteyksien kartalla on esitetty kaupunkiseudullisesti ja paikallisesti merkittävimmät, toimivat ekologiset yhteydet (Ks. viereinen sivu). Katkoviiva osoittaa yhteydet, joiden toimivuutta ekologisen yhteytenä tulee kehittää. Kehitettävien yhteyksien yleisimpinä ongelmina ovat yhteyden kapeus, katkonaisuus ja/tai vähäinen suojakasvillisuus. Kehitettävien yhteyksien parantaminen on mahdollista hoito- ja kunnostustoimenpitein. Yhteystarpeita on osoitettu ekologisten yhteyksien katkoskohtiin. Nämä ovat kohtia, joissa ekologinen yhteys on täysin katkennut. Näillä osilla olisi kuitenkin keskeinen merkitys koko ekologisen verkoston toimivuuden kannalta. Kartalla on lisäksi esitetty luonnon ydinalueita, jotka ovat laajoja ja yhteisiä luonnonoloiltaan arvokkaita metsäalueita, joille tulisi olla toimivat ekologiset yhteydet kantakaupungin

Väljästi rakennetut pientaloalueet ovat osa kanta-
kaupungin ekologista verkostoa.

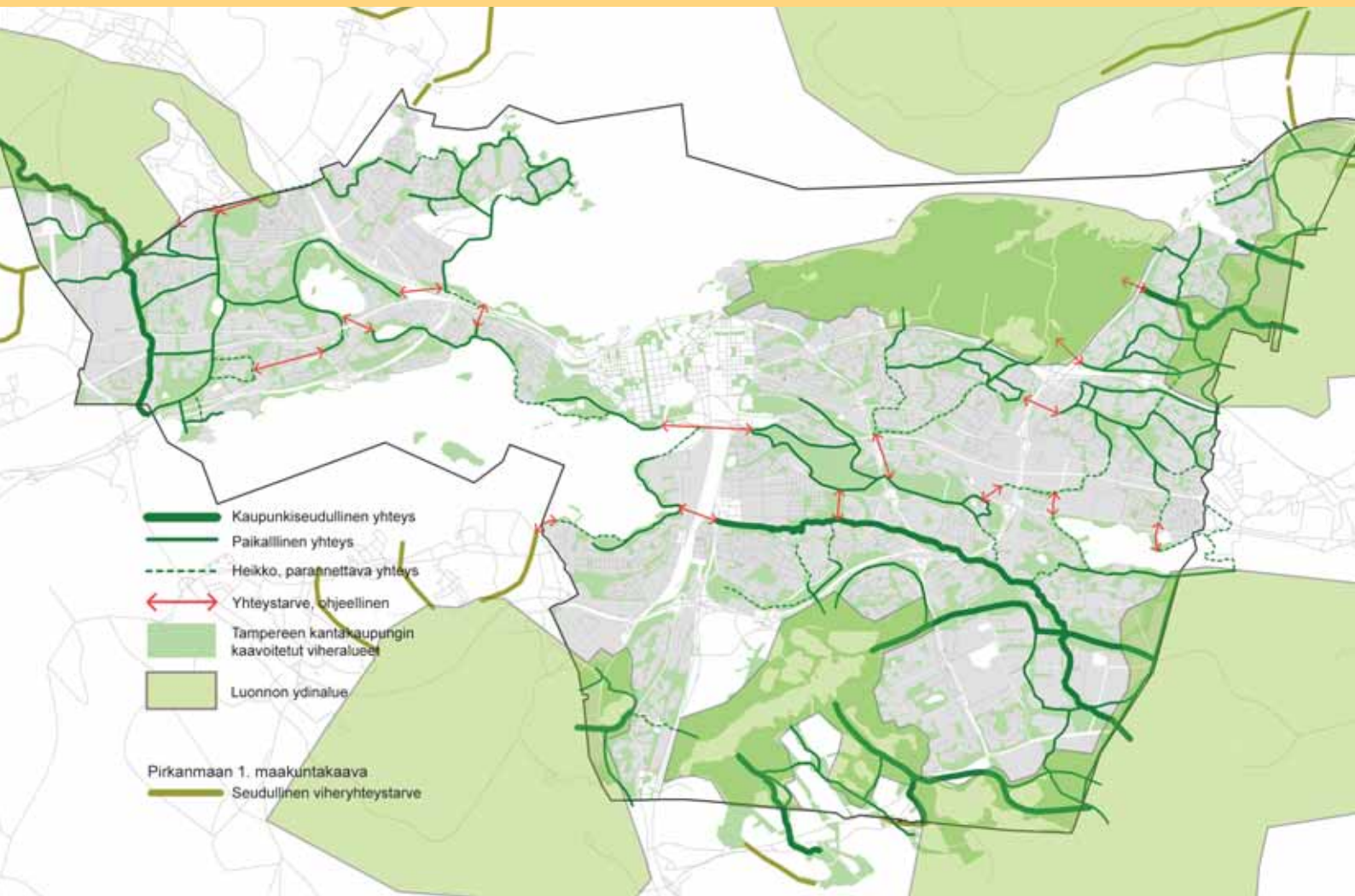

alueelta. Yhteyksien määrittely perustuu tietoon ja arvi-
oon kantakaupungin lajistosta ja sen käyttäytymisestä.
Apuna on käytetty laajaa ympäristö- ja maisemaselvi-
tysaineistoa, ilmakuva- ja väärävärikumamateriaalia ja
maastotarkistuksia kantakaupungin alueelta.

Tampereen kantakaupungin alueen ekologisesti mer-
kittävimpiä viheryhteyksiä ovat lännessä Ikuri-Kalkun
Myllypuro ja Leppioja lähiympäristöineen, yhteys Kal-
kun Mustavuoren alueelta Tesomajärven kautta Lam-
minpään ja toisaalle Tohloppijärvelle ja edelleen
Epilänharjulle, idässä vyöhyke Petäjässuolta Halimas-
järvelle ja edelleen Aitovuoren kautta Jyväskylätien ja
Kangasalan suuntaan, yhteys Kaukajärven etelärän-
noilta ja Ruskon itäpuolelta Solkimäen kautta Hervan-
nan kanjoniin ja edelleen Särkijärvelle sekä kaakossa
metsäiset vyöhykkeet Kangasalan puolelta Ruskoon
ja Hervantajärven pohjoispuolelle, etelässä Vuoreksen
laajat metsäiset alueet.

Ekologisten yhteyksien kannalta ongelmallisia kohteita
on muodostunut mm. Kaupissa, Jyväskylätien ja Olka-
histen välille sekä etelässä Särkijärven ja Peltolammin
välille. Tällä hetkellä Kauppi-Niihamassa elää kohtalai-
sen paljon niin lajistollisesti kuin myös yksilömäärälli-
sesti Tampereen seudulle luontaista lajistoa. Tästä
huolimatta alue on jäänyt voimakkaasti eristykseen Teis-
kontien ja Jyväskylätien väliin. Jyväskylätie on aidat-
tu ja muodostuu lähes ylittämättömäksi esteeksi maalla
liikkuvalla lajistolle. Kauppi-Niihaman alue olisi erittäin
tärkeää saada ympäröivien alueiden yhteyteen; eräitä
mahdollisuuksia tähän loisivat viheryhteyden rakenta-
minen ulkoilualikulkua muokaten Halimasjärven suun-
taan ja Takahuhdin rantatien ja Kivisillanraitin välisen
alikulun rakentaminen Tasanteenpuiston ja Olkahisten
suuntaan. Jyväskylän tien muodostaa ongelmalliseksi
Kaitavedentien sillan kohdalta itään olevat suuret kalli-
oleikkaukset, joiden jälkeen tie on aidattu eikä eläimille
jää muuta mahdollisuutta ylittää se kuin Lintukalliontien
kautta tai Hangaslahden kohdalta, jossa on vastassa
vesistö ilman yhtäjaksoista vihreää käytävää. Myös
etelässä Kuljun moottoritie muodostaa lähes ylittämät-
tömän (alittamattoman) esteen Särkijärven ja Pirkkalan
sekä Peltolammin välille. Mahdollisina eläinten kulku-
väylinä saattavat toimia alikulku Peltolammilta Valka-
maan sekä ylitys Vuoresvuoren paikkeilla. Viheryhtey-
mahdollisuuksia kaventaa myös se, että alue on melko
tiivisti rakennettu. Olisi erittäin tärkeää saada laadulli-
sesti kunnollinen viheryhteys näiden kahden lehtoisen
alueen välille, sillä molemmilla alueilla on huomattavia
luonnon arvoja.

KANTAKAUPUNGIN MERKITTÄVIMMÄT EKOLOGISET YHTEYDET

LIITO-ORAVAN TILANNE KANTAKAUPUNGIN ALUEELLA

Liito-orava (*Pteromys volans*) on laji, joka on kärsinyt talousmetsäpainotteisesta metsätaloudesta. Liito-oravan kannalta ongelmallisinta on sopivien kolopuiden vähyys, metsien pirstaloituminen ja aukottuminen. Liito-oravan mieluisinta elinympäristöä ovat järeäköä kuusta kasvavat lehtisekametsät, joissa kuusen osuus on 30-40 %, vaikka eräiden lähteiden mukaan ihanteellisimmat liito-oravametsät ovat kuusivaltaisia. Usein se myös valitsee elinympäristökseen ja kulkuväyläkseen juuri lehtipuustoisien puronotkelman, kosteikon tai vesistöjen rantaman.

Pohdittaessa lajin elinmahdollisuuksia on otettava huomioon biotoopiltaan liito-oravalle soveliaat alueet kulkuväyliseen (pesäkolot, kulkureiitit, ravintometsät, -puusto ja levähdyspaikat), jotta populaation eri yksilöt eivät joutuisi liian eristyksiin muista ja poikasilla olisi mahdollisuus lähteä etsimään omia asuinsijojaan. Kantakaupungin suunnittelun pohjaksi olisi pyrittävä löytämään toimiva metsäverkosto, jonka tukirakenteen muodostavat biotoopiltaan liito-oravalle suotuisimmat ja yhtenäisimmät elinympäristöt sekä niiden väliset, riittävän leveät ja mahdollisimman ehyet kulkuyhteydet.

Kantakaupungin alueella liito-oravan elinympäristöt ovat sijoittuneet tiiviin rakentamisen ulkopuolelle Ojala-Leinola-Kaukajärvi-Rusko-Hervantajärvi-Vuores-Särkijärvi-Peltolampi -kehälle, Myllypuron ja Tohlopun alueelle sekä Kauppi-Niihamaan. Vakituksimpia ja varmimpia liito-oravan pesimäympäristöjä ovat Ojala-Laminrahkan alueet, Rusko-Hervantajärvi-Särkijärven alueet, Tesoma-Leppiojan tienoot ja Kauppi-Niihama. Kauppi-Niihama muodostaa poikkeuksen muista alueista, sillä liito-oravan kulkuyhteyksien kannalta alue on jäänyt jonkinasteisesti eristyksiin teiden ja asuinalueiden saartamaksi. Ainoa tunnettu liito-oravan reitti Kauppi-Niihaman alueelta sen ulkopuolelle on Teiskon tien yli, Yliopistollisen keskussairaalan ja Ali-Huikkaantien välillä.

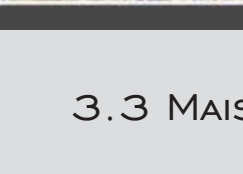
On mahdollista, että liito-orava tulee lähitulevaisuudessa häviämään pienenevien metsiköiden ja yhteyksien huononemisen takia Villilänsaaresta, Tesomalta ja Tohlopista, Leinolasta sekä Vuoreksesta ja Särkijärven ympäristöstä.

3

Liito-oravan mahdollinen kulkuyhteys Teiskonttiellä Alihuikkaantien risteyksen länsipuolella.

Maisemarakenne

Eloton luonto				Elollinen luonto		Kulttuurisysteemit	
Kallioperä	Maaperä	Vesi	Ilmasto	Kasvit	Eläimet	Ihmissen kehittämät ympäristöt	
							
							

3

3.3 MAISEMARAKENNE

Maisemarakenteella tarkoitetaan maiseman muutosprosessiin vaikuttavien luonto- ja kulttuuritekijöiden muodostamaa dynaamista kokonaisuutta. Maisemarakenteen perusosia ovat maasto, eloton luonto ja elollinen luonto sekä ihmisen kehittämät ympäristöt. Tampereen maisemarakenteen muotoutumiseen ovat vaikuttaneet peruskallioalueiden kulutuspinna murtumalinjoihin sekä viimeinen jääkausi Itämeri-vaiheeseen. Jääkauden vaikutus näkyy mm. maastorakenteen vyöhykkeisyyden kaakko-luode-suuntaisuudessa eli harjut, suot, joet ja laaksot noudattelevat mannerjään kulkusuuntaa.

Maisemarakenteen tunteminen auttaa kaupunkirakenteen syntymisen ymmärtämistä. Ne luontotekijät, jotka ovat vaikuttaneet kaupungin syntyyn ja kehitykseen, ovat myös merkityksellinen osa kaupungin identiteettiä.

Maisema-alue työryhmä määrittelee mietinnössään (1992) Tampereen osaksi Hämeen viljely- ja järvi- ja järvisuon ja siinä Keski-Hämeen viljely- ja järvisuon. Keski-Hämeen viljely- ja järvisuonille on keskittynyt viljelyalueet sekä vaihtelevat vesireitit. Alue on ollut pitkään asuttuna. Maisema on hyvin monimuotoista ja usein pienipiirteistä johtuen vaihtelevista luonnonoloista sekä monipuolisesta ja pitkään jatkuneesta alkutuotantoon ja teollisuuteen liittyvästä elinkeinoelämästä.

Maiseman perusrunko on kantakaupungin alueella selkeästi havaittavissa. Sen keskeisimmät elementit ovat kantakaupungin läpi kulkeva harjujakso sekä Pitkälästä alkunsa saava Kaukajärvi-lidesjärvi -murroslaakso. Harjujakso sekä erottaa että yhdistää: Näsijärvi ja Pyhäjärvi erottuvat erillisiksi järvi- ja harjukokonaisuuksiksi toimii yhteytenä kaupungin itäisten ja läntisten osien välillä.

Kantakaupungin maisemarakenteen keskeisin solmukohta on saumamuodostuman ja Tammerkosken risteyskohta, johon Tampereen kaupunki perustettiin. Tammerkoskessa on muinoin kulkenut Satakunnan ja Hämeen raja. Idempänä Kaukajärvi-lidesjärvi –muros-laakson molemmiin puolin sijoittuneena on toinen solmukohta, jossa Takahuhdin ja Messukylän ryhmäkylät peltoaukeineen sijaitsivat. Messukylän kirkko sijoittui kylien väliin, saumamuodostuman etelärinteelle. Tammerkosken länsipuolinen solmukohta on Hyhkyn ja Kaarilan alueella Vaakkolammin ja Pyhäjärven välisellä peltokaistalla.

MAISEMATILA

Maisematilalla tarkoitetaan yhden tai useamman maisematekijän muodostamaa, kolmiulotteisesti hahmotettavaa tilamuotoa, joka voi olla suuri tai pieni. Suuri maisematila on esim. rantojen rajaama järvi, pieni maisematila on esim. pieni metsäsaareke. Maisematilaa voivat rajata esim. metsänreuna, mäki tai rakennus. Selkeä maisematilallinen rakenne helpottaa ympäristössä orientoitumista ja lisää turvallisuuden tuntua.

Maisematilat voidaan jakaa kolmeen kategoriaan:

- avoimiin (mm. laajat pelto- ja vesiaukeat),
- puoliavoimiin (esim. hakamaa)
- suljettuihin tiloihin (mm. metsäalueet, rakennetut alueet).

Avoimen tilan määrä on pieni kantakaupungin alueella. Sitä tosin lisäävät kaupungin lukuisat järvet. Avoimet tilat ovat herkkiä ympäristön muutoksille esteettömien näkymien vuoksi. Suunnittelulta vaaditaan laatua ja huolellisuutta, ettei rakentaminen vaurioita avointa maisematilaa. Kantakaupungin vielä jäljellä olevat avoimet tilat tulisi jättää viheralueiksi. Vaikka puoliavoimet tilat kestävät avoimia tiloja paremmin rakentamista, suunnittelun kohteeksi on puoliavoimilla tiloilla hyvä ottaa myös koko maisematila. Suljetut maisematilat kestävät parhaiten ympäristöön kohdistuvia muutoksia.

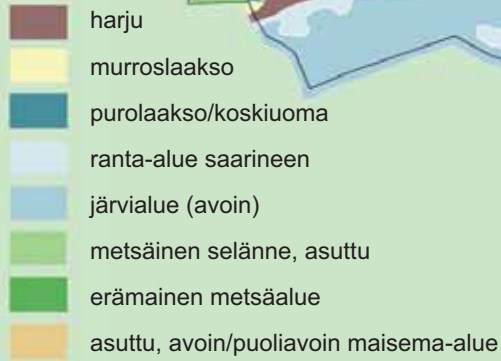
3

Selänteet ja laaksot muodostavat Tampereen kantakaupungin maisemarakenteen perusrungon. Selänteet toimivat mm. vedenjakajina ja paikallisilmaston muokkaajina, laaksot keräävät ympäristön vedet ja toimivat taajaman visuaalisina jäsentäjinä.

MAISEMARAKENNE selänteet

- harju
- selänne, valkoinen alue laaksoa tai loivaa rinteitä
- joki
- järvi
- päätie
- maiseman solmukohta
- kallioperän ruhjelinja

Suurmaisema-alueet

Esimerkki luontaisesta maiserajasta, jossa maiseralementti muuttuu: Näsijärvi vaihtuu Kaupin maaksi.

Avoimia peltoalueita on keskustan länsipuolella Pohtolassa ja Hyhkyssä sekä keskustan itäpuolella Hankkion ja Linnainmaan välissä.

Messukylän kirkon ja entisen ryhmäkylän välinen notkelma oli vielä sotien jälkeen maanviljelyn vuoksi avointa tilaa. Taustalla Kalevankangas. (Kuva: Kalle Penttilä 1952)

MAISEMAN SWOT-ANALYYSI

Oheisen nelikentän avulla on analysoitu Tampereen kantakaupungin maisemaa. Taulukon yläosa kuvaa nykyisyyttä (vahvuudet ja heikkoudet) ja alaosa tulevaisuutta (mahdollisuudet ja uhat). Maisema ymmärretään tässä hyvin laajasti: luonnonmaiseman, kaupunkimaiseman, urbaanin vihreän, kaksiolotteisen karttamaiseman sekä erilaisten eliöiden asuinpaikan synteessinä.

Nelikentän täyttämiseen ovat osallistuneet Selvitys- ja arviointiryhmän lisäksi asema- ja yleiskaavan sekä vihersuunnittelun edustajat. Taulukkoon kerättyjen asioiden järjestys on satunnainen.

3

STRENGTHS = VAHVUUDET	WEAKNESSES = HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> • Selkeä maiseman perusrunko eli vesistöpari ja saumamuodostuma • Monipuoliset pienmaisemat suurmaiseman sisällä mm. jopa vanhoja viljelymaisemia on vielä hieman jäljellä • Tammerkoski toimii edelleen keskustan ytimenä sekä maiseman solmukohtana • Topografia on pääosin säilynyt, luonnonmaamerkit auttavat maisemassa orientoitumista • Maiseman helmiä Pyynikki, Kauppi-Niihama, Tammerkosken ympäristö sekä paljon eriluonteista rantaviivaa • Tampereen kohdalla kulkee Etelä-Hämeen lehto-alueiden ja vuokkovyöhykkeen pohjoinen raja • Maiseman perustietojen ja arvokkaiden rakennettujen ympäristöjen alustava peruskartoitus tehty • Kaupunkikuvallisesti omaleimaiset kulttuurimaisemat, mm. kosken varren teollisuusalueet sekä asuinalueet kuten Kissanmaa, Hervanta, Härmälä, Kaleva, Petsamo, Pispala ja Viinikka • Keskustan historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävä viherverkko • Viheralueohjelman aikaansaaminen • Monipuoliset ulkoilu-, virkistys- javiheralueet • Ulkoilureitistö yli kuntarajojen 	<ul style="list-style-type: none"> • Pienvesien virkistyspotentiaalia ei ole riittävästi hyödynnetty • Luonnontilaisen lajiston monimuotoisuus pienentynyt rakentamisen seurauksena • Rantojen yleisen käytön, toiminnallisuuden ja reittien puutteellisuudet/epäjatkuvuudet • Rakentaminen maiseman äärialueille kuten selänteiden lakialueille ja laaksopainanteisiin ei ole aina tarkoituksenmukaista eikä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta suotavaa • Maiseman kulttuurihistoria ohenee uuden rakentamisen vaikutuksesta: uudet merkityskerrokset vyöryvät vanhojen päälle • Maisemahäiriöt: liikenteen melu, maisemoimattomat entiset soranottoalueet, nykyiset maa-ainesten ottoalueet ja läjitysalueet, ilmanlaadun heikkeneminen, teollisuudesta aiheutuvat virkistyskäyttöä häiritsevät vaikutukset • Liikenteen visuaaliset ja toiminnalliset estevaikutukset • Maiseman mahdollisuuksia ei rakentamisessa ole aina riittävästi hyödynnetty, esim. näkymien sattumanvaraisuus
OPPORTUNITIES = MAHDOLLISUUDET	THREATS = UHAT
<ul style="list-style-type: none"> • Elinympäristön luonnontila säilyy tai paranee, kun veden luontaiseen kiertokulkuun puututaan mahdollisimman vähän tai sitä pyritään ennallistamaan • Rantaviivan tarjoamia mahdollisuuksia hyödynnetään toiminnallisuutta ja viheryhteyksiä kehittämällä • Järvien virkistyspotentiaalia hyödynnetään esim. veneiden kuljetusyhteys Näsi- ja Pyhäjärven välille, laivaliikenteen uudelleen elvyttäminen • Ekologisia yhteyksiä säilytetään ja kehitetään • Etelä-Tampereen lehtoja (paikallinen lehtokeskus) säilytetään kaavallisin ja suojelullisin toimenpitein (hoito- ja käyttösuunnitelmat) • Jäljellä olevia avoimia alueita säilytetään viljelemällä tai tukemalla sellaista toimintaa, joka pitää alueet avoimina • Uusia visioita toteutetaan, kuten esim. kansallinen kaupunkipuisto Pyynikki~Tammerkoski~Kauppi • Arkkitehtuuriohjelmaa hyödynnetään • Maisemallisia arvoja säilytetään innovatiivisten liikennetarkaisujen avulla, esim. Tampellan tunneli 	<ul style="list-style-type: none"> • Kantakaupungin kaupunkirakenne tiivistyy liikaa, mistä seuraa mm. että <ul style="list-style-type: none"> >> eläinten kulkureitit vähenevät/katkeavat jolloin eläinpopulaatioiden geneettinen monimuotoisuus vähenee ja sisäsiittoisuus lisääntyy >> vierasperäinen kasvilajisto saattaa aiheuttaa uhkaa harvinaislaatuille kasviesiintymille >> viheralueiden käyttöpaineet kasvavat ja ympäristön kuluneisuus lisääntyy >> luonnonmukaiset alueet pirstaloituvat >> avoimien alueiden määrä vähenee • Avoimet maisemat kasvavat umpeen ja pensoittuvat <ul style="list-style-type: none"> >> pitkät näkymät vähenevät • Veden luontaista kiertokulkua häiritsevät seikat lisääntyvät >> eroosio ja tulvat • Liikenneväylät ja kaupan suuryksiköt muuttavat maisemaa ja kaupunkirakennetta • Hiljaiset alueet menetetään • Ilmastomuutoksen vaikutukset • Viheralueisiin ja kulttuurihistoriaan liittyviä imagotekijöitä ei riittävästi korosteta erilaisissa hankkeissa

1

1 Harjuja pitkin on kuljettu entisajoista asti. Tampereen ydinkeskusta sijaitsee kapealla kannaksella, ja sen kautta kulkee useita eriluonteisia liikenneväyliä.

2

2 Maisemallisesti arvokkaita kasvillisuussaarekkeita ovat esim. rantametsiköt, ojanvarret, peltojen saarekkeet, niityt, hakamaat, katajikat ja tienvarret. Kuvassa Pirttisuon tilan lammashaka.

3

3 Soranottoalueiden ja maankaatopaikkojen lisäksi myös metsähakkuut ja mastot rikkovat maiseman eheyttä ja silhuettia. Elinympäristö pirstaloituu saarekkeiksi, ja suurempien maisemakokonaisuuksien hahmottaminen vaikeutuu.

4 Maiseman muuttuu puoliavoimeksi rakentamisen ja pensoittumisen myötä. Kuva Aakkulanharjulta Kirkkosuonnotkon yli Pyhäjärven suuntaan.

4

5

5 Arvokkaat kohteet ja alueet ilmentävät eri aikakausien tapoja ja arvostuksia. Uusia ja vanhoja kulttuurihistoriallisia kerroksia on mahdollista lomittaa, mutta ei kuten Turtolan market-alueella on tehty.

3

3.4 TAMPEREEN KULTTUURIMAISEMAN KEHITYS

Tässä luvussa luodaan katsaus ihmisen ja luonnon yhteisvaikutuksen tuloksena syntyneeseen kulttuurimaisemaan. Kulttuurimaisema muodostaa yhdessä rakennus- ja arkeologisen perinnön kanssa kulttuuriympäristön. Kaikki kolme kulttuuriympäristön osaluuetta limittyvät toisiinsa. Tässä osiossa keskitytään nimenomaan ihmisen ja luonnon väliseen suhteeseen; miten ihminen on sopeutunut ja sopeuttanut toimintan-

sa luonnon määrittelemiin ”reunaehtoihin”. Ihmisen ja luonnon yhteistoiminta ilmenee mm. peltojen raivaamisena, soiden kuivattamisena, teiden ja rakennusten rakentamisena sekä luonnon omina ”muutostöinä”, esim. vesirajan laskuina ja nousuina. Kulttuurimaiseman kehitystä tutkimalla voidaan paremmin ymmärtää maisemaa nykyisellään.

ESIHISTORIA (8000 EKR. – 1200 JKR.)

KIVIKAUSI

Vaikka asutus keskittyi meren rannoille meren tarjoman runsaan ravinnon vuoksi, kävi Tampereen Takahuhdin alueella ihmisiä jo lähes 9000 vuotta sitten. Ihmisen jäljet ympäristössä olivat vähäiset, sillä pyyntikulttuuri ei suosinut kiinteää asutusta. Elettiin luonnon kierron mukaan ja kulkeminen tapahtui vesistöjä ja harjuja pitkin. Asutus etsiytyi Pyhäjärven ja siihen laskevien pikkuvesien rannoille. Kantakaupungin alueella Vuohenojan Kokinpelto ja Pispala olivat tuon ajan varmoja asuinpaikkoja. Vainajat haudattiin maakuoppiin.

PRONSSIKAUSI

Pronssikaudella korostui rannikon ja sisämaan kulttuurinen ero: rannikolla alkoi maanviljelykulttuuri ja sisämaassa jatkui kivikautistyyppinen pyyntikulttuuri vesistöjen varsilla. Tampereen alueen pyyntiasutuksella oli vilkkaat yhteydet eri tahoille: länteen sekä etelään Hämeenlinnan suuntaan. Lännestä tulleet maahanmuuttajat hautasivat vainajat maan pinnalle kiviröykkiöihin eli lapinraunioihin, jotka sijoitettiin näkyville paikoille merkeiksi, esim. kulkureittien varteen (Lapinraunioita löytyy mm. Reuharinniemestä). Polttohautaus yleistyi pronssikauden lopulla.

RAUTAKAUSI

Kalmistojen perusteella Tampereen seudun asutuksen keskus oli n. 700–1100 jKr. aikoihin Takahuhdin–Vilusenharjun alueella. Vilusenyhteisöstä väki siirtyi harjun pohjoispuolisille Takahuhdin savimaille sekä Kirkkosuonnotkon etelätörmälle, johon muodostui 1100–1200-lukujen taitteessa Messukylän suurkylä. Takahuhdin asutus muodostui ryhmäkyläksi n. 1200-luvulla, 1300-luvulla viimeistään. Suurkylien syntyyn vaikuttivat soraharjut, vesistöt sekä viljava maaperä. Kulkureitit syntyivät rinnan asutuksen kanssa; luonnonolosuhteet vaikuttivat molempien sijoittumiseen. Hiidentietä pitkin kuljettiin Hämeenlinnasta Messukylään ja Tammerkoskelle vuosisatojen ajan.

Peltoviljelyn ja karjanhoidon vakiintuessa asutus sijoitui viljelysten viereen kauemmas veden välittömästä läheisyydestä. Karja laidunsi luonnonniityillä. Kulttuurimaisema syntyi, kun ihminen alkoi muokata luontoa tarpeidensa mukaisesti: luonnonvarojen käyttäjästä tuli ravinnon tuottaja. Asutus vakiintuessa siirryttiin yksittäishautoista kyläkalmistoihin. Vilusenharjun kalmisto oli käytössä n. 950–1200 jKr. Kristinuskon leviämisen myötä palattiin osittain ruumishautaukseen.

KESKIAIKA N. 1200 – 1500 JKR.

1200-luvun alkupuolelta lähtien kantakaupungin alue oli osa Hämeen maakuntaa sekä Pirkkalan pitäjää ja seurakuntaa. 1300-luvulla, kun Suomi liitettiin Ruotsiin ja maa jaettiin linnalääneihin, Tampere kuului Kokemäenkartanon lääniin. Lääni jaettiin 1412 kahtia, jolloin Tampereesta tuli osa Ylä-Satakunnan kihlakuntaa. Kartanolaitos kehittyi, kun kuningas antoi läänityksiä eli veronkanto-oikeuksia. Rajat määräytyivät liikennereittien mukaan, koska ne ohjasivat asutuksen etenemistä ja eränkävintä. 1400-luvun lopulla tärkeimpiä hallintoyksiköitä olivat hallinto- ja kirkkopitäjät. Kirkko edusti sekä hengellistä yhteisöä että maallista valtaa. Messukylän puinen kirkko oli 1400-luvulta. Messukylän, Takahuhdin ja Tammerkosken kylät rakensivat vaurastuttuaan uuden harmaakivikirkon, jonka eri osat ajoittuvat 1400–

1500-luvun vaihteeseen. Kirkko sijoittui Messukylän ja Takahuhdin kylien välisen harjun eteläreunalle ollen hallitseva elementti lidesjärvi–Kaukajärvi -laakson avoimessa maisemakuvassa.

Asutus vakiintui ja laajeni. Tammerkosken seudun luontaiset liikenteelliset, kaupalliset ja viljelykselliset edellytykset tekivät siitä yhden seutukuntansa pääkylästä. Tammerkosken kannas oli tunnettu mylly- ja markkinapaikka. Myös Tohloppijärven rannalla pidettiin markkinoita. Tammerkoski kalastusoikeuksineen oli jaettu Messukylän, Tammerkosken ja Takahuhdin kylien kesken. Lauttayhteys Tammerkosken yli kulki Ratinanniemessä. Siilta sijaitti keskisuvannossa. Takahuhdin ja Messukylän kylät olivat Pirkkalan pitäjän varakkaim-

Tammerkosken seudun kartta 1600-luvulta (D.V. Ekman).

KESKIAJASTA TAMPEREEN KAUPUNGIN PERUSTAMISEEN

HALLINTO

Suomen ensimmäinen veroluettelo eli maakirja laadittiin 1540. Jakokunnat olivat Harju, Tammerkoski, Härmälä, Messukylä ja Takahuhti. Tammerkosken ja Messukylän jakokuntien rajamerkit olivat Kalevankivi Kalevankaalla sekä Rautaharkonmäki. 1697 säädettiin laissa pitäjänkokouksista, joissa päätettiin kirkollisista ja maallisista asioista. Keskiajan lopulla Hyhkyn kylää käytettiin usein käräjäpaikkana. Messukylän seurakunta sekä Harjun kappeliseurakunta erosivat Pirkkalan emäseurakunnasta 1636. Kappeliseurakuntaan kuuluivat kylät Pispalasta Villilään sekä Harjuntausta ja Peräkunta eli nyk. Ylöjärvi. Harjun kappelin loistoaika oli 1708-49, jolloin Harjua kaavailtiin kaupungiksi ennen Tamperetta.

mat. Pyynti ja kaskiviljely vähentyivät. Heinää kerättiin niityiltä ja soilta. Karjaa pidettiin pääasiassa sen tuottaman lannan vuoksi.

1500-luvulle saakka maantiet pysyivät ratsupolkuna. Tammerkosken kautta kulkeva tie yhdisti Porin ja Ylä-Satakunnan toisiinsa ja toimi Pohjois-Hämeen ja Satakunnan tiestön runkona. Etelästä johtanut tie oli jo 1500-luvulla varustettu kestikievarein. Näsijärvestä muodostui maakunnallisen liikenteen keskusväylä. 1500-luvulla lidesjärvi ulottui tarinoiden mukaan Kirkkosuonpainanteeseen saakka ja Messukylän kirkkoon saavuttiin kirkkoveneillä.

Markkinat siirrettiin Tammerkoskelta Harjun kankaalle 1708. Kun markkinat Harjun kirkon palon vuoksi siirrettiin Pispalaan 1750, väheni Harjun seudun merkitys nopeasti.

Veroja suoritettiin kruunulle, paikallisille viranomaisille ja paikallisiin tarpeisiin sekä kirkolle. Autioista ja maksukyvyttömistä taloista tuli kruununtaloja. Talonpoikien olojen huonontuessa 1500-luvun lopulla valtio tarvitsi ratsuväkeä ja tarjosi taloille verovapautta vastineeksi sotapalveluksesta. Useista Tammerkosken taloista tuli 1600-luvun alussa ratsutiloja eli rustholleja. Aateliset ostivat vaikeuksiin joutuneiden talonpoikien tiloja. Kruunu alkoi palkita sodassa menestyneitä aatelisiä upseereja sekä virkamiehiä maatiloilla. Kruununtaloja luovutettiin virkataloiksi, elinkautisiksi läänityksiksi tai perintönä siirtyviksi rälssitiloiksi. Tiloja jaettiin ja yhdisteltiin moneen otteeseen. Talonpojat joutuivat joko aatelisten lampuodeiksi tai muuttamaan muualle.

MAANVILJELYS JA ASUTUS

Maakirjan 1566 mukaan asutus keskittyi Pyhäjärven tuntumaan sekä ikivanhoihin asuinpaikkoihin, Messukylään ja Takahuhtiin. Kruunun verotusjärjestelmä tuki rivi- ja ryhmäkylä, joissa talot sijaitsivat tiiviisti kylätontilla ja talon peltosarat olivat useassa paikassa. Kylät siirtyivät sarkajaan piiriin 1500-luvulla. Talonpoikaistoissa oli korkeintaan ryytimaa. Vilja kasvoi pelloilla ja kaskissa, karja laidunsi luonnonlaitumilla.

Olof Mörtin kartta Messukylän alueesta 1693. Pellonraivaus keskittyi kirkkosuon (niittynä) ja Vihiojan väliin, lännessä oli edetty melkein nyk. Nekalaan asti. Metsäalueet olivat yhtenäisiä lukuun ottamatta muutamia niihin raivattuja peltoja. Peltoja ryhdyttiin laajentamaan itään, missä maaperä oli otollista eikä maastollisia esteitä ollut.

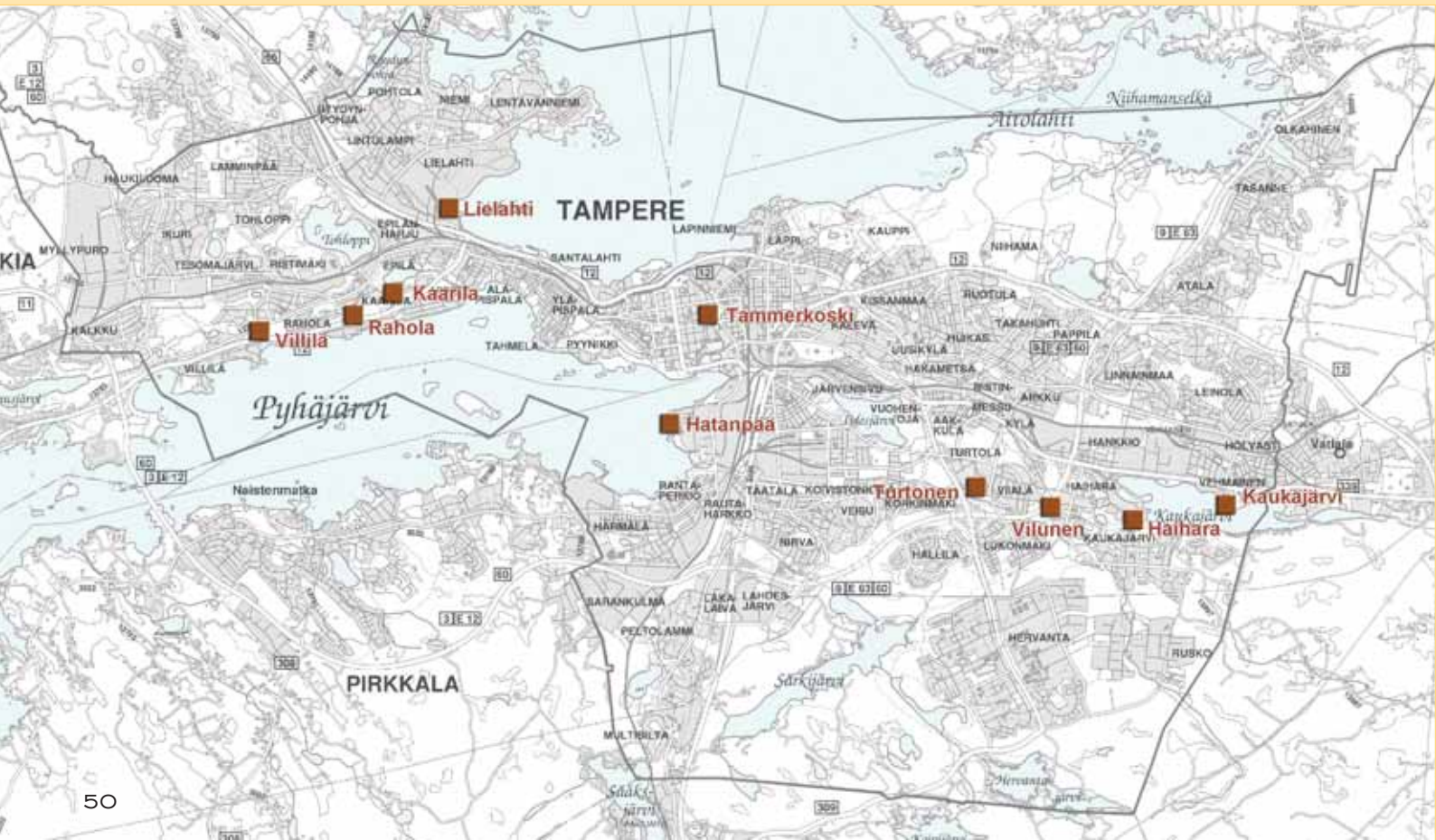
Maaseudun asutusta laajensi ja hajautti 1600-luvulla alkanut tilojen halkominen. Kylien takamaille syntyi torppia ja kylien reunoille mäkitupa-asutusta, kuten esim. Rantaperkiössä. Monet nykyisin asutetut seudut olivat tuolloin laidun- ja takamaita, esim. Lentävänniemi, Pihlola, Aitolahti, Kaukajärvi sekä Lakalaiva. Koska sarkajaan mukainen viljely oli hankalaa, aloitettiin 1700-luvun puolenvälin jälkeen isojako, jolla yhtenäistettiin viljelypalstat. Takahuhtin ja Messukylän ryhmäkylät hajosivat, kun talot siirtyivät viljelystensä viereen.

Torpparilaitos syntyi ensin kartanoihin, kun suuremmat yhtenäiset tilat syntyivät 1600-luvulla kuninkaan läänityksistä. Torpparilaitos oli maanvuokrausjärjestelmä: kun vanhin poika sai kantatalon, muut lapset saivat viljeltäväkseen päätalon maita, joista maksettiin vuokraa päivätyöllä ja erilaisina maatalous- tai luonnontuotteina. Asutus levisi metsäalueille, kun 1700-luvun puolivälissä talonpoikaistilatkin kartanoiden ohella saivat antaa maata vuokralle. Torpparilaitos tyydytti aluksi tilallisten työvoimantarvetta, myöhemmin 1800-luvun lopulla tilatomien maantarvetta.

KARTANOT

Maaherra Creuz hankki 1600-luvulla omistukseensa kaikki Tammerkosken kylän alueen tilat ja kylästä muodostui tilakokonaisuus, kartano. Vaikka kruunu 1600-luvun reduktiossa otti kaikki lahjoitustilat takaisin, onnistui Creuz pitämään viisi Tammerkosken taloa, joista muodostui rälssisäteri ja kaksinkertainen ratsutila; sellaisena se pysyi Tampereen kaupungin perustamiseen asti.

Kantakaupungin alueen kartanot.

Hatanpään ratsutilasta tuli kartano 1698 ja 1700-luvun alkupuolella sillä oli useita omistajia. Suomalainen aate-
linen, majuri Hans Henrik Boije hankki 1750-60-luvuilla
omistukseensa Tammerkosken ja Hatanpään kartanot
sekä lukuisia muita seudun tiloja. Kruunu osti Boijelta
maata perustaessaan Tampereen kaupungin.

Nykyinen Lamminpään alue (Hyhkyn kylän takamaata)
joutui 1700-luvun lopulla Hatanpään kartanon omistuk-
seen ja 1900-luvun alussa Kaarilan kartanolle. Kaarilan
kantatila kuului 1728-1800 Gaddin suvulle ja siihen yh-
distettiin useita tiloja 1850-1910. Tampereen kaupungin
omistukseen Kaarila siirtyi vuonna 1937. Päärakennuk-
sen alueen nykyinen omistaja on yksityinen.

Haiharan kartano syntyi 1872, kun upseeri Anshelm
Grahn osti vuokraamansa Ylisen tilan vierestä Keski-
sen tilan ja nimesi paikan Haiharaksi. 1886 hän osti
Alasen tilan. Kolmesta tilasta muodostettu kartano ei
ollut herraskartano, vaan viljelys- ja karjanhoitotila.

Anshelm Grahnin pankinjohtajapoika Bertel Grahn osti
vuosina 1902-03 Vehmaisista useita tiloja, joista osa
oli kuulunut Hatanpään kartanolle, ja yhdisti maat Kau-
kajärven kartanoksi. Päärakennus ja suuri osa maista
myytiin Tampereen kaupungille vuonna 1975.

Lielahden rustholli syntyi vuonna 1682, kun kantatila Ta-
nilaan yhdistettiin kylän autotilat. Lielahden kartano siir-
tyi vuonna 1872 von Nottbeckin suvun omistukseen.

Raholan kantatila lahjoitettiin vuonna 1650 sotamar-
salkka Wrangelille ja siitä muodostui säteri, josta tuli
1690-luvulla säterirustholli. 1700-luvun alkupuolella tila
joutui Gadd-suvun omistukseen ja tila toimi mm. kes-
tikievarina ja käräjäpaikkana. Tila siirtyi vuonna 1935
Tampereen kaupungin omistukseen.

1700-luvun alussa Villilä oli ratsutila eli rustholli, joka
jakaantui vuonna 1764 Ylä-Villilään (alias Ylinen alias
Teeri-Villilä) ja Ala-Villilään, joka jäi aikoinaan Nokian
moottoritien alle.

Kartanoiden ja virkatalojen ansiosta monet maanvilje-
lyn ja rakentamisen uudistukset, kuten peltojen ojitus
sekä uudet viljelymenetelmät ja -lajikkeet, levisivät.
1700-luvulla järjestettiin niityille keinotekoisia tulvia vet-
tä patoamalla. Patorakenteiden sijaan vettä myös pum-
pattiin tuulimyllyn avulla ylös ja valutettiin kasteltavan
alueen yli. Tampereen Hatanpään kartanossa vettä va-
lutettiin niityille tuulivoimalla 1750-luvulla. Kartanoiden
puutarhat toimivat esimerkkeinä kaupungin istutuksille.
Puistoihin istutettiin esim. jalopuita.

LIKKUMINEN JA VESISTÖT

Tammerkoski oli karikkoinen ja nykyistä paljon leveäm-
pi ja sen pauhu kuului kauas. Keskisuvannon puinen
silta uusittiin aika ajoin, mm. vuosina 1730 ja 1807. Ra-
tina tunnettiin Lauttaniemenä. lidesjärven kalastuksella
oli merkittävä arvo.

Vesistöhäiriöitä syntyi myös luonnon omasta vaikutuk-
sesta. 1590-luvulla Tammerkosken seisautuessa oli
Pyynikillä ns. Pispalan vieremiä, jotka aiheutuivat har-
jun alitse suotavasta vedestä. Maanalaisen veden liik-
keistä on esimerkkinä Tahmelan (Pispalan) lähde.

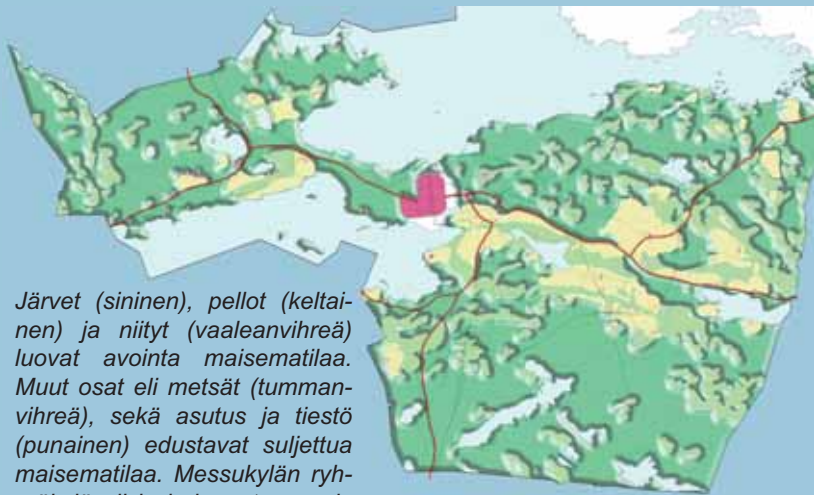
Harjutie oli tärkeä postireitti; siltä erkani Messukylän kir-
kon kohdalla merkittävä sotilastie pohjoiseen. Ruotsi-
Suomen armeija kokoontui risteyksessä 1600- ja 1700-
luvulla. 1600-luvun lopulla Tammerkosken seudun
päätiät olivat vaunukelpoisia. Viimeistään 1700-luvulla
hevosen merkitys maaseudun kuljetuksissa kasvoi ja
ajamisesta tuli yleisin matkustustapa.

*Maisemakuvapari: Tahmelan lähde 1911 ja 2003. Läh-
teen ympäristö on rakentunut, itse lähteen keidasmainen
luonne on säilynyt.*

Tammerkosken seutu 1770-luvun vaiheilla. Kuvassa sinisellä keskustan nyk. päätieverkosto. Pellot sijoituivat Hämeenpuiston ja Kalevan puistotien väliselle alueelle.

Järvet (sininen), pellot (keltainen) ja niityt (vaaleanvihreä) luovat avointa maisematilaa. Muut osat eli metsät (tummanvihreä), sekä asutus ja tiestö (punainen) edustavat suljettua maisematilaa. Messukylän ryhmäkylä oli jo hajonnut, samoin Takahuhdinkin osittain. (Kalmbergin kartaston 1855 mukaan)

Tammerkoski oli 1700-luvulla 200 asukkaan kitulias kylä. Jo 1770-luvun alussa siitä viriteltiin kaupunkia, mutta anomus jäi toteutumatta sisäpoliittisten muutosten ja osaksi kaupunkimaan hankinnan vuoksi. Kustaa III antoi Suomen kiertueellaan 1775 määräyksen kaupungin perustamisesta. Vieraillessaan seudulla kuninkaan kerrotaan ihailleen Pyynikinharjulta avautuvia maisemia. Kaupunki perustettiin 1779 kauppapaikaksi liikennereittien yhtymäkohtaan ja kruunu lunasti Hatanpään kartanolta Tammerkosen ratsusäteritilan tiluksineen. Kosken itäpuoli siirtyi Hatanpään kartanon omistukseen. Se sai myös yksioikeudet kosken myllyihin. Satakunnan ja Hämeen läänien raja siirrettiin Tammerkoseen.

Kaupungin ensimmäisen asemakaavan alue käsitti Tammerkosen ja nyk. Näsilinnankadun välisen osan. Vuoden 1780 Tampereen ensimmäinen Tontti- ja moi-siokartta jätti koskenrannat vapaiksi ja luonnonvaraisiksi. Tonttien länsipuolella sijaitsivat viljelypalstat ja hautausmaa, jonka tien varteen kaupunki sai ensimmäiset yleiset istutukset. Pyynikki oli yhteislaidunmaana. Rakentamisvaikutteet tulivat virkamiesten ja kauppiaiden mukana Ruotsista.

1700-luvun loppuvuosilta. Kulkeminen keskittyi harjuille. Pellonraivaus eteni alavilla alueilla. Takahuhdissa ja Messukylässä oli tiiviit ryhmäkylät. [Kuninkaan kartasto]

| 1700–1800-LUKUJEN VAIHDE

Suomesta tuli osa Venäjää 1809. Kirkollisesti kanta-kaupunki kuului Messukylän emäseurakuntaan. Tampereen Vanha kirkko valmistui 1824 ja sen viereen silloisen pääkadun eli Kauppakadun itäiseksi päätepis- teeksi rakennettu kellotapuli hallitsi kaupunkikuvaa.

Tammerkosken rannoille nousi mm. käsityöverstaita, tiiliruukki, paperitehdas ja sähkölaitos. 1800-luvun alussa veden virtausta koskessa tehostettiin. Kaupunkiväestön osuus kasvoi. Siirtyminen agraariyhteiskunnasta teollisuusyhteiskuntaan alkoi tekstiiliteollisuuden myötä. Kosken länsipuoli otettiin käyttöön Finlaysonin puuvilla- tehdasalueen myötä 1820. Tampere sai vapaakaupunkioikeudet 1821 eli teollisuudenharjoittajat saivat tuoda tullitta maahan tarvitsemiaan raaka-aineita ja koneita. Oikeudet päättyivät 1906. Finlaysonille valmistui maan ensimmäinen nykyaikainen tehdasrakennus eli Kuusi-vooninkinen 1837. Korkea, valkeaseinäinen rakennus elävöitti kaupunkikuvaa yhdessä kellotapulien ja piippujen kanssa. Kosken itäranta teollistui 1840-luvulla, kun Tampellan tehdasalueen rakentaminen aloitettiin. Pyynikin teollinen toiminta alkoi 1850-luvulla.

Elettiin omavaraistaloudessa. Metsien vähentyessä siirryttiin kaskeamisesta peltoviljelyyn. 1700-luvun lopusta lähtien Mustalahti–Kortelahti toimii Näsijärven liikenteen satamapaikkana.

1865 perustettu kunnallishallinto sekä uusi kaupunkilaki 1875 erottivat maallisen ja hengellisen vallan. Satamunkunnan ja Hämeen läänien raja siirtyi Hämeenkyröön 1870, jolloin Tampereesta tuli kokonaan osa Hämettä. Kyttälän alue liitettiin Tampereeseen 1877. Teollisuus keskittyi Tammerkosken varrelle. 1890-91 keskiputouksen uusittuun myllyrakennukseen sijoitettiin kaupungin sähkölaitos, jonka avulla lisättiin katuvalaistusta ja valaistiin kaupungin julkisia rakennuksia. Niemen tilan maille perustetulla sahalla oli merkittävä työllisyysvaikutus 1800–1900-lukujen vaihteessa. Uusi teollisuus- ja asutusalue syntyi länteen Epilän pysäkin ympärille.

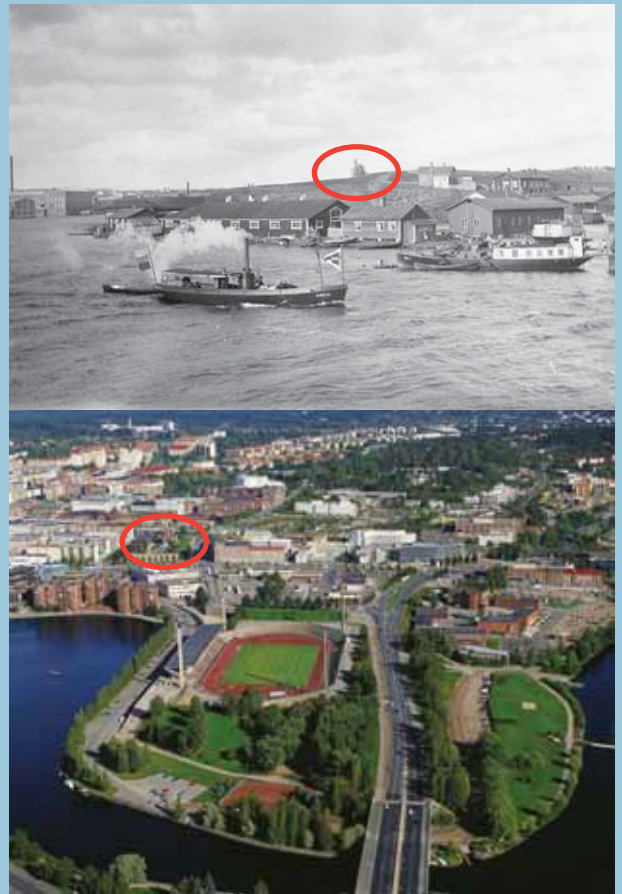
MAANVILJELYS JA ASUTUS

1800-luvun puolivälissä lidesjärven maisemaa hallitsivat Hatanpään kartanon laidunmaat ja viljapelot. Isojaon jälkeen tilukset saattoivat edelleen jäädä moniin viljelypalstoihin, joita yhdistettiin 1848 lähtien ns. uusjaolla. Messukylään rakennettiin uusi kirkko 1879. Vanha kirkonmäki säilyi pitkälle 1800-luvun loppuun asti miltei asumattomana.

Kyttälän tilanne vuonna 1889, jolloin Ronganoja virtasi näkyvissä. Se laski Tammerkoskeen Myllyniemen eteläpuolella eli nykyisen Rongankadun kohdalla. Sittemmin se luotiin umpeen. (Kuva: Tampereen kaupungin museot)

Kosken itärannan Kyttälästä kehittyi 1850-luvulla taajama, jossa oli käytössä ns. numerotorppa-järjestelmä: torpat vuokrattiin ilman rakennusjärjestystä/kaavaa. Kun torppareiden vuokra-aika kului umpeen, alueella toteutettiin ruutukaava, joka määritteli uudeksi pääkaduksi Hämeenkadun. Tampereen kasvu alkoi 1870-luvulta ja oli voimakkainta 1890-luvulla. 30 vuodessa väkiluku ja asuttu alue kasvoivat tilastojen mukaan n. seitsemänkertaiseksi. Tammelan ja Armonkallion alueet olivat kaupunginrajan sisäpuolella; Järvensivu ja Pispala rajan ulkopuolisia esikaupunkialueita, joissa rakentaminen tapahtui ilman asemakaavaa tai rakennusjärjestystä. Kaupunki alkoi laajeta itäisille laidunmaille (Kissanmaa, Hakametsä).

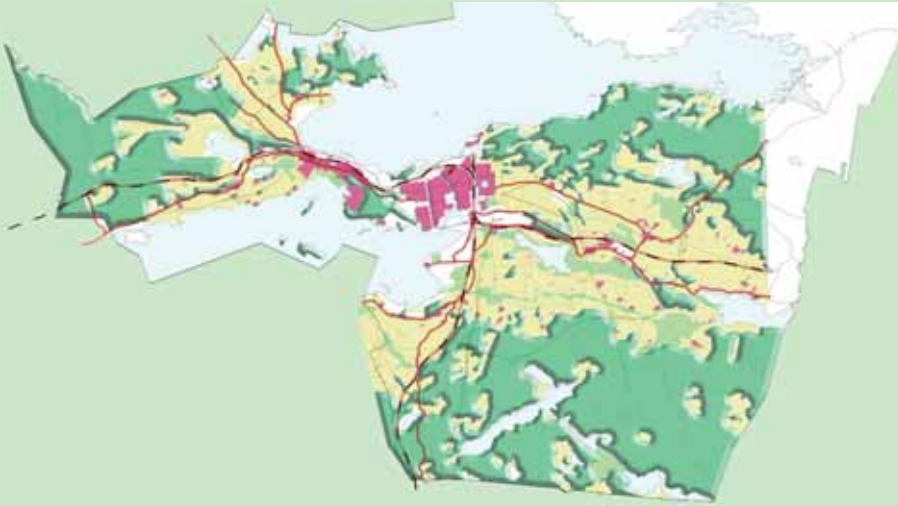

Maisemakuvapari: Ns. Sipulikirkon rakentaminen ajoittuu 1890-luvulle, jolloin Ratinan niemi oli luonteeltaan erilainen kuin nykyään. Kirkko rakennustelineineen erottui hyvin maisemassa.

1880-luvun lopulla kaikki rakennukset olivat uloslämpiviä ts. savupirtit vähenivät. Maaseudun pihapiirit olivat edelleen istuttamattomia. Istutettuja nurmia, hedelmäpuita ja jalopuita oli vasta kartanoiden ja pappiloiden pihossa. Kartanoiden ilme puukujineen hallitsi maisemaa. Kartanoherrojen, tehtailijoiden ja heidän puutarhureidensa myötävaikutuksella puutarhataiteen elementit tulivat tunnetuiksi. Särkänniemi muodostui 1880-luvulla maantäyttöjen seurauksena ja se toimi Pyynikin ohessa kaupunkilaisten vapaa-ajanviettopaikkana. Pyhäjärven maisemia ihailtiin Pyynikin harjulle 1888 valmistuneesta puisesta näkötorresta.

LIKKUMINEN JA VESISTÖT

1800-luvun loppupuoli oli rautatien aikaa: Hämeenlinna–Tampere-rata valmistui 1876, rata Tampereelta itään 1883, Tampere–Pori-rata 1895. Vesireittejä kuljettiin edelleen. Tukkeja kuljettiin Näsijärvestä Pyhäjärveen 1800-luvun jälkipuolella Tammerkosken lisäksi ns. tukkeita pitkin harjun yli. Järvien välille vaadittiin tukinuittoväylää Tammerkoskeen, mutta tehtaat vastustivat kosken uittokäyttöä. Harjun läpi rakennettiin uittotunneli.

Kuva toteutettu Venäläisten 1900-luvun alussa Tampereen ympäristöstä laatiman topografiakartan pohjalta. Niittyjen pinta-ala pienentyi, Iidesjärven ja Kaukajärven laakso sekä Vihioja erottuvat selvästi. (Tampereen kaupunginarkisto)

3

HALLINTO

Tampereen seurakunta erosi Messukylästä 1904 itsenäiseksi seurakunnaksi. Kaupunki laajeni etelään ja itään yli alkuperäisten rajojensa liittämällä itseensä Hatanpään kartanon maineen 1920 ja Järvensivun ratsutilan 1922. Hatanpään maille kaavoitettiin uusia asuinalueita. Alueet liittyivät samalla myös seurakunnallisesti Tampereen yhteyteen.

Teollistumisen vaikutus näkyi vesivoiman hyödyntämisessä: Tammerkosken keskiputouksessa oli kaupungin vesivoimalaitos ja kosken ylä- ja alaputouksilla olivat teollisuuden voimalaitokset. Koskessa suoritettu suuri perkaus vuosina 1917-23 muutti kosken ulkonäköä merkittävästi. Tammerkosken tehtaiden tyhjeneminen alkoi Frenckellin paperitehtaan lopettaessa toimintansa vuonna 1928 ja kiinteistöt siirtyivät kaupungin haltuun. Ratinassa alkoi 1920-luvulla hiekanotto, minkä seurauksena Ratinassa ollut harju madaltui ja Tampereen yli kulkevan harjujakson kokonaisprofiili kärsi.

MAANVILJELYS JA ASUTUS

Asutus sijoittui keskustan ulkopuolella edelleen etupäässä rannoille ja kulkureittien varteen. Tammelan itäpuoliset metsät oli raivattu vainioiksi, joiden keskellä toimi tiilitehtaita. Ne hyödynsivät maaperän savisuutta ja harjun hiekkavaroja tuottaessaan materiaalia kaupungin rakennusteollisuudelle. Kansalaissodan aikana keväällä 1918 käytiin Kalevankankaalla Pohjoismaiden siihen asti suurin taistelu.

Messukylän asutus keskittyi vielä 1900-luvun alussa entisen suurkylän peltoaukeille. Ristinarkun risteyksen viereen 1918 rakennettu muuntaja erottui vuosikymmenien ajan maanviljelysmaisemasta, kunnes se jäi asutuksen keskelle. 1920-30-luvuilla alkoi Vehmaisten pysäkin ympärille muodostua asutusalue. Maaseudun isännät myivät kaupunkilaisille heinää heinätorilla eli Pyynikintorilla 1900-luvun alussa. Pieniä asutuskeskittymiä muodostui pohjoiseen (Lapinniemi) ja länteen (Lamminpää). Lielahden alue palstoitettiin, kun Oy Lie-

lahti hankki omistukseensa Lielahden kartanon sekä muita tiloja. Alueen kehityksen moottorina toimi 1914 aloittanut selluloosatehdas; puunjalostusteollisuus syrjäytti maanviljelyksen ja karjanhoidon käytännöllisesti katsoen kokonaan 1930-luvulla.

Maisemakuvapari: Tammerkoski kuivilla 1910-luvun lopussa ja 2004. Työmiesten apuvälineet ovat vaihtuneet, mutta edelleen kuivillaan oleva koski antaa hieman erilaisen kuvan keskustan sydäimestä.

LIIKENNE JA VESISTÖT

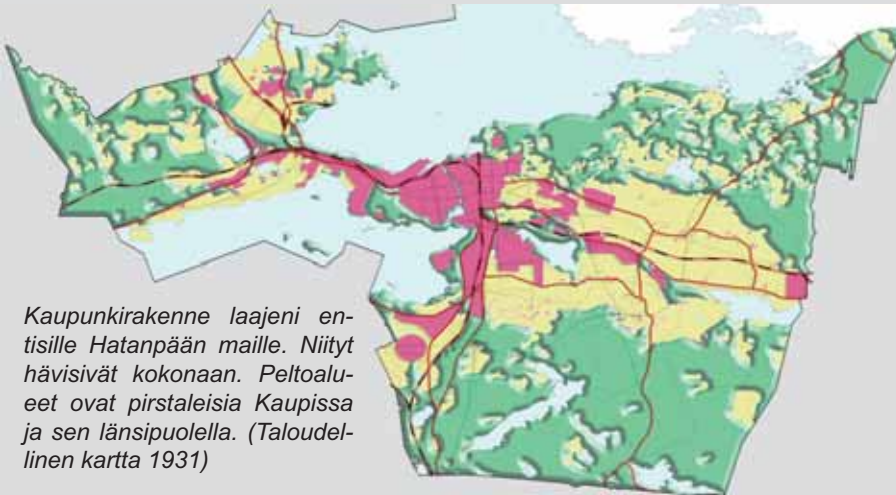
Eräs teollistumisen vaikutus oli maanteiden merkityksen kasvu. 1900-luvun alussa rakennettiin Takahuhdista kaupunkiin tie, ns. Kosken maantie. Kasvava liikenne vaikutti myös siihen, että rakennettiin uusia Tammerkosken ylityskohtia: Satakunnansilta valmistui 1900 ja nykyinen Hämeensilta valmistui 1929. 1900-luvun alussa herrasväki huristeli moottoriveneillä huviloilleen, joita oli mm. Rantaperkiössä ja Pyynikillä. Lyhyemmät matkat soudettiin, pidemmät taitettiin purjehtien tai höyrylaivoilla. Linja-autoliikenne lähikuntiin aloitettiin 1920-luvulla.

Maisemakuvapari: Näkymä Särkänniemestä keskustaan Kortelahden yli 1916 ja 2003. Aikaisemmassa kuvassa ns. Laivayhtiön talo erottuu maisemassa hyvin, sittemmin se on saanut seurakseen korkeampia rakennuksia.

3

1930-1940-LUKU

Kaupunkirakenne laajeni entisille Hatanpään maille. Niityt hävisivät kokonaan. Peltoalueet ovat pirstaleisia Kaupissa ja sen länsipuolella. (Taloudellinen kartta 1931)

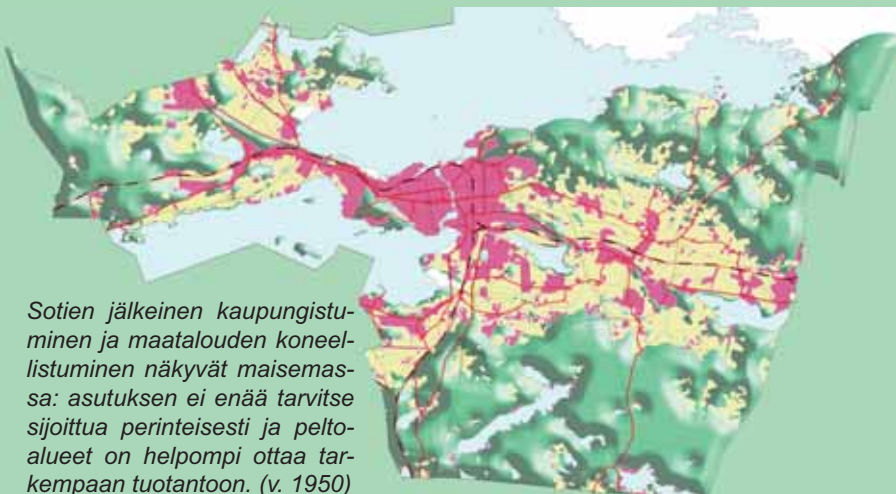
Pispala ja muut läntiset alueet Pohjois-Pirkkalan kunnasta liitettiin osaksi Tamperetta 1937. Tampereen suurin kasvu ajoittui 1940-luvun jälkipuoliskolle: 1947

liitettiin Messukylän kunta ja 1950 Lielahden alue Ylöjärven kunnasta. Liitosalueiden väkiluku kasvoi nopeasti ja alueita alettiin kaavoittaa. Vaikka Tampere tunnettiin teollisuuskaupunkina, leimasivat keskustan itäpuolta yhtenäiset ja avoimet peltoalueet harjun molemmiin puolin. Myös läntiset peltoalueet ovat laajentuneet.

1930-luvulla Epilänharjulla kasvoi paljon marjoja ja eläimiä oli runsaasti. Harjulta oli aikaisemmin hakattu metsää, mutta ei paljaaksi asti.

1930-luvulla autoliikenne alkoi heikentää laivojen kannattavuutta, mutta sodan aikaan 1940-luvulla laivaliikenne koki renessanssin. Härmälään valmistui lentokonetehdas 1930-luvun alkupuolella ja lentoliikenne Härmälän kentältä alkoi 1937.

1950-1960-LUKU

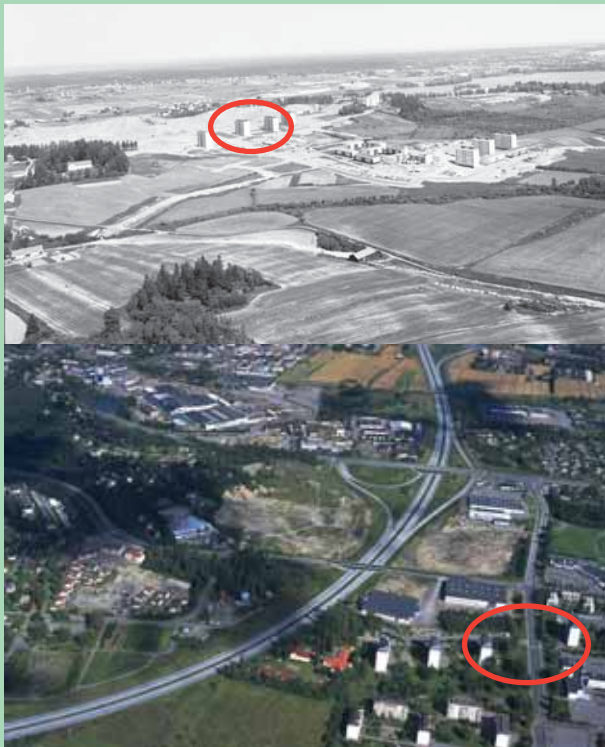
Sotien jälkeinen kaupungistuminen ja maatalouden koneellistuminen näkyvät maisemassa: asutuksen ei enää tarvitse sijoittua perinteisesti ja peltoalueet on helpompi ottaa tarkempaan tuotantoon. (v. 1950)

Tampereen ympärille syntyi vahva maakunta (nyk. Pirkanmaa). Tampereen talousaluetta kutsuttiin aina

1960-luvulle nimellä Tammermaa. Aitolahden kunta liitettiin Tampereeseen 1966.

Kaupunkirakenne alkoi pirstaloitua. Asutus levisi itään: Kalevaa rakennettiin ja uusia asutusalueita syntyi Messukylän peltoalueille muuttaen alueen vanhaa tiestörunkoa. Kaukajärven aluerakentaminen ajoittui 1960-luvulle. Muuttovirta maaseudulta sekä kiihtyvä autoistuminen aiheuttivat liikenneongelmia. Ratinansilta valmistui 1959 helpottamaan Tammerkosken ylittämistä. Laivaliikenteen painopiste muuttui tavara- ja ihmiskuljetuksista palvelemaan matkailua.

Yhtenäisemmät metsäalueet sijoittuivat keskustan laiduille, Kalkkuun, Särkijärven ympäristöön, Kauppiin sekä Kangasalan rajalle pohjoisessa ja etelässä.

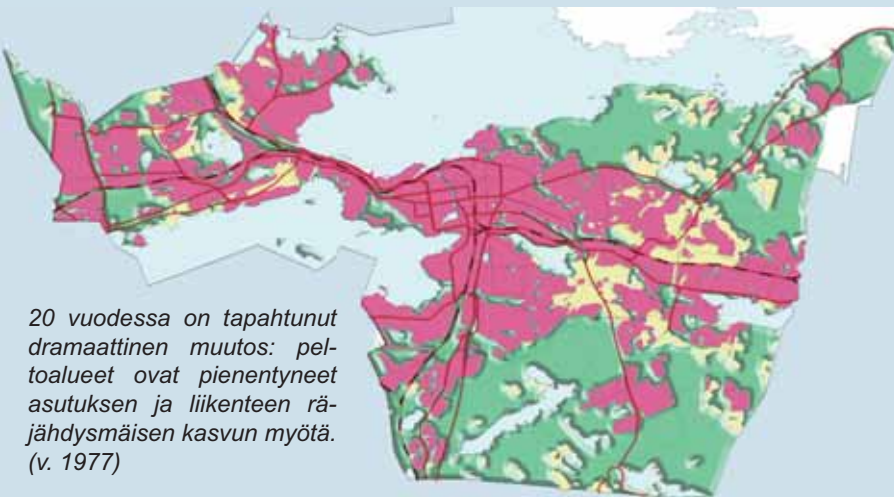

Maisemakuvapari: Kaukajärven rakentaminen ja Vilusenharjun soranotto, 1970-luvun alku ja 2000-luvun taite.

Maisemakuvapari: Maisema kasvaa umpeen. Kuva Järvensivulta Viinikkaan päin 1960-luvulla ja 2003.

1970-1990-LUKU

20 vuodessa on tapahtunut dramaattinen muutos: peltoalueet ovat pienentyneet asutuksen ja liikenteen räjähdysmäisen kasvun myötä. (v. 1977)

Puutaloasutus sai keskustan itä- ja länsipuolella, Tammelessa ja Amurissa, väistyä kerrostalojen tieltä museokortteleita lukuunottamatta. Jyväskylän suuntaan menevän tien varrelle kaavoitettiin Tasanteen ja Olkahisten asuntoalueet sekä Kangasalan suuntaan Holvastin ja Hankkion alueet. Myös kaupungin länsiosaa on rakentunut liittyttyään Tampereeseen.

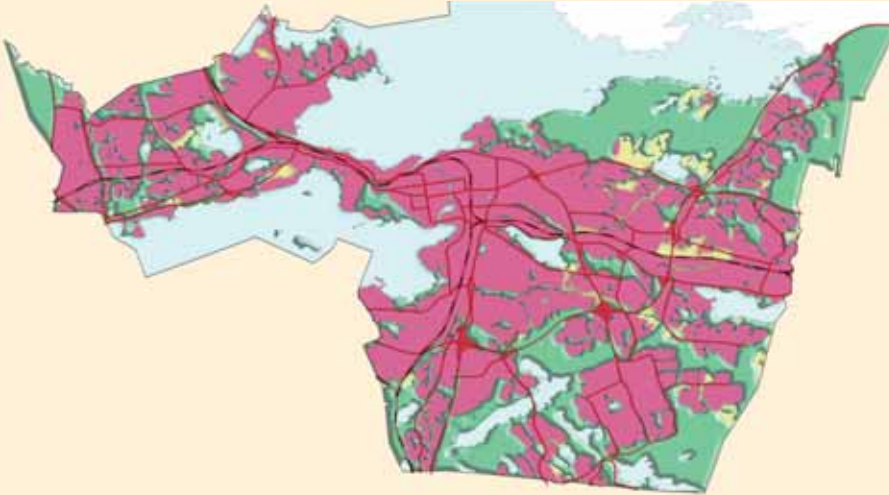
Voimakkaan kasvun aikana kaupunki tarvitsi rakennusmaata. Useiden pienten lähiöiden rakentamisen rinnalle nousi ajatus suuresta alueesta, tytärkaupungista, jossa korkeakoulualue, asuntoalue ja teollisuusalue yhdistettäisiin omavaraiseksi kokonaisuudeksi. Hervannan rakentaminen aloitettiin 1970-luvun alussa, samoin

Paasikivi-Kekkosentien. Hervannan valtavyöly avattiin liikenteelle 1975. 1970-luvun puolivälissä väkiluvun kasvu pysähtyi ja tulevaisuutta koskevat suunnitelmat oli ajateltava uudelleen. Tämän vuoksi Hervannasta ei tullut sellaista tytärkaupunkia kuin oli suunniteltu. 1970-80-luvuilla Tampere menetti väkeä naapurikuntiin ja pääkaupunkiseudulle, mutta sai väkeä kaikkialta muualta. Erityisesti lähimmät naapurikunnat kasvoivat Tampereen kustannuksella.

Uudeksi Tampereen maameriksi kohosi kaupungin perustaman Särkänniemi Oy:n matkailuvaltti Näsinne-

la 1971. Hatanpään siirtolapuutarha siirtyi Niihamaan Näsijärven rantaan. Nekalan tilan päärakennus lidesjärven eteläpuolella oli vielä 1980-luvulla rapistuneena muistomerkkinä mahtavasta kartanoiden ajasta.

Finlaysonin ja Tampellan tehdasalueet kokivat muutos-paineita teollisen toiminnan loppuessa 1980-90-luvuilla. Osa kiinteistöistä siirtyi rakennussuojelun piiriin, osa uudiskäyttöön. 1990-luvulla keskusteltiin Tampellan tehdasalueen uudesta käyttötarkoituksesta. Teollisen tuotannon merkitys yhteiskuntaa ylläpitävänä tekijänä säilyi, vaikka tuotantorakennukset sijoituivat laitakaupungille.

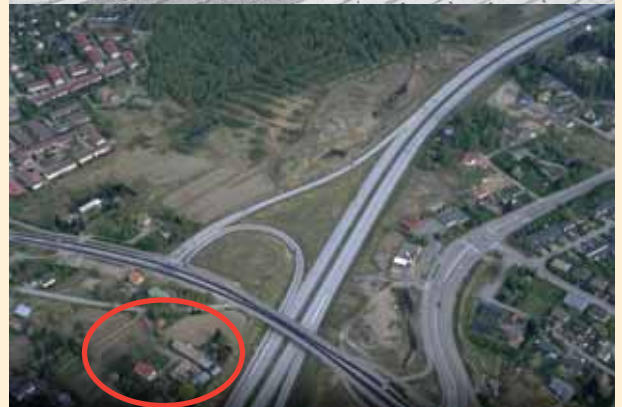
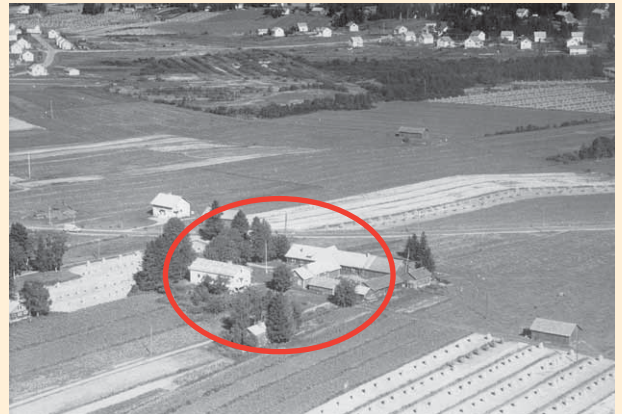
Peltoja on jäljellä pieninä rippuina; niistä tärkeimpiä avoimia alueita ovat Tohlopin, Kaarilan, Pohtolan, Niihaman, Takahuhdin, Pappilan ja Linnainmaan peltoalueet. Maisemakuva on sulkeutunut. Myös metsäala on pienentynyt ja se jatkaa pienenemistään, kun suuremmat kokonaisuudet Mustavuoresa, Lahdesjärvellä ja Vuoreksessa rakentuvat. (v. 2006)

Yhdyskuntarakenne on tiivistynyt, kun asutus levisi itään ja etelään. 1980-luvulla kaavoitettiin Atala koillisessa ja Hallila kaakossa. 1990-luvulla muodostui Lahdesjärven teollisuusalue Helsinki–Tampere -moottoritien itäpuolelle. Vaikka teollisuus suurelta osin siirtyi laitakaupungille, säilyi keskustassa Takon tehdas, joka edelleen käyttää Tammerkosken alajuoksun sähkövoimaa. Muut kosken voimalaitokset ovat kaupungin hallinnassa. Viheralueet ja vesistöt ovat yhä suuremman ihmisjoukon virkistyskäytössä.

Kekkosentie yhdisti Hervannan valtavyölyän Paasikiventien, jolloin tiekokonaisuudesta muodostui kaupungin sisäinen pääliikenneväylä. Kaupungin ohittava liikenne ohjattiin itäiselle ja eteläiselle kehätielle, joka on jämmässä laajenevan kaupunkialueen sisälle. Karkunvuoren tunneli on Suomen pisin maantietunneli. Sen yläosa toimii eläinten kulkureitinä kaupunkialueen keskiosista laita-alueille. Liikenneväylät pirstaloivat aluerakennetta pienempiin osiin ja eristivät alueita toisistaan entistä tehokkaammin.

Maisemakuvapari: Kekkosentien rakentaminen, 1980-luvun puoliväli ja 2000-luvun alku.

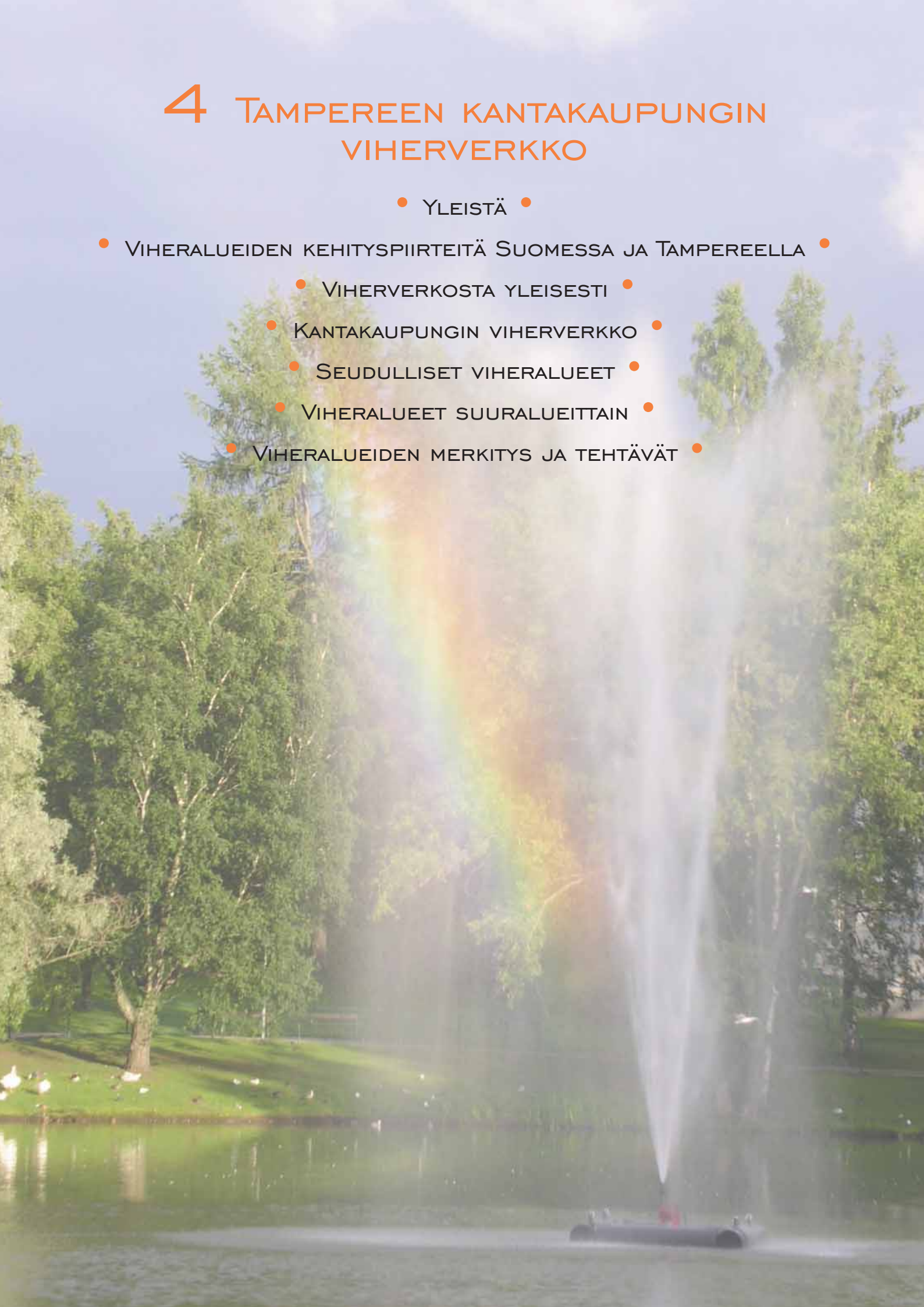

Maisemakuvapari: Liikenneväylät rajaavat tehokkaasti alueita, esimerkki itäisen ohikulkutien varresta 1960-luvun alusta (kuva: Jorma Loimalan kokoelma) ja 1990-luvun lopusta.

4 TAMPEREEN KANTAKAUPUNGIN VIHERVERKKO

• YLEISTÄ •

- VIHERALUEIDEN KEHITYSPIIRTEITÄ SUOMESSA JA TAMPEREELLA •
 - VIHERVERKOSTA YLEISESTI •
 - KANTAKAUPUNGIN VIHERVERKKO •
 - SEUDULLISET VIHERALUEET •
 - VIHERALUEET SUURALUEITTAIN •
 - VIHERALUEIDEN MERKITYS JA TEHTÄVÄT •

4 TAMPEREEN KANTAKAUPUNGIN VIHERVERKKO

4.1 YLEISTÄ

Kaupunkien synty mahdollisti julkisten puistojen synnyn: maaseutumainen luontosuhde katkesi kaupungissa ja luontosuhteen uudelleenelyttäminen loi tarpeen kaupunkipuistoille ja puutarhoille. Puistojen syntyyn vaikuttivat myös kaupunkirakenteelliset, ilmastolliset ja hygieeniset pakotteet.

Antiikissa kaupunkivihreän pääasiallisia muotoja olivat yksityiset viheralueet, kuninkaiden ja hallitsijoiden puutarhat sekä temppelien pyhät lehdot. Keskiajalla kaupungin muurien ulkopuolelle kehittyi jo varhain peltojen ja yksityispuutarhojen vyöhyke. Aseharjoittelua, juhlia ja pelejä varten muodostuneista alueista tuli myöhemmin kansanniittyjä ja juhla-alueita. Myöhäiskeskiajalta lähtien kaupunkien asukkaat viettivät maalla pyhä- ja juhlapäiviään. Kaupunkien viheralueiden kehitys ja laajeneminen tapahtuivat pääosin yksityisten maanomistajien toimesta. Kaupungin kasvaessa ja tiivistyessä syntyi hygieenisistä syistä ja paloturvallisuussyistä tarve julkisille vapaatiloille ja promenadeille. Joitakin kuninkaallisia puutarhoja ja metsästyspuistoja avattiin yleisölle esim. Lontoossa 1600-luvulla. 1600–1700-luvuilla puutarhataide tunkeutui kaupunkien: metsästyksessä käytettyä metsänaukutusmenetelmää sovellettiin puutarhataiteessa ja edelleen kaupunkirakennustaiteessa ns. tähtiaukioiden muodossa. Kaupunkien lähialueille tehtiin yhä enemmän retkiä, sillä kaupungin promenadit ja aukiot eivät riittäneet tyydyttämään luontokontaktin tarvetta.

Julkisen viheralueen synty ajoittuu valistusajalle 1700-luvun loppuun, jolloin saksalainen Hirschfeld esitti teoksessaan "Puutarhataiteen teoria" kansanpuiston ihanneohjelman. Puiston tuli tarjota virkistystä ja luonnontunnetta sekä innoittaa mietiskelyyn. Ihmistä tuli sivistää, opettaa ja jalostaa. Ensimmäinen alkujaan kaikille kaupungin asukkaille tarkoitettu puisto oli Münchenin Englantilaispuisto (Englischer Garten). Ensimmäinen kunnallinen kansanpuisto syntyi Magdeburgiin 1824-27. 1800-luvulla saksalaisten kaupunkien viheraluetyppejä olivat kaupunkimetsät ja -puistot, koristeaukiot, kehä- ja kävelykadut sekä hautausmaat.

Teollistumisen alkuvaiheiden myötä ongelmiksi nousivat sosiaaliset epäkohdat, maakeinottelu sekä suunnittelematon kaupunkirakenteen kehitys. Asuin-alue-suunnittelun uudistamiseksi kehitettiin puutarhakaupunkiperiaate. Sen isänä pidetään englantilaista Ebenezer Howardia, joka aivan 1800-luvun lopussa esitti idean väljästä puutarhakaupungista, jossa kaupungin ja maaseudun hyvät puolet yhdistyvät ja kaupungin haitat minimoituvat. Ajatusta kokeiltiin kahdessa kaupungissa: Letchworthissa (1904) ja Welwyn Garden Cityssä (1920). Puutarhakaupunkiperiaate levisi nopeasti muualle Eurooppaan ja Amerikkaan.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Keski-Euroopassa laadittiin ensimmäiset koko kaupunkialueen kattavat viheraluejärjestelmät. Tähän asti viheralueet oli sijoitettu toisistaan irralleen ja nyt esitettiin järjestelmää, jossa toisiinsa liittyvät viheralueet muodostavat kokonaisuuden. 1925 Fritz Shumacher esitti, että kaupunkia jäsennetään viheraluejärjestelmään kuuluvilla viherenkailla/vihervöillä ja säteittäisillä viherkiiloilla. Viheraluejärjestelmän tehtäviksi määriteltiin kaupungin jäsentämisen lisäksi kaupungin hygienian ylläpitäminen sekä virkistysmahdollisuuksien turvaaminen.

Lapsia leikkimässä Hämeenpuistossa 1950-luvun puolivälissä.

Kelkkailijoita Pyynikillä 1900-luvun alussa. Taustalla Pyynikin näkötorni.

4.2 VIHERALUEIDEN KEHITYSPIIRTEITÄ SUOMESSA JA TAMPEREELLA

Tieto suomalaisesta puutarhasta eli sen alkulähteestä ryytimaasta on miltei yhtä vanhaa kuin sen kirjalliset muistomerkit. Mikael Agricola esittää Rukouskiriassa Bibliassa 1544 kalenterin, jossa luetellaan koko Euroopan tuntema keskiaikainen rohtokasvisto.

Julkisia puistoja edelsivät:

- muinaissuomalaisten elämään kuuluneet pyhät paikat kylän tai asumapaikan läheisyydessä (esim. vuori, mäki, niemeke, saari, joki, järvi, lampi, lähde, pelto tai keto)
- luonnonhaltijoille pyhitetyt uhrilehdot
- luostareiden puutarhaviljely
- kartanoiden ja linnojen puutarhat ja jahtipuistot
- kaupunkien laidoilla olevat yhteisiin rientoihin tarkoitettut ns. kansanniityt ja kedot
- kaupunkien sisällä olevat yksityiset puutarhat ja puistot

Puutarhanhoito on Suomessa liittynyt keskiajasta lähtien kiinteästi linnojen ja kartanoiden talouteen. 1500-luvulla jotkut kartanot aloittivat varsinaisen puutarhanviljelyn kruunun läänittäessä aatelisille suuria maaomaisuuksia. Puutarhatietämys ja tyyli vaikutus liikkuvat rajojen yli. Ensimmäiset tiedot Suomessa toimineista puutarhureista on peräisin 1500-luvun toiselta puoliskolta. Keskiajalta maallisia puutarhoja tunnetaan vain Turun ja Viipurin linnoista. Kirkollisia puutarhoja esiintyi lähinnä luostareiden yhteydessä. Renessanssin puutarhavaikutukset ulottuivat myös Suomeen Juhana-herttuan pitäessä hovia Turussa. Linnan yhteyteen perustettiin huvipuutarha ja Ruissalon kuninkaankartanon maille kaurispuisto. Ilmastoltaan poikkeuksellisen kylmä 1600-luku oli erityisen huonoa aikaa puutarhanhoidon leviämislle Suomessa.

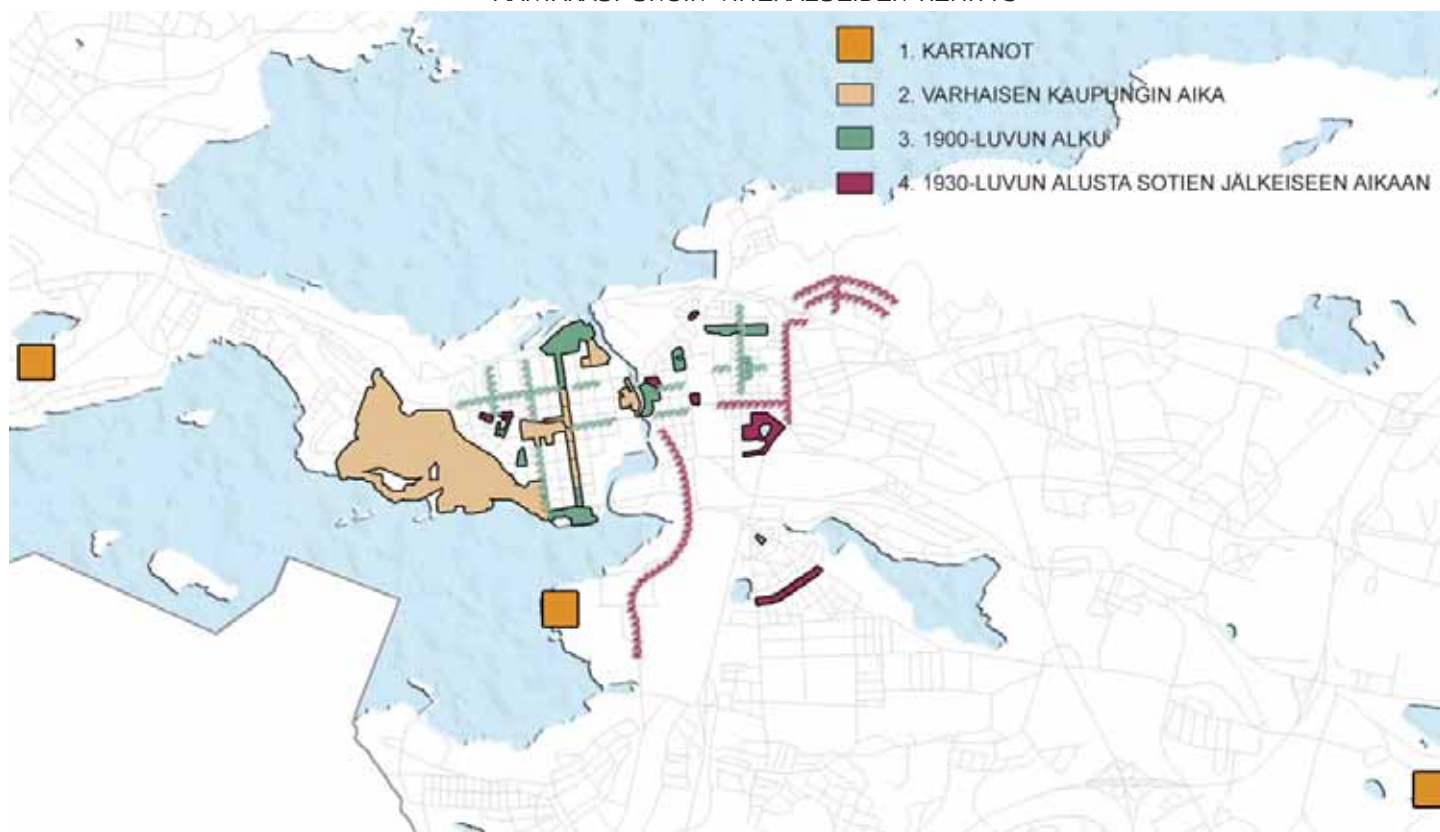
1650-luvun jälkeen suomalainen kylä- ja kaupunkimiljö alkoi kehittyä vähemmän luonnon oloihin sitoutuvaksi. Ruutukaava toi mukanaan jäykan ja kaavamaisen rakenteen. Viheralueet muodostivat ruudukkoon erillisiä aukkoja tai barokkimaisia puistikkoita ja akselisommitelmia. Kaupunkien ruutukaavoissa jätettiin kuitenkin usein jyrkät kallioiset alueet rakentamatta, samoin meren ja sisävesien rantakaistaleet.

1700-luvulla asemakaavoissa alkoi esiintyä ranta- ja puistokatuja. 1752 valtiolta määräsi perustettavaksi kaupunginpuutarhoja hyödyllisten kasvien viljelyä varten. Puutarhat yleistyivät porvareiden tonteilla. 1700–1800-lukujen vaihteessa kartano- ja kaupunkipuutarhoissa sovellettiin englantilaista maisematyyliä, mutta myöhemmin sen rinnalla käytettiin myös geometrista, suoraviivaista tyyliä. Tyyliä yhdisteltiin usein niin, että rakennusten läheisyydessä korostui geometrisuus ja kauempana luonnonmukaisuus. Kaupunkien liepeille 1800-luvulla perustetut kylpyläpuistot toteutettiin monin paikoin paikallisen luonnon ehdoilla.

Kaupungit alkoivat harjoittaa määrätietoista puistopoliittikkaa 1800-luvun loppuvaiheilla. Tähän vaikuttivat kaupunkien kasvu ja kunnallishallinnolliset uudistukset. Puistot istutettiin mannermaista mallia mukailen. Suomessa julkisia puistoja on perustettu kuitenkin jo 1800-luvun alkupuolelta lähtien. Myös yksityispuutarhoja avattiin julkisiksi puistoiksi esim. Helsingissä. Voimakas kaupungistuminen sekä tiiviit asuntoalueet synnyttivät tarpeen kansanpuistojen perustamiselle. Kirkot ja kirkkomaat olivat yleensä taajaman vanhimpia julkisia puistoalueita. 1800-luvun alusta lähtien myös kirkkomaasta erilliset hautausmaat ovat kuuluneet hoidettuihin puistoalueisiin. Vuonna 1856 vahvistetun kaupunkien yleisen rakennusjärjestyksen myötä tulivat voimaan periaatteet paloturvallisuuden parantamiseksi: tontteja suurennettiin sekä katuja levennettiin ja reunustettiin puuistutuksin. Näin puuistutusten ja puistojen määrä kaupungeissa kasvoi ja niiden merkitys kaupunkikuvan kaunistajana korostui. Myöhemmin tekniikka vapautti suunnittelun ja rakentamisen täysin paikallisista luonnonoloista.

1900-luvulla kaupunkirakentamisen kehityskaudet määrittivät viheralueiden aseman. 1900-luvun alun kaupunkisuunnittelussa siirryttiin puistokatuja ja puistojen muodostamasta kaupunkivihreästä uuteen vaiheeseen; puistoja pyrittiin liittämään laajempiin kokonaisuuksiin. 1930-luvulle asti puisto- ja katutila olivat olleet keskeinen osa rakennettua ympäristöä. Liikuntakulttuurissa tapahtui myös 1900-luvun vaihteen tienoilla merkittäviä muutoksia. Kaupunkipuistoihin ja laajempiin puistometsiin alettiin suunnitella peli- ja leikkikenttiä, hyppymäkiä ja urheilukenttiä. Suomessa Howardin puutarhakaupunki-idea edustaa 1950-luvulla perustettu Espoon Tapiola. Kaupungistuminen, asuntopula ja liikennemäärien kasvu aiheuttivat sen, että viheralueiden pinta-alat kasvoivat, mutta ne olivat laadullisesti huonoja. 1960-70-luvuilla viheralueet muodostuivat pääosin usein muusta rakentamisesta ylijääneistä maa-alueista. 1980-luvulla kiinnostus viheralueiden kehittämiseen kasvoi voimakkaasti ympäristötietouden lisääntyessä.

Seuraavassa käydään pääpiirteissään läpi Tampereen puistojen ja viheralueiden kehitys. Etusija on merkittävillä viherverkon kohteilla, joita koskevat tarkemmat tiedot löytyvät raportin lopussa olevista kohdekorteista. Oheisessa kuvassa on esitetty tekstin ajanjaksot 1-4.

1. ENNEN KAUPUNGIN PERUSTAMISTA: KARTANOT

Muun Suomen tapaan kartanoiden puutarhat olivat esimerkkeinä kaupungin istutuksille. 1700-luvun puolivälissä luonnontutkija, prof. P. Gadd perusti Epilään, Kaarilan kartanon maille kasvitieteellisen puutarhan, jossa kasvoi ryyti- ja hyötykasveja, koristepensaita ja puita. Hatanpään kartanossa oli jo 1750–70-luvuilla puistoistutuksia. Haiharan historiallinen puutarha edusti kukoistusaikanaan 1890-luvun lopulta 1920-luvulle säännöllisesti kaartelevine käytäväverkostoineen ja koristeellisine kasvisommitelmineen aikansa saksalaisvaikutteista maisematyyliä.

2. VARHAISEN KAUPUNGIN AIKA

Tammerkosken ja nykyisen Näsilinnankadun välisen ruutukaava-alueen länsipuolella sijaitsivat viljelypalsat ja hautausmaa. Kaupunkilaiset olivat veloitettuja istuttamaan koivuja hautausmaan tien varteen; mutta kaupunkilaisten vitkastelun vuoksi ensimmäiset yleiset istutukset istutti suutari Törnroos. Puut otti hoitoonsa kaupunginfysikus Mikko Bergbom.

Keskustan puistoille perusta luotiin Engelin toimesta, joka laati ehdotuksen Tampereen uudeksi asemakaavaksi 1830. Esplanadi eli nykyinen Hämeenpuisto esitettiin ensimmäisen kerran 36 metrin levyisenä. Esplanadi toimi palokujanteena erottaen kaupungin vanhan ja uuden osan toisistaan ja siitä länteen erkautuva puistoalue jakoi kaupungin uuden osan kahtia. Tampereen kirkkopuisto, nyk. Kirjastonpuisto sai alkunsa, kun kirkon tontille haluttiin perustaa promenadi, yleinen kävelypaikka, ja apteekkari Tennberg istutti alueelle

vaahteroita 1835. Vuonna 1848 Wilhelm von Nottbeck perusti kosken yläjuoksun kupeeseen varhaiseen teolliseen ympäristöön liittyvän saksalaisvaikutteisen yksityispuutarhan.

Kaupungin väkiluku kasvoi ja 1865 tulipalon jälkeen laadittiin järjestyksessä kolmas asemakaava Edelfeltin toimesta 1868. Sen lisäksi, että Esplanadi levennettiin sen nykyiseen mittaan, 60 metriin, kaavassa esitettiin muita puistokatuja tulipalojen leviämisen estämiseksi. 1861 porvaristo valitsi "kaunistusjohtokunnan", jonka tehtävänä oli hoitaa kaupungin rakennukset, istutukset ja tarvittavat kaunistukset. Kaupungin puistotoimi sai alkunsa 1874, kun kaupungin yleisiä istutuksia hoitamaan palkattiin Karl Johan Gauffin. Palkkauksen mahdollisti siirtymä työvelvoitteista rahaveroon, jolloin voitiin palkata työvoimaa tekemään kaupungin yleisiä töitä. Gauffinin töihin kuului mm. Aleksanterin kirkkopuisto eli nykyinen Pyynikin kirkkopuisto.

Kyttälän asemakaavalla (F. L. Calonius 1886) oli suuri merkitys nykyiselle kaupunkikuvulle, sillä siinä Tammerkosken itäranta kaavoitettiin puistoalueeksi, esitettiin tuleva Tuomiokirkonpuisto sekä määriteltiin Hämeenkatu ja Rongankatu puistokaduiksi. Tammelan ensimmäisessä asemakaavassa vuodelta 1877 Tammelan puistokatu ja Tammelan ristikatu (nyk. Väinölänkatu) jakoivat puistokatuina alueen paloturvallisuussyiden vuoksi neljään osaan. Tampereella vaikuttivat myös tehtaiden (Finlaysonin, Frenckellin ja Pellavatehtaan) (hyöty)puutarhat. Pyynikin ensimmäisessä asemakaavassa 1897 alueen itäpää osoitettiin puistoksi.

3. 1900-LUVUN ALUSSA RAKENNETAAN SUURIN OSA KESKUSTAN PUISTOISTA

Kaupungin räjähdysmäinen kasvu voimisti puistojen rakentamista 1890-luvulla. Suurin osa keskustan suurista puistoista rakennettiin kaupunginpuutarhuri Onni Karstenin aikana: mm. Hämeenpuiston loppuosat, Näsinpuisto, Koskipuisto, Eteläpuisto, Tuomiokirkonpuisto, Pyynikintorin istutukset sekä Marianpuisto. Viinikan Välisolan leikkipuiston lisäksi valmistuivat Osmonpuisto ja Tammelantorin istutukset. Samaan aikaan tehtiin vanhimmat katupuuistutukset Hämeen-, Satakunnan-, Koulu-, Kortelahden-, Sotkan-, Rongan- ja Väinölänkaduille sekä Tammelan puistokadulle. Puistojen rakentaminen oli pysähdyksissä kansalaissodan ja Toisen maailmansodan aikana ja jälkeen. Puistoissa viljeltiin hyötykasveja ja niihin kaivettiin suojahautoja.

4. 1930-LUKU

Asemakaavalaissa 1932 puistot saavat lakiin perustuvan aseman yhdessä katujen ja muiden yleisten alueiden kanssa. 1930-luvun laman aikaan puistoja rakennettiin ja kunnossapidettiin osin työttömyystöinä: mm. Koskipuiston laajennus, Sorsapuisto, Näsinpuisto, Viinikanpuisto ja taidemuseon puistot (Taidemuseonpuisto ja Kelloplaani). Kaupunkialueelle rakennettiin monia pieniä puistoja. Pyynikin harjun yläosat osoitettiin puistoksi 1938 koko Pyynikkiä koskevassa asemakaavassa. Katupuuistutuksia tehtiin Kaupinkadulle, Vainionkadulle, Mutkakadulle ja Itsenäisyydenkadulle sekä Kalevan puistotielle, Hatanpään valtatielle ja Koljontielle.

5. SOTIEN JÄLKEEN PAINOPISTE ESIKAUPUNKEIHIN

Sotien jälkeen painopiste siirtyi esikaupunkialueisiin eli Kalevaan, Kissanmaalle, Nekalaan, Viinikkaan, Härmälään, Raholaan, Lamminpähän, Petsamoon, Lapiin, Pispalaan ja Tahmelaan, jotka olivat Kalevaa lukuun ottamatta pääasiassa pientaloalueita. Keskeisenä painotuksena oli luonnonmukaisuus.

6. LÄHIÖRAKENTAMINEN 1960-80-LUVUILLA

1960-luvun lopulla alkoi lähiörakentaminen. Merkittävimpiä puistorakennuskohteita olivat Hervannan, Kaukajärven, Peltolammin, Multisillan, Lentävänniemen ja Tesoman puistot ja katuviheralueet. Kantakaupungin kohteista tähän aikaan sijoittuvat Hatanpään Arboretum ja ruusutarha, Kalevan keskus-, Amurin- ja Jaakonmäenpuistot sekä Särkänniemen huvipuistoalueen vihertyöt. Suunnittelussa ja rakentamisessa korostettiin alueen luontoa ja ympäristöä. Huomionarvoista oli viheralueiden suuri määrä suhteessa rakennettuun alueeseen.

7. 1980-LUVUN LOPUSTA TÄHÄN PÄIVÄÄN

1980-luvun lopussa painopiste siirtyi perusparantamiseen, josta esimerkkinä mm. Wilhelm von Nottbeckin puiston entisöinti, Hämeenpuiston uudistaminen sekä Pyynikin luonnonsuojelualueen kunnostustyöt. Lisäksi kunnostettiin kortteli- ja kaupunginosapuistoja. Uusien puistojen rakentaminen painottui kaupungin itäosien uusille asuinalueille. Keskeisiä tavoitteita ovat taloudelliset kunnossapitoratkaisut, luonnonmukaisuus sekä vuoropuhelu käyttäjien kanssa. 1990-luvulla viheralueet luokiteltiin valtakunnallisen viheralueiden hoitoluokituksen mukaan ja luotiin viheraluejärjestelmä.

1. Sorsapuistoa 1930-luvun lopulta.

2. 1880-luvulla Vanhan palatsin puutarhassa; nykyisin von Nottbeckin puistoa.

3. Suuri joukko ihmisiä Pyynikillä 1900-luvun alussa.

4. Koskipuistoa 1930-luvulla.

5. Kalevan puistotietä pohjoisesta etelään 1930-luvun lopulla.

6. Kalevankankaan hautausmaata sekä näkymä Pyhäjärvelle.

4.3 VIHERVERKOSTA YLEISESTI

Viheralueet muodostavat viherverkon, joka jakaa kaupungin osakokonaisuuksiin ja kytkee sen kaupunkia ympäröiviin viheralueisiin. Viherverkko määritellään yleiskaavassa ja se muodostuu viheralueista sekä niitä yhdistävistä viheryhteyksistä.

Viheralueiden mitoituksen lähtökohtana voidaan pitää Valtion virkistysaluekomitean mietintöä, jonka mukaan ulkoilupuistoa on varattava 40 m²/asukas ja ulkoilualuetta 80 m²/asukas. Tämän lisäksi retkeilyaluetta tulisi olla 125-250 m²/asukas.

Ulkoilupuistolla virkistysaluekomitea tarkoittaa kävelyyn, oleskeluun, palloiluun ja leikkiin päivittäin käytettäviä alueita, joille on enintään 0,5 km:n kävelymatka. Ulkoilualueella on mahdollisuus liikuntaan, lenkkeilyyn ja oleskeluun viikolla, mutta myös viikonloppuisin. Ulkoilualueelle on hyvät julkisen liikenteen yhteydet ja matkaa enintään 2-10 km. Retkeilyalueella taas tarkoitetaan enimmäkseen viikonloppukäyttöön suunnattuja, kansallispuistoihin ja muihin suojelualueisiin kytettyjä alueita, joille matkaa olisi enintään 20-120 km.

Valtion virkistysaluekomiteamietinnön mitoitukset on kehitetty 1970-luvulla. Ohjeita sovellettiin erityisesti uusien kerrostalolähiöiden suunnittelussa. Ohjeet eivät kuitenkaan sovellu sellaisenaan täydennys- ja tiivistämiskäytön suunnitteluun. Paikalliset olosuhteet kuten maastorakenne, kasvillisuus sekä olemassa olevat rakenteet vaikuttavat aina viheralueiden laajuuteen ja sijaintiin. Viheralueiden tarve ja käyttöpaineet puolestaan ovat riippuvaisia alueen väestömäärästä ja tonttitehokkuudesta. Tampereen kaupungin maankäytön suunnittelussa tulee viheralueiden riittävyttä ja saavutettavuutta analysoida alueiden luonne huomioiden: Kaupungin keskusta-alueilla, kerrostalolähiöissä, pientaloalueilla tai väljästi rakennetulla pohjoisella suuralueella viheralueiden mitoituksella on erilaiset kriteerit.

VIHERALUEIDEN RIITTÄVYYS

Kantakaupungin alueella on yleiskaavojen mukaisia lähivirkistysalueita (VLK, VLM, VLL, VU) 4042 ha. 31.12.2005 väkilukuun suhteutettuna yleiskaavan mukaisia virkistysalueita on kantakaupungin alueella n. 202 m²/asukas. Yleiskaavat sisältävät myös muita viheralueina käytettäviä alueita (esim. suojelualueet, hautausmaat, ryhmäpuutarha-alueet, suojaviheralueet sekä asunto-, työpaikka- ja liikennealueiden sisällä sijaitsevat viheralueet), jotka eivät sisälly edellä mainittuun lukuun. Jos mukaan lasketaan suojelualueet, hautausmaat, ryhmäpuutarha-alueet ja suojaviheralueet, kantakaupungin alueella on 4 600 ha yleiskaavojen mukaista viheraluetta. Lisäksi kantakaupungin yleiskaavan 1998 täydennysalueita oli syksyllä 2006 vielä toteutumatta n. 250 ha, joista n. kolmannes eli n. 80 ha merkittäneen asemakaavoituksen yhteydessä puistoalueiksi.

4.4 KANTAKAUPUNGIN VIHERVERKKO

Tampereen kaupungin asemakaavoissa oli vuoden 2005 lopussa n. 2400 ha asemakaavan mukaista virkistysaluetta (lukuun eivät sisälly suojelualueet, ryhmäpuutarha-alueet, suojaviheralueet ja hautausmaat), mikä on n. 19 prosenttia kantakaupungin maapinta-alasta. Tästä määrästä hoidettuja viheralueita oli kantakaupungissa tammikuussa 2006 2270 ha, joista A-hoitoluokan rakennettuja puistoja 445 ha, B-hoitoluokan maisemapeltoja ja -niittyjä 125 ha, C-hoitoluokan taajamametsiä 1229 ha ja erityisalueita 267 ha sekä liikenneviheralueita 196 ha. Asemakaavojen kattaessa koko kantakaupungin tulee viheralueita olemaan lähes 40 prosenttia kantakaupungin maa-alasta. Näin suuren viheraluemäärän tasapainoinen hallinta, alueiden suunnittelu ja hoito edellyttävät käsittelyä helpottavan ja käsitteistöä yhtenäistävän viheraluejärjestelmän olemassaoloa.

Kantakaupungin alueella tulee olla kantakaupungin yleiskaavan 1998 viheralueiden mitoitussuosituksen mukaan ulkoilupuistoa ja ulkoilualueita (VLK, VLM, VLL) yhteensä 120 m²/asukas; suositukseen sisältyvät urheilu- ja virkistyspalvelualueet (VU). Kun yleiskaavan mukaisia virkistysalueita on kantakaupungissa 202 m²/asukas, ylittyy virkistysaluekomitean mitoitus reilusti. Jos taas katsotaan virkistysalueiden toteutuneisuutta, voidaan todeta, että kantakaupungin alueella oli 31.12.2005 n. 2400 hehtaaria asemakaavan mukaista virkistysaluetta, mikä tekee virkistysaluetta n. 120 m²/asukas. Tämäkin täyttää vielä virkistysaluekomitean suositukset, vaikka luvusta puuttuvat monet merkittävät virkistysalueet kuten Kauppi-Niihaman ja Vuoreksen alue. Kantakaupungin asemakaavoissa ja niiden ulkopuoliselta osalta yleiskaavoissa on varattu virkistysalueita yhteensä n. 4 800 ha eli n. 250 m² asukasta kohden vuonna 2006.

Viheralueita pyritään varaamaan riittävästi kaupungin eri osiin. Erityisen painoarvon saavat viheralueiden yhtenäisyys ja jatkuvuus: viheralueet pyritään kytkemään toisiinsa joko viherväylin tai kevyen liikenteen reitistön avulla.

Kantakaupungin viherverkko pyritään sitomaan maisemarakenteen asettaman kokonaisuuden ehtoihin (ks. kartat luku 3.3). Viherverkon hahmottamisessa tavoitellaan toimivaa suhdetta toisaalta taajaman fyysisen muodon ja toiminnallisen rakenteen välille, toisaalta maisemarakenteen ja sen toimintakyvyn turvaamisen välille. Maisemarakenteen selvittäminen on näin ollen keskeistä ennen kaikkea taajaman kasvurajojen määrittelyssä. Kun maisemarakenteen tiedostetaan, voidaan johdonmukaisemmin korjata mahdollisia maisemavaurioita ja turvata maisemarakenteen tuottokykyä.

VIHERVERKOSTON PERUSRUNKO

Kantakaupungin viherverkon perusrunko muodostuu maisemarakenteen äärialueista eli selännteistä ja laaksonpohjista.

Kaavoitettuja viheralueita tarkasteltaessa on myös hyvä muistaa, että yleiskaava on yleispiirteinen maankäytön suunnitelma, eikä siinä esitetyt aluerajaukset ole tarkkoja. Uusien asuntoalueiden sisäiset puistot puuttuvat myös usein yleiskaavasta. Yleiskaavan viheraluevarauksen pinta-alat ovat näin ollen suuntaa-antavia. Asemakaavan viheraluevaraukset sen sijaan ovat rajauksiltaan tarkkoja ja sitovia.

HARJUT

Kantakaupungin halki kaakosta luoteeseen kulkeva harjujakso on maiseman äärialuetta. Harjujakso toimii paikallisilmaston määrittäjänä ja vedenjakajana kaupungin länsiosassa. Harjujakson itäinen pää Kalevanharjulta Kaukajärvelle sekä sen läntiset osat Pispalanharjulta aina Ylöjärvelle ja Nokialle asti ovat arvokasta pohjavesialuetta. Harjulle ominaiset maaperä-, vesi- ja pienilmasto-olot ovat edesauttaneet harvinaisten kasvilajien esiintymispaikkojen muodostumista. Koska harjut sulavat aikaisin keväällä, ovat routimattomia ja vähäpuustoisia, on vanhin asutus sekä muu ihmistoiminta hakeutunut myös Tampereen alueella harjun liepeille. Harjua seurailee myös kantakaupungin tärkein itä-länsi-suuntainen, akselimainen virkistysalueiden ketju, jonka ydinalueina toimivat Pyynikki, Hämeenpuisto ja Tammerkosken rannat. Ketju jatkuu lähes katkeamattomana Iso-Viluselle asti. Kulutukselle alttiit harjun laki-alueet sekä jyrkimmät rinnekohtat pyritään jättämään pohjavettä suojaaviksi viheralueiksi, joilla varmistetaan alueiden kasvipeitteisyys ja kehitetään kulutusta ohjaavia kevyen liikenteen reitistöjä.

SELÄNTEET

Kauppi–Niihaman ja Särkijärvi–Hervannan selännealueet toimivat kantakaupungin keuhkoina ja maisemarakenteellisena selkärankana. Selännealueilta on sujuvat yhteydet kantakaupunkia ympäröiville luonto- ja retkeilyalueille. Kauppi–Niihaman ja Särkijärvi–Hervannan selännteillä sijaitsevat viheralueet on maakuntakaavassa osoitettu tärkeiksi virkistysalueiksi. Niitä tulee kehittää metsäisinä ja rakentamattomina alueina maiseman tuottokyvyn säilyttämiseksi.

Iidesjärven vasemmalla puolella Kalevanharju.

Pyynikinharju.

Pispalanharju.

Särkijärvi–Hervannan selännealue (vas.) ja Kauppi–Niihaman selännealue (oik.) toimivat kantakaupungin maisemarakenteellisena selkärankana.

LAAKSOT

Äärialueita edustavat myös laaksonpohjat ja muut maaston alavimmat osat, joihin vesi usein kerääntyy. Maisemarakenteen kannalta merkittävien laaksomuodostuma on kaakosta luoteeseen suuntautuva Kaukajärvi–lidesjärvi -murroslaakso, joka saa alkunsa Kangasalan Pitkäjärvestä ja jatkuu aina Nokianvirralle saakka. Kaukajärvi–lidesjärvi -murroslaakso jäsentää kaupunkikuvaa, kokoaa ja avartaa näkymiä. Laaksopainanteilla on viherverkossa erityinen roolinsa. Ne mm. tasaavat pintavesien valumia ja säätelevät ilman kosteuspitoisuutta ja lämpötilaa. Laakson alavimmat osat tulisi jättää viheralueiksi, jotta laaksojen toiminta pintavesien ja ilmasto-olojen säätelijöinä ei vaarantuisi.

lidesjärvi -murroslaakso on kantakaupungin merkittävin laaksomuodostuma.

Särkijärvi on syntynyt murroslaaksoon.

Kantakaupungin eteläosassa keskeisenä viherverkon osana on Särkijärven ja Suolijärven murroslaaksot. Läntisellä kaupunkialueella murroslaakso kulkee Mustalammen, Likolammen ja Vaakkolammin kautta aina Aitolahteen asti. Särkijärven ja Suolijärven alueet ovat alueita, joilla on merkittäviä luonto- ja virkistysarvoja. Läntisen kaupunkialueen murrosvyöhykkeellä merkittävimmät viheralueet ovat Mustavuori, Villilän alueen rannat ja Vaakkolammin laaksopainanne. Murroslaaksot ovat maisemarakenteen alinta äärialueita, mutta kestävät selännealueita paremmin ympäristön muutoksia. Alueet on tärkeä säilyttää viheralueina mm. suojaamassa ja sitomassa ranta-alueita sekä turvaamassa seudullisia viheryhteyksiä.

VESISTÖT JA RANNAT

Vesi on oleellinen maisematekijä kantakaupungin alueella. Vesimassat jakavat kantakaupungin alueen kahteen osaan, Itä- ja Länsi-Tampereeseen. Näitä alueita yhdistää kapea kannas, jonka halkaisee pohjois–etelä-suuntainen Tammerkoski. Kantakaupungin alueella on rantaviivaa yhteensä yli 160 km. Rannoilla on suuri merkitys sekä ekologisessa että maisemallisessa mielessä. Ranta on välialuetta, jota luonnehtivat huuhtoutunut maaperä, vedenkorkeuden vaihtelut, veden lämpötiloja tasaava vaikutus ja tuulisuus. Rannat ovat osana avointa maisematilaa, jossa näkyvyys veden pinnan yli on yleensä esteetön. Veden äärelle tai veden rakentaminen edellyttää huolellista suunnittelua, jotta rakentaminen ei huononna maisemaa. Kantakaupungin alueella merkittävimmät vesialueet ovat Näsijärvi ja Pyhäjärvi. Näiden lisäksi alueella on n. 30 järveä ja lukuisia puroja ja oja. Järvien vedenlaatu heijastelee koko valuma-alueen vesistössä tapahtuvia muutoksia. Järville, puroille ja ojille on kantakaupungissakin varattava riittävät vihreänä säilytettävät suojavyöhykkeet, jotta vesistöjen ekologinen tila pysyisi tasapainossa.

Tammerkoski yhdistää Näsijärven ja Pyhäjärven.

Edustalla Näsijärven Santalahti, taustalla Pyhäjärven Hyhkynlahti.

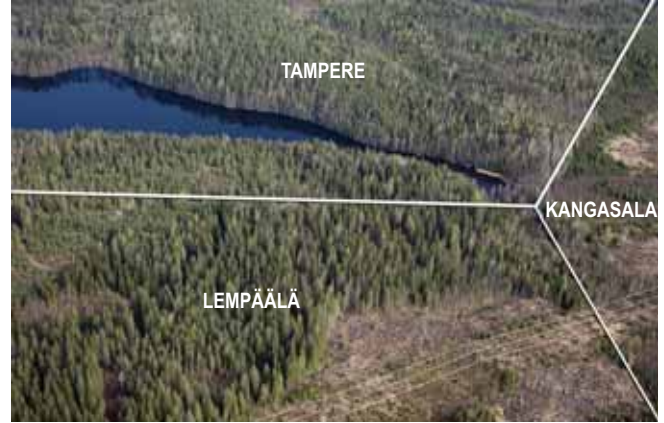
4.5 SEUDULLISET VIHERALUEET

MAAKUNTAKAAVA

Valtioneuvosto vahvisti Pirkanmaan 1. maakuntakaavan 29.3.2007. Maakuntakaavalla ohjataan maakunnan aluerakenteen muotoutumista ja sovitetaan yhteen eri maankäyttömuotoihin liittyviä ylikunnallisia maankäytön tarpeita. Maakuntakaavalla osoitetaan maankäytön peruseräkkeet 10-15 vuodeksi.

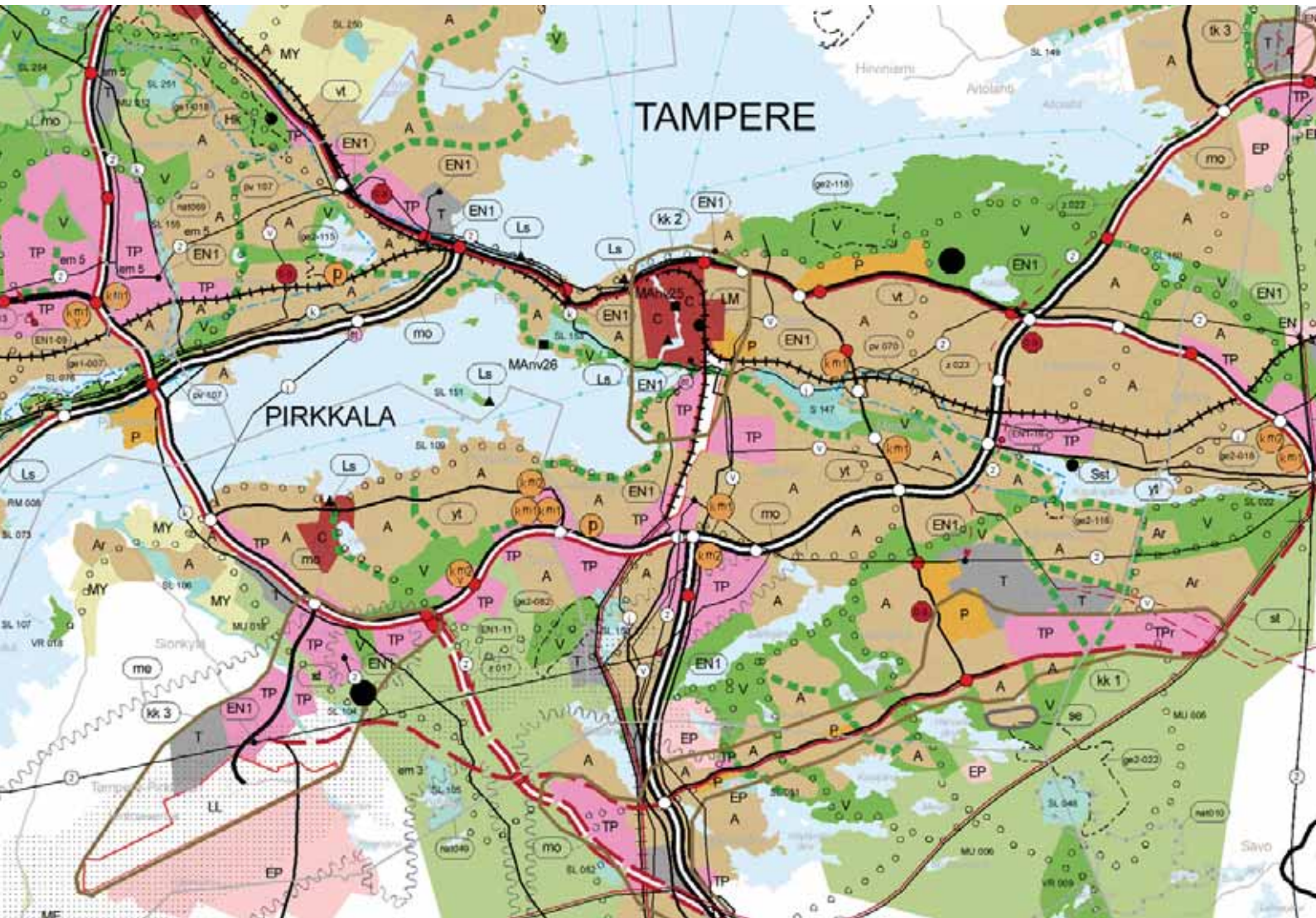
VARAUSERUSTEET JA MERKINNÄT

Pirkanmaan 1. maakuntakaavassa luodaan edellytykset ylikunnallisesti merkittävien virkistysreitistöjen ja -verkostojen muodostumiselle. Maakuntakaava toimii ohjeena laadittaessa tai muutettaessa yleiskaavaa. Maakuntakaavan laadintaa ohjaavat valtakunnalliset alueidenkäytön tavoitteet, joiden mukaan maakuntakaavassa pyritään säilyttämään nykyinen virkistys- ja ulkoilualueiden verkosto sekä estämään alueiden pirstoutuminen ja yhteyksien katkeaminen. Virkistyskäyttöön varataan luonnonresursseiltaan virkistyskäyttöön hyvin soveltuvia alueita, joilla on joko valtakunnallinen tai seudullinen merkitys tai jotka ovat pinta-alaltaan laajoja.

Hervantajärvellä on seudullinen viheryhteys sekä Kangasalle että Lempäälään.

Ote Pirkanmaan 1. maakuntakaavasta.

Tohloppijärven ympäristö, Pyynikki ja Isolampi ympäristöineen ovat kaikki seudullisia virkistysalueita.

SEUDULLISESTI MERKITTÄVÄT VIHERALUEET JA VIHERRITIT

Seudullisesti merkittävät tai alueeltaan laajat taajamaan liittyvät virkistysalueet tai taajaman viherverkon kannalta erityisen tärkeät alueet osoitetaan maakunta-kaavassa V-merkinnällä. Viheryhteystarve-merkintää käytetään osoittamaan taajamaan liittyviä jo olemassa olevia tai tavoitteellisia viheryhteyksiä, joilla on erityistä merkitystä alueellisen virkistysalueverkoston ja/tai ekologisten yhteyksien kannalta. Lisäksi maakunta-kaavassa osoitetaan merkittäviä, jo olemassa olevia tai kehitettäviä ohjeellisia polku- ja/tai latureittejä. Reitit ohjataan kulutusta kestäville alueille ja sijoittelussa huomioidaan olemassa oleva tiestö ja polusto. Reittien olisi hyvä liittyä virkistyskeskuksiin, suojelualueisiin ja kulttuuriympäristöihin.

Pirkanmaan 1. maakunta-kaavassa kantakaupungin alueelta viheralueiksi osoitetut alueet:

- Leppiojan varsi
- Tesomajärven ympäristö, yhteys Tohloppijärvelle
- Tohloppijärven ympäristö
- Reuharinsaari
- Pyynikki ja Pyynikinsaari
- Saunasaari
- Viikinsaari
- Kauppi-Niihama
- Halimasjärven ympäristö, yhteys Kangasalan puolelle ja yhteys Mannerheiminkalliolle
- Kirkkosuonnotko
- Kaukajärven soutustadionin alue ja Kristillan niemi
- Isolampi ympäristöineen
- Hervannan kanjoni
- Särkijärven-Suolijärven-Hervantajärven ympäristö
- Makkarajäveltä itään Kangasalan rajalle sijoittuva alue

Maakunta-kaavassa osoitetaan lisäksi kulttuuriperintöön ja maisemaan sekä luonnonsuojeluun ja luonnon monimuotoisuuteen liittyviä aluevarauksia kuten esim.:

Arvokkaat maisema-alueet

- Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisemakokonaisuudet ja nähtävyydet
- Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat perinнемaisemat eli perinnebiotoopit

Arvokkaat kulttuuriympäristöt

- Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt

Muinaisjäännökset

Luonnonsuojelualueet

Suojelualueet

Natura-alueet

Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät alueet

- Luo-1
- Luo-2

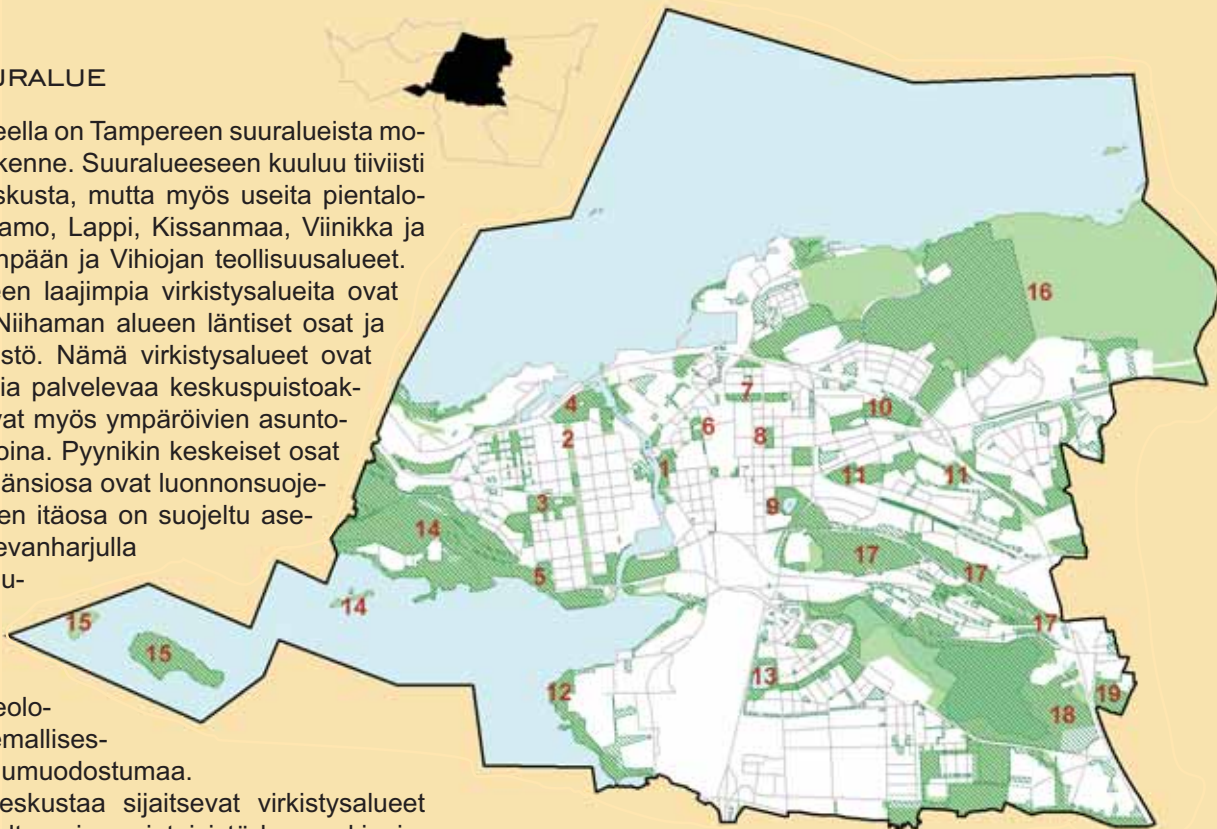
Arvokkaat geologiset muodostumat

- Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat harjualueet
- Valtakunnallisesti arvokkaat kallioalueet
- Valtakunnallisesti arvokkaat moreenialueet

4.6 VIHERALUEET SUURALUEITTAIN

KESKINEN SUURALUE

Keskisellä suuralueella on Tampereen suuralueista monimuotoisin aluerakenne. Suuralueeseen kuuluu tiiviisti rakennettu ydinkeskusta, mutta myös useita pientalo-alueita kuten Petsamo, Lappi, Kissanmaa, Viinikka ja Nekala sekä Hatanpään ja Vihiojan teollisuusalueet. Keskisen suuralueen laajimpia virkistysalueita ovat Pyynikki, Kauppi–Niihaman alueen läntiset osat ja lidesjärven ympäristö. Nämä virkistysalueet ovat osa koko kaupunkia palvelevaa keskuspuistoakselia. Alueet toimivat myös ympäröivien asunto-alueiden aluepuistoina. Pyynikin keskeiset osat sekä Viikinsaaren länsiosa ovat luonnonsuojelualuetta. lidesjärven itäosa on suojeltu asemakaavalla. Kalevanharjulla sijaitsevat viheralueet ovat merkittäviä, koska ne ovat osa kaupunkia halkovaa sekä geologisesti että maisemallisesti arvokasta harjumuodostumaa. Lähempänä ydinkeskustaa sijaitsevat virkistysalueet muodostuvat suurelta osin perinteisistä kaupunkipuistoista.

KESKISEN SUURALUEEN MERKITTÄVIIN VIHERVERKON KOHTEISIIN KUULUVAT:

1. Tammerkosen rannat	9. Sorsapuisto	14. Pyynikki
2. Hämeenpuisto	10. Saukonpuisto ja Litukanpuisto	15. Viikinsaari ja Lehtisaari
3. Pyynikin kirkkopuisto	11. Liisanpuisto, Kiovanpuisto ja Kalevan keskuspuisto	16. Kauppi-Niihaman alue
4. Näsinpuisto ympäristöineen	12. Hatanpäänpuisto, Arboretum ja Vihilahdenpuisto	17. Kalevankangas
5. Eteläpuisto	13. Pahalammenpuisto, Viinikanpuisto ja Lampipuisto	18. lidesjärvi
6. Tuomiokirkonpuisto		19. Kirkkosuonnotko
7. Osmonpuisto		
8. Emil Aaltosen puisto		

Keskinen suuralue Urheilu- ja virkistyspalvelujen alueet

Kaupin urheilupuisto:

40 km valaistua ulkoilureittiä, joka toimii talvisin latuna, jääladut, 5 tenniskenttää, yksityinen keilahalli, vinttikoirarata, ratsastuskoulu, jousiammuntarata sekä harjoitus- ja pelikenttiä pesäpalloilijoille ja jalkapalloilijoille.

Pyynikin ulkoilualue:

Virkistyskäytössä jo 1800-luvun alkupuolelta lähtien. Laaja polkuverkosto sekä 3 kilometrin mittainen valaistu ulkoilureitti, joka toimii talvisin latuna, kesäteatteri, näkötorni, tenniskenttiä, palloilukenttiä ja ratagolf.

Urheilukentät:

Ratinan stadion, Pyynikin kenttä, Sorsapuiston kentät

Merkittävimmät venesatamat:

Näsijärvellä Mustalahti, Naistenlahti, Rauhaniemi ja Pyhäjärven puolella Ratinan suvanto.

Uimarannat:

Näsijärven puolella: Eliander, Mältinranta, Rauhaniemi ja Kaupinoja

Pyhäjärven puolella: Pyynikki

Talviuimapaikat: Mältinranta, Rauhaniemi ja Kaupinoja

Vesiuurheilu:

Surffaajille ja vesiskootteriurheilijoille on varattu alueet sekä Näsijärvellä että Pyhäjärvelle.

- Yleiskaavan mukainen virkistysalue (tilanne 31.12.2006)
- Asemakaavan mukainen virkistysalue (tilanne 31.12.2006)
- 13** Merkittävän viherverkon osan numero

KOILLINEN SUURALUE

Kaupungin alueellinen kasvu on viime vuosikymmenien aikana kohdistunut voimakkaasti koilliselle suuralueelle. Linnainmaan, Atalan, Tasanteen ja Olkahisten kaupunginosien rakentumisen jälkeen alueita on täydennysrakennettu ja kaupunkirakenne on tiivistynyt. Koilliskeskuksen laajentuminen tuo alueelle n. 300-500 uutta asuntoa. Ojala–Lamminrahkan alueen toteutuessa valtateiden 12 ja 9 väliin jäävällä Kangasalan ja Tampereen raja-alueella väkiluku lisääntyy 5000-12 000 asukkaalla. Rakennettujen alueiden vastapainona koillisella suuralueella on laajoja virkistysalueita Kauppi–Niihaman alueella, Linnainmaan ja Leinolan välialueella sekä Halimasjärven ympäristössä.

Koillisen suuralueen virkistysalueet ovat pääasiassa useita asuinalueita tai koko kaupunkia palvelevia laajoja ulkoiluun ja liikuntaan soveltuvia alueita. Kauppi–Niihaman alue, Kirkkosuonnotko ja Aakkulanharju ovat osa keskuspuistoakselia. Kauppi–Niihama ja Kirkkosuonnotko toimivat myös aluepuistoina. Muita aluepuistoja ovat Linnainmaan ja Leinolan välialue ja Halimasjärven ympäristö. Halimasjärven alueella sijaitsee luonnonsuojelualue. Ristinarkussa, Takahuhdissa ja Pappilassa on vielä viljeltyjä peltoaukeita, joilla on suuri merkitys avoimina maisematiloina.

KOILLISEN SUURALUEEN MERKITTÄVIIN VIHERVERKON KOHTEISIIN KUULUVAT:

16. Kauppi-Niihaman alue	24. Tasanteenpuisto, Purovainionpuisto ja Kolmelankallio
19. Kirkkosuonnotko	25. Vastarannanpuisto, Pitkäniitynpuisto ja Hangaslahti
21. Linnainmaan ja Leinolan virkistysalue	26. Takahuhdin peltoalue
22. Halimasjärven alue	
23. Atalanpuisto ja Atalanvuori	

Koillinen suuralue Urheilu- ja virkistyspalvelujen alueet

Linnainmaan ja Leinolan virkistysalue:

Kattavat ulkoilureittiverkostot, joista osa toimii talvisin latuina

Halimasjärven virkistysalue:

Luonnonsuojelualueita, luontopolut ja kattavat ulkoilureitti-/latuverkostot

Kauppi-Niihaman virkistysalue:

Kattavat ulkoilureitti-/latuverkostot, jääladut, luontopolku, vesiurheilukeskus, ulkoilumaja, ratsastuskeskus, palvelukoirien harjoituskenttä

Urheilukentät:

Olkahinen, Vehmainen

Uimarannat:

Olkahinen, Tasanne, Hangaslahti, Halimasjärvi, Alasjärvi, Kaukajärvi
Talviuimapaikka: Kaukajärvi

Golfkentät:

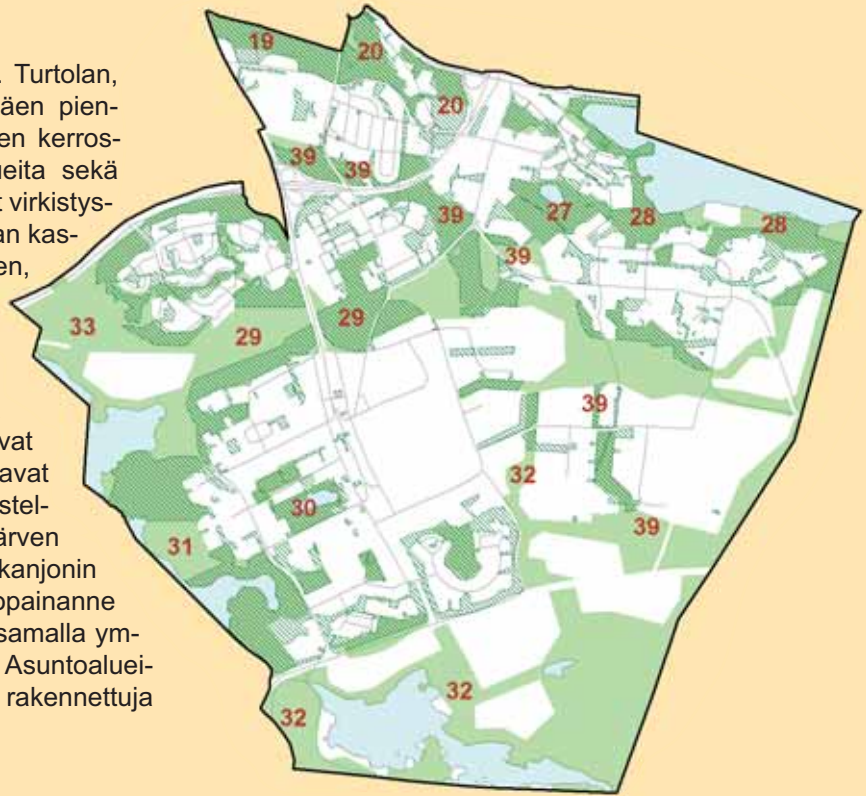
Ruotula, Messukylä

KAAKKOINEN SUURALUE

Kaakkoisella suuralueella sijaitsevat mm. Turtolan, Viialan, Lukonmäen, Hallilan ja Levonmäen pientaloalueet sekä Hervannan ja Kaukajärven kerrostalovaltaiset asuntoalueet. Em. asuinalueita sekä Ruskon teollisuusaluetta ympäröivät laajat virkistysalueet. Kaakkoisen suuralueen voimakkaan kasvun myötä alueelle rakennetaan edelleen, esim. Levonmäkeen. Hervantaa ja Kaukajärveä täydennysrakennetaan.

Kaakkoisen suuralueen virkistysalueet ovat suurelta osin lähes luonnontilaisia metsäalueita. Maisemakuvaan vaikuttavat voimakkaasti alueen järvet, jotka muodostavat keskeisen osan alueen virkistysaluejärjestelmää. Särkijärven, Suolijärven, Lahdesjärven ja Hervantajärven ympäristö, Hervannan kanjonin alue sekä lidesjärven–Kirkkosuon laaksopainanne ovat osa keskuspuistoakselia ja toimivat samalla ympäröivien asuntoalueiden aluepuistoina. Asuntoalueiden yhteydessä on osittain istutettuja ja rakennettuja kaupunginosapuistoja ja korttelipuistoja.

KAAKKOISEN SUURALUEEN MERKITTÄVIIN VIHERVERKON KOHTEISIIN KUULUVAT:

19. Kirkkosuonnotko	30. Ahvenispuisto
20. Aakkulanharju ja Vilusenharju	31. Särkijärven ja Suolijärven alue
27. Isolammenpuisto	32. Hervantajärven ympäristö
28. Kaukajärven rannat ja Hikivuori	33. Lahdesjärven ja Karkunvuoren alue
29. Hervannan kanjoni, Selkämäki ja Solkimäki	39. Vihioja-Houkanoja

Kaakkoisen suuralue Urheilu- ja virkistyspalvelujen alueet

Suolijärven ulkoilukeskus

Ulkoilumaja, 4 kilometrin valaistu ulkoilureitti, joka toimii talvisin latuna. Yhteydet Lempäälän Taivalpirtille ja edelleen Pirkan Taipaletta pitkin Valkeakoskelle.

Kaukajärven virkistysalue:

Melonta- ja soutustadion, kevyen liikenteen reitti, laaja polkuverkosto, jääladut, yhteydet Kangasalan virkistysalueille

Urheilukentät:

Hervanta

Tenniskentät:

Kaukajärvi, Hervanta

Uimarannat:

Riihiniemi, Annala, Suolijärvi, Hervantajärvi, Särkijärvi
Talviuimapaikat: Riihiniemi, Suolijärvi

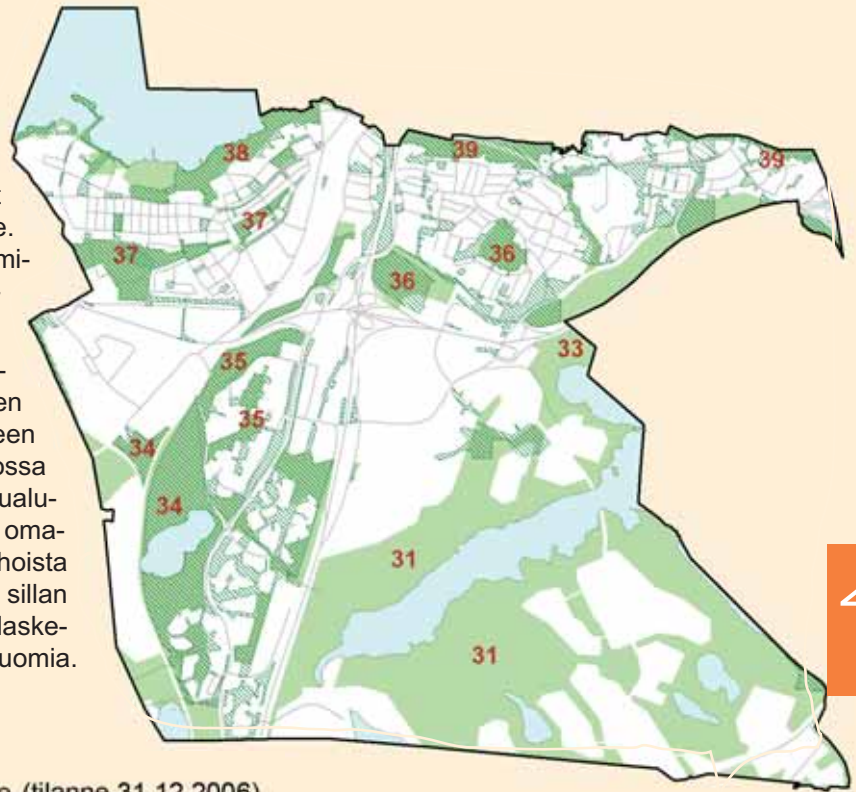
Hervannan laskettelurinne ja hyppyrimäki

ETELÄINEN SUURALUE

Eteläisen suuralueen muodostavat Härmälän ja Koivistonkylän pääosin pientalovaltaiset alueet, Lakalaivan ja Sarankulman teollisuusalueet, kaupungin eteläosassa sijaitsevat Peltolammin ja Multisillan kerrostaloalueet sekä parhaillaan suunniteltava Vuoreksen alue. Vuoreksen ja Lahdesjärven alueiden rakentuminen vaikuttaa tulevaisuudessa alueiden virkistyskäyttömahdollisuuksiin.

Eteläisellä ja kaakkoisella suuralueella on laaja keskuspuistoakseli, johon kuuluu Särkijärven ympäristön virkistysalue. Eteläisen suuralueen aluepuistona toimii Peltolammin ympäristö, jossa sijaiseva Pärrikosken alue on luonnonsuojelualuetta. Härmälän ja Rantaperkiön ranta-alue on omaileimainen rantapuisto, jossa on jäänteitä vanhoista huviloista. Puisto liittyy Vihilahden ylittävän sillan kautta Hatanpään puistoalueisiin. Vihilahteen laskeva Vihioja on Tampereen merkittävimpiä puronuomia.

- Yleiskaavan mukainen virkistysalue (tilanne 31.12.2006)
- Asemakaavan mukainen virkistysalue (tilanne 31.12.2006)
- 13** Merkittävän viherverkon osan numero

ETELÄISEN SUURALUEEN MERKITTÄVIIN VIHERVERKON KOHTEISIIN KUULUVAT:

31. Särkijärven ja Suolijärven alue	37. Härmälän ja Rantaperkiön kaupunginosapuistot
33. Lahdesjärven ja Karkunvuoren alue	38. Härmälän rantapuisto ja Lepolanpuisto
34. Peltolammin ja Pärrikosken ympäristö	39. Vihioja-Houkanoja
35. Tilkonmäenpuisto ja Metsäpuisto	
36. Sulkavuori ja Nirvanmäki	

Eteläinen suuralue Urheilu- ja virkistyspalvelujen alueet

Särkijärven virkistysalue:

Kattavat ulkoilureitti-/latuverkostot, jääladut, yhteydet Lempäälän virkistysalueille

Peltolammin virkistysalue:

Luonnonsuojelualuetta, laaja polkuverkosto, talviuimapaikka

Härmälän rantapuisto:

Kevyen liikenteen reitti ja laaja polkuverkosto, luontopolku, leirintäalue

Urheilukentät:

Pirkkahalli Härmälässä, Nirvan kenttä

Merkittävimmät venesatamat:

Härmälänsaaren satama ja Härmälän satama

Uimarannat:

Peltolampi, Lahdesjärvi, Rantaperkiö ja Härmälän leirintäalueen ranta

Talviuimapaikka: Peltolampi

LOUNAINEN SUURALUE

Rakenteeltaan varsin hajanaisen lounaisen suuralueen keskuksena voidaan pitää Tesomaa. Tesomaa ympäröivät pientalovaltaiset kaupunginosat kuten Ikuri, Lamminpää ja Tohloppi. Laaja teollisuusalue sijaitsee Myllypurossa. Raholan, Kaarilan, Epilän ja Kalkun kaupunginosat jäävät rautatien ja moottoritien väliin.

Lounaisen suuralueen viherverkon rungon muodostavat Tohloppijärvi ja Tesomajärvi ympäristöineen, Epilänharju, Mustavuoren alue, Vaakkolampi ympäristöineen sekä Pispalan ranta-alueet. Nämä alueet ovat osa koko kaupungin keskuspuistoakselia. Tohloppijärvi, Tesomajärvi ja Mustavuori ympäristöineen toimivat myös niitä ympäröivien asuntoalueiden aluepuistoina.

Epilänharju ja Risuharjunpuisto ovat säilyneet luonnontilaisina harjujakson osina. Lounaisen suuralueen etelä- ja länsiosassa sijaitsevat harjualueet ovat arvokasta pohjavesialuetta; Hyhkysä ja Mustavuorella sijaitsevat pohjavedenottamot.

Ikurin ja Kalkun alueella on yksi kaupungin merkittävimmistä puronuomista, Myllypuro, joka on sekä luonnonsuojelualue että Natura-alue. Vaakkolammia ympäröivän Vaakonpuiston etelä- ja luoteisosassa on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi. Hyhkyn ja Kaarilan alueella on Hutikonpuiston merkittävä peltoalue, jonka merkitys avoimena maisematilana on huomattava. Kalkunvuoren alueella sijaitsee historiallisesti merkittävä Mustavuoren juoksuautojen alue.

LOUNAINEN SUURALUEEN MERKITTÄVIIN VIHERVERKON KOHTEISIIN KUULUVAT:

40. Hyhkyn ja Tahmelan rannat	46. Myllypuron ympäristö
41. Hyhkyn ja Kaarilan peltoalue	47. Mustavuoren alue
42. Vaakkolammin ympäristö	48. Tesoman ja Haukiluoman viheryhteys
43. Risuharjunpuisto	49. Tohloppi-järven ympäristö
44. Piikahaka	50. Epilänharju
45. Villilänsaari ja Villilänniemen rannat	

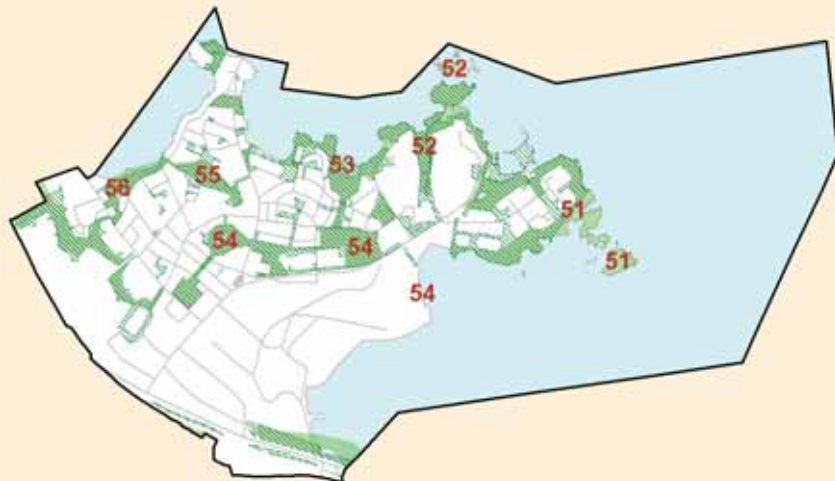

LUOTEINEN SUURALUE

Luoteinen suuralue on Tampereen kaupungin suuralueista pienin ja suurelta osin täyteen rakennettu Niemenrannan aluetta lukuunottamatta. Alue jakautuu Lielahden liike- ja teollisuusalueeseen, joka on pääosin rakennettu entiselle Lielahden peltoalueelle, sekä sen pohjois- ja luoteispuolella sijaitseviin kaupunginosiin. Ryydynpohjassa ja Niemessä on pientaloja; Lentävänniemessä kerrostaloja; Lintulammella ja Pohtolassa molempia.

Virkistysalueet sijoittuvat Näsijärven ranta-alueille sekä asuinalueiden väliin. Pinta-alaltaan ne ovat pieniä verrattuna muiden suuralueiden virkistysalueisiin. Aluepuistona toimii Lehtikuusenpuiston ja Niemenpuiston muodostama kokonaisuus.

- Yleiskaavan mukainen virkistysalue (tilanne 31.12.2006)
- Asemakaavan mukainen virkistysalue (tilanne 31.12.2006)
- 13** Merkittävän viherverkon osan numero

LUOTEISEN SUURALUEEN MERKITTÄVIIN VIHERVERKON KOHTEISIIN KUULUVAT:

51. Reuharinniemen rannat	54. Lintulamminpuisto, Lehtikuusenpuisto, Niemenpuisto ja Niemenranta
52. Pyhällöpuisto ja Suomensaari	55. Pohtolanpuisto
53. Niemen rantapuisto	56. Ryydynpuisto

Lounainen suuralue Urheilu- ja virkistyspalvelujen alueet

Mustavuoren ulkoilualue:

Kattava ulkoilureittiverkosto, josta osa toimii talvisin latuina, laskettelurinne, luontopolku, 1. maailmansodan aikaisia juoksuautoja, virkistysyhteys Tesomajärven ulkoilualueelle ja Nokian virkistysalueille

Tesomajärven ulkoilualue:

Kevyen liikenteen reitti ja laaja polkuverkosto, latureitti, uimahalli, jäähalli, virkistysyhteys Tohloppijärvelle, Mustavuorelle ja Ylöjärven virkistysalueille

Tohloppijärven ulkoilualue:

Laaja polkuverkosto, luontopolku, jäälatu, tenniskenttä, talviuimapaikka

Urheilukentät:

Hyhky, Rahola

Merkittävimmät venesatamat:

Rahola ja Kaarila Pyhäjärvellä ja Santalahti Näsijärvellä

Uimarannat:

Tahmela, Rahola, Villilänsaari, Tohloppijärvi, Tesomajärvi
Talviuimapaikka: Tohloppi

Vesiturheilu:

Surffaajille ja vesiskootteriturheilijoille on varattu alueet sekä Näsijärvellä että Pyhäjärvellä.

Luoteinen suuralue Urheilu- ja virkistyspalvelujen alueet

Suomensaaren ulkoilualue:

Ulkoilumaja, 600 metrin pituinen valaistu ulkoilureitti, joka toimii talvisin latuna, jääladut, talviuimapaikka

Urheilukentät:

Lielähti

Merkittävimmät venesatamat:

Jänissaari

Uimarannat:

Ryydynpohja, Ihaistenranta, Niemi ja Suomensaari
Talviuimapaikka: Suomensaari

Vesiturheilu:

Vesiturheilukeskus Jänissaarella. Surffaajille ja vesiskootteriturheilijoille on varattu alueet sekä Näsijärvellä että Pyhäjärvellä.

4.7 VIHERALUETILASTOJA

Virkistysalueiden pinta-alojen ohjearvojen määrittely on haastavaa. Pelkkä pinta-ala ei vielä kerro virkistysalueen saavutettavuudesta, sen toiminnallisuudesta eikä sen laadullisista ominaisuuksista. Valtakunnan tasolta kriteereiksi on esitetty ”pinta-ala per asukas” sekä ”virkistysalueen etäisyys metreinä asuinrakennuksesta”. Ongelmallista näissä mittaustavoissa on määritellä esim. maaston ja liikenteen estevaikutuksen aiheuttama lisä virkistysalueen saavutettavuuteen tai yksittäisen virkistysalueen laajuus mitattaessa alueellisia viherpinta-aloja. Pirstoutuneet viheralueet voivat täyttää valtakunnalliset virkistysalueiden määrälliset kriteerit, mutta eivät virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden laatu-kriteerejä. Oleellisia tietoja pinta-alan lisäksi ovat viheralueiden laatua ja hoitoa koskevat tiedot.

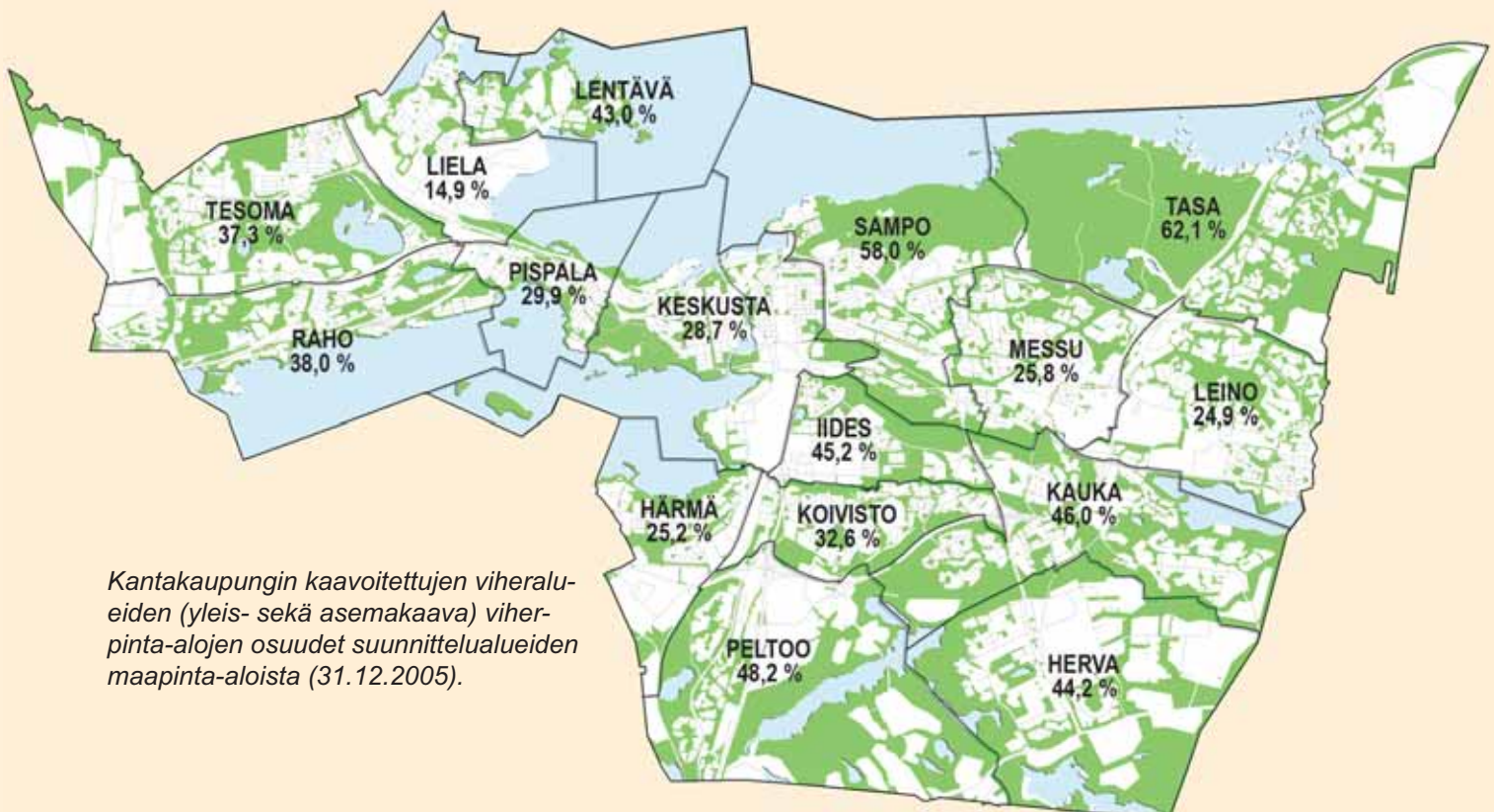
Kantakaupungin viheralueita koskevassa tilastoselvityksessä laskettiin kantakaupungin asemakaavoitettujen viheralueiden pinta-alat vuoden 2004 alussa. Lähtötietoina olivat lisäksi saman ajankohdan kantakaupungin väestö- ja asuinkerrosalatiiedot. Viherpinta-alojen ennusteissa käytettiin yleiskaavojen viheraluevaranto- ja asuinkerrosalavarantotietoja sekä Tampereen kaupungin omaa väestöennustetta. Vertailtavuuden ja luotettavuuden vuoksi tarkastelussa on käytetty ainoastaan kaavoitettuja viheralueita. Kaupungissa on kuitenkin paljon vihreitä alueita, jotka eivät kaavoissa ole viheraluetta, kuten rakennusten pihat, tien varsien istutukset ja vesialueet. Tätä vihreää ei ole huomioitu tilastoissa.

Vihertilastot on laadittu sekä suur- että suunnittelualueittain. Viherpinta-alojen ennusteet vuosille 2010, 2015 ja 2020 ovat suuntaa-antavia ja laadittu kaavavarantojen ja väestöennusteen pohjalta. Viherpinta-alojen osalta ennuste on laadittu yleiskaavan viheraluevarannoista.

Tampereen kaupungin väestöennustetta laadittaessa on otettu huomioon mm. paikallinen tulo- ja lähtömuutto sekä yleiskaavavarannot ja yleiskaavan mukainen aikataulutus kaavan toteutumiseksi. Viheraluetilastojen tulkinnaassa on muistettava, että laadittujen tilastojen avulla on mahdollista analysoida viheralueiden määrällistä riittävyttä, mutta viheralueiden käytettävyyden ja esteettisyyden arviointiin tarvitaan muita menetelmiä. Vaikka jollain alueella viherpinta-ala on alhainen, voi alue olla kuitenkin hyvin vihreä. Tällöin vihreä sijoittuu varsinaisten viheralueiden sijasta rakennettujen alueiden sisälle. Viherpinta-aloihin vaikuttavat myös laajat seudulliset virkistysaluekokonaisuudet, jotka ovat kyseisen alueen asukkaiden lisäksi myös muiden kaupunkilaisten käyttämiä. Asukkaat voivat käyttää myös viereisen suunnittelualueen virkistysmahdollisuuksia, mikäli niihin on lyhyempi etäisyys kuin oman suunnittelualueen virkistysalueille.

Suunnittelualueittain tarkasteltuna vuoden 2004 alussa Keskustan, Pispalan, Messun, Leinon ja Hervan suunnittelualueilla asemakaavoitettua viherpinta-alaa asukasta kohden oli alle 120 m² eli alle valtakunnallisen suosituksen. Hervan suunnittelualueen pieni luku selittyy sillä, että suunnittelualueella on vielä runsaasti asemakaavoittamatonta aluetta, jota ei ole laskettu vuoden 2004 lähtökohtatietoihin. Vuoden 2020 laskennallisessa arviossa samat suunnittelualueet Hervaa lukuunottamatta jäävät jälleen alle valtakunnallisten suositusarvojen. Myös Lielan suunnittelualueella viherpinta-alaa on vuonna 2020 alle 120 m² asukasta kohden. Tämä johtuu siitä, että Lielan suunnittelualueella on suurehko viheralue (Niemen sahan alue), joka on virkistyskäytössä, mutta on yleiskaavassa merkitty selvitysalueek-

KANTAKAUPUNGIN KAAVOITETUT VIHERALUEET

Kantakaupungin kaavoitettujen viheralueiden (yleis- sekä asemakaava) viherpinta-alojen osuudet suunnittelualueiden maapinta-aloista (31.12.2005).

si. Edellä mainittu kehitys näkyy myös vertailtavuuden vuoksi laaditussa viherpinta-alat asuinkerrosalaa kohden –taulukossa.

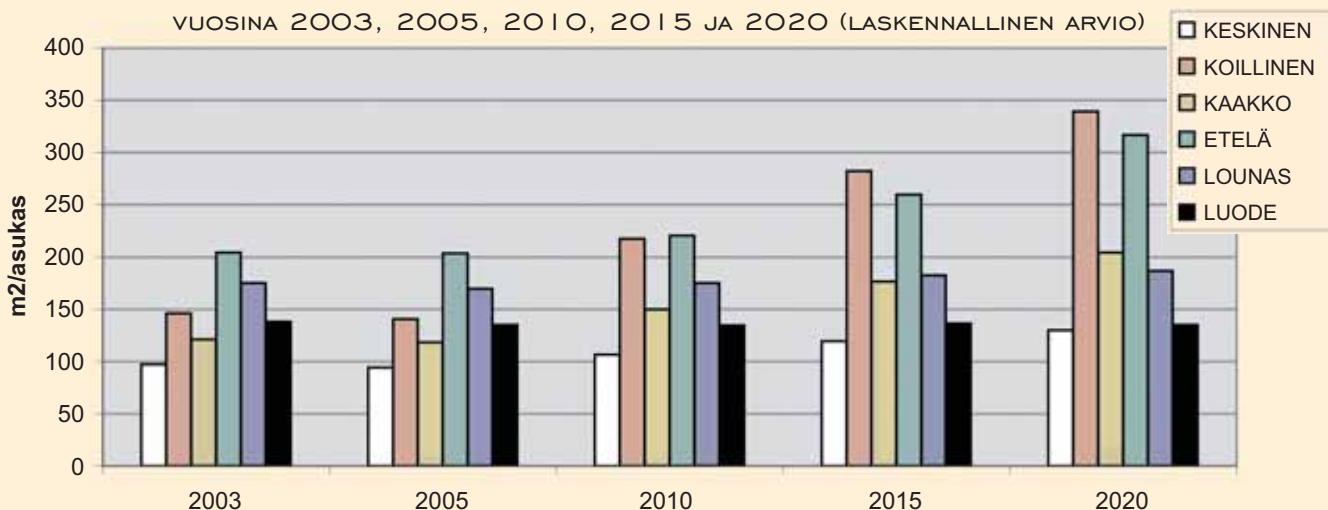
Vaikka Pispalassa onkin asukasta kohden suhteellisen vähän kaavoitettua viheraluetta, on suunnittelualue luonteeltaan kuitenkin varsin vihreä johtuen talojen vehreistä pihoista ja Näsi- ja Pyhjäjärvien rannoista. Myös Messun ja Leinon suunnittelualueet ovat pientalovaltaisia alueita, joilla kaavoitetun viherpinta-alan pieni osuus alueiden kokonaispinta-alasta ei kerro täyttä totuutta alueen vihreydestä. Poikkeavan suuria lukuja vuoden 2020 arvioissa ovat Tasan ja Peltoon viherpinta-alat. Molemmissa on laajoja seudullisia virkistysalueita, jotka nostavat lukuja.

Suuralueittain tarkasteltuna Keskinen suuralue on ainoa, jossa ei yllätä viheralueiden valtakunnallisiin pinta-alakriteereihin. Keskisellä suuralueella oli vuoden 2004 alussa 577,5 ha asemakaavoitettua viheraluetta. Viherpinta-alan kokonaismäärä on Keskisellä suuralueella laajin muihin suuralueisiin verrattuna. Suuresta väestömäärästä johtuen Keskisellä suuralueella on asukasta kohden ja asuinkerrosalaa kohden kuitenkin vähiten kaavoitettua viherpinta-alaa muihin suuralueisiin verrattuna. Luoteisella suuralueella kaavoitetun viherpinta-alan asukasta kohden ennustetaan laskevan vuoteen 2020. Muilla suuralueilla pinta-ala pysyy lähes samana tai kasvaa.

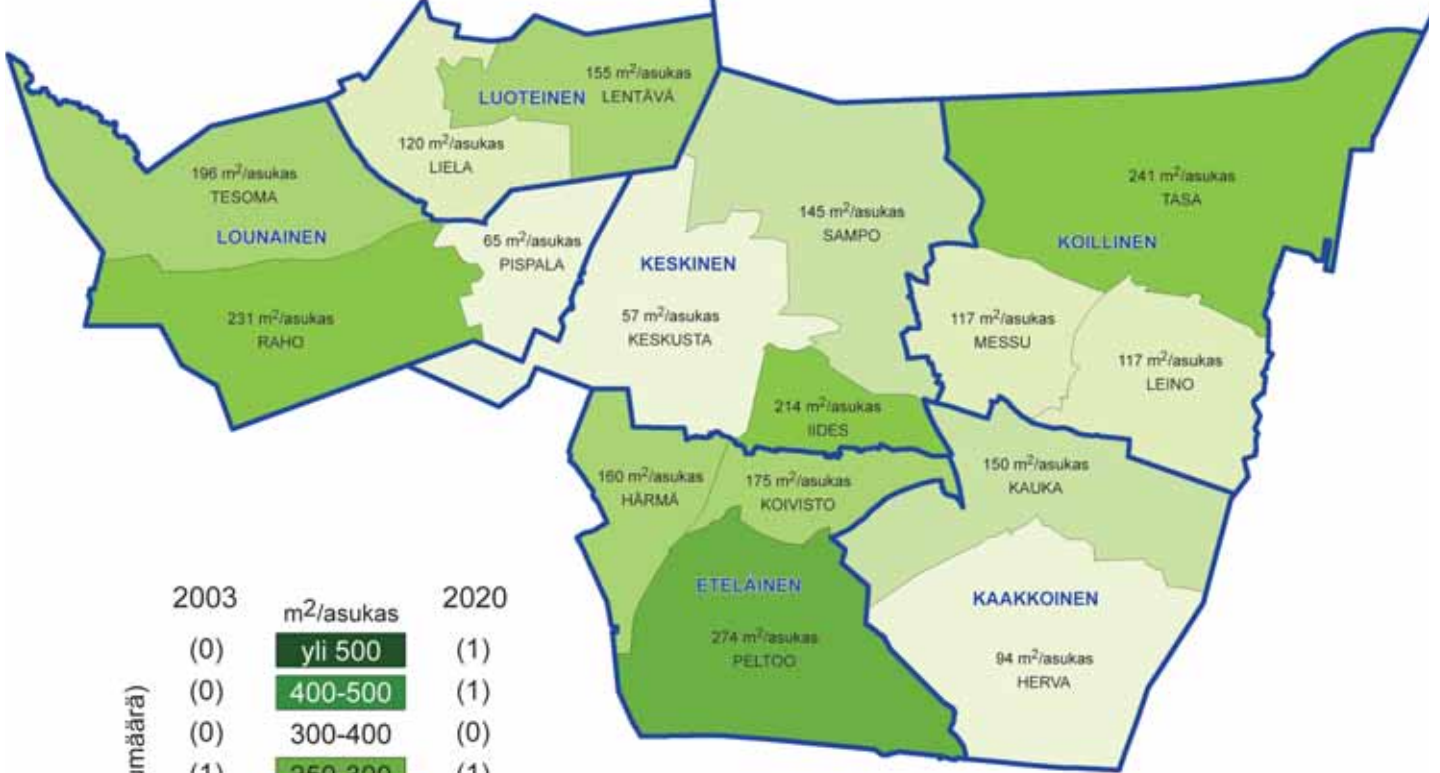
VIHERPINTA-ALAN KEHITYKSEN ENNUSTE SUUR- JA SUUNNITTELUALUEILLA
VUOSINA 2003, 2005, 2010, 2015 JA 2020.

SUURALUE Suunnittelualue	Viherpinta-ala per asukas (m ²)					Viherpinta-ala per asuinkerrosala (m ²)				
	2003	2005	2010	2015	2020	2003	2005	2010	2015	2020
KESKINEN SUURALUE	97	94	107	120	130	1,9	1,8	2,0	2,2	2,5
Keskusta	57	56	57	59	60	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Sampo	145	143	180	217	247	3,2	3,2	3,9	4,7	5,4
lides	214	193	187	181	174	5,3	4,5	4,6	4,7	4,9
KOILLINEN SUURALUE	146	141	217	282	339	3,4	3,0	4,7	6,2	7,5
Messu	117	115	112	111	108	2,7	2,5	2,4	2,4	2,3
Tasa	241	222	518	745	953	5,8	5,2	12,7	18,6	23,5
Leino	117	113	112	105	98	2,7	2,3	2,2	2,2	2,1
KAAKKOINEN SUURALUE	121	118	150	177	204	2,7	2,6	3,4	4,2	5,0
Kauka	150	149	164	174	184	3,5	3,2	3,6	3,9	4,2
Herva	94	91	137	178	223	2,0	2,0	3,3	4,5	5,8
ETELÄINEN SUURALUE	204	203	220	260	317	4,9	4,5	5,0	5,3	6,5
Härmä	160	152	157	165	168	3,9	3,4	3,6	3,7	3,9
Koivisto	175	174	176	178	179	4,1	3,7	3,8	3,8	3,9
Pelto	274	284	279	340	454	6,7	6,3	6,5	6,6	8,7
LOUNAINEN SUURALUE	175	170	175	182	187	4,1	3,6	3,7	3,9	4,0
Pispala	65	63	60	59	56	1,5	1,3	1,3	1,3	1,3
Raho	231	227	228	208	193	5,2	4,3	4,2	4,0	3,8
Tesoma	196	188	202	229	251	4,7	4,3	4,6	5,1	5,5
LUOTEINEN SUURALUE	138	135	135	136	135	3,2	3,0	2,9	3,0	3,0
Liela	120	115	110	109	106	2,9	2,7	2,7	2,7	2,7
Lentävä	155	155	160	167	171	3,4	3,2	3,2	3,2	3,2

KAAVOITETTU VIHERPINTA-ALA SUURALUEITTAIN (M²/ASUKAS)
VUOSINA 2003, 2005, 2010, 2015 JA 2020 (LASKENNALLINEN ARVIO)

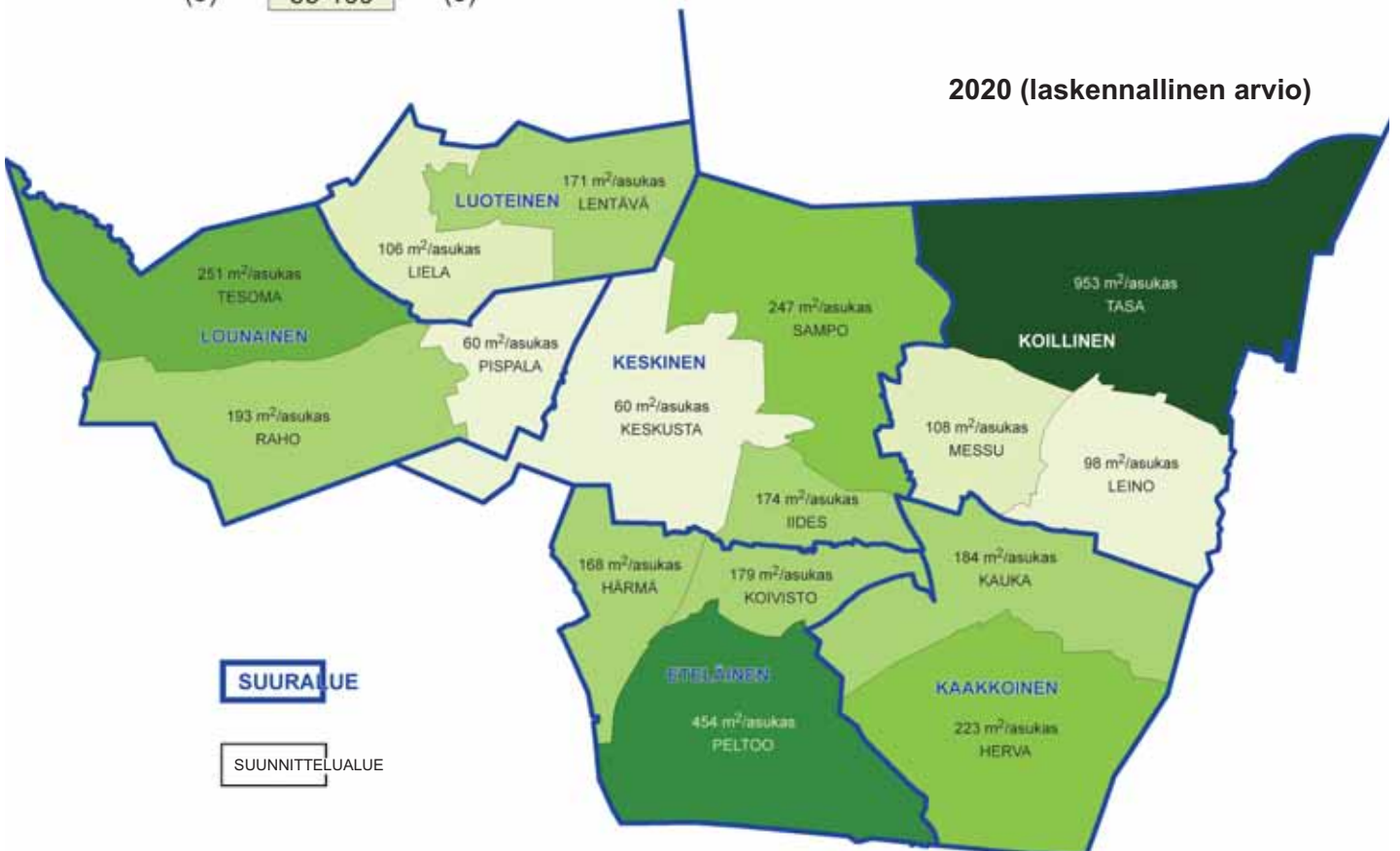
Asemakaavoitettu viherpinta-ala vuonna 2003

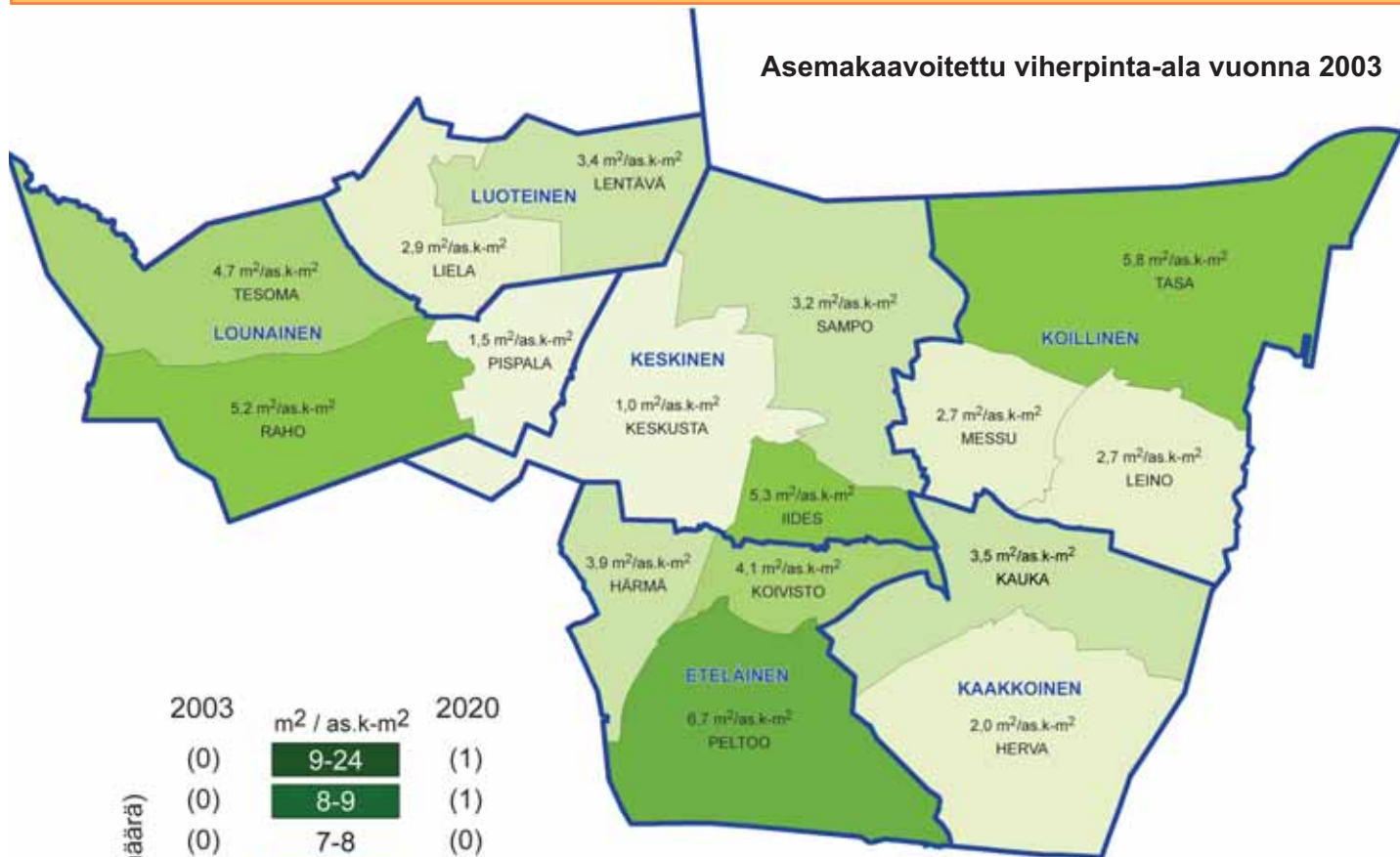
2003	m ² /asukas	2020
(0)	yli 500	(1)
(0)	400-500	(1)
(0)	300-400	(0)
(1)	250-300	(1)
(3)	200-250	(2)
(4)	150-200	(6)
(2)	120-150	(0)
(3)	100-120	(2)
(3)	55-100	(3)

(alueiden lukumäärä)

2020 (laskennallinen arvio)

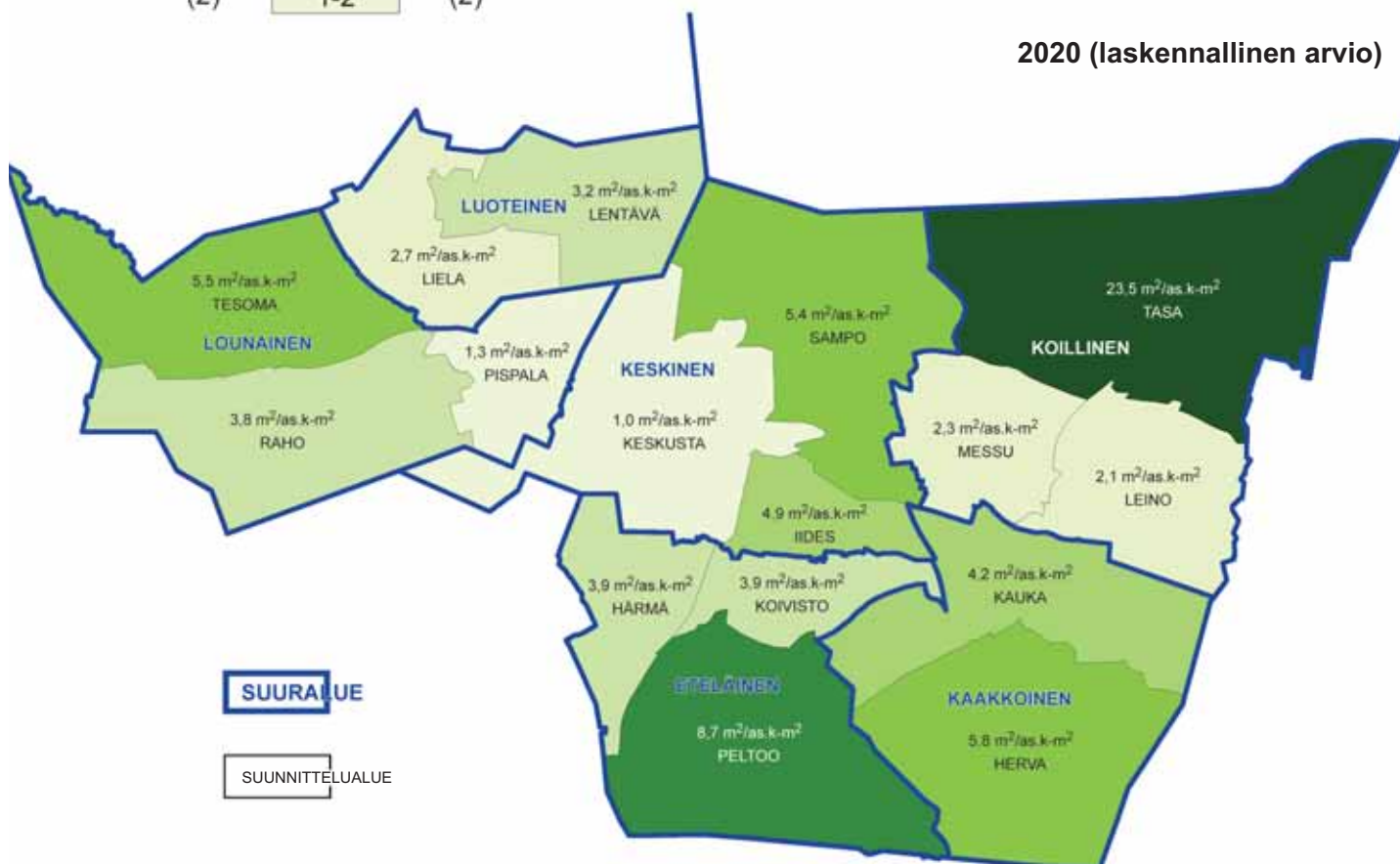
Asemakaavoitettu viherpinta-ala vuonna 2003

2003	m ² / as.k-m ²	2020
(0)	9-24	(1)
(0)	8-9	(1)
(0)	7-8	(0)
(1)	6-7	(0)
(3)	5-6	(3)
(2)	4-5	(2)
(4)	3-4	(4)
(4)	2-3	(3)
(2)	1-2	(2)

(alueiden lukumäärä)

2020 (laskennallinen arvio)

SUURALUE

SUUNNITTELUALUE

4.8 VIHERALUEIDEN MERKITYS JA TEHTÄVÄT

VIHERALUEITA ASUKKAILLE JA LUONTOA LUONNON VUOKSI

Jo yli 80 prosenttia väestöstämme asuu kaupungeissa ja taajamissa. Yhä suurempi väkijoukko pakkautuu yhä pienemmälle maa-alalle. Asuntoja tarvitaan lisää joko suunnittelemalla uusia asuinalueita tai tiivistämällä nykyistä taajamarakennetta. Täydennysrakentaminen voi johtaa kuitenkin paitsi viheralueiden määrän vähenemiseen myös viheralueiden pilkkoutumiseen. Samanaikaisesti korostuu helposti saavutettavien ja laadukkaiden lähiviheralueiden merkitys kaupunkien kasvaessa. Kaupunkirakennetta tiivistettäessä viheralueiden merkitys esteettisyyden, toiminnallisuuden ja kaupunkirakenteellisen jäsentymisen kannalta korostuu. Taajama-alueen viheralueita suunniteltaessa keskeisiä kysymyksenasetteluja ovat: 1. Kuinka löytää tasapaino tiivistyvän yhdyskuntarakenteen ja riittävien viheralueiden välille? 2. Kuinka varmistaa viheryhteydet alati pirstoutuvien viheralueiden välillä?

Lähtökohtaisesti viheralueita tulee olla kaupungissa asukkaiden virkistyskäyttöä varten ja siksi, että viheralueet säilyttävät luontoa kaupungissa. Tämä näkemys tulee esille myös maakäyttö- ja rakennuslaissa: Alueiden käytön suunnittelun tulee edistää luonnon monimuotoisuuden ja luonnonarvojen säilymistä (MRL 5 §) sekä varata tarvittava määrä alueita virkistyskäyttöön (MRL 39 §).

Ongelmana taajamissa on erityisesti laajojen ja yhtenäisten viheralueiden pirstoutuminen yhä pienemmiksi. Tämän seurauksena asukkaat hakeutuvat kaupungin ulkopuolisille virkistysalueille, mikä lisää liikennettä. Pääkaupunkiseudulla viheralueiden väheneminen on johtanut asukkaiden muuttamiseen vihreämmille asuinalueille kaupungin ulkopuolella (seutuistuminen).

Tiivistyvässä kaupunkirakenteessa tärkeää on huolehtia kaupunkirakenteellisesti merkittävien sekä luonnonoloiltaan arvokkaiden alueiden säilymisestä. Keskeiseksi kasvavan kaupungin viheraluesuunnittelussa muodostuu kysymys vihreyden tuottamisen muodoista: Miten vihreys tuotetaan tulevaisuuden kaupungissa? Rakennammeko viheralueita vai säilyttämekö olemassa olevaa luontoa?

VIHERALUEIDEN TEHTÄVÄT

Viheralueet vaikuttavat monin eri tavoin kaupunkien asukkaiden hyvinvointiin. Viheralueet eivät ole pelkästään virkistysalueita, vaan niillä on ekologistia, maisemallisia, sosiaalisia, opetuksellisia, rakenteellisia ja arkkitehtoniseen tilanmuodostukseen liittyviä tehtäviä. Viheralueiden tehtävät voidaan jaotella mm. seuraavasti:

MAISEMARAKENTEELLINEN TEHTÄVÄ

Viheralueet liittävät kaupungin rakennetut osat toisiinsa sekä laajempaan maisemakokonaisuuteen. Maisemarakenne on kokonaisuus, jonka muodostavat paikan maastorakenne, siinä vaikuttavat elollinen ja eloton luonto sekä näiden synnyttämä ihmisen aikaansaama maisemakulttuuri.

KAUPUNKIEKOLOGINEN JA YMPÄRISTÖHYGIENINEN TEHTÄVÄ

Viheralueet toimivat taajaman keuhkoina, ne sitovat ilman epäpuhtauksia ja tuottavat happea. Viheralueet

lieventävät useita ympäristöhaittoja, kuten vähentävät melua ja peittävät häiritseviä näkymiä. Ne myös vähentävät tuulisuutta, parantavat pienilmasto-oloja, suojaavat maanpintaa, ylläpitävät pohjaveden tasoa ja sitovat hulevesiä. Viheralueet edistävät myös ekologista monimuotoisuutta ja säilyttävät sekä luonnon biotooppeja että kulttuuribiotooppeja.

KAUPUNKIKUVALLINEN TEHTÄVÄ

Viheralueet jäsentävät kaupunkikuvaa. Ne auttavat tilan ja kokonaisuuksien visuaalisessa hahmottamisessa. Viheralueet myös korostavat kaupunkirakenteellisesti merkittäviä alueita ja kohteita. Viheralueet eheyttävät ja tarvittaessa peittävät epäedullista kaupunkikuvaa ja luovat alueille identiteettiä.

TOIMINNALLINEN TEHTÄVÄ

Viheralueet tarjoavat mahdollisuuden ulkoiluun, urheiluun, leikkeihin, harrastuksiin ja luonnon kokemiseen.

VIHKISTYKSELLINEN TEHTÄVÄ

Viheralueilla on tärkeä merkitys ihmisten päivittäisen stressin lieventäjinä ja yksityisyyden tarjoajina. Niillä on positiivisia fysiologiaan ja ihmismielen vaikuttavia tekijöitä. Viheralueet mm. tehostavat tarkkaavaisuutta ja keskittymistä.

SOSIAALINEN TEHTÄVÄ

Viheralueet palvelevat eri väestö- ja ikäryhmiä. Ne lisäävät mm. asumisviihtyisyyttä, tarjoavat mahdollisuuksia sosiaalisiin kontakteihin ja ulkoiluun sekä vahvistavat paikkaidentiteettiä ja tukevat kulttuuritoimintoja. Viheralueilla on myös tärkeä merkitys stressistä palautumisesta ja yksityisyyden tarjoajina.

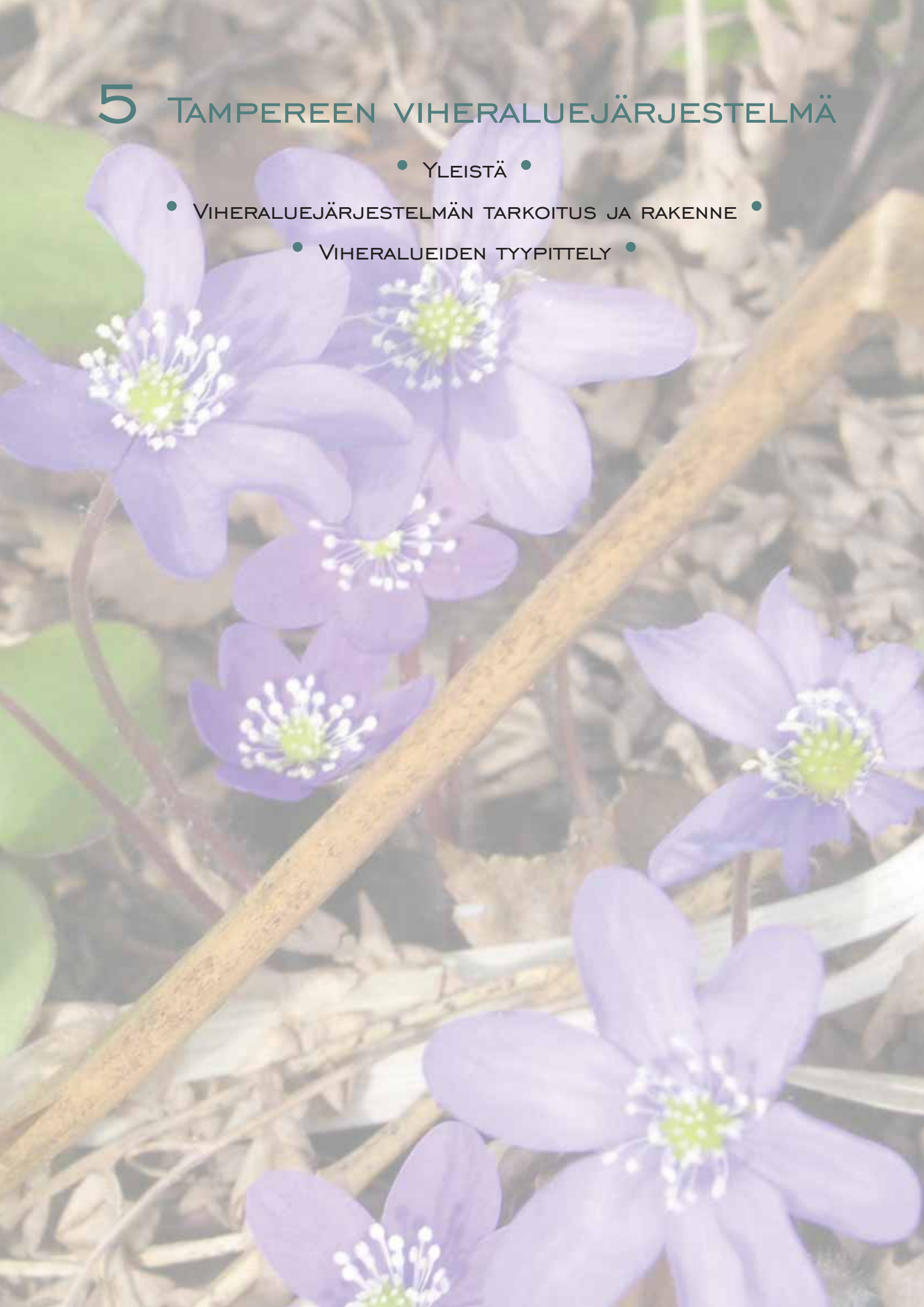
KULTTUURINEN TEHTÄVÄ

Kaupunkilaisille tulee tarjota mahdollisuus ymmärtää seudun kulttuurihistoriaa ylläpitämällä kulttuurihistoriallisesti merkittäviä viheraluekokonaisuuksia. Viheralueiden ja perinnemaisemien sekä rakennetun kulttuuriympäristön säilyttämisellä vahvistetaan asukkaiden jatkuvuuden tunnetta. Viheralueilla on myös tärkeä opetuksellinen merkitys.

5 TAMPEREEN VIHERALUEJÄRJESTELMÄ

- YLEISTÄ •
- VIHERALUEJÄRJESTELMÄN TARKOITUS JA RAKENNE •
- VIHERALUEIDEN TYYPITTELY •

5

TAMPEREEN VIHERALUEJÄRJESTELMÄ

5.1 YLEISTÄ

Viheraluejärjestelmä on kaikkien taajaman puistojen ja viheralueiden maisema- ja kaupunkirakenteeseen pohjautuva viheralueiden ja –elementtien ekologinen, tilallinen ja toiminnallinen kokonaisuus. Järjestelmän osien tulisi kytkeytyä toisiinsa sujuvin kulkuyhteyksin. Myös yksityisten tonttien kasvillisuus voi olla tukemassa viheraluejärjestelmän muotoutumista.

Viheraluejärjestelmistä on olemassa erilaisia rakennalleja, joiden tavoitteena on ollut luoda yhtenäinen viheralueiden verkosto alueen maisemalliset ja kaupunkirakenteelliset lähtökohdat huomioiden. Tällaisia malleja ovat mm. sormimalli, verkkomalli, kehämalli ja keskuspuistoon tukeutuva malli. Sormimallissa viheralueet muodostavat sormimaisen muodon ja tunkeutuvat aina

kaupungin keskustaan asti yhdistyen kaupungin ulkopuolella laajempiin virkistysaluekokonaisuuksiin. Verkkomallissa viheralueet liittyvät toisiinsa viheryhteyksillä muodostaen verkostomaisen rakenteen. Kehämallissa viheralueet muodostavat rengasmaisia kehiä, joihin on viheryhteydet ympäröiviltä asuinalueilta. Keskuspuistoon tukeutuvassa mallissa asuinalueiden viheralueet kytkeytyvät viheryhteyksillä laajaan keskuspuistoon.

Tampereen kantakaupunki on jo valmiiksi rakentunut, jolloin rakenteellisen viheraluejärjestelmän luomisen sijasta keskitytään määrittelemään ja turvaamaan merkittävien viheralueiden asema sekä kehittämään jo olemassa olevaa viheralueiden verkostoa.

TAMPEREEN VIHERALUEJÄRJESTELMÄN PÄÄLUOKAT

YLEISET VIHERALUEET

- Keskuspuistoverkosto
- Kaupunkipuistot
- Luonnonmukaiset lähivirkistysalueet
- Maiseman ja luonnonhoitoalueet
- Urheilu- ja virkistyspalvelujen alueet
- Suojaviheralueet

MUUT VIHERALUEET

- Liikenneviheralueet
- Erityisalueet

SUOJELUALUEET JA MUUT ARVOKKAAT ALUEET

MAA- JA METSÄTALOUSALUEET

KORTTELIALUEIDEN KASVULLISET OSAT

Tampereen viheraluejärjestelmän perusta on luotu Tampereen kantakaupungin viheralueselvityksessä vuodelta 1994. Siinä viheralueet on luokiteltu käyttötarkoituksen, sijainnin, koon, luonnonolojen, maiseman ja hoitotavan perusteella kahteenkymmeneen eri tyyppiin. Tavoitteena oli luoda monipuolinen, paikallisen luonnon huomioonottava, koko kantakaupungin kattava ja sitä osakokonaisuuksiin jäsentävä viherverkko.

Tässä selvityksessä viheraluejärjestelmä ajantasaisesti ja viheraluetyyppien lukumäärä kasvoi 20:stä 32:een. Viheraluejärjestelmän pääluokkia ovat yleiset viheralueet, muut viheralueet, suojelualueet ja arvokkaat alueet, maa- ja metsätalousalueet ja korttelialueiden kasvulliset osat.

5.2 JÄRJESTELMÄN TARKOITUS JA RAKENNE

Tampereen kaupungin viheraluejärjestelmän tavoitteena on kehittää maisemarakenteen ehdoilla jäsenyvä, yhtenäinen viheralueiden verkosto, joka

- turvaa viheralueiden määrää ja laatua,
- jäsentää kaupunkikuvaa,
- säilyttää merkittävimmät viheralueet ja viheryhteydet,
- korostaa viheralueita hyvän elinympäristön osatekijänä sekä
- osoittaa viheralueina kehitettävien alueiden luonteen.

Viherverkon viheralueet määritellään viheraluejärjestelmän mukaisesti kaavoituksen yhteydessä. Yleiskaavan viheraluemerkinnät on Tampereella kehitetty viheraluejärjestelmän 1994 pohjalta. Kehitystyötä tarvitaan myös asemakaavan viheraluemerkintöjen osalta. Viheralueen tarkemman käyttötarkoituksen ja luonteen lisämäärittely jo asemakaavavaiheessa helpottaa viheralueiden tarkempaa toteutussuunnittelua, rakentamista ja hoitoa.

Viheralueiden määrän vuoksi alueiden hoitotavoilla on suuri taloudellinen merkitys. Tämän vuoksi alueiden käyttöluokitusta tulee vastata tarkoituksenmukainen hoitoluokitus (ks. liite2). Viheraluejärjestelmässä sovellettu hoitoluokitus noudattaa Viherympäristöliiton valtakunnallista viheralueiden hoitoluokitusta. Luokitus perustuu viheralueiden luonnonominaisuuksiin, viherkentämisen asteeseen ja hoidolle asetettavaan tavoitetasoon. Hoitoluokat määritellään viheralueiden käytön perusteella ja niitä tarkistetaan käytön muuttuessa sekä kaupunkirakenteen tiivistämisen yhteydessä. Hoitoluokkiin tulevat muutokset päivitetään vuosittain, kattava tarkistus toteutetaan noin viiden vuoden välein.

5.3 TYYPITTELY

TAMPEREEN VIHERALUEJÄRJESTELMÄ

PÄÄLUOKKA

Viheraluetyyppi

n:o

YLEISET VIHERALUEET

Keskuspuistoverkosto

K

Kaupunkipuistot

Keskustapuistot

1

Erikoispuistot, -kohteet

2

Korttelipuistot

3

Kaupunginosapuistot

4

Luonnonmukaiset lähivirkistysalueet

Aluepuistot

5

Muut lähivirkistysalueet, viherreitit

6

Maiseman ja luonnonhoitoalueet

Rannat, pienvesialueet

7

Harjut, rinteet

8

Maisemapellot, -niityt

9

Urheilu- ja virkistyspalvelujen alueet

Urheilupuistot

10

Urheilukentät ja liikunta-alueet

11

Uimarannat

12

Retkeily- ja ulkoilualueet

13

Suojaviheralueet

Liikenteen suojaviheralueet

14

Muut suojaviheralueet

15

Hulevesien käsittelyalueet

16

MUUT VIHERALUEET

Liikenneviheralueet

Torit, aukiot, kävelykadut

17

Katu- ja tieviheralueet

18

Vesiliikenneviheralueet

19

Erityisalueet

Ryhmäpuutarha-alueet

20

Leirintäalueet

21

Hautausmaat

22

Golfkentät

23

Muut erityisalueet

24

SUOJELUALUEET JA ARVOKKAAT ALUEET

Luonnonsuojelualueet

25

Natura-alueet

26

Muut suojellut alueet

27

Muut arvokkaat alueet

28

MAA- JA METSÄTALOUSALUEET

29

KORTTELIALUEIDEN KASVULLISET OSAT

Julkisten rakennusten pihat

30

Liikelayosten ja yritysten pihat

31

Yksityiset pihat

32

Virkistysaluejärjestelmä

K

1

5

9

11

14

17

20

25

30

YLEISET VIHERALUEET

Tampereen kaupungin viheraluejärjestelmässä yleisiä viheralueita ovat keskuspuistoverkoston kuuluvat viheralueet, kaupunkipuistot, luonnonmukaiset lähivirkistysalueet, maiseman- ja luonnonhoitoalueet, urheilu- ja

virkistyspalveluja sisältävät viheralueet sekä suojaviheralueet. Yleiset viheralueet ovat alueita, joita kaikilla asukkailla on oikeus käyttää. Ne muodostavat keskeisen osan kaupungin toiminnallisesta viherverkosta.

KESKUSPUISTOVERKOSTO

Tampereen viheraluejärjestelmän rungon muodostavia, viheralueiden laajimpia yhtenäisiä osia, kutsutaan keskuspuistoverkostoksi (viheraluetyyppi K). Viheraluejärjestelmässä keskuspuistoverkosto muodostaa kokoaavan kehäyksen eri toiminnoille sekä yhteyden kaupungin puistojen ja luonnonalueiden välille. Keskuspuistoverkoston on merkittävä asema kaupunkirakenteen ja maisemarakenteen tasapainon säilyttäjänä.

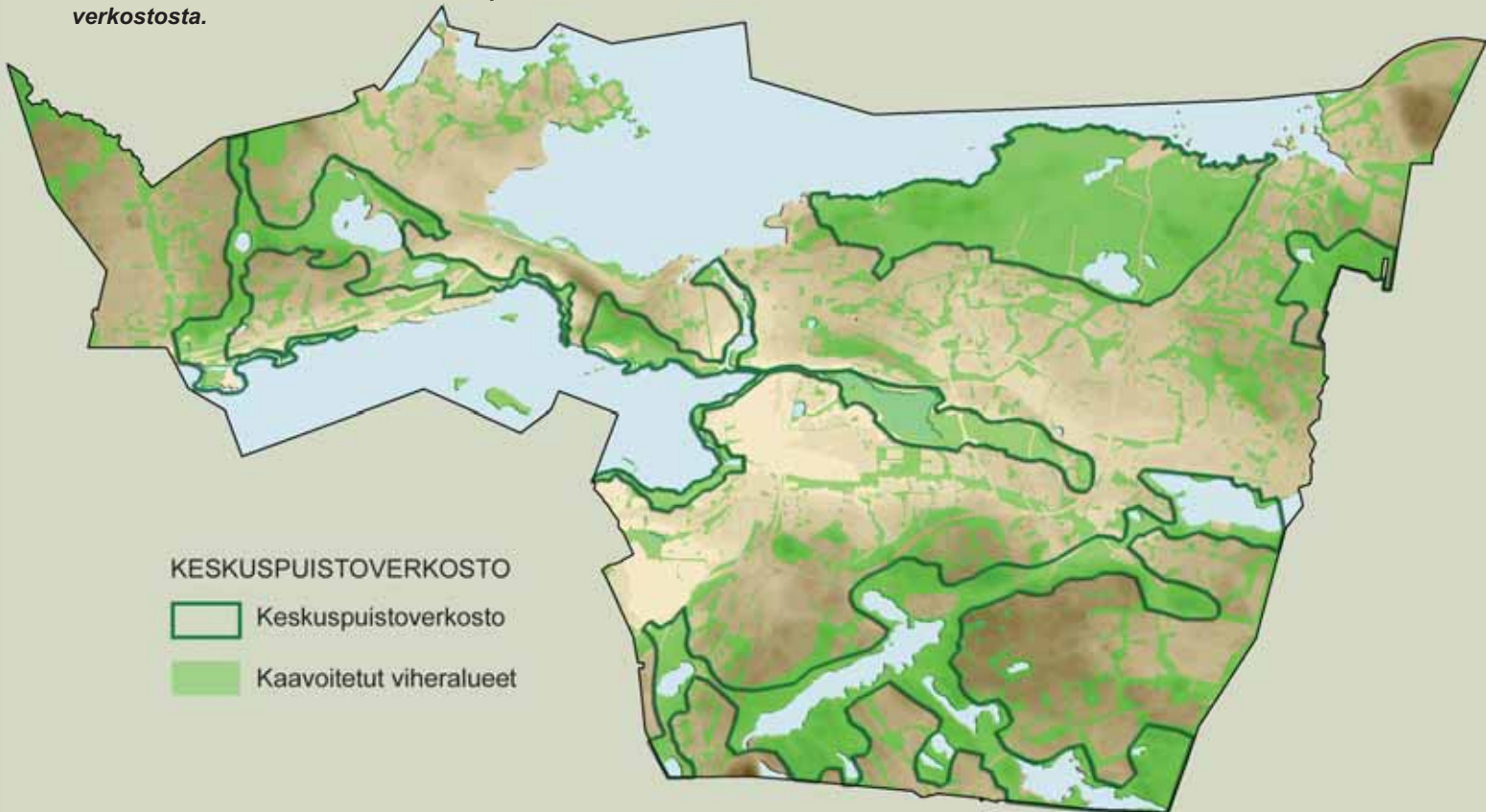
Keskuspuistoverkoston tärkeimmät tehtävät ovat:

- muodostaa selkäranka eri kaupunginosien viheralueille ja -yhteyksille
- ekologinen tehtävä; mm. muodostaa pohjavettä, puhdistaa ilmaa ja toimia ekologisena yhteytenä
- tasapainottaa ympäristön rakennettuja osia
- koota virkistystoimintoja ja tarjota monipuolista vapaa-ajan mahdollisuuksia
- parantaa paikallis- ja pienilmasto-oloja lisäten asumisviihtyvyyttä

Viheraluejärjestelmän runko Tampereen kaupunkikuvassa muodostuu eri osia yhdistävistä keskuspuistokärsäkeistä. Kantakaupungin läpi kulkee itä-länsi-suuntaisesti akselimainen virkistysalueiden ketju, joka alkaa Myllypuron laaksosta ja jatkuu aina Kirkkosuolle asti. Akselin merkittävimmät viheralueet ovat Tohloppijärvi ympäristöineen, Pyynikki, Tammerkosken rannat ja lidesjärvi-Kirkkosuonnotko. Keskuspuistoverkoston pohjoisen akselin muodostaa Kauppi-Niihaman ja Halimasjärven alueet. Etelässä merkittävimmät keskuspuistoverkoston kuuluvat alueet ovat Särkijärvi ja Hervantajärvi ympäristöineen. Eri viheraluetyypit ovat joko osa keskuspuistoverkosta tai täydentävät sitä koko kaupungin kattavaksi viherverkostoksi.

Keskuspuistoverkosto ilmentää maisemakokonaisuuden jatkumista läpi kaupungin. Ulkoilun lisäksi alueelle sijoittuu monipuolista vapaa-ajan toimintaa: Pyynikillä on kesäteatteri ja Kaupissa monipuoliset urheiluharrastusmahdollisuudet sekä erinomaiset mahdollisuudet metsäluonnon kokemiseen ja tarkkailuun.

Viherverkon runko muodostuu keskuspuistoverkosta.

KAUPUNKIPUISTOT

Kaupunkipuistoihin kuuluvat keskustapuistot, erikoispuistot ja –kohteet, korttelipuistot ja kaupunginosapuistot. Niiden sijainti on keskeinen ja ne edustavat usein perinteistä puutarhamaista viherrakentamista sekä korkeatasoista ympäristörakentamista. Yleiskaavamerkintänä on VLK. Kaupunkipuistojen runsaasta käytöstä johtuen puistojen kuluminen on voimakasta. Suurin osa viheralueiden vuotuisista ylläpitokustannuksista muodostuu kaupunkipuistojen rakentamisesta ja ylläpidosta. Kaupunkipuistojen ylläpitäminen käyttökunnossa vaatii riittäviä määrärahoja.

KESKUSTAPUISTOT

Keskustapuistot (viheraluetyyppi 1) ovat edustavia ja esteettisesti tasokkaita pienehköjä ja rajattuja puistoja, joilla on tärkeä kaupunkikuvallinen ja usein myös historiallinen merkitys; esim.

Koskipuisto ja Tuomiokirkkopuisto. Tähän ryhmään kuuluvat yleensä keskustan puistot. Keskustapuistot elävöittävät ja korostavat kaupunkikuvaa sekä toimivat oleskelupaikkoina. Kasvillisuus ja rakenteet pyritään pitämään erittäin hyvässä kunnossa. Keskustapuistojen käyttöluokkaa osoittava asemakaavamerkintä on VP.

ERIKOISPUISTOT JA –KOHTEET

Erikoispuistot ja –kohteet (viheraluetyyppi 2) ovat erityistä tarkoitusta tai toimintaa palvelevia alueita; esim. Keskustori, Hatanpään Arboretum ja kartanopuisto sekä Kalevan liikenne-

puisto. Puistojen koko vaihtelee tehtävästä riippuen. Niillä on usein matkailullista, historiallista, kulttuurista ja/tai kasvatuksellista merkitystä. Puistoilla on tärkeä kaupunkikuvallinen sekä kaupunki-imagollinen merkitys. Rakentamis- ja kunnossapitotaso on yleensä korkea. Asemakaavamerkintänä on VP, jota täydentää alueen varsinaista käyttötarkoitusta ilmaiseva indeksi tai merkintä.

KORTTELIPUISTOT

Korttelipuistot (viheraluetyyppi 3) ovat leikkiä ja oleskelua varten varustettuja asutukseen läheisesti liittyviä toiminnallisia puistoja, joilla on tärkeä merkitys asuinalueen viihtyisyyden luojana.

Tyypillisiä esimerkkejä ovat keskusta-alueen Ilvespuisto, Hervannan Keinupuisto ja Hallilan Lepikönpuisto. Korttelipuistossa tulisi olla leikkipaikka, nurmikkoa, kävely-ympäristöä sekä pieni, jäädytettävä pallokenttä.

Korttelipuistojen verkosto on lähes kattava koko kaupungissa. Puiston tulisi sijaita siten, että sen ja asunnon välinen etäisyys on alle 300m. Korttelipuiston koko voi vaihdella 0,25-5 ha. Pienimmät puistot ovat yleensä rakennettuja ja vaativat säännöllistä kunnossapitoa. Asemakaavamerkintöinä ovat VL, VK ja VP.

KAUPUNGINOSAPUISTOT

Kaupunginosapuistot (viheraluetyyppi 4) sijaitsevat keskeisesti kaupunginosassa. Kaupunginosapuistot ovat merkittäviä kaupunkikuvan elävöittäjiä. Ne ovat päivittäisen leikin

ja oleskelun lisäksi tarkoitettu eri ikäryhmien urheilu- ja ulkoiluharrastuksia ja erilaisia tapahtumia varten. Kaupunginosapuistoja ovat esimerkiksi Ahvenisjärvenpuisto Hervannassa, Atalanpuisto Atalassa, Isolammenpuisto Kaukajärvellä ja Pyhällönpuisto Lentävänniemessä.

Kaupunginosapuiston tulisi sijaita alle 500 m etäisyydellä asunnosta. Niiden koko voi vaihdella 5-25 ha. Mitoitukseen vaikuttavat alueen rakentamistehokkuus sekä luonnonolot. Pinta-alaltaan mittavimmat kaupunginosapuistot ovat lähinnä luonnonmukaisia taajamametsiä ja vain vähäiseltä osaltaan rakennettuja toimintapuistoja. Kaupunginosapuistossa voi olla koirapuistoja. Kaupunginosapuiston asemakaavamerkintöinä ovat VK, VM, VP, VN, VL.

LUONNONMUKAISET LÄHIVIRKISTYSALUEET

Luonnonmukaisiin lähivirkistysalueisiin kuuluvat laajat aluepuistot sekä virkistysaluejärjestelmää täydentävät viherreitit ja muut lähivirkistysalueet. Tämän ryhmän edustajat ovat kaupunkipuistoja luonnonmukaisempia, mutta sisältävät myös rakennettuja toiminnallisia ja säännöllisesti kunnossapidettäviä osia. Toimintojen sijoittamista ohjaavat luonnonolot ja maisema. Laajat, luonnonmukaiset lähivirkistysalueet jäsentävät maisemaa ja niillä on tärkeä tehtävä pienilmaston ja vesitalouden säätelijöinä. Luonnonmukaisten lähivirkistysalueiden yleiskaavamerkintänä on VLL.

ALUEPUISTO

Aluepuistot (viheraluetyyppi 5) sijaitsevat kaupunginosien välissä. Luonteeltaan ne ovat laajoja viheralueita, jotka on varattu ulkoiluun, liikuntaan ja urheiluun. Aluepuiston luonteisia lähivirkistysalueita ovat esim. Länsi-Tampereen Mustavuoren alue, Koillis-Tampereen Halimasjärven alue ja Hallilan länsipuolinen Pehkusuon ympäristö.

Mannerheimin patsas Linnainmaa-Leinolan aluepuistossa.

Aluepuistoissa on yleensä sekä metsäisiä että avoimia viheralueita toiminta-alueiden sijoituessa asutuksen tuntumaan aluepuiston reunoille. Puistossa voi olla reitejä liikennettä, lenkkeilyä ja hiihtoa varten, leikkipaikkoja lapsille, kenttiä eri ikäryhmien tarpeisiin, skeittipaikka ja viljelypalstoja puutarhaharrastajille. Aluepuisto tarjoaa mahdollisuuden myös luonnon kokemiseen ja tarkkailuun. Siellä voi olla esim. luontopolkuja, jotka toimivat mm. biologian opetuskohteina kouluille. Aluepuiston koko voi vaihdella 25-50 hehtaarin välillä. Asemakaavamerkintänä on useimmiten VL.

VIHERREITTI, MUU LÄHIVIRKISTYSALUE

Muihin lähivirkistysalueisiin (viheraluetyyppi 6) kuuluvat viheraluejärjestelmää täydentävät osat, jotka eivät luonteensa puolesta sijoitu edellisiin toiminnallisiin viheraluetyppeihin.

Amurin työläismuseokorttelin Makasiinipuistikko.

Ne ovat alueita, jotka ovat useimmiten kapeahkoja, erottavat maankäyttömuotoja ja jäsentävät rakennettua aluetta. Alueille sijoittuu myös kaupunginosasta toisiin johtavia kevyen liikenteen väyliä ja ulkoilureittejä. Reitit ovat useimmiten luonnonmukaisia, vanhoilla asuin-

MAISEMAN- JA LUONNONHOITOALUEET

Maiseman- ja luonnonhoitoalueilla säilytetään ja ylläpidetään maiseman ja luonnon moninaisuutta. Tampereen viheraluejärjestelmässä niitä edustavat rannat ja pienvesialueet, harjut ja rinteet sekä maisemapellot ja –niityt. Usein maiseman- ja luonnonhoitoalueet ovat luonnonmukaisia, jolloin virkistyskäyttö alueilla on ohjattua. Painopisteiksi voidaan nostaa kohteiden luonnontilaisuus ja maisemalliset tai ekologiset merkitykset. Alueet ovat kaupunkirakenteeseen liittyviä ja yleensä laajahkoja alueita, joiden koko vaihtelee tarpeen ja tehtävän mukaan. Yleiskaavamerkintänä on VLM.

RANNAT, PIENVESIALUEET

Rannoilla (viheraluetyyppi 7) on suuri merkitys Tampereen maisema- ja kaupunkikuvassa. Pienvesialueet, ojat, purot ja lähteet ovat kaupunkialueella harvinaista vesiluontoa. Keskeisiä pienvesialueita ovat esim. Vihioja, Vuohenoja sekä Myllypuro ja Halimasjärvi laskuojineen. Pienvesialueet tarjoavat monipuolisia virkistysmahdollisuuksia asukkaille, rikastuttavat maisemakuvaa sekä luovat elinympäristön useille merkittävälle kasvi-, hyönteis- ja eläinlajeille. Rannat ja pienvesialueet toimivat myös ekologisina yhteyksinä viheralueelta toiselle. Alueiden asemakaavamerkintänä on VP tai VL ja luonteeltaan alueet ovat usein joko metsäisiä tai niittymäisiä.

Niihamajärvi.

Luonnonmukaisilta tai –tilaisilta, herkästi haavoittuvilta ranta-alueilta, on tarpeen varata suoja-alueita rantamaiseman ja vesiluonnon säilyttämiseksi. Rantamaisemien suoja-alueita ovat esimerkiksi Villilän, Kaarilan ja

alueilla myös puistomaisia. Viherreitit toimivat myös eläimistön ja kasvillisuuden kulkureitteinä viheralueelta toiselle. Asemakaavamerkintänä on useimmiten VP tai VL.

Virkistysalueisiin tai ekologiseen verkostoon liittyviä yhteystarpeita voidaan osoittaa yleiskaavassa viheryhteystarve-merkinnällä. Tällä merkinnällä voidaan siis osoittaa sekä toiminnallisia että ekologisia yhteyksiä tai molempien yhdistelmiä. Jos kyseessä on yhteys, jolla on erityistä merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta, suositeltavampaa olisi käyttää luo-merkintää.

Pispalan rantapuistot, Santalahden ja Pölkkylänpuiston alueet sekä lidesjärven ja Kaukajärven rantavyöhykkeiden viheralueet. Suoja-alueisiin kohdistuu runsaasti erilaisia käyttöpaineita ja alueiden hoitovastuut ovat olleet epäselviä. Uusilla asemakaavoitettavilla alueilla tulisi huolehtia riittävien suojavyöhykkeiden muodostamisesta rantojen ja pienvesien yhteyteen. Samoin tulisi asettaa tarvittavat määräykset hulevesien käsittelystä.

Avo-ojien ja pienvesien säilyttäminen kaupunkialueella on erityisen tärkeää pohjavesitasapainon, veden laadun sekä luonnon monimuotoisuuden säilymisen varmistamiseksi. Mm. ojien putkittaminen uhkaa ojanvarsien monimuotoisuutta ja toimimista ekologisina yhteyksinä.

HARJUT, RINTEET

Harju- ja rinne-alueita (viheraluetyyppi 8) on varattu maiseman- ja luonnonhoito-alueiksi Tampereelle ominaisten harjumaisemien säilyttämiseksi. Maiseman- ja

luonnonhoitoalueiksi luonnehdittavia harju- ja rinne-alueita ovat esimerkiksi Epilänharju, Kalevankangas, Aakkulanharju, Pilkkakuusenharju sekä Lukonmäen ja Levonmäen lehtorinteet. Koska harju- ja rinnealueiden metsätyypit ovat heikkoja kulutuskestävyydeltään, joudutaan virkistyskäyttöä ohjaamaan ja rajoittamaan maisemallisesti merkittäville lakialueilla ja asutuksen tuntumassa. Harjualueet ovat lisäksi merkittäviä pohjaveden muodostumisalueita, mikä asettaa harjualueiden käytölle omat rajoituksensa. Harju- ja rinnemetsiä hoidetaan yleensä alueelle laadittujen metsänhoitosuunnitelmien pohjalta. Asemakaavamerkintänä on VL.

MAISEMAPELLOT JA –NIITYT

Maisemapellot ja –niityt (viheraluetyyppi 9) toimivat avoimina maisematiloina ja kulttuurimaisemina rikastuttamalla kaupunki- ja maisemakuvaa. Avoimina säilytettäviä alueita

lidesjärven kaakkoisrannalla laiduntaa lehmiiä.

ovat mm. lidesjärven ja Vihiojanpuiston niittyalueet sekä Kaarilan ja Hyhkyn, Takahuudin ja Pappilan peltoalueet. Myös niittytalouden aikaiset pienet avoimet maisematilat Kauppi-Niihamassa rikastuttavat alueen maisemaa. Tähän tyyppiin kuuluvat alueet voivat olla ketoja, niittyjä tai muita avoimia ruohovartisten luonnonkasvien muodostamia alueita. Maisemaniityt voivat olla perustettuja nk. uusniittyjä tai luonnostaan syntyneitä avoimia kasvullisia alueita. Maisemapelloja hoidetaan maataloudessa käytetyin menetelmin ja maisemaniityttä joko niittämällä tai laiduntamalla. Maisemapeltojen ja –niittyjen tyyppiin kuuluvien viheralueiden säilyttäminen ja ylläpito on tärkeää, koska ne ilmentävät alueelle tyyppillisiä kulttuurihistoriallisia, maisemallisia ja biologisia ominaispiirteitä. Alati vähenevän avoimen tilan merkitys näkyy mm. uhanalaisten eliölaajien kautta: useiden lajien uhanalaisuuden syy on niittyjen umpeenkasvu.

Maisemapelto tai –niitty voi toimia päivittäisessä ulkoilu- ja virkistyskäytössä, kun kulkeminen alueella ohjataan tarkoitusta varten varatuille reiteille. Alueen käyttöä osoittavana asemakaavamerkintänä on VN tai VL lisämääreineen.

URHEILU- JA VIRKISTYSPALVELUJEN ALUEET

Urheilu- ja virkistyspalvelujen alueita ovat urheilu- ja pallokenttäalueet, hiihtokeskusten sekä virkistys- ja vapaa-ajankeskusten alueet sekä uimarannat. Alueilla on runsaasti toimintaan liittyviä kestopintoja ja rakenteita sekä rakennuksia. Alueiden kasvullisilla osilla on merkitystä kaupunkikuvan kannalta. Turvallisuus ja siisteysvaatimukset ovat korkeat. Yleiskaavamerkintänä on VU.

URHEILUPUISTOT

Urheilupuistot (viheraluetyyppi 10) ovat monipuolisia urheilu-, liikunta-, leikki- ja ulkoilumahdollisuuksia sisältäviä alueita, joiden suunnittelussa huomioidaan eri ikä- ja käyttäjäryhmät. Merkittävin urheilupuisto kantakaupungissa on Kaupin urheilupuisto,

joka sijaitsee n. 4 km keskustasta itään. Siellä on useita jalkapallo-, pesäpalo- ja tenniskenttiä, lähes 40 km valaistua ulkoilureittiä, ulkoilmakuntosali, keilahalli, vinttikoirarata ja jousiammuntarata. Jalkapallokentät toimivat talvisin hiihtostadioneina ja ulkoilureitit latuina. Urheilupuiston pohjoispuolella on uimaranta ja saunallinen talviuintipaikka.

Urheilupuistot ovat laajoja alueita, joiden yleisilme on vihreä. Kaikille asukkaille on tarjolla vapaat kesä- ja talviurheilumahdollisuudet erilaisine lajimahdollisuuksineen ja kattavine ulkoilureittiverkostoineen. Urheilupuisto tarvitsee toimiakseen hyvät kulkuyhteydet ja riittävästi paikoitustilaa. Ympäröiviltä viheralueilta tulee varata riittävän leveät kevyen liikenteen yhteydet urheilupuistoon. Yleiskaava- ja asemakaavamerkintänä on VU. Lisämääräyksillä voidaan määritellä urheilupuiston eri alueiden tarkempaa käyttötarkoitusta.

URHEILUKENTÄT JA LIIKUNTA-ALUEET

Urheilukentät (viheraluetyyppi 11) ovat urheilutoimintoja varten rakennettuja alueita, joilla on kenttien lisäksi erilaisia urheilutoimintoja tukevia rakennuksia ja rakennelmia, esim. välineva-

Atalanpuiston pallokenttä.

rastoja. Kentät voivat olla sora-, nurmi- tai erilaisia mäsakenttiä ja niillä on mahdollista harrastaa monenlaisia lajeja kuten yleisurheilua, jalkapalloa ja pesäpalloa. Talvisin kenttä voidaan jäädyttää jääkiekkoilijoita ja luistelijoita varten. Urheilukenttiä on eri puolilla kantakaupunkia ja niitä on suunniteltu eri käyttäjäryhmille. Hervannassa, Pyynikillä, Lielahdessa ja Vehmaisissa on yleisurheilukentät sekä Kaakinmaalla tekojäärata, joka on kesäisin koripallo- ja voimistelukäytössä. Yleis- ja asemakaavamerkintänä on VU, lisämääräyksillä määrittellen kentän tarkempi käyttötarkoitus.

UIMARANNAT

Uimarannat (viheraluetyyppi 12) ovat uimiseen, oleskeluun ja aurionottoon tarkoitettuja alueita, jotka voidaan jakaa kolmeen eri alaluokkaan: uimamala, uimaranta ja uimapaikka. Uimaranta-alueilla on korkeat turvallisuus- ja siisteysvaatimukset. Kantakaupungin alueella on 33 kaupungin uimarantaa, joista yhdeksän toimii myös talviuintipaikkana (Liite 18). Yleiskaavamerkintänä on VU ja asemakaavamerkintänä VV.

Viikinsaari.

RETKEILY- JA ULKOILUALUEET

Retkeily- ja ulkoilualueet (viheraluetyyppi 13) ovat yleensä kaupunkirakenteen ulkopuolella sijaitsevia ulkoiluun, marjastukseen, sienestykseen ja luonnon kokemiseen varattuja

Kintulammen maja.

luonnonmukaisia tai -tilaisia alueita. Alueilla voi olla ulkoilupolkuja ja pienimuotoisia toimintapisteitä. Yleis- ja asemakaavamerkintänä on VR. Kantakaupungin alueella ei ole tähän tyyppiin kuuluvia alueita. Teiskossa on mm. Kintulammen retkeilyalue. Tampereen kaupunki omistaa kolme retkeilyaluetta kaupungin rajojen ulkopuolella: Ylöjärvellä, Uudessakaupungissa ja Peräposiolla.

SUOJAVIHERALUEET

Suojaviheralueet suojaavat häiriövaikutuksilta. Suojaviheralueita ovat sekä rakennetut että luonnonmukaiset liikenteen suojaviheralueet (viheraluetyyppi 14), teollisuuden ja laitosten aiheuttaman häiriön vähentämiseksi osoitetut viheralueet (viheraluetyyppi 15) sekä vesistöjen suojeleluun varatut hulevesien käsittelyalueet (viheraluetyyppi 16).

Suojaviheralueet voivat olla luonteeltaan metsäisiä, puoliavoimia tai avoimia viheralueita viheralueen tehtävästä riippuen. Suojaviheralueiden kasvillisuudella mm.

vaimennetaan melua, peitetään häiritseviä näkymiä, vaimennetaan tuulten vaikutusta tai puhdistetaan vesistöihin valuvia hulevesiä. Kasvillisuus valitaan sen mukaan mil-

Suojaviheralueita Lahdentien varrella.

laista suojausvaikutusta haetaan. Esimerkiksi suojattaessa asuinalueita liikenteen päästöiltä tulee reunakasvillisuuden olla riittävän tiheää ja monikerroksista, jotta epäpuhtaudet saataisiin pidätettyä mahdollisimman tehokkaasti. Suojaviheralueilla ei yleensä ole virkistyskäyttöä, vaikka niillä olisi keskeinen sijainti kaupunkirakenteessa. Alueet voivat kuitenkin toimia osana ulkoilu- ja virkistysreittejä.

Sekä perinteisen viherrakentamisen keinoin perustetut suojaviheralueet että suojametsänä hoidettavat tai suojametsäksi perustettavat alueet voidaan osoittaa yleis- ja asemakaavamerkinnällä EV. Asemakaavan lisämääräyksillä tarkennetaan määräyksiä kasvillisuudesta ja mahdollisista rakenteista (esim. meluvalli). Suojaviheralueet voivat olla myös muun maankäyttötarkoitusalueen osana. Hulevesien käsittelystä voidaan antaa sekä yleis- että asemakaavatasoisia määräyksiä. Yleiskaavatasolla osoitetaan hulevesien käsittelyyn varattavat alueet. Viheralueilla kyse on usein hulevesien käsitte-

Suojaviheraluetta voimalinjan alla.

lyä varten toteutettavien erilaisten rakennelmien, kuten viivytys- ja pidätysalaiden sijoittamisesta alueelle.

MUUT VIHERALUEET

LIIKENNEVIHERALUEET

Liikenneviheralueita ovat katu- ja tieviheralueet (viheralueityyppi 18), vesiliikenneviheralueet (viheralueityyppi 19) sekä torit, aukiot ja kävelykadut (viheralueityyppi 17). Katu- ja tieviheralueisiin kuuluvat tie- ja rautatie-liikenteeseen liittyvät viheralueet. Liikenneviheralueet ovat sijainniltaan yleensä keskeisiä, kooltaan vaihtele-

via, useimmiten pitkiä ja kapeita kaistaleita. Liikenneviheralueiden tarkoituksena on parantaa kaupunki- ja maisemakuvaa, suojata häiriövaikutuksilta ja parantaa liikenneturvallisuutta. Liikenneviheraluetta ei useinkaan osoiteta kaavassa; se muodostuu katusuunnitelmia laadittaessa.

ERITYISALUEET

Erityisalueita ovat viheralueiden luonteiset, erityiskäytössä olevat alueet, jotka ovat yleensä pinta-alaltaan laajoja tai laajahkoja ja jotka liittyvät kaupunkirakentamiseen tai sijaitsevat kaupunkirakenteen lähellä. Erityisalueisiin kuuluvat ryhmäpuutarha-alueet, leirintäalueet, hautausmaat, golfkentät ja muut erityisalueet.

RYHMÄPUUTARHA-ALUEET

Ryhmäpuutarha-alueet (viheralueityyppi 20) ovat vapaa-ajanviettoa ja puutarhaharrastusta palvelevia puutarhamaisesti ylläpidettyjä alueita. Ne voivat olla siirtolapuutarha-alueita tai harrastusluonteiseen viljelyyn varattuja palsta-alueita. Ryhmäpuutarha-alueet ovat tärkeä osa rakennettua kulttuuriympäristöä. Yleis- ja asemakaavamerkintänä on RP.

dollisuuden hiljentymiseen puistomaisen metsäisessä ympäristössä. Laajoina viheralueina hautausmailla on myös kaupunkikuvallista merkitystä. Yleis- ja asemakaavamerkintänä on EH.

GOLFKENTÄT

Golfkentät (viheralueityyppi 23) ovat merkittäviä avoimia ja vihreitä maisematiloja. Koska golfkentät vaativat ympärilleen paljon tilaa, ne sijaitsevat usein kaupunkirakenteen laidalla tai ulkopuolella. Kenttien käyttöaikana yleisöltä on evätty pääsy kentille turvallisuussyistä. Talvisin kenttiä olisi mahdollista käyttää esim. hiihtomaastoina, jolloin kentän huoltorakennukset voisivat toimia esim. ulkoilun tukikohtina. Tampereella yleis- ja asemakaavamerkintänä on VU-7.

LEIRINTÄALUEET

Leirintäalueet (viheralueityyppi 21) palvelevat matkailua ja vapaa-ajanviettoa. Ne ovat maisemakuvan kannalta merkittäviä viheralueita sijoituessaan ranta-alueille tai rannan lähituntumaan, kuten Härmälän leirintäalue. Yleiskaavamerkintänä on RL ja asemakaavamerkintänä RT.

HAUTAUSMAA-ALUEET

Hautausmaa-alueet (viheralueityyppi 22) ovat merkittäviä viheralueita ja kulttuuripuistoja. Ne tarjoavat myös mah-

MUUT ERITYISALUEET

Muita erityisalueita (viheralueityyppi 24) ovat mm. taimistot, maa-ainesvarastot, läjitysalueet, pieneläinhautausmaat, koirankoulutusalueet ja matonpesupaikat.

SUOJELUALUEET JA ARVOKKAAT ALUEET

LUONNONSUOJELUALUEET

Luonnonsuojelualueet (viheraluetyyppi 25) on suojeltu luonnonsuojelulain nojalla. Tampereen kantakaupungissa luonnonsuojelualueita ovat Myllypuro, Vaakkolampi, Viikinsaari, Pyynikki, Peltolampi-Pärinkoski, Halimasjärvi ja Särkijärven jalopuumetsikkö. Luonnonsuojelualueet ovat yleensä laajahkoja ja liittyvät kaupunkirakenteeseen tai sijaitsevat sen ulkopuolella. Ne ovat kaikkien kaupunkilaisten käytössä olevia virkistysalueita, joilla on mahdollisuus ulkoiluun, liikuntaan ja luonnon kokemiseen. Luonnonsuojelualueet ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta, vaalivat luonto- ja maisema-arvoja, tukevat luonnonympäristön kestävä kehitystä ja edistävät luonnontuntemusta ja -tutkimusta sekä luontoharastusta. Yleis- ja asemakaavamerkintänä on SL.

MUUT ARVOKKAAT ALUEET

Muihin arvokkaisiin alueisiin (viheraluetyyppi 28) kuuluvat mm. maisemallisesti arvokkaat alueet, kaupunkikuvallisesti arvokkaat alueet, geologisesti arvokkaat alueet ja arvokkaat luonnonalueet. Nämä alueet eivät ole varsinaisia suojelualueita, mutta niiden on todettu erilaisissa inventoinneissa olevan valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti arvokkaita alueita. Yleis- ja asemakaavassa tällaisista alueista voidaan käyttää nk. alueiden erityisominaisuuksia ilmaisevia merkintöjä. Merkinnät ovat pistekatkoviiva- tai rasterimerkintöjä ja luonteeltaan paikkaan sitoutuvia. Merkintöjen tavoitteena on asettaa reunaehtoja yksityiskohtaisemmalle suunnittelulle tai toteutukselle.

5

NATURA-ALUEET

Euroopan unioni on perustanut luonnonsuojelulle tärkeistä alueista Natura 2000 –verkoston, jonka tavoitteena on turvata luontodirektiivin luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen sekä lintudirektiivin linnustonsuojelualueiden suojelu. Natura-alueilla (viheraluetyyppi 26) ja Natura-alueen vaikutusalueilla ei saa merkittävästi heikentää niitä luontoarvoja, joiden vuoksi alue kuuluu Natura-verkoston. Tampereen viidestä Natura-alueesta yksi sijaitsee kantakaupungissa: Myllypuro on hyväksytty Natura-alueeksi fennoskandian lähteiden, lähdesoiden ja boreaalisten lehtojensa ansiosta.

Yleis- ja asemakaavassa voidaan osoittaa luonnonympäristöön, kulttuuriympäristöön, maisemaan ja luonnonvaroihin liittyviä erityisiä arvoja "alueiden erityisominaisuus" -merkinnällä.

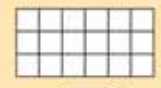
ma

Maisemallisesti arvokas alue

ge

Arvokas harjualue tai muu geologinen muodostuma

sk

Kaupunki- tai kyläkuvallisesti arvokas alue

luo

Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue

Alue, jolla on säilytettäviä ympäristöarvoja

MUUT SUOJELLUT ALUEET

Edellisiin tyypeihin kulumattomiin, muihin suojeltuihin alueisiin (viheraluetyyppi 27) kuuluvat mm. luonnonsuojelulain mukaiset luontotyytit, erityissuojellut lajit, metsä- ja vesilakikohteet, suojeluohjelma-alueet, rakennus- suojelulain tai rakennuslainsäädännön nojalla suojellut alueet ja muinaismuistoalueet.

MAA- JA METSÄTALOUSALUEET

Maa- ja metsätalousalueet (viheraluetyyppi 29) ovat ensisijaisesti tuotantotoimintaan varattuja alueita, joita voidaan käyttää myös ulkoiluun jokamiehenoi-
keuteen perustu-

en. Alueiden ylläpidosta vastaavat pääasiassa yksityiset maanomistajat. Tampereen kaupungin omistamat maa- ja metsätalousalueet sijaitsevat pääosin Teiskossa. Maa- ja metsätalousvaltaisen alueen yleis- ja asema-
kaavamerkintänä on M. Maatalousalueen yleis- ja asema-
kaavamerkintänä on MT. Kaavassa voidaan osoittaa myös maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta, jolloin merkintänä on MU. Maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, joilla on erityisiä ympäristöarvoja osoitetaan merkinnällä MY.

KORTTELIALUEIDEN KASVULLISET OSAT

Merkittävä osa kaupungin viherverkosta muodostuu julkisten rakennusten piha- ja viheralueista. Ne lisäävät viihtyisyyttä, tukevat rakennuksiin liittyvää toimintaa ja parantavat kaupunkikuvaa. Alueet palvelevat usein myös yleisinä viheralueina ja harrastuspaikkoina. Viheraluejärjestelmässä korttelialueiden kasvullisiin osiin kuuluvat julkisten rakennusten pihat (viheraluetyyppi 30), liikelaitosten ja yritysten pihat (viheraluetyyppi 31) sekä yksityisten pihat (viheraluetyyppi 32).

Myös yksityisten tonttien viheralueet ovat merkittävä osa kaupungin vihreyttä. Alueet tulisi voida liittää kaupungin viheraluejärjestelmään niin, että yhteydet pihoilta viheralueille olisivat turvalliset ja joustavat. Vaikka kaupungin suoranainen määräysvalta ei ulotu yksityisille tonttialueille, on yksityisten viheralueiden kehitystä mahdollista ohjata kaavoituksen keinoin toivottuun suuntaan. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää kerrostalojen pihoihin, jotka ovat luonteeltaan puolijulkisia tiloja.

6 MERKITTÄVÄT VIHERVERKON OSAT

- LÄHTÖKOHDAT JA MÄÄRITTELYPERUSTEET •
- VIHERALUEIDEN ARVOT JA KOKEMINEN •
- VIHERALUEIDEN UHAT KESTÄVÄN KEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA •
 - KOHDEKORTIT •

6

MERKITTÄVÄT VIHERVERKON OSAT

6.1 LÄHTÖKOHDAT JA MÄÄRITTELYPERUSTEET

YLEISTÄ

Merkittävien viherverkon osien rajaamisella on tarkoitus osoittaa kantakaupungin alueelta ne merkittävimmät viherverkon kohteet, jotka luonnontalouden, maiseman, kaupunkikuvan, historian sekä virkistystoimintojen kannalta tulisi säilyttää viher- ja virkistysalueina, sillä ne ovat erityisen tärkeitä elinvoimaisen viherverkoston ylläpitämisessä.

Vuoden 1994 Viheralue selvityksessä määriteltiin kantakaupungin viherverkosta 56 aluetta merkittäviksi viherverkon osiksi. Tässä selvityksessä näitä kohteita tarkasteltiin uudelleen päivitetyn perusselvitysaineiston, ilmakuvien ja maastokäyntien avulla. Kohteet tarkistettiin maastossa kesän 2004 aikana. Kohteiden määrittelyssä käytettiin hyväksi kantakaupungin alueelta laadittua perusselvitysaineistoa, jota tarkasteltiin suhteessa viheralueiden tehtäviin kaupunkiympäristössä. Määrittelyperusteet ovat samat kuin vuoden 1994 selvityksessä: ekologia, toiminta, kaupunkikuva, maisema ja historia. Kunkin määrittelyperusteen osalta merkittäviä kohteita valittaessa harkittiin erityisesti alueen suhdetta osana laajempaa viheraluekokonaisuutta. Maastokäynneillä selvitettiin, onko kohteissa tapahtunut edellisen selvityskierroksen jälkeen sellaisia muutoksia, jotka vaikuttaisivat kohteen rajaukseen tai merkittävyyden uudelleenarviointiin.

Maastokäynnillä Niemenrannassa kesällä 2006.

Tarkastelussa päädyttiin säilyttämään kaikki 56 kohteita merkittävien viherverkon osien listalla. Rajauksia tarkennettiin useiden kohteiden osalta. Kokonaan uusiakin kohteita on mukana, kuten Sikosuo ja Aitovuoren ympäristö. Merkittävien kohteiden rajausperusteet ovat kohdekohtaisia perustuen monipuoliseen perusselvitysmateriaaliin, maastokäynteihin ja viheralueiden arvoprofiileihin (Liite 20).

Jokaisen viherverkon merkittävän kohteen osalta selvitettiin mm. alueen historiatiedot, luontotiedot, kaavoitustilanne, ympäristön tila, viherpalvelut sekä kohteen asema kaupunki- ja maisemarakenteessa. Kohteen nykytila kartoitettiin maastokäyntien avulla.

Merkittävistä kohteista on laadittu kehittämiskortit, jotka löytyvät selvityksen loppuosasta. Kehittämiskorteissa on kirjattuna kohteen perustietojen lisäksi tietoja kohteen historiasta, nykytilasta ja kehittämisehdotuksista. Kohdekortissa on lisäksi liitteenä arvotaulukko, jonka avulla tarkastellaan kohdetta monipuolisesti sen sisältämien arvojen ja mahdollisten uhkien näkökulmasta.

KANTAKAUPUNGIN VIHERVERKON MÄÄRITTELY

Kantakaupungin maisema- ja ympäristöselvitys sisältää teemakartan Tampereen kantakaupungin viherverkosta. Verkko on jaettu (1) merkittäviin viherverkon osiin ja (2) toiminnallisesti merkittäviin viherverkon osiin, (3) kehitettäviin viherverkon osiin sekä (4) merkittäviin toiminnallisiin yhteyksiin. Näiden lisäksi kartalla on esitetty viheraluekokonaisuuksiin keskeisesti liittyviä kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita (Jaakola & Leskinen) sekä kantakaupungin peruskoulut.

Ote viherverkko-teemakastasta (Liite 20).

MERKITTÄVÄ VIHERVERKON OSA

Piikahaka Raholan kaupungin osassa on merkittävä viherverkon osa erityisesti luonnonarvojen ja kulttuuriarvojen ansiosta.

Luonnontalouden, maiseman, historian, kaupunkikuvan, virkistystoimintojen sekä toiminnallisen kokonaisuuden säilyttämisen kannalta merkittävimmät viherverkon osat. Kohteet ovat erityisen tärkeitä elinvoimaisen viherverkon ylläpitämisessä.

SUOSITUS:

Voidaan muuttaa vain erityisestä syystä. Alueita tulisi kehittää selvityksessä esitettyjen kehittämisuositusten pohjalta.

Erityisiä syitä voivat olla esim. luonnonoloja kos-

keva yksityiskohtainen tutkimustulos, viereisen alueen kaavan tarkentava vaikutus esim. alueen rajoihin tai olosuhteet, joissa alueen pitäminen muuttumattomana edellyttäisi kohtuuttomia kustannuksia.

6 TOIMINNALLISESTI MERKITTÄVÄ VIHERVERKON OSA

Merkittäviin viherverkon kohteisiin liittyviä yleisiä virkistys- ja urheilualueita, joilla toiminta tapahtuu pääasiassa ulkona.

Kaupin merkittävällä toiminnallisella viherverkon osalla voi pelata mm. jalkapalloa ja pesäpalloa.

SUOSITUS:

Alueen käyttöä kehitetään ottaen huomioon alueen luonne ja sen sijainti suhteessa viherverkkoon.

KEHITETTÄVÄ VIHERVERKON OSA

Santalahden rannalla on potentiaalia merkittävänä toiminnallisena viheralueena.

Viherverkkoon liittyviä, kehittämisen tarpeessa olevia viheralueita.

SUOSITUS:

Kehitetään aluetta toiminnallisena viheralueena huomioiden alueen luonne ja sen liittyminen viherverkkoon.

VIHERVERKKOON LIITTYVÄT MERKITTÄVÄT TOIMINNALLISET YHTEYDET

Yhteydet, jotka liittyvät sekä rakenteellisesti että visuaalisesti merkittävät viherverkon osat toisiinsa tai seudulliseen virkistysverkostoon.

TOIMINNALLINEN YHTEYS

Viheryhteys, joka toimii virkistyskäytössä.

SUOSITUS:

Säilytettävä jatkuvana ja virkistyskäytössä.

Sulkavuorelta on toiminnallinen viheryhteys Hervantaan.

KEHITETTÄVÄ YHTEYS

Kehitetään yhteyden toiminnallista ja visuaalista jatkuvuutta ja/ tai virkistyskäyttöä.

SUOSITUS:

Yhteyden toiminnallista ja visuaalista jatkuvuutta tai virkistyskäyttöä tulisi kehittää.

Trikoon rantapolustoa Pyynekällä tulisi kehittää yhtenäiseksi toiminnalliseksi rantareitiksi.

TOIMINNALLINEN YHTEYSTARVE

Todettu viheryhteystarve, jonka linjaus ja luonne määritellään tarkemman suunnittelun yhteydessä.

SUOSITUS:

Viheryhteys luodaan jatkuvaksi virkistyskäyttöä varten.

Rantatien ja Näsijärven väliin tarvittaisiin toiminnallinen viheryhteys.

MERKITTÄVIEN VIHERVERKON OSIEN MÄÄRITTELYPERUSTEET

Ekologia

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuutta ja muiden luontoarvojen säilymistä (MRL 5 §). Viheralueet muodostavat kaupunkiluonnon monimuotoisuuden perustan, joten niillä on keskeinen rooli kaupungin luontoarvojen säilyttämisessä. Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen kaupungeissa ei ole tärkeää ainoastaan biologisesta näkökulmasta, vaan

Suomensaaren rantakallioita.

myöskin sosiaaliset, esteettiset ja eettiset perustelut ovat merkittäviä. Kasvien ja eläinten lisäksi esim. kallioiden, pohjavesien ja pinnanmuotojen osana elinympäristön laatua. Jos kaupunkiluonnon rakenteesta poistetaan joku osatekijä, se vaikuttaa muuttavasti muihin osatekijöihin esim. valaistussuhteisiin, lämpötiloihin, vesien valuntaan jne.

Ekologisin perustein merkittäväksi määriteltyjä viherverkon osia ovat mm. luonnonsuojelulain nojalla suojellut kohteet, Tampereen yleiskaavassa 1998 luonnonsuojelualueiksi merkityt suojelualueet, Natura-alueet, kasvistoltaan arvokkaat alueet, arvokkaat lintu- ja hyönteisalueet, arvokkaat järvet, lammet, lähteet ja purot sekä arvokkaat perinnebiotoopit. Kohteiden valintaan on myös vaikuttanut alueen laajuus, luonnontilaisuus sekä ainutlaatuisuus kantakaupungin mittakaavassa.

Lidesjärvi on kaavalla suojeltu arvokas lintuvesialue.

Toiminta

Suomalaisilla on kautta aikojen ollut läheinen suhde luontoon ja mielipaikaksi valikoituakin usein joku luontokohde. Asukkaat käyttävät viheralueita ulkoiluun, leikkiin, urheiluun, ajanviettoon ja rentoutumiseen. Viheralueet toimivat myös kohtaus- ja seurustelupaikkoina. Viheralueisiin kohdistuu käyttäjien taholta monenlaisia odotuksia ja käyttöpaineita. Eri ikäisillä käyttäjillä on erilaisia virkistystarpeita, jolloin tarvitaan myös erityyppisiä virkistysalueita eri ryhmien käyttöön.

Virkistysalueita tulee varata riittävästi asukkaiden käyttöön. Maakäyttö- ja rakennuslaki edellyttää virkistykseen soveltuvien alueiden riittävää varaamista yleiskaavoissa (MRL 39 §). Asemakaavan sisältö-

vaatimuksissa todetaan, että kaavoitettavalla alueella tai sen lähiympäristössä on oltava riittävästi puistoja tai muita lähivirkistykseen soveltuvia alueita (MRL 54 §). Sisäasiainministeriö on antanut tarkempia ohjeita virkistysalueiden mitoituksesta kaavoitusohjeissaan. Viheryhteyksien jatkuvuuteen on kiinnitetty huomiota valtioneuvoston päätöksessä valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Alueidenkäyttötavoitteissa todetaan, että alueidenkäytön suunnittelussa on varattava riittävät alueet jalankulun ja pyöräilyn verkostojen varten sekä edistettävä verkostojen jatkuvuutta. Myös ekologisten yhteyksien säilymistä tulee edistää mahdollisuuksien mukaan.

Sorsapuiston leikkipaikat ovat ahkerassa käytössä.

Viikinsaari on kesäisin suosittu ajanviettopaikka.

Karkunvuorelle pääsee polkuja pitkin.

Viherverkon merkittäviä kohteita toiminnallisesta näkökulmasta määriteltäessä apuna käytettiin viheralueella sijaitsevien toimintojen kartoituksen lisäksi viheralueen toiminnallisten yhteyksien tarkastelua. Ne viheralueet, joiden kautta kulkee merkittäviä ulkoilureittejä tai seudullisia viheryhteyksiä, kuuluvat pääsääntöisesti merkittäviin viherverkon kohteisiin.

Kiovanpuistossa on hyvät toiminnalliset puitteet.

Peltolammilla on mahdollisuus ulkoiluun kattavalla reittiverkostolla.

Uimarannat ovat tärkeitä tapaamis- ja virkistymispaikkoja.

KAUPUNKIKUVA

Kaupunkikuva on kaupungin rakennusten, rakennelmien ja luonnon yhdessä muodostama, silmin havaittavissa oleva kokonaisuus. Viheralueilla on tärkeä esteettinen ja visuaalinen merkitys kaupunkikuvassa. Ne jäsentävät ja elävöittävät kaupunkikuvaa ja korostavat kaupunkirakenteellisesti ja –historiallisesti merkittäviä alueita. Oikein suunniteltuina viheralueet muodostuvat maiseman kannalta luonnollisista kokonaisuuksista, ollen siten ekologisesti, esteettisesti ja toiminnallisesti laadukkaita. Perinteisesti kaupunkikuvan kannalta merkittäviä ovat aukiot, keskusta- ja rantapuistot, erilaiset vesiaiheet ja näihin liittyvät vesinäköymät sekä avoimet pellot ja niityt.

Elinympäristön viihtyisyyttä tulee valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti edistää kiinnittämällä huomiota rakennetun ympäristön ajalliseen kerroksellisuuteen sekä korkeatasoiisiin, maisemakuvaan sopeutuviin ja mittakaavaltaan ihmisläheisiin rakennetuihin ympäristöihin. Maankäyttö- ja rakennuslaissa veloitetaan kunnan määräämä viranomaisen valvomaan hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimusten täyttymistä liikenneväylien, katujen, torien ja katuaukioiden sekä puistojen ja oleskeluun tarkoitettujen ulkotilojen osalta (MRL 167 §). Asemakaavalla ohjataan rakentamista ja muuta maankäyttöä kaupunkikuvan edellyttämällä tavalla (MRL 50 §).

Kun määritellään kaupunkikuvan kannalta merkittäviä viheralueita, tulee huomioida kaupunkikuvan hahmotumiseen liittyvien fyysisen ympäristön tekijöiden lisäksi myös kokemuksellinen puoli. Eri ihmiset kokevat ja arvottavat kaupunkikuvaa eri tavoin. Kaupunkikuvallisesti merkittävien viherverkon kohteiden määrittelyssä tarkasteltiin mm. seuraavia tekijöitä: viheralueen sijainti kaupunkirakenteessa; viheralueen hahmotettavuus, tunnistettavuus ja yhtenäisyys; luonnonelementtien osuus; viheralueen merkityksellisyys ja historiallinen jatkuvuus sekä viheralueen paikallisidentiteettiä luova vaikutus.

Torit, aukiot ja kävelykadut ovat myös osa viherverkostoa.

Kirjastonpuisto kuuluu Tampereen vanhimpiin puistoihin.

Nalkalanrannassa kävelijää tervehtivät upeat kukkaistutukset.

Avoimet pellot ja niityt ovat osa kulttuurimaisemaa.

MAISEMA

Kaupungit, myös Tampere, ovat usein syntyneet maisemallisiin solmukohtiin kuten jokisuistoihin, kosken partaalle tai vesistön ja harjun leikkauskohtaan. Tampereen maisemarakenne muodostuu luontotekijöiden kokonaisuudesta, jonka perusosia ovat maasto, eloton ja elollinen luonto sekä ihmisen luomat kulttuurisysteemit. Optimitilanteessa alueen maisemarakenne määrittelee viheralueiden sijainnin, koon, muodon, sisällön ja kasvillisuuden. Viheralueilla tulisi korostaa kunkin alueen maisemarakennetta, erityisesti sen arvokkaita osia ja liittää niiden avulla kaupungin rakennetut alueet toisiinsa sekä kaupunkia ympäröivään maisemarakenteeseen.

Yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon rakennetun ympäristön, maiseman ja luonnonympäristön vaaliminen (MRL 39 §). Asemakaavan tarkoituksena on ohjata rakentamista ja muuta maankäyttöä maisemakuvan edellyttämällä tavalla (MRL 50 §). Samoin rakennuksen tulee soveltua rakennettuun ympäristöön ja maisemaan (MRL 117 §).

Vedellä on Tampereen maisemassa keskeinen merkitys.

HISTORIA

Kaupunkilaisille tulee tarjota mahdollisuuksia seudun historiaa kulttuurihistoriallisesti merkittävien puistojen ja viheraluekokonaisuuksien avulla. Vanhat puistot ja viheralueet sisältävät tietoa menneestä elämästä ja ajatusmaailmasta samalla kun ne välittävät pysyviä arvoja aikakaudesta toiseen. Paitsi että ne voivat olla sellaisenaan kauniita, vanhat puistot ja viheralueet antavat ympäristölle ajallista syvyyttä, täydentävät historiallista kaupunkirakennetta ja toimivat yhä alkuperäisessä virkistystarkoituksessa. Usein niihin liittyy muistoja merkittävistä tapahtumista tai henkilöistä. Ne voivat olla myös lajistoltaan mielenkiintoisia ja toimia vanhojen puutarhakasvien geenivarastona.

Mustalahden kalliot ovat toimineet kaupunkilaisten virkistyspaikkana jo 1800-luvun lopulla.

Rakennussuojelulaille suojellaan kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi kulttuurikehitykseen tai historiaan liittyviä rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita (RakSL 1 §). Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa todetaan, että alueidenkäytössä on varmistettava valtakunnallisesti merkittävien kulttuuri- ja luonnonperinnön arvojen säilyminen.

Historiallisesti merkittävien viheralueiden määrittelyssä tutkittiin puistojen historiaa Tampereen historiaa käsittelevistä kirjoista, kaupunginosakirjoista, kadunnimistöä, puistohistoriikkeista sekä vanhoista kartoista. Merkittävien viherverkon osien kehittämiskortteihin on liitetty kuvaukset kohteiden historiasta.

Historiallisesti merkittävien viheralueiden määrittelyssä tutkittiin puistojen historiaa Tampereen historiaa käsittelevistä kirjoista, kaupunginosakirjoista, kadunnimistöä, puistohistoriikkeista sekä vanhoista kartoista. Merkittävien viherverkon osien kehittämiskortteihin on liitetty kuvaukset kohteiden historiasta.

Pyynikin kirkkopuisto toimi hautausmaana vuodesta 1785 aina 1880-luvun lopulle saakka. Puistoksi alue valmistui vuonna 1898.

6.2 VIHERALUEIDEN ARVOT JA KOKEMINEN

JOHDANTO: MITÄ ARVOT OVAT

Arvot liittyvät inhimillisen toiminnan korkeimpiin päämääriin, siihen mikä on hyvää, arvokasta, tavoiteltavaa. Arvot ovat suhteellisen pysyviä ja niissä tapahtuvat muutokset ovat hitaita ja asteittaisia.

Tutkittavien arvojen luonteen perusteella voidaan tehdä erottelu:

- Laajasti käsitetty arvoteoria tutkii kaikenlaista arvoja, mm.
 - esteettisiä arvoja (esim. kauneus, taiteellisuus),
 - tiedollisia arvoja (esim. totuus, oikeuttaminen) sekä
 - eettisiä arvoja (esim. hyvyys, velvollisuudet, hyveet)
- Kapeasti käsitetty arvoteoria tutkii nimenomaan eettisiä arvoja

Viheralueisiin sovelletaan tässä selvityksessä laajasti käsitettyä arvoteoriaa. Meillä on selvästikin velvollisuuksia luontoa, ihmiselämän perustaa, kohtaan. Tiedolliset ja esteettiset arvot ovat vuorovaikutuksessa käsitystemme ja toimintamme kanssa.

Arvot ovat perustavanlaatuinen osa inhimillistä elämää. Niistä ei voi irrottautua: jokaisella meistä on arvoja, jotka ohjaavat toimintaamme ja valintojamme. Arvot ovat arvoja vain, jos ne näkyvät toiminnassamme. Arvoihin vaikuttavat omaksumamme tavat ja tiedot. Arvoista keskustellaan erityisesti päätöksenteon yhteydessä, joko suoraan tai epäsuorasti. Keskustelun kannalta on hyödyllistä, että ihmiset ovat tietoisia sekä edustamistaan että muiden tahojen kannattamista arvoista ja osaavat muotoilla arvoja koskevat argumenttinsa selkeästi. Se, millaisiin ratkaisuihin keskusteluissa päädytään, riippuu valituista lähtöoletuksista ja tarkastelunäkökulmista.

Kun pohditaan useita arvoja, on tarpeen tarkastella niiden keskinäisiä suhteita. Tilanteissa, joissa ei voida toteuttaa kaikkia arvoja, osalle arvoista annetaan enemmän painotusta. Tällöin on kyse intressiriidasta. Tavoiteltavista päämääristä ja arvoista sekä keinoista ei ole epäselvyyttä, mutta resurssien rajallisuuden vuoksi kaikkea ei voida saavuttaa.

Arvokonfliktissa on kyse siitä, että tavoiteltavista päämääristä ja arvoista sekä keinoista niiden saavuttamiseksi on yhteisössä erilaisia käsityksiä. Tärkeistä arvoista ollaan eri mieltä. Arvot ovatkin monenlaisten intressien summa, joten niistä käytävä keskustelu on avainasemassa.

Lainsäädäntö välittää ja heijastelee laatimisajankohdansa arvoja, mutta harvemmin se pystyy ennakoimaan kollektiivisessa arvomaailmassa tapahtuvia muutoksia. Oikeustapauksien kautta lainsäädäntö liitetään osaksi nykyisyyttä ja mahdollisia uusia arvoja. Eri aikoina erilaiset asiat on koettu arvokkaiksi. Sotien jälkeen huomio kiinnittyi kaavoituksessa mm. sosiaalisuuteen liittyviin seikkoihin kaupungistumisen myötä. Luontoasiat alkoivat saada enemmän painoarvoa vasta 1980-luvulla. 1990-luvulta lähtien mm. yhdyskuntarakenteen pirstaloituminen sekä suunnitteluprosessin osapuolten sosiaalinen vuorovaikutus nousivat yleiseen tietoisuuteen. Avoin vuorovaikutus ja keskustelu arvoista tukevat myös suojelun yhteiskunnallista oikeutusta.

Suomessa viheralueita on alettu arvottaa 2000-luvulla. Historiallisten puutarhojen inventointioppaassa ohjeistetaan noudattamaan yleisiä rakennetun kulttuuriympäristön arvottamisperusteita ja kriteerejä sovellettuna puutarhainventoinnin tarpeisiin. Näin arvottamisperusteiksi muodostuvat historialliset, puutarhataiteelliset, maisemalliset ja puutarhanhoidolliset arvot, joita käyttöarvo täydentää.

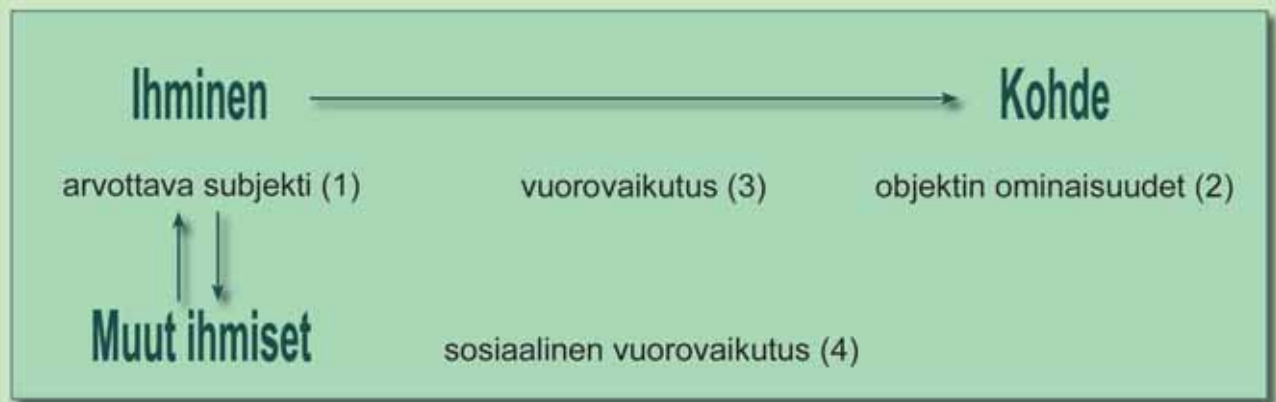
Viheralueilla olevia arvoja voidaan tarkastella esim. liitteessä 3 olevan tarkistuslista kautta. Siinä on listattu erilaisia suojeltaviksi tai arvokkaiksi määriteltyjä alueita ja kohteita. Tämä on eräs tapa hahmottaa arvoihin liittyvää kokonaisuutta.

Viheralueselvityksessä (1994) viheralueet oli jaettu kahteen ryhmään: viheralueina säilytettäviin alueisiin ja merkittävinä viheralueina säilytettäviin alueisiin. Viheralue arvotettiin siis kuuluvaksi joko ”merkittäviin” tai ”muihin”. Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksessä arvottamista on syvennetty siten, että jokainen merkittävän viherverkon osa on analysoitu arvojen näkökulmasta ns. arvottamistaulukon kautta.

JAKO MIELIPITEIDEN, ASEENTEIDEN JA ARVOJEN SUHTEEN

ARVOJEN SIJAINTI JA MUODOSTUMINEN

VIHERALUEIDEN KOLME KATEGORIAA

Viheralueiden arvottamistaulukko koostuu kahdesta osasta, kategoriaosasta ja arvottamiskriteereistä. Taulukon yläosa on jaettu kolmeen kategoriaan, jotka kertovat mitä puolta viheralueesta kulloinkin painotetaan: luontoa, käyttöä vai kulttuuria. Kategorioiden pääajatus kuvataan yhdellä lauseella, jonka jälkeen luettelaa niitä viheralueiden ominaisuuksia, joita kussakin kategoriassa tarkastellaan.

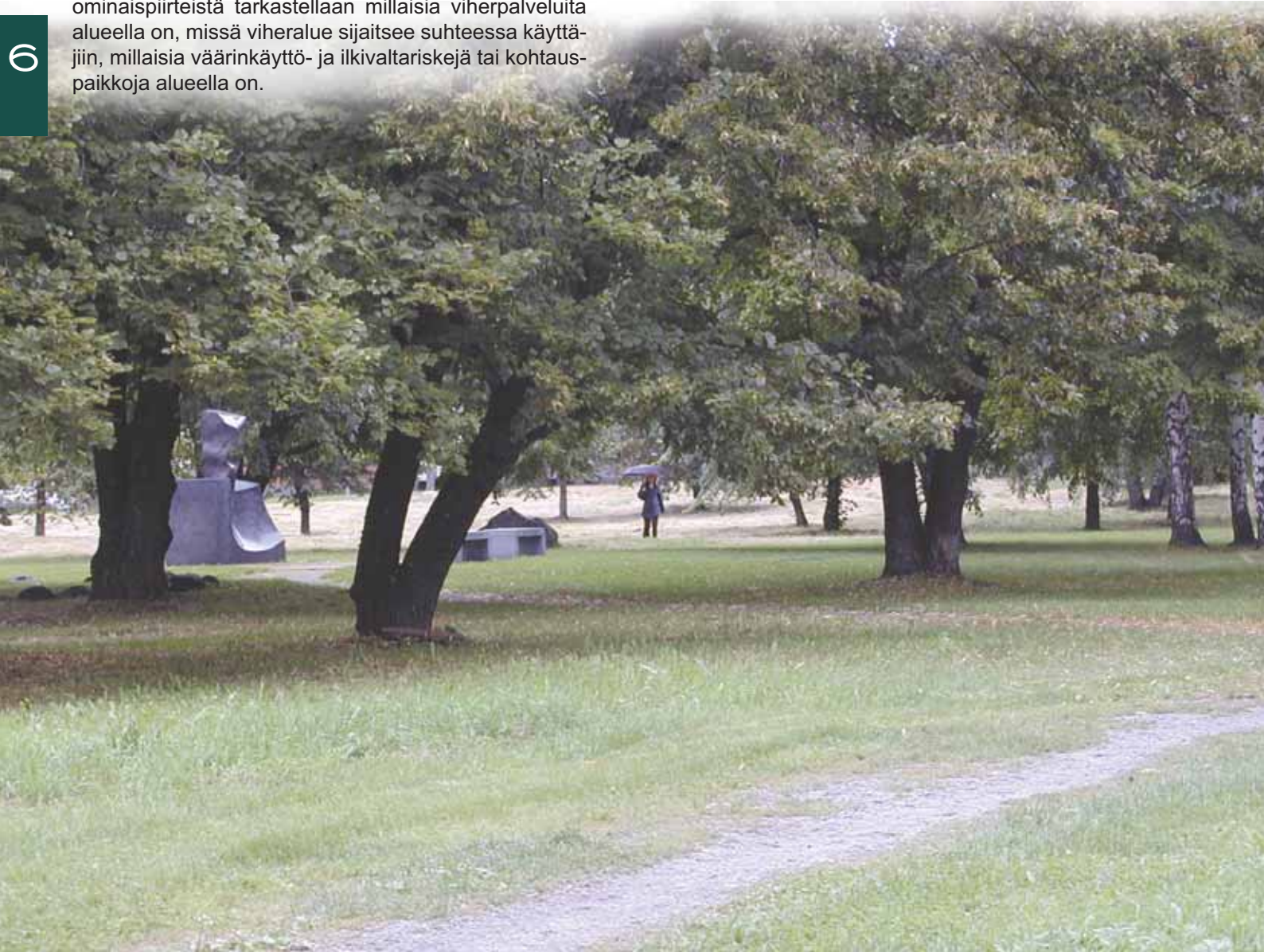
Luonto-kategoriassa on kyse elottomasta ja elollisesta luonnosta sekä niihin liittyvistä prosesseista. Luonnon, maiseman ja viheralueiden yhteys käy ilmi maisemarakenteessa, joka on mm. ekologisten ja geologisten prosessien tulos. Ekologian ja geologian näkökulmasta tarkastellaan seuraavia viheralueen ominaispiirteitä: kallio- ja maaperä, maastonmuodot, pienilmasto, vesisuhteet ja eliölajisto. Näitä seikkoja tarkastellaan mm. kantakaupungin eri osa-alueiden luontoselvityksissä. Viime vuosien aikana esille nousseita tärkeitä aiheita ovat mm. hulevedet, liito-oravat, tummaverkkoperhoset, lepakot sekä tulevaisuudessa mm. eräät sudenko-rentolajit ja viitasammakko.

Käyttö-kategorian painopiste on sosiaalisuudessa ja toiminnallisuudessa. Viheralueita käytetään sekä yksinoloon että sosiaaliseen kanssakäymiseen. Käyttäjä voi toteuttaa itseään sekä fyysisesti että psyykkisesti esim. urheilemalla tai mietiskelemällä. Viheralueiden ominaispiirteistä tarkastellaan millaisia viherpalveluita alueella on, missä viheralue sijaitsee suhteessa käyttäjiin, millaisia väärinkäyttö- ja ilkeilyriskejä tai kohtauspaiikkoja alueella on.

Viherpalveluilla tarkoitetaan erilaisia alueita (esim. pelikentät), rakenteita (esim. kuntoilulaitteet, leikkivälineet) ja verkostoja (esim. kevyen liikenteen reitit). Väärinkäytöllä tarkoitetaan mm. sellaista tilannetta, jossa viheralueen jotakin osaa, esim. leikkikenttää, aletaan käyttää toisin kuin oli alun perin tarkoitettu. Potentiaalisilla kohtauspaiikoilla tarkoitetaan tässä sellaisia ei-suunniteltuja paikkoja, joissa ihmiset tapaavat toisiaan.

Kulttuuri-kategoriassa viheralueita tarkastellaan kulttuurin ja historian näkökulmista, jolloin perspektiivi laajenee ajassa ja paikassa. Viheralueiden sijoittuminen kaupunkirakenteeseen ei ole ollut sattumanvaraista, siihen ovat vaikuttaneet esim. luonnonolot, maanomistusolosuhteet sekä alueen maankäytön muotoutuminen.

Ominaispiirteistä tarkastellaan esim. viheralueen suhdetta muuhun kulttuuriympäristöön sekä viheralueella olevia kulttuurikerrostumia, perinnemaisemia, avointa maisematilaa, näkymiä tai muinaismuistoja. Viheralue voi muodostaa oman kokonaisuutensa, mutta se voi myös liittyä laajempaan luonto- tai rakennettuun kokonaisuuteen. Kulttuurikerrostumilla tarkoitetaan ihmisen elinympäristöönsä jättämiä jälkiä, jotka voivat olla joko fyysisiä rakennelmia tai henkilöihin ja tapahtumiin liittyviä muistoja.

ARVOTAULUKKO			
Kategoria kuvaa, mikä kolmesta puolesta viheralueella korostuu			
KATEGORIA	" LUONTO "	" KÄYTTÖ "	" KULTTUURI "
KATEGORIAN KESKEINEN AJATUS	Maisemarakenne muovautuu geologisten ja ekologisten prosessien tuloksena	Viheralue antaa käyttäjälleen mahdollisuuden virkistäytymiseen sekä sosiaaliseen kanssakäymiseen ja yksityisyyteen	Viheralueiden sijoittumiseen kaupunki- ja maisemarakenteessa vaikuttavat historialliset ja kulttuuriset prosessit
VIHERALUEEN TARKASTELTAVAT OMINAISPIIRTEET	Kallio- ja maaperä Topografia Pienilmasto Vesistöt ja vesitalous Eliölajisto	Viherpalvelut (=alueet,rakenteet,verkot) Sijainti Potentiaaliset kohtauspaikat Väärinkäyttö- ja ilkvaltariskit	Suhde kulttuuriympäristöön Kulttuurikerrokset Perinnemaisemat Avoin maisematila Näkymät Muinaismuistot
Arvottamiskriteerit Mitä kukin kriteeri tarkoittaa kategorioiden kohdalla			
VIRKISTYS			
	Arvo	Yhteys luontoon, maisemaan	Sosiaaliset kontaktit ja toimintamahdollisuudet; yksityisyys
	Uhka	Luonnosta/maisemasta nauttimisen vaikeutuminen häiriötekijöiden vuoksi	Sosiaalisuuden/toiminnallisuuden vaikeutuminen, käyttöpaineet;hoitoon liittyvät epäkohdat
HAHMOTETTAVUUS			
	Arvo	Luonnonalueiden yhtenäisyys, laajuus; luontotyyppin ja maisemarakenteen hahmotettavuus; ekologiset yhteydet	Eri toimintojen tunnistettavuus, niiden sijainnin hahmottaminen; näkymät; alueen saavutettavuus; yhteyksien jatkuvuus; opasteet
	Uhka	Luonnonalueiden pirstaloituminen, sekavuus	Toimintojen/yhteyksien hajanaisuus, heikko saavutettavuus
MONIPUOLISUUS			
	Arvo	Elottoman ja elollisen luonnon monimuotoisuus; maastotyyppien ja kasvillisuuden vaihtelu	Viherpalveluiden monipuolisuus tarjonnan/käyttäjien näkökulmasta, riittävyys
	Uhka	Ihmisen toiminta, lajiston yksipuolistuminen	Käyttäjryhmien/palveluiden yksipuolistuminen, väheneminen
TURVALLISUUS			
	Arvo	Ympäristöhygieeniset tehtävät, mm. puhtaus, ympäristöhaittojen lieventäminen; luonnon prosessien toimivuus	Sekä fyysinen että viherpalveluihin liittyvä turvallisuus ja turvallisuudentunne; viihtyisyys
	Uhka	Luonnon korjautuvuuden ja uudistumisen vaarantuminen	Turvattomuus, ilkvailta, vaara-alueet ja ympäristöhäiriöt
SÄILYVYYS			
	Arvo	Luonnontilaisen kaltaisena säilyminen, alkuperäisen luonnon tila	Totutun käyttötarkoituksen jatkuvuus ja huomioiminen uudistuksissa
	Uhka	Luontopiirteiden muokkautuminen ihmisen vaikutuksesta, paine muuttaa alueen käyttöä	Maankäytön suunnittelu, epäselvä asemakaavatilanne; alueen pieneeminen vaikutuksineen
OSALLISTUMINEN JA TUTKIMUS			
	Arvo	Luonnon kannalta merkitykselliset kohteet, suojele/opetus	Käyttäjien osallistuminen alueen kehittämiseen, yhteistoiminta
	Uhka	Kohteiden vaarantuminen; inventointeja ei tehdä	Käyttäjiä ei kiinnosta; vaikutusmahdollisuuksien vähyyys
HYÖDYNNETTÄVYYS			
	Arvo	Viljely; luonnonvarat: marjat, sienet, kalastus, maa-ainekset	Psyykkinen hyvinvointi, elinpiirin laajentuminen; käyttäjien suosio
	Uhka	Luonnonvarojen liikakäyttö seurauksineen	Vajaakäyttö
			Kielteinen julkisuus huonosti hoidetuista viheralueista

VIHERALUEIDEN ARVOTTAMISKRITEERIT

Arvottamistaulukon loppuosa koostuu seitsemästä arvottamiskriteeristä: virkistyksestä, hahmotettavuudesta, monipuolisuudesta, turvallisuudesta, säilyvyydestä, osallistumisesta ja tutkimuksesta sekä hyödynnettävyydestä. Kutakin kriteeriä tarkastellaan jokaisen kolmen kategorian kohdalla siten, että kriteeristä erotetaan arvo ja uhka. Kyse on kriteerin eli näkökulman kahdesta eri puolesta: Jos arvosta ei pidetä huolta, tulevaisuudessa

uhka voi tulla ajankohtaiseksi. Jos arvo otetaan vakavasti, silloin ennakoidaan, eikä uhka saa jalansijaa.

Viheralueen arvottamiskriteerit liittyvät sekä viheralueen tehtäviin että merkittävien viherverkon osien määrittelyperusteisiin. Mitä paremmin viheralue täyttää sille asetetut tehtävät ja/tai määrittelyperusteet, sitä arvokkaampi viheralue on.

VIRKISTYS

ARVO

Virkistyksellä tarkoitetaan sellaista aktiivista tai passiivista toimintaa, jonka seurauksena ihminen kokee ruumiin tai mielen virkeyttä. Virkistäytyminen on luonnosta ja maisemasta nauttimista, ”akkujen lataamista”, yksinoloa, rentoutumista mieluisassa paikassa, sosiaalista kanssakäymistä, ulkoilua ja harrastamista sekä elämyksiä ja tapahtumia. Virkistys on viheralueiden tärkeimpiä arvoja kaikkien kolmen kategorian osalta, luonto, käyttö ja kulttuuri.

UHKA

Uhkina ovat virkistäytymistä haittaavat häiriötekijät ja epäkohdat esim. viheralueiden roskaisuus, melu, hajuhaivat, käyttöpaineista aiheutuva ruuhkaisuus, hoitovastuiden epäselvyydestä tai rutiinomaisesta/epäasianmukaisesta hoidosta johtuva viheralueiden laadun heikkeneminen, elämyksellisyyden latistuminen tai se, että viheralue ei tue erilaisia kulttuuritapahtumia, jotka vaativat tiettyjä puitteita.

ARVO

Helposti hahmotettavalla viheralueella käyttäjä tunnistaa alueella vallitsevat luontotyypit (lehto, suo, harju jne.), sijainnin maisemarakenteessa (selänne- ja laki-alueet, laaksot ja vesistöt, rinteet), toiminnot ja niiden sijainnin sekä yhteydet muille viheralueille eli viherverkostoon ja kaupunkirakenteeseen. Se, että käyttäjä osaa lukea ympäristön kieltä, lisää viheralueen käytettävyyttä. Viheralue myös muodostaa tilaa ja korostaa sen sisällä tai vieressä olevia kohteita. Näkymälinjat helpottavat havainnointia sekä toiminta- ja kulkureittejä että kaupunkikuvaa jäsenettäessä. Viheralue on maisemiltaan ja luonnonalueiltaan eheä kokonaisuus. Alueella on maisemadominanteja, kuten korkeita mäkiä, kallioita tai näkymien päätteitä.

UHKA

Uhkana on monenlainen haitta tai sekavuus: yhdyskuntarakenne ja sen myötä viheralueet sekä luonnonalueet pirstaloituvat, yhteydet viherverkossa katkeilevat tai ovat yhteensopimattomia (mm. talvella hiihtolatu kävelyreitillä). Alueet viherverkossa ovat hajallaan ja hankalasti saavutettavia. Toiminnot viheralueella ja/tai viherverkossa ovat hajallaan tai väärissä paikoissa. Viheralue sijoittuu maisema- ja kaupunkirakenteeseen sekä viherverkostoon sattumanvaraisesti.

M O N I P U O L I S U U S

ARVO

Elottoman ja elollisen luonnon monimuotoisuus tarkoittaa mm. maastotyyppin, kasvupaikkatyyppin tai eliölaajiston vaihtelua. Monimuotoinen maisema on rikas ja vaihteleva; yleensä se on myös kauniimpi kuin monotoninen maisema. Viheralue sisältää esim. jaloja lehtipuita, iältään monipuolista metsää, erityyppisiä lehtoja, kosteikkoja ja soita. Toisaalta ihminen tuo monimuotoisuutta, mikä voi tarkoittaa luonnolle vieraiden lajien, ns. kulttuuriperäisen lajiston, yleistymistä. Alkuperäisen luonnon lajiston monimuotoisuuden kannalta ihminen on tällöin uhka.

Monipuolisella viheralueella on monipuoliset ja riittävät viherpalvelut eri käyttäjäryhmille. Viheralueella on havaittavissa useita kulttuurikerrostumia eli eri aikakausien merkkejä tai monumentteja (esim. hakamaat, niityt, muinaisjäännökset, patsaat, vanhat peltoaukeat ja tiet, kartanot ja puukujanteet, huvilat, historialliset puistot ja hautausmaat jne.) ja alueeseen on liitettävissä henkilöhistoriaa, tarinoita, merkityksellisiä tapahtumia (esim. kartanoiden omistajavaiheet, Liisankallion Liisan tarina, kansanjuhlien vietto, sota-ajan koitokset).

UHKA

Monipuolisuuden uhkana on esim. tarkasteltavien ominaispiirteiden monotonisuus, yksipuolistuminen, köyhtyminen, pieneneminen. Luonnon suhteen tämä tarkoittaa esim. liiallista siistimistä ja käytön suhteen käyttäjäelitismiä, jossa viheraluetta voi käyttää vain jokin tietty ryhmä ja muilta on evätty pääsy alueelle (esim. golfkentät).

Kestävä kehitys ja monipuolisuus liittyvät toisiinsa; viheralueisiin liittyviä uhkia kestävän kehityksen näkökulmasta tarkastellaan luvussa 6.3.

TURVALLISUUS

ARVO

Turvallisuus luonnossa on puhdasta ja laadukasta ilmaa, pohjavettä, vesistöjä ja maaperää. Hyväkuntoinen viheralue pystyy toteuttamaan ympäristöhygieenisiä tehtäviään esim. suojaviheralueena ja suojaamaan saasteilta, tuulelta, melulta, pölyltä, häikäisyltä ja heijastuksilta sekä parantamaan ilmasto- ja vesistöoloja. Luonnon prosessit toimivat, eivätkä luonnon korjautumismekanismit kuormitu liikaa. Elinympäristön laatu pysyy hyvänä.

Käyttäjän näkökulmasta turvallisuus tarkoittaa fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta: kuntoilu/leikkivälineissä ei voi satuttaa itseään, alueella ei voi pudota kuoppaan, istutettu kasvilajisto ei ole myrkyllistä eikä viheralueella tarvitse pelätä joutuvansa kokemaan fyysistä väkivaltaa. Väkivallan esiintymistä ei voi täysin estää suunnittelun keinoin, mutta siihen on mahdollista vaikuttaa erilaisilla suunnitteluratkaisuilla. Käyttäjä viihtyy turvallisessa ympäristössä.

Kulttuurihistoria laajentaa turvallisuuden mittakaavaa. Kyse on jatkuvuudesta: tämän alueen virkistyskäytöllä on pitkät perinteet, se on viheralueena nyt ja tulee tulevaisuudessakin

olemaan. Turvallinen viheralue myös välittää kulttuurin ja historian arvoja aikakaudesta toiseen esim. puutarhataiteen keinoin. Kyse ei niinkään ole konkreettisesta toiminnasta, vaan arvoista, perinteistä, asenneilmapiiristä ja kulttuurihistoriallisesta tahdosta. Kun yksilö ymmärtää kulttuurihistoriallisten prosessien olemassaolon ja toimivuuden, hänen on helpompi löytää oma paikkansa kokonaisuuden osana. Viheralueella on selkeä, tunnistettavissa oleva identiteetti, ts. sisin olemus tai luonne. Kantakaupungin pienet peltoalat sisältyvät turvallisuus-ryhmään: kulttuurihistoriallisten prosessien jatkuvuus ilmenee siinä että alueet ovat säilyneet avoimina maisematiloina viljelyn ansiosta.

UHKA

Uhkana on luonnon korjautuvuuden ja uudistumisen vaarantuminen, joka aiheutuu mm. vesitalouden muutoksista, käyttöpaineista johtuvasta kulumisesta, tallauksesta ja eroosiosta tai jätevesistä, hajakuormituksesta ja hakkuista. Kun kulutus loppuu, hyvän kulumiskestävyyden omaava viheralue palautuu suhteellisen hyvin entiselleen. Käyttäjän turvallisuuteen vaikuttavat turvattomuuden tunne, onnettomuudet, ilkivalta, epäviihtyisyys ja rakenteiden tai välineiden heikko kunto (esim. tukimuurit ja leikkivälineet). Ympäristöhäiriöillä ja vaara-alueilla viitataan mm. louhinta-, maankaato- ja maanottoaikkoihin, metsänhoidosta ja rakentamisesta aiheutuviin turvallisuusriskeihin ja häiriöihin sekä maisemoimattomaan ja hoitamattomaan ympäristöön. Esim. saastunut maa-alue voi nostaa käyttäjien sairastumisriskiä. Kulttuurin kannalta uhkana on historian ja perinteiden ylenkatsominen, joka voi konkretisoitua mm. siten, että jäljellä olevat avoimet alueet pirstaloituvat yhä pienemmiksi alueiksi.

ARVO

Säilyvyydellä viitataan viheralueiden ominaispiirteiden turvattuun olemassaoloon nyt ja tulevaisuudessa.

Luonnon suhteen tämä tarkoittaa sitä, että luonnontilaiset, luonnontilaisen kaltaiset alueet tai suojelualueet säilyvät eli ihmisen toiminta ei muuta olosuhteita liian kulttuuriseksi. Käyttäjän näkökulmasta viheralueen käyttötarkoitus säilyy. Kulttuuripiirteet pysyvät vallitsevina suunnitelmallisen ja aktiivisen toiminnan johdosta. Perinnebiotoopit vaativat säilyäkseen ihmisen toimintaa, kuten esim. laiduntamista tai niittämistä. Viheralueen käyttötarkoituksen säilyvyyteen vaikuttavat useat tekijät, mm. alueen yleinen suosio, suojelutilanne, suhdanteet, yksityiset intressit sekä kaavoittajan suhtautumistapa.

UHKA

Suurimpana uhkana viheralueiden säilyvyydelle ovat kaavoituspaineeet ja rakentaminen vaikutuksineen. Kun viheralueen pinta-ala pienenee, se yleensä tarkoittaa myös luonnontilaisen tai luonnontilaisen kaltaisen alueen pinta-alan vähenemistä. Ihmisen aikaansaamalla muutoksella tarkoitetaan esim. ravinnetasapainon nousua (joka voi johtua mm. lannoitteista tai koirien jätöksistä), rehevöitymistä tai umpeenkasvua. Kun kokonaisuuden jotain osaa muutetaan tai se poistetaan, vaikuttaa tämä kokonaisuuden muihin osiin.

Keskeneräinen kaavaprosessi voi aiheuttaa epävarmuutta, joka voi ilmetä esim. "postimerkkikunnostuksena". Postimerkkikunnostuksella tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka toteutetaan alueen sisällä vain pienellä osa-alueella. Postimerkkikunnostuksella on useita syitä, mm. taloudellisten resurssien vähäisyys, alueellisten suunnitelmien puuttuminen, kunnostuksen priorisointipäätökset tai periaate, jonka mukaan tehdään vain välttämättömät toimenpiteet.

Kulttuurin suhteen on kyse siitä, että kulttuurin/historian piirteet joko vähenevät tai muuttuvat epätoivottuun suuntaan. Ihmisen toiminnan lisäksi myös luonnon oma sukkessio on uhka kulttuurihistoriallisille piirteille. Luontopiirteet voivat tulla vallitseviksi, eikä kulttuurin jälkiä enää tunnista: Vanhat polut ja rakenteiden jäännökset maastoutuvat ajan kuluessa (esim. Epilän kylpylä), avoimet alueet pensoittuvat ja maisema kasvaa umpeen. Sukkessio on osa luonnon normaalia kiertokulkua, mutta uhka silloin, jos jokin kulttuuripiirre halutaan säilyttää.

ARVO

Tutkimuksessa ja osallistumisessa viitataan ihmisen aktiiviseen tiedolliseen rooliin viheralueilla. Luontokategoriassa tarkastellaan löytyykö alueelta esim. geologisia kohteita, arvokkaita kasvi-, hyönteis- tai lintualueita, lepakoita, liito-oravia ja luontopolku. Ympäristökasvatuksen edistämisen ohessa tarkoitus on kohentaa tietoisuutta ihmistoiminnan historiasta opetus- että suojelukohteiden avulla, joita ovat esim. muinaismuistokohteet tai kulttuurihistoriallisesti arvokkaat miljööt. Käyttäjän kannalta kyse on yhteistoiminnasta ja osallistumisesta alueen kehittämiseen.

UHKA

Uhkina ovat merkityksellisten luonto- ja kulttuurikohteiden vaarantuminen tai vähentyminen sekä hallinnon ja käyttäjien puutteellinen tieto / vähäinen kiinnostus viheralueita kohtaan. Toisaalta yleisön liiallinen kiinnostus voi olla pahasta, esim. silloin, kun muinaismuistokohteita on suojeltava yleisöltä, jotta kohteet eivät vaarantuisi. Uhkana on myös se, ettei inventointeja tehdä, sillä silloin tietojen ajantasaisuus kärsii.

6

HYÖDYNNETTÄVYYS

ARVO

Hyödynnettävyydellä tarkoitetaan viheralueista saatavia, pääasiassa aineellisia tai henkisiä hyötyjä. Taloudellista hyötyäkin saadaan epäsuorasti sosiaali- ja terveyspalveluiden käytön alenemisen myötä, sillä tutkimusten mukaan viheralueiden on todettu vaikuttavan positiivisesti ihmisen terveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Luonnosta saatavat aineelliset hyödyt tarkoittavat kallio- ja maa-aineksia, puutavaraa sekä marjoja, sieniä, kaloja. Tähän lukeutuu myös viheralueen käyttäminen palstaviljelyyn. Viheralueet ovat osa Tampereen matkailutarjontaa ja siten niillä on myös laajempaa imagollista merkitystä paikallisen merkittävyyden lisäksi. Muutamat viheralueet sisältyvät valtakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin tai kansallismaisemiimme ollen näin osa Suomen henkistä kulttuuripääomaa.

UHKA

Viheralueiden laiminlyöminen saattaa aiheuttaa erilaisia kerrannaisvaikutuksia esim. matkailussa. Muita uhkia ovat luonnonvarojen liiakäyttö tai viheralueen vajaakäyttö.

MERKITTÄVIEN VIHERVERKON KOHTEIDEN TAULUKOINTI

Jokaisesta merkittävästä viherverkon kohteesta täytetään arvotaulukko. Arvottamisessa arvottamistaulukon ruudukko täytetään harmailla rastereilla ja/tai viivoituksella. Ruudukon täyttämiseksi edetään vaiheittain: ensin ruudukkoon merkitään harmaalla kaikki ne arvot, jotka viheralueelta eritellään keskustelujen ja maastokäyntien pohjalta. Tärkeimmät arvot korostetaan tummemmalla harmaalla. Uhka(t) tuodaan esille vaaka- tai vinoviivoituksella, jotta ne erottuvat visuaalisesti arvoista.

Vaihe 0: Tyhjä ruudukko

34 Peltolammin ja Pärrinkosken ympäristö

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Vaihe 1: kaikki arvot ja uhat merkitään näkyviin

34 Peltolammin ja Pärrinkosken ympäristö

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Vaihe 2: Merkittävimmät arvot tummennetaan

34 Peltolammin ja Pärrinkosken ympäristö

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Täytetystä arvotaulukosta saa nopeasti kuvan siitä, korostuvatko kyseisellä viheralueella luonto-, käyttö- vai kulttuuriarvot. Joissakin merkittävässä viherverkon osissa on niin paljon arvokasumia, että taulukko täyttyy melkein kokonaan; kts. esim. Pyynikki. Kun halutaan tarkemmin tarkastella kohdekortissa olevan arvotaulukon sisältöä, sitä luetaan rinnan ”auki kirjoitetun” arvottamistaulukon avulla. (Kts. sivu 103)

Arvottaminen on sidoksissa vallitsevaan ajankohtaan, yhteiskunnan yleisiin arvostuksiin sekä arvottamisessa mukana olevien henkilöiden käsityksiin siitä, mikä on tavoittelemisen arvoista. Arvottaminen tulee tehdä uudelleen aina tarvittaessa, sillä arvotaulukon antama kuva viherarvoista ei välttämättä päde enää 5-10 vuoden kuluttua.

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksessä merkittävien viherverkon osien arvottamiseen ovat osallistuneet yleis- ja asemakaavan, vihertuotannon ja -suunnittelun, kiinteistötoimen metsäpuolen sekä selvitys- ja arviointiryhmän edustajat. Keskusteluissa arvoista on pyritty löytämään yhteisymmärrys.

Arvotaulukolla on monia funktioita:

- toimia sellaisena työkaluna, jonka avulla viheralueisiin liittyviä arvoja tehdään tietoisiksi
- avata sitä, millä eri tavoin juuri kyseinen viheralue on merkittävä
- toimia muistilistana viheralueiden suunnittelussa huomioitavista seikoista
- toimia ponnahduslautana tai alustuksena viheralueista käytävällä (laajemmallekin) arvokeskustelulle
- viheralueiden arvostus lisääntyy, kun ymmärretään mitä eri arvoja ne sisältävät
- parhaimmillaan viheralueiden arvot on otettu huomioon myös kaavamerkinnoissa ja -määräyksissä

VIHERALUEIDEN KOKEMINEN

Aivan kuten toimintamme on arvosidonnaista, leimaa jokapäiväistä elämäämme kokemuksellisuus. Sen kautta olemme yhteydessä fyysiseen todellisuuteen sekä tiedostavalla että tiedostamattomalla tasolla. Todellisuuden luonteesta saamme tietoa myös rationaalisen, käsitteisiin perustuvan päättelyn avulla. Länsimainen tiede ja ajattelu ovat korostaneet rationaalisuutta sen selkeyden ja täsmällisyyden vuoksi; kokemusta on pidetty alempiarvoisena tiedonhankintamuotona, koska sen on aistillisuuteen ja mielikuvitukseen liittyvänä katsottu olevan harhaanjohtavaa.

Kokiessamme saamme tietoa asioista ja ilmiöistä aistien välityksellä. Keskushermosto johtaa aistiärsykkeet aivoihin, missä havaintojen tulkitseminen tapahtuu. Havaintojen tulkinta nostaa esiin kiistellyn kysymyksen siitä, kuinka ”puhdasta” kokemus on suhteessa käsitteisiin. Käsitteistä vapaa kokemus voi olla kyseessä silloin, kun reagoimme väreihin refleksinomaisesti, esim. kun koemme metsän vihreää väriä tai auringonlaskun.

Kokemukseen perustuen voidaan joko kuvailua vallitsevia asiointiloja tai määrittellä miten asiointilojen tulisi olla. Kuvailua ja arvottamista on hankala erottaa toisistaan ja käytännössä ne kietoutuvatkin toisiinsa. Martti Linkolaa mukailen ”maiseman kokeminen on aina subjektiivinen tapahtuma, mutta maiseman arvoille voi löytää objektiivisia kriteereitä, joskin nämä kriteerit ovat voimakkaasti sidoksissa kulloiseenkin kulttuuriin ja kulttuuripiiriin.”

Ympäristöestetiikka tutkii nimenomaan ympäristön kokemiseen liittyviä aspekteja. Luonnon kokemista on pohdittu jo 1600- ja 1700-luvuilta lähtien, mutta ympäristöestetiikka em. nimisenä alkoi muotoutua 1960- ja 70-lukujen yleisen ympäristötietoisuuden heräämisen seurauksena. Tuolloin estetiikassa painotettiin taidefilosofiaa, jossa ympäristön ja taideteoksen kokeminen samastettiin. Kokija ja kohde nähtiin toisistaan erillisinä. Kokijan tuli tarkastella kohdetta pyyteettömästi. Kohteen oli tarkoitus herättää kokijassa sisäistä liikettä. Kokijan ja kohteen väliin ajateltiin jäävän aina tietty etäisyys. Esimerkkinä tästä on sellainen maiseman tarkastelu, jossa maisema nähdään jonakin taulunkaltaisena, välimatkan päässä olevana.

Viheralueet mielletään usein ”luonnoksi kaupungissa”. Tämä nykynäkemys eroaa aikaisemmista luonnon merkityksistä ja kokemisesta. Sen sijaan, että luonnosta pitäisi selviytyä, siitä haetaan nyt apua selviytymiseen. Luonnon kokeminen tarkoitti ennen vanhaan luonnon merkkien tuntemista, sillä sääoloilla oli keskeinen merkitys maatalousyhteiskunnassa. Vähitellen luonnon hallinta ja muokkaaminen voimistui ja myös muuttui hienovaraisemmaksi. Luonnon virkistyskäytön merkitys korostui vapaa-ajan lisääntyessä ja kaupunkirakenteen laajetessa. Kaupunkimaisemalle leimallisia piirteitä ovat rakenne, järjestys ja kontrolli. Informaatiotulvassa ihminen joutuu seulomaan itselleen tarpeellisen tiedon turhan joukosta suodattamalla epäolennaiset seikat pois. Jatkuva keskittyminen väsyttää ja ihminen uupuu ilman riittävää lepoa. Tutkimustuloksien mukaan ihminen toipuu stressin aiheuttamista fysiologisista ja psyykkisistä muutoksista nopeammin kasvillisuusympäristössä kuin rakennetussa ympäristössä. Myös ikkunanäkymän tai luontokuvan katselu voidaan kokea elvyttävänä. Luonto elvyttää, koska se vähentää koettua stressiä ja edistää tarkkaavaisuuden palautumista.

IHMINEN KOKEE VIHERALUEITA MONILLA ERI TASOILLA

moniaistisesti eli synesteettisesti

kodin ikkunasta avautuva tuttu maisemana

auton ikkunasta näkyvänä, ohikittävänä vihreänä massana

viheralueen ’sisällä’ eri toimintamuotojen kautta

kokemiseen vaikuttavat sisäiset seikat, kuten muistot, ”mielen maisema”, vireytila, tunnelma

viheralueeseen voi syntyä henkilökohtainen suhde, jota vaalitaan silloinkin, kun alueella ei olla fyysisesti. Viheralue saatetaan sisällyttää päivittäisten rutiinien piiriin, jolloin se rinnastuu ihmiskontaktiin mm. siinä mielessä, että aluetta käydään ”tervehtimässä”.

viheralueella voi olla olemassaoloarvoa, vaikka yksilö ei sitä käytäisikään. Esim. ympäristötaloustieteessä on tutkittu, kuinka paljon ihmiset olisivat valmiita maksamaan (€/vuosi) jonkin viheralueen säilymisestä, riippumatta siitä käyttäkö sitä itse vai ei.

kokemiseen vaikuttavat ulkoiset seikat, kuten vuoden- ja vuorokaudenajat, sekä niistä johtuva valon määrän ja ilman kosteuden vaihtelu sekä värimaailman muutokset

6.3 VIHERALUEIDEN UHAT KESTÄVÄN KEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA TARKASTELTUNA

Kestävä kehitys on 1980-luvulta lähtien käytetty termi, jolla on monia määritelmiä; tässä selvityksessä painotetaan kestävyuden käytännöllistä lähtökohtaa. Kestävyys ymmärretään jatkuvana prosessina ja luonnonvarojen käyttöön liittyvänä asenteena. Kestävyys

jaetaan yleensä ekologiseen, sosio-kulttuuriseen ja taloudelliseen osa-alueeseen. Tässä osiossa edellistä jakoa käytetään vapaamuotoisesti yhdistämällä siihen viheralueiden arvottamisessa (6.2) esille tulleita painotuksia.

KESTÄVÄ KEHITYS JA VIHERALUEET

Kestävään kehitykseen pyrkivää viheralueiden käyttöä kutsutaan usein ”viheralueiden kestäväksi käytöksi”. Termiä on vaikea määritellä yleispätevästi. Viheralueiden kestävällä käytöllä on omat paikalliset ominaispiirteensä, joihin vaikuttavat paikan ekologia, kulttuuriset tekijät, taloudelliset voimavarat ja asukkaiden näkemykset.

Tampereen väkiluvun kasvaessa paineet kaupunkirakenteen tiivistämiselle ovat tulleet ajankohtaisiksi. Jotta viheralueet eivät tiivistämisen myötä liikaa vähentyisi, tarvitaan kaupungissa aktiivista viheraluepolitiikkaa sekä kasvun määrätietoista ohjaamista. Tiivistyvässä kaupunkirakenteessa viheralueiden merkitys kaupunkikuvan, toiminnallisuuden ja kaupunkirakenteen jäsen-

tymisen näkökulmasta korostuu. Kaupunkirakenteen tiivistämiselle on vaikea määrittää täsmällistä rajaa, jonka ylittäminen aiheuttaisi viheralueiden nykytilan säilymiselle uhkia. Viheralueiden kestävä käytön rajan määrittämisessä tarvitaan arvokeskustelua ja paikallisten tavoitteiden asettamista. Erityisesti tulee pohtia min-kä laajuisina ja millaisena luonnontilaltaan viheralueet halutaan säilyttää. Tämän jälkeen voidaan määritellä mitä viheralueen säilyminen halutunlaisena edellyttää suunnittelulta, rakentamiselta ja ylläpidolta. Pyrittäessä määrittämään viheralueiden kestävä käytön rajoja tulee viheralueiden nykytilasta ja viheralueisiin kohdistuvista uhkista olla riittävästi tietoa.

Kaukajärven Haiharankankaan puisto.

VIHERALUEIDEN LUONTOARVOIHIN LIITTYVÄT UHAT

Kaupunkien viheralueet altistuvat monenlaiselle häirinnälle, joka on paljon voimakkaampaa kuin luonnon omissa olosuhteissa. Tällaista häirintää ovat mm. viheralueiden kuluminen, tallaaminen, meluhaitat, ilman ja veden epäpuhtaudet, maaperän pilaantuminen sekä viheralueiden liiallinen hoito. Häirinnä voidaan pitää myös viheralueiden pirstoutumista. Viheralueiden jakaantuminen pieniin, erillisiin laikkuihin on ongelmallista mm. eläinten liikkumisen sekä kasvillisuuden säilymisen ja uudistumisen kannalta. Riittävät viherkäytävät mahdollistavat eläinten liikkumisen viheralueiden välillä, laajemman elinpiirin sekä siirtymisen viheralueelta toiselle, jos jonkin viheralueen elinolosuhteet merkittävästi heikkenevät.

Maastossa liikkuminen jalan, polkupyörällä tai moottoriajoneuvolla aiheuttaa maaperän kulumista. Voimakkaan kulumisen seurauksena alueen kasvusto kärsii. Aluskasvillisuus saattaa kulu pois, jolloin puiden juuret tulevat näkyviin ja altistuvat sienitaudeille ja mekaaniselle kulumiselle. Tallaaminen tiivistää lisäksi maata, jolloin kasvien veden-, hapen- ja ravinteidenotto kyky heikkenee. Nämä seikat aiheuttavat kasvuston uusiutumiskyvyn heikkenemistä ja alueen virkistyskäytöllisen merkityksen vähenemistä. Haittoja voidaan ehkäistä esim. ohjaamalla liikkumista poluille tai muille reiteille.

Liikenne ja sen aiheuttamat vaikutukset ovat uhka kaupungin luonnonympäristölle. Liikenne vaikuttaa ilmaan saasteiden pitoisuuksiin ja aiheuttaa melua. Teiden suolaus vaikuttaa pohjavesiin ja teitä reunustavaan kasvillisuuteen. Eläinten liikennekuolemat ovat seurausta liikenteen lisääntymisestä sekä viheralueiden pirstoutumisesta.

6

Viheralueiden sijoittaminen maisemarakenteeseen vaatii johdonmukaista selvitys- ja suunnittelutyötä. Vaikka lähiympäristön suunnittelu olisi laadukasta, ei sillä saada korjatuksi virheitä, jotka aiheutuvat siitä, että viheralueet on sijoitettu alueille, joiden pienilmasto tai kasvupaikkaedellytykset eivät ole sijoittamiseen sopivat. Sijoittamalla viheralueet maisemarakenteellisesti tähän tarkoitukseen soveltuville alueille autetaan luontoa selviytymään kaupungistumisen aiheuttamista haitoista.

Tietty häirintä kuuluu kaupunkiluonnon ominaispiirteisiin. Eläimet ja kasvit eivät kuitenkaan kestä voimakasta ja äkillistä haittaa, ilman että kärsivät ja/tai harvinaistuvat. Viheralueilla on tärkeä merkitys maiseman tuotto- ja korjautumiskyvyn turvaajana sekä ympäristöhygienian ja luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä. Tämän vuoksi viheralueille kohdistuvia häiriötekijöitä tulisi pyrkiä vähentämään.

LUONNONYMPÄRISTÖ - UHAT
TALLAUS
KULUMINEN
ILKIVALTA
MELUHAITAT
MAAPERÄN JA POHJAVEDEN PILAANTUMINEN
ILMAN EPÄPUHTAUDET
LIALLINEN HOITO TAI SIISTIMINEN
PINTAVEDEN EPÄPUHTAUDET (ESIM. HULEVEDET)
ELINYMPÄRISTÖJEN PIRSTOUTUMINEN → YHTEYKSIEN KATKEAMINEN →
EKOLOGISEN MONIMUOTOISUUDEN VAARANTUMINEN
IRRALLISUUS MAISEMARAKENTEESTA → MAISEMAN TUOTTOKYKY HEIKKENEE
RANTA-ALUEIDEN VIRKISTYSKÄYTTÖÖN KUNNOSTAMISEN VIIVÄSTYMINEN JA NÄIDEN ALUEIDEN KULUMINEN

VIHERALUEIDEN SOSIAALISIIN JA TOIMINNALLISIIN ARVOIHIN KOHDISTUVAT UHAT

Viheralueet palvelevat eri väestö- ja ikäryhmiä ja tarjoavat mahdollisuuksia sosiaalisiin kontakteihin. Ne myös auttavat asukkaita sitoutumaan elinympäristöönsä. Viheralueisiin kohdistuvia, sosiaalisuuteen ja toimintaan vaikuttavia uhkia on luontevinta tarkastella viheralueille asetettujen virkistyskäyttöisten tavoitteiden kautta. Lähtökohtana tarkastelussa voidaan pitää viheralueiden tavoitteellista laatua, käyttötarkoitusta, määrää, mitoitus- ja sijaintia. Käyttäjän näkökulmasta on oleellista, että viheralueita on riittävästi, ne ovat laadukkaita ja sijaitsevat oikeassa paikassa. Hoitamattomuus, alueiden pieneneminen ja toiminnalliset puutteet vähentävät alueiden käyttöä sekä laskevat koko asuin ympäristön arvostusta.

Viheralueilla on tärkeä merkitys ihmisten päivittäisen stressin lieventäjänä, sillä vehreys vaikuttaa ihmisen fysiologiaan ja mieleen positiivisesti. Siksi viheralueita tulisi olla riittävästi jokaisella asuntoalueella. Viheralu-

eiden määrän aleneminen vähentää myös asukkaiden mahdollisuuksia luontokokemuksiin. Tällä taas on vaikutuksia ihmisten terveyteen ja tätä kautta terveyspalvelujen käyttöön.

SOSIAALISUUS JA TOIMINTA - UHAT
VIHERALUEIDEN MÄÄRÄN VÄHENEMINEN JA LAADUN HUONONEMINEN →
SOSIAALISTEN KONTAKTIEN VÄHENTYMINEN
LUONTOKOKEMUSTEN VÄHENEMINEN
TURVATTOMUUS
VIHERPALVELUJEN SAATAVUUDEN HEIKKENEMINEN
KÄYTTÄJIEN VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIEN VÄHENEMINEN
VIHERALUEIDEN SUUNNITTELU KOKONAISUUDEN SIJASTA LAIKKUINA

VIHERALUEIDEN KULTTUURISIIN JA HISTORIALLISTIIN ARVOIHIN KOHDISTUVAT UHAT

Kaupunkilaisille tulee tarjota mahdollisuus ymmärtää seudun kulttuurihistoriaa ylläpitämällä kulttuurihistoriallisesti merkittäviä viheraluekokonaisuuksia. Näitä alueita säilyttämällä vahvistetaan jatkuvuuden tunnetta (viheralueena ennen, nyt ja tulevaisuudessa) sekä mahdollistetaan kulttuurien moninaisuuden säilyminen ja kehittyminen sukupolvesta toiseen.

Merkittävimpiä viheralueiden kulttuuri- ja historia-arvoihin vaikuttavia uhkia ovat kulttuurikerrosten katoaminen, historian ja perinteiden hylkääminen sekä kulttuurikohteiden vaarantuminen. Tampereen viheralueohjelmassa maiseman vaalimiseen on kiinnitetty erityishuomiota. Kulttuurimaisemien säilyttäminen ja ylläpito on nostettu yhdeksi tärkeimmistä kaikkia viheralueita koskevista yleisistä tavoitteista.

KULTTUURI JA HISTORIA - UHAT

KULTTUURIKERROSTUMIEN KATOAMINEN

HISTORIAN JA PERINTEIDEN HYLKÄÄMINEN

KULTTUURIKOYTEIDEN VAARANTUMINEN

VIHERALUEIDEN TALOUTEEN KOHDISTUVAT UHAT

Tarkasteltaessa viheralueiden taloudellisia uhkia on kysymys jälleen arvoista ja asetetuista tavoitteista. Viheralueille asetettujen tavoitteiden tulisi olla oikeassa suhteessa käytössä oleviin taloudellisiin voimavaroihin.

Maankäytön suunnittelussa viheralueet nähdään ongelmallisina, koska niiden välitöntä rahallista arvoa on vaikea mitata. Viheralueisiin liittyy myös paljon aineettomia arvoja, joiden mittaaminen on mahdotonta tai epätarkoituksenmukaista. Viheralueiden imagollisia, asuntojen myyntiarvoon tai kunnalliseen matkailuveto-voimaan liittyviä taloudellisia hyötyjä osataan arvostaa, mutta vaikeammin nähtävissä ovat esim. viheralueista koituvat taloudelliset hyödyt, joita ihmisten henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lisääntymisestä seuraa.

Viheralueisiin kohdistuvia taloudellisia uhkia ovat mm. viheralueiden riittämätön hoito ja kunnostus sekä viheralueiden käyttöpaineiden kasvaminen. Viheralueiden hoidon ja kunnostuksen näkökulmasta uhkana on erityisesti viheralueen kuluminen ja virkistysarvon heikkeneminen riittämättömän hoidon ja kunnostuksen seurauksena.

Jo maankäyttöä suunniteltaessa tulisi olla tieto siitä, millaisia kustannuksia osoitettu kaavamerkintä aiheuttaa viheralueiden rakentamisen ja hoidon kannalta. Näin viheralueiden ylläpidon kustannuksia olisi helpompi ennustaa ja budjetoida. Viheralueiden käyttöpaineiden kasvaminen lisää hoitokustannuksia. Kaupunkirakenteen tiivistyminen voi johtaa viheralueiden pirstaloitumiseen, joka nostaa investointi- ja ylläpitokuluja. Yhdenäisiä ja laajoja viheralueita on edullisempi hoitaa. Viheralueiden rakentamis- ja ylläpitorahoitusta tulisivin lisätä kaupunkirakenteen tiivistyessä.

Viheralueiden taloudellisesti kestävä käytön näkökulmasta keskeistä olisi löytää oikea suhde viheralueiden tavoitteellisen laatutason ja viheralueiden määrän sekä käytettävissä olevien taloudellisten resurssien välillä.

TALOUS - UHAT

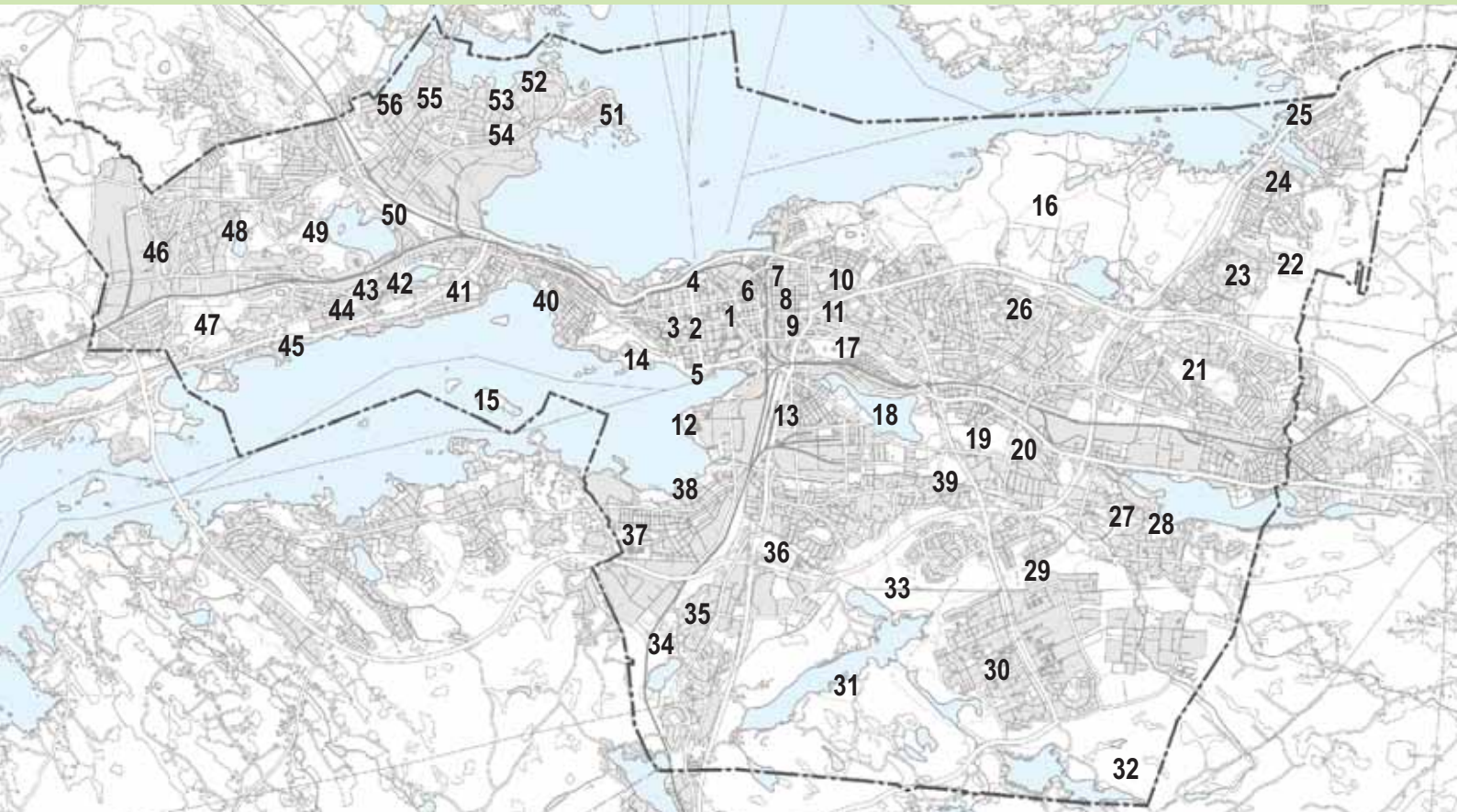
KÄYTTÖPAINEIDEN KASVAMINEN → HOITOKUSTANNUKSIEN KASVAMINEN

VIHERALUEIDEN RIITTÄMÄTÖN HOITO JA KUNNOSTUS → VIHERALUEIDEN KULUMINEN

IRRALLISUUS MAISEMARAKENTEESTA → KEINOTEKOISTEN RAKENTEIDEN KALLEUS OLEMASSA OLEVAN LUONNON HYÖDYNTÄMISEEN VERRATTUNA → HOITOKUSTANNUKSIEN KASVAMINEN

KOHDEKORTIT

Merkittävät viherverkon osat

Indeksikartta

1 Tammerkosken rannat	29 Hervannan kanjoni, Selkämäki ja Solkimäki
2 Hämeenpuisto	30 Ahvenispuisto
3 Pyyntien kirkkokuisto	31 Särkijärven ja Suolijärven alue
4 Näsinpuisto ympäristöineen	32 Hervantajärven ympäristö
5 Eteläpuisto	33 Lahdesjärven ja Karkunvuoren alue
6 Tuomiokirkonpuisto	34 Peltolammin ja Pärrinkosken ympäristö
7 Osmonpuisto	35 Tiikonmäenpuisto ja Metsäpuisto
8 Emil Aaltosen puisto	36 Sulkavuori ja Nirvanmäki
9 Sorsapuisto	37 Härmälän ja Rantaperkiön kaupunginosapuistot
10 Saukonpuisto ja Litukanpuisto	38 Härmälän rantapuisto ja Lepolanpuisto
11 Liisanpuisto, Kiovanpuisto ja Kalevan
keskusuisto	39 Vihioja-Houkanoja
12 Hatanpäänpuisto, arboretum ja Vihilahdenpuisto	40 Hyhkyn ja Tahmelan rannat
13 Pahalammenpuisto, Viinikanpuisto ja Lampipuisto	41 Hyhkyn ja Kaarilan peltoalue
14 Pyyntien	42 Vaakkolammin ympäristö
15 Viikinsaari ja Lehtisaari	43 Risuharjunpuisto (itä)
16 Kauppi-Niihaman alue	44 Piikahaka
17 Kalevankangas	45 Villilänsaari ja Villilänniemen rannat
18 Iidesjärvi	46 Myllypuron ympäristö
19 Kirkkosuonnotko	47 Mustavuoren alue
20 Aakkulanharju ja Vilusenharju	48 Tesoman ja Haukiluoman viheryhteys
21 Linnainmaan ja Leinolan virkistysalue	49 Tohloppi-järven ympäristö
22 Halimasjärven alue	50 Epilänharju
23 Atalanpuisto ja Atalanvuori	51 Reuharinniemen rannat
24 Tasanteenpuisto, Purovainionpuisto ja
Kolmelankallio	52 Pyhällönpuisto ja Suomensaari
25 Vastarannanpuisto ja Pitkäniitynpuisto	53 Niemen rantapuisto
26 Takahuhdin peltoalue ja Sikosuo	54 Lintulamminpuisto, Lehtikuusenpuisto ja
Niemenpuisto sekä Niemenranta
27 Isolammenpuisto	55 Pohtolanpuisto
28 Kaukajärven rannat ja Hikivuori	56 Ryydynpuisto

MERKITTÄVÄ VIHERVERKON OSA

Luonnontalouden, maiseman, historian, kaupunkikuvan sekä virkistystoimintojen kannalta merkittävimmät viherverkoston osat. Kohteet ovat erityisen tärkeitä elinvoimaisen viherverkoston ylläpitämisessä.

Suositus: Voidaan muuttaa vain erityisestä syystä. Alueita kehitetään selvityksessä esitettyjen kehittämissuosistusten pohjalta. Erityisiä syitä voivat olla esim. luonnonoloja koskeva yksityiskohtainen tutkimustulos, viereisen alueen kaavan tarkentava vaikutus esim. alueen rajoihin tai olosuhteet, joissa alueen pitäminen muuttumattomana edellyttäisi kohtuuttomia kustannuksia.

TOIMINNALLISESTI MERKITTÄVÄ VIHERVERKON OSA

Merkittäviin viherverkon osiin liittyviä yleisiä virkistys- ja urheilualueita, joilla toiminta tapahtuu pääasiassa ulkona.

Suositus: Alueen käyttöä kehitetään ottaen huomioon alueen luonne ja sen sijainti suhteessa viherverkkoon.

KEHITETTÄVÄ VIHERVERKON OSA

Viherverkkoon liittyviä, kehittämisen tarpeessa olevia viheralueita.

Suositus: Kehitetään aluetta toiminnallisena viheralueena huomioiden alueen luonne ja sen liittyminen viherverkkoon.

VIHERVERKKOON LIITTYVÄT MERKITTÄVÄT TOIMINNALLISET YHTEYDET

Yhteydet, jotka liittävät sekä rakenteellisesti että visuaalisesti merkittävät viherverkon osat toisiinsa tai seudulliseen virkistysverkostoon.

----- Toiminnallinen yhteys

Oleva viheryhteys, joka toimii virkistyskäytössä.

Suositus: Säilytetään jatkuvana ja virkistyskäytössä.

- - - - - Kehitettävä yhteys

Yhteys, jonka toimivuudessa tai luonteessa viheryhteytenä on puutteita

Suositus: Kehitetään yhteyden toiminnallista ja visuaalista jatkuvuutta ja/tai virkistyskäyttöä.

----- Toiminnallinen yhteystarve

Todettu viheryhteystarve, jonka linjaus ja luonne määritellään tarkemman suunnittelun yhteydessä.

Suositus: Viheryhteys luodaan jatkuvaksi virkistyskäyttöä varten

▲ MERKITTÄVÄN VIHERVERKON OSASSA OLEVA ASUIN-, LOMA- TAI VIRKISTYSKÄYTÖSSÄ OLEVA RAKENNUS

Kohdetta ja sen välitöntä lähiympäristöä eivät koske merkittävän viherverkon ja/tai sen osien määräykset.

● MERKITTÄVÄÄN VIHERVERKON OSAAN LIITTYVÄ MERKITTÄVÄ RAKENNUS

● MERKITTÄVÄÄN VIHERVERKON OSAAN LIITTYVÄ MERKITTÄVÄ RAKENNUSRYHMÄ / PIHAPIIRI

★ PERUSKOULUJEN SIJAINTI SUHTEESSA VIHERVERKKOON

1. TAMMERKOSKEN RANNAT

KYMS merkittävät viherverkon osat

Tilastoalue: Jussinkylä, Kyttälä A, Kyttälä B, Nalkala, Tammerkoski
Pinta-ala: 5,48 ha
Yleiskaava: VL, VL-1
Asemakaava: VP

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: kaupunkikuva, historia, maisema, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: tasanne, rinne

HISTORIA

Jo keskiajalta lähtien Tammerkoski tunnettiin myllyistään ja markkinoistaan. 1700-luvulla tuolloin kosken molemmin puolin olevat niityt ja pellot ulottuivat vesirajaan vain paikoin. Länsipuolen puiston ensimmäiset osat istutti apteekkari Tennberg 1835. Länsiranta muutui moneen otteeseen rakennuskannan uudistuessa. Nykyisen muotonsa Kirjastonpuisto sai Kirjastotalon valmistuessa 1926.

Konsuli Wahlgren kunnosti Koivusaaren (Koskensaa-aren) puistiksi 1860-luvulla ja rakennutti ns. pikkusillalta saareen kävelysillan. Saarta kutsuttiin myös Konsulin-saareksi. Kosken itäpuoli liitettiin Tampereeseen 1877 ja asemakaavan (1886) myötä itärannasta tuli puistoa. Konsulinsaareen perustettu kahvila-ravintola purettiin Satakunnansillan alta 1800-luvun lopussa. Onni Karstenin suunnitteleman Koskipuiston rakentaminen aloitettiin Kyttälän saneerauksen aikaan 1890-luvulla, jolloin Ronganojan suu täytettiin; puisto valmistui 1899. Nykyisen muotonsa Koskipuisto sai 1933 aloitettujen rakennustöiden jälkeen; kosken uoma kavennettiin Sähkölaitoksen uuden voimalan vuoksi. Tammerinpuisto valmistui 1930. Työpuisto rakentui 1934 pystytetyn Tampere-veistoksen ympärille. Verkatehtaanpuisto valmistui 1900 ja se pieneni Hatanpään valtatie ja Hämeensillan rakentamisen johdosta 1920–30-lukujen vaihteessa.

1800–1900-lukujen vaihteessa valmistuivat rantamuurit ja rautakaiteet molemmille rannoille, itärantaan rakennettiin toinen muuri 1930-luvulla. Puistoissa on lukuisia muistomerkkejä. 1970-luvulta alkaen ennakoitiin kävely-yhteyttä kosken itärantaan Näsijärven ja Pyhäjärven välille; Hämeensillan alikulku valmistui 1997 ja Satakunnansillan 2004.

Tilastoalue: Jussinkylä, Kyttälä A, Kyttälä B, Nalkala, Tammerkoski
 Pinta-ala: 5,48 ha
 Yleiskaava: VL, VL-1
 Asemakaava: VP

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: kaupunkikuva, historia, maisema, toiminta
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, rinne

NYKYTILA

Tammerkoski on keskeinen osa Tampereen keskustan kulttuurihistoriallisesti merkittävää tehdasmiljöötä. Se on myös yksi Suomen 27 kansallismaisemasta. Koski ja Keskustori ympäristöineen kuuluvat myös valtakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin. Koskimaisemaa rajaavat Finlaysonin ja Tampellan punatiiliset tehdasrakennukset, joille Tammerkosken yli kaartuvat kauniit sillat luovat mittakaavaa. Tammerkoski yhdistää Näsijärven ja Pyhäjärven vedet, ja sen putouskorkeus on n. 18 m. Koski jakautuu kolmeen eri putoukseen ja sen voi ylittää kahdeksan eri sillan kautta. Hoidetut puistoistutukset muodostavat vastakohtan koskelle ja rakennetulle kaupunkiympäristölle. Koskeen rajautuvat puistot ovatkin suosittuja ajanviettopaikkoja.

Kosken länsipuolella sijaitsevat Mokkapuisto Hämeen sillan eteläpuolella sekä Kirjastonpuisto Vanhan kirkon ja kosken välissä. Kirjastonpuistossa on ulkoilmanäyttämö ja runsaasti kukkaistutuksia kesäisin. Koskikalastajien määrä on Tammerkosken rannoilla lisääntynyt. Koski on kasvistoltaan arvokasta aluetta (TAL 2003, 4.1.21.). Koskessa kasvavat Tampereen seudulla alueellisesti uhanalaiset lapinvesitähti sekä vellamonsammal.

Kosken itäpuolta reunustavat Koskipuisto ja sen yhteyteen kuuluva Tammerinpuisto pienine lampineen. Koskipuistossa on useita vanhoja puita ja kesäisin ranta-aluetta koristavat punaiset Canna-istutukset. 2005 laadittiin puiston kunnostuksen yleissuunnitelma, jossa kunnioitetaan paikan historiallisia arvoja. Koskipuistosta pääsee Satakunnankadun alitse suoraan Työnpuistoon, josta on virkistysyhteys Tampellan puistoihin. Hämeenkadun eteläpuolisen Verkatehtaanpuiston uusimisessa 2005 panostettiin kulkuyhteyksien helpottamiseen ja turvallisuuteen.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Koskipuiston historiallisen luonteen vahvistaminen ja kulumisen ehkäiseminen
- Kirjastonpuiston historiallisen luonteen vahvistaminen toimintoja ja turvallisuutta parannettaessa
- Koskimaiseman vaaliminen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

Tilastoalue: Finlayson, Tammerkoski, Nalkala
 Pinta-ala: 4,27 ha
 Yleiskaava: VL
 Asemakaava: katualuetta, osa puistoa

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: kaupunkikuva, toiminta, maisema, historia
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne

HISTORIA

Tampereen kaupungin perustamisen aikoihin alue oli pääosin metsää; peltoa ja niittyjä oli vähemmän. 1822 asemakaavaehdotuksessa alue oli katuna. Engelin asemakaavassa 1830 varattiin tila Esplanadille eli puistokadulle, joka toimi paloesteenä ja erotti uudet kaupunginosat vanhasta keskusta-alueesta. Tampereen tulipalon 1865 johdosta puistokatua levennettiin nykyiseen 60 metriin. Puiston suunnitteli Tampereen ensimmäinen kaupunginpuutarhuri K. J. Gauffin. Puiston rakentaminen kesti yli 30 vuotta: lehmuksia ja vaahteroita istutettiin 1875-1909. 1933 nimimuutoksessa puistosta tuli Hämeenpuisto. Puuston uusiminen aloitettiin jo ennen sotia, ja puistoa on uudistettu jaksoittain. Puiston peruskorjaussuunnitelma tehtiin 1993-94, jolloin kartoitettiin myös puuston kunto.

NYKYTILA

Hämeenpuiston pohjoispäässä on oleskeluaukio, jossa on lasten leikkipaikka ja talvisin lasten luistelukenttä. Kesäisin oleskeluaukiolla pelataan mm. petanqueta. Puistossa on kolme patsasta: Minna Canth, Uutinen ja Vapaudenpatsas. Vapauden patsasta ympäröivälle puistoalueelle rakennettiin lisäksi 1997 vesiaihe, jossa graniittipallo pyörii ohuen vesipatjan päällä. Puistossa on kioski ja kesäisin kesäravintola.

Hämeenpuisto on tärkeä pohjois-etelä-suuntainen kevyen liikenteen yhteys, joka liittyy Eteläpuistoon, Näsinpuistoon ja Pyynikin kirkkopuistoon. Hämeenpuiston merkittäviä pääteaiheita ovat etelässä Eteläpuiston Osuustoimintamuistomerkki ja pohjoisessa Näsinpuiston suihkukaivo.

Hämeenpuiston vanhat lehmukset on uusittu vaihteittain vuosina 1995-2006. Puustotöiden yhteydessä on uusittu puiston nurmi- ja hiekkapinnat, kalusteet ja valaisimet. Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998 -teoksessa Hämeenpuisto on arvoitettu kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti erittäin arvokkaaksi kohteeksi. Puistoa on lisäksi ehdotettu valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen listalle 2004.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Asemakaavan muutos puistoksi
- Puiston pohjoisosan sovittaminen osaksi puistokokonaisuutta

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	///		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka		///	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka		///	
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Kaakinmaa
 Pinta-ala: 4,32 ha
 Yleiskaava: VL
 Asemakaava: VP-1

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäisperuste: kaupunkikuva, toiminta, maisema, historia
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne

HISTORIA

Kun Tampereen kaupunkia perustettiin 1700-luvun lopulla, oli nykyinen Pyynikin kirkkopuisto metsän ympäröimää peltoa, jonka pohjoispuolella kulki tie Tammerkoskelta länteen. Alue oli hautausmaana vuodesta 1785 aina 1880-luvun lopulle, jolloin hautausmaa kävi ahtaaksi kun kaupunki laajeni sekä pinta-alaltaan että väestömäärältään. Messukylän kirkkoherra Weckman vaati 1800-luvun alkupuolella punatiilisen kirkon rakentamista hautausmaan viereen. Alue oli Edelfeltin asemakaavassa 1868 merkitty hyvin hoidetuksi puistoksi. Kirkolliskokous päätti 1877 uuden kirkon rakentamisesta Weckmanin ehdottamaan paikkaan. Uusgoottilainen Aleksanterin kirkko vihittiin käyttöön 1881. Alueen ensimmäiset puuistutukset olivat 1813 istutetut koivut. Aleksanterin kirkkopuiston suunnitteli puistomaiseen asuunsa 1881 Tampereen ensimmäinen kaupunginpuutarhuri K. J. Gauffin. Puisto valmistui 1898 ja sen suihkulähde on vuodelta 1900.

NYKYTILA

Pyynikin kirkkopuisto muodostuu kirkon edustapuistosta suihkukaivoineen sekä vanhasta puistomaisesta hautausmaasta. Alueella kasvaa vanhoja lehtikuusia, vaahteroita, tammia, pihlajia, koivuja, mäntyjä sekä pih-toja. Puisto toimii Hämeenpuiston ja keskusta-akselin läntisenä päätepisteenä.

Puistoa reunustavat julkisen toiminnan rakennukset kuten pääkirjasto, uimahalli ja koulurakennukset. Puistossa on kolme patsasta. Puistossa on Suomen paksuin euroopanlehtikuusi (ympärysmitta rinnankorkeudelta 457 cm). Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998 –teoksessa Pyynikin kirkkopuisto on arvotettu kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti erittäin arvokkaaksi kohteeksi. Aleksanterin kirkko ympäristöineen kuuluu myös valtakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Suihkulähteen ympäristön kohentaminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	////		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka		////	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Finlayson, Tampella
 Pinta-ala: 8,87 ha
 Yleiskaava: VL-1
 Asemakaava: P, VP-1, VP-4

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: kaupunkikuva, toiminta, maisema, historia
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne, tasanne

HISTORIA

1700-luvulla alue oli metsää. 1800-luvun lopulla Mustalahden kalliot toimivat kaupunkilaisten lähimpänä virkistyspaikkana, tosin 1868 asemakaavassa paikalle oli sijoitettu uusi kirkko. Kaupunginpuutarhuri Onni Karstenin suunnittelema puisto rakennettiin 1900-09 lähes paljaalle kalliolle Mustalahden sataman ruoppausmaista. Valmistuessaan se oli Tampereen suurin ja monipuolisin puisto, jonne istutettiin harvinaisia kasveja. Puiston eteläreunaan 1913 valmistunut, Emil Wickströmin suunnittelema, kansallisromanttinen suihkukaivo oli Tampereen ensimmäinen julkinen taideteos. Mäen laelle pystytettiin 1940 muistomerkki höyrylaiva Kurun haaksirikon uhreille. Laululava rakennettiin 1953. Näsinkalliolla olevan Peter von Nottbeckin 1898 rakennuttaman asuntopalatsin, Milavidan, kaupunki osti 1905; sinne perustettiin Hämeen museo 1908.

Tammerkosken vieressä sijaitseva Wilhelm von Nottbeckin puisto, ent. Finlaysonin palatsin puisto, on Tampereen vanhimpia, lähes entisellään säilyneitä puistoja. Se on varhaiseen teollisuuteen liittyvä yksityinen puutarha. Jo 1820-luvulla entistä polttimorakennusta ympäröi puutarha. Rakennus kunnostettiin Wilhelm von Nottbeckin asuinkäyttöön ja sen ympärille istutettiin puutarha n. 1848. Puutarhaan rakennettiin 1840–50-luvuilla lämmitettäviä kasvihuoneita, joissa kasvatettiin eksoottisia lajeja. Nykyinen palatsirakennus valmistui 1899. Puisto edusti saksalaisen maisemapuutarhan suomalaista sovellusta: siihen kuului saaria ja huvimajoja. Saarten väliset vesiuomat täytettiin 1920-luvulla, huvimajoista on jäljellä enää yksi. Kasvihuoneet purettiin 1978 pysäköintialueen tieltä. Puiston asemakaava vahvistettiin 1995 ja sen kehittämisyöryhmä perustettiin 1996.

Aleksandra Siltanen ja Otto Gustafsson olivat Tampellan alueella töissä, toinen kutojana ja kirjuriina, toinen työnjohtajana. Nimistöissä haluttiin tuoda esiin myös työläisiä. Kosken partaalle rakennetut puistot ovat aikoinaan olleet rakentamattomia alueita tehdastonttien sisällä. Aleksandra Siltasen puistoa rakennettiin 1997-1998 ja Otto Gustafssonin puistoa 2004-2006.

Tilastoalue: Finlayson, Tampella
 Pinta-ala: 8,87 ha
 Yleiskaava: VL-1
 Asemakaava: P, VP-1, VP-4

Maanomistus: kaupunki
 Määrittysperuste: kaupunkikuva, toiminta, maisema, historia
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne, tasanne

NYKYTILA

Näsinpuisto toimii Hämeenpuiston pohjoisena päätteenä. Alueen läpi kulkee kevyen liikenteen yhteys Kekko-senttielle. Puiston pohjoislaidan kalliolta avautuvat näkymät yli Näsijärven. Kalliioon on louhittu väestönsuoja. Kasvilajistoltaan puisto on yksi kaupungin monipuolisimmista. Pääpuulajina on vaahtera, jonka lisäksi alueella kasvaa kuusia, pihtoja, koivuja ja poppeleita. Kallioisen maaston vuoksi alueelle soveltuvat hyvin erilaiset kivikkokasvit; lisäksi puistossa on runsaasti pensastutuksia ja perennaryhmiä. Toiminnoiltaan Näsinpuisto on koristepuisto ja virkistysalue. Tammerkoskessa on uimapaikka.

Näsinpuistoon liittyy kiinteästi Wilhelm von Nottbeckin puisto, joka kunnostettiin edustavaksi ja kaupunkilaisille avoimeksi puistoksi 2000-luvun taitteessa. Puisto entisöitiin 1900-luvun alkupuolen aikaiseen asuunsa niiltä osin kuin se oli mahdollista. Puistossa risteilee maisemapuistoille tyypillinen käytäväverkosto, istutukset ovat runsaita, mutta pelkistettyjä.

Viereinen Tallipihan alue on osa Finlaysonin vanhaa tehdasmiljöötä. Vanhat 1800-luvun venäläistyylliset puurakennukset on kunnostettu vuosina 1998-1999. Tallipiha on suosittu matkailukohde käsityöpuoteineen ja -verstaineen. Tallipihan piha-alueita on kunnostettu vaihteittain.

Näsinpuistoon ja Wilhelm von Nottbeckin puistoon liittyvät myös Tampellan alueen puistot. Aleksandra Siltasen puistossa on korkea kallio, jossa kasvaa vanhoja lehtipuita. Kalliolta voi ihailla sekä Finlaysonin että Tampellan keskeisiä maamerkkejä. Myös Otto Gustafssonin puisto on Kanta-Tampellalaisten virkistyskäytössä. Puistoista on kevyen liikenteen yhteys kosken itäranalla sijaitsevaan Työnpuistoon.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Herrainmäki julkiseen käyttöön
- Mäلتinrannan ranta-alueen kunnostaminen virkistyskäyttöön
- Näsinpuiston kunnostaminen alueen luonne huomioiden
- von Nottbeckin puiston luonteen säilyttäminen aidattuna historiallisena puistona
- Hämeen museon tulevan käytön, Näsinpuiston ja Tallipihan toimintojen yhteensovittaminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	///		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka		///	///
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Nalkala, Kaakinmaa
 Pinta-ala: 10,25 ha
 Yleiskaava: VL-1, VL-2, VU-2
 Asemakaava: VP, P

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: kaupunkikuva, toiminta, maisema, historia
 Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne

HISTORIA

1770-luvulla Eteläpuiston ranta-alue oli metsää ja pohjoisosa oli Nalkalan torpan peltona. Pelto laajeni sittemmin lähes rantaan asti. 1890-luvulla alueella oli venäläisten sotilaiden keittiökasvimaita ja kellareita. 1918 puistossa kasvatettiin juureksia. Puiston suunnitteli kaupungininsinööri K. Vaaramäki ja rakentamista johti kaupunginpuutarhuri Onni Karsten. Puistoa rakennettiin vaiheittain 1915-17 ja 1928-29. Klassillistyylinen soittolava valmistui 1924 ja se purettiin 1950 pystytetyn Wäinö Aaltosen Osuustoiminta-muistomerkin tieltä. Eteläpuiston ranta-alueella toimi 1953-1988 legendaarinen Eteläpuiston speedwayrata, jossa ajettiin 1970-luvulla useita MM-tason kilpailuja. Nalkalantorin ranta valmistui 1961. Eteläpuiston rantaa kivetettiin ja aluetta kunnostettiin vuonna 1995.

Tammerkosken ja Viinikanlahden väliin jäävä hiekkainen Ratinanniemi (Ratinannokka) oli alkujaan osa kaupungin läpi kulkevaa harjujaksoa, mutta soranoton myötä alue madaltui huomattavasti. Kaakkoisosaan 1919 valmistunut höyryvoima-asema toimi pitkään niemen ainoana maamerkinä. 1930-luvulla luovuttiin niemeen sijoitettavasta hallintorakennusajatukselta. Aluetta ideoitiin virkistystarkoituksiin. Ideoinnin tuloksena kunnallinen luistinrata aloitti toimintansa. Stadionhanke lykkääntyi 1940-luvun lopulle ja nykyinen stadion valmistui 1965.

NYKYTILA

Eteläpuisto on keskustan viherverkon keskeinen osa, Hämeenpuiston eteläinen pääte ja itäinen osa Pyynikin aluetta. Eteläpuisto toimii tärkeänä rantayhteytenä Pyhäjärven itäosista Pyynikille ja Pispalaan. Pyynikin etelärannalle laadittiin maisemaselvitys Pyynikin triכון kaavamuutoksen yhteydessä 2004. Eteläpuistosta avautuvat näkymät Pyhäjärvelle sekä vastapäätä sijaitsevalle Hatanpäänniemelle. Kasvillisuus on monipuolista. Puistosta on mitattu Suomen paksuin mongolianvaahtera sekä paperikoivu.

Puisto jakaantuu kahteen eri luonteiseen osaan. Pyhäjärven rannassa on toiminnallinen eteläosa, jota halkoo rannan itä-länsi-suuntainen kevyen liikenteen reitti, ja jossa on laaja nurmikkoalue sekä hiekkakenttä liikuntaan. Rannassa kasvaa hopeapajuja. Hämeenpuistoon rajautuvan pohjoisosan keskeisimpänä elementtinä ja Hämeenpuiston eteläisenä päätepisteenä toimii Osuustoimintamonumentti kukkaistutuksineen. Pohjoisella edustuspuistolla on sekä kaupunkikuvallista että historiallista merkitystä. Puusto koostuu mm. sembramännystä, tuijista, vaahteroista ja koivuista.

Tammerkosken alajuoksulla, suvannon länsirannalla sijaitsee Eteläpuistoon liittyvä Nalkalan rantapuisto. Itärannan Ratinanniemi liittyy sekä Ratinan suvannon alueeseen ja sen kautta Tammerkosen kansallismaisemaan että Pyynikistä Eteläpuistoon suuntautuvaan viherverkostoon. Se on tärkeä rantaviherysteys. Kesäisin niemessä on järjestetty ulkoilmakonsertteja. Stadionin länsipuolen lehtomainen rinne on pensas- ja puulajistoltaan lähes kokonaan istutusperäinen. Alueella esiintyy mm. kyläkellukkaa, joka kuuluu Lounais-Suomen alkuperäiseen lajistoon, mutta on jo Tampereella kohtalaisen harvainen. Ratinan alueelle laadittiin kaavoituksen pohjaksi yleissuunnitelma 2004.

5. ETELÄPUISTO

KYMS merkittävät viherverkon osat

Tilastoalue: Nalkala, Kaakinmaa
Pinta-ala: 10,25 ha
Yleiskaava: VL-1, VL-2, VU-2
Asemakaava: VP, P

Maanomistus: kaupunki
Määrittäysperuste: kaupunkikuva, toiminta, maisema, historia
Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne

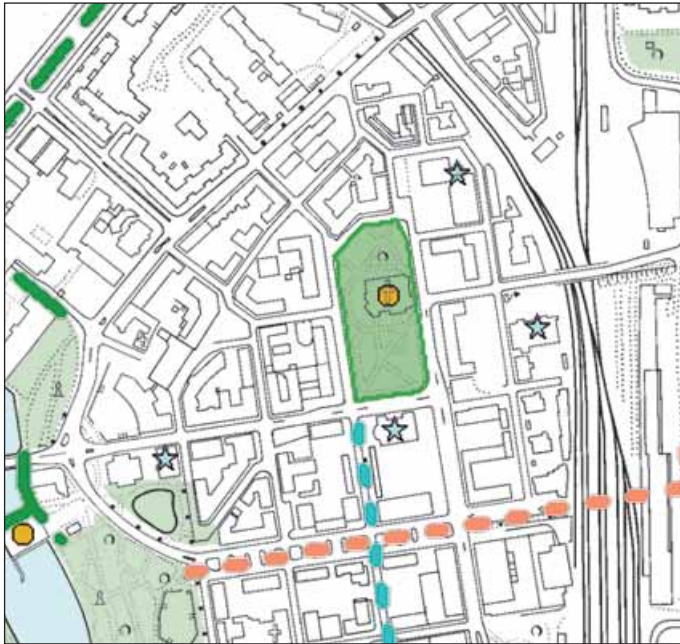
KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Asemakaavan sekä käyttö- ja kunnostussuunnitelman laatiminen
- Alueen luonteen säilyttäminen puiston pohjoisosan kunnostuksen yhteydessä
- Ranta-alueen aktivointi → kulttuuri- ja virkistystoiminnot; näköalojen avaaminen; urbaanin julkisen tilan korostaminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	////		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka		////	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka		////	

Tilastoalue: Jussinkylä
Pinta-ala: 1,15 ha
Yleiskaava: VL
Asemakaava: VP

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjä: kaupunkikuva, historia
Sijainti maastorakenteessa: tasanne, rinne

HISTORIA

Alue oli aikaisemmin metsää ja peltoa. Ennen kirkkoa paikalla sijaitsi huvila, joka 1888 huutokaupan omistajanvaihdoksen myötä siirrettiin Kalevaan. Kyttälän alue Tammerkosken itärannalta liitettiin Tampereen kaupunkiin 1877 ja se asemakaavoitettiin 1886. Alueelle valmistui rukoushuone 1894, ja puuttuva kirkko saatiin suunnittelukilpailun tuloksena. Lars Sonckin suunnittelemaa kirkkoa pidetään maamme kansallisromanttisen arkkitehtuurin päämonumenttina. Kirkon pääjulkisivu suunnattiin etelään, koska kirkon ja Rongankadun välinen tontti oli tuolloin asemakaavassa merkitty puistoksi. Kun tontti sitten rakentui, oli hyvä, ettei Sonckin kirkossa ollut selvää pääjulkisivua. Sonck pelkäsi kirkon jäävän yksin ja sijoitti asemakaava- ja kilpailuehdotuksissaan tontille muitakin rakennuksia. Kiviaita sekä puisto kirkon ympärillä yhdistävät sen muuhun kaupunkiympäristöön. Johanneksen kirkkoa rakennettiin 1902-07. Nimi tulee kirkon sijaintipaikasta: aluetta alettiin 1870-luvulla kutsumaan Juhannuskyläksi tai Johanneksen kyläksi. Kirkon nimi vaihtui Tuomiokirkoksi 1923, kun Tampereesta tuli piispankaupunki. Tuomiokirkonpuiston suunnitteli kaupunginpuutarhuri Onni Karsten ja se valmistui 1912.

Tuomiokirkonpuisto liittyy olennaisesti kansallisromantiikkaan ja jugendajan kaupunkisuunnitteluun.

NYKYTILA

Tuomiokirkonpuisto ympäröi Tampereen Tuomiokirkkoa, ja toimii sen edustuspuistona. Puistolla on merkityksensä myös Jussinkylän asukkaiden lähivirkistysalueena. Tuomiokirkonpuiston istutettu kasvilajisto on monipuolinen. Kirkkorakennuksen pohjoispuolen puusto koostuu pääasiassa havupuista. Pohjoispuolella on myös pieni lasten leikkipaikka. Kirkkorakennuksen eteläpuolella kasvaa erilaisia lehtipuita, kuten koivuja, vaahteroita ja riippapihlajia. Puistoa reunustaa lännessä upea tammiaita. Kesäisin puistossa kukkivat näytävät unkarinsyreenit ja kukkaistutukset. Tuomiokirkko kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Alueen luonteen säilyttäminen ja palauttaminen puiston kunnostuksen yhteydessä.

Arvottamiskriteerit	Arvo	Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo Uhka	////		
Hahmotettavuus	Arvo Uhka			
Monipuolisuus	Arvo Uhka			
Turvallisuus	Arvo Uhka			
Säilyvyys	Arvo Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo Uhka			

Tilastoalue: Tammela A, Osmonmäki
 Pinta-ala: 2,26 ha
 Yleiskaava: VL
 Asemakaava: PI, VP

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: kaupunkikuva, toiminta, maisema, historia
 Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne

HISTORIA

1800-luvun lopulle asti Osmonmäki oli metsää. Kytälän alueen saneerauksen seurauksena Osmonmäelle syntyi uutta asutusta. Osmonmäki antoi nimensä kaupunginosalle. Tammelan asemakaava vahvistettiin 1886. Kallioisen mäen rakentaminen puistoksi alkoi 1902 kaupunginpuutarhuri Onni Karstenin toimesta. Puistoa muovattiin Tammelantorilta siirrettyjen multakasojen avulla vehreämmäksi. Osmonpuisto valmistui 1911. Se on tärkeä levähdyspaikka tammelalaisille. Puiston esiintymislava valmistui 1929 kaupungin täyttäessä 150 vuotta. Puistossa esiintyivät mm. Pelastusarmeija, saalemilaiset, baptistit, Työväenyhdistyksen soittokunta sekä tamperelaiset kuorot. Mäellä oli kioski, josta sai monenlaisia virvokkeita. Tammelan uuden asemakaavan (1965) myötä alue muuttui kerrostalovaltaiseksi.

NYKYTILA

Pohjois-Tammelan asutuksen keskellä sijaitseva Osmonpuisto on omaleimainen lähivirkistysalue, jonka Tammelan puistokatu jakaa kahteen osaan, läntiseen ja itäiseen. Molemmat osat liittyvät kiinteästi alueen muuhun kevyen liikenteen verkostoon. Länsiosan korkea ja taaja puusto on monipuolista (mm. jalavia). Toiminnalliset palvelut sijaitsevat länsiosan keskellä lähellä Laululavaa, joka toimii Pinninkadun päätepisteenä. Leikkipaikkojen merkitys on vähentynyt asukasrakenteesta johtuen. Länsipään leikkipaikka ja laululava kunnostettiin v. 2007. Länsiosa on altis ilkeivallalle. Osmonmäen kallioiseen mäkeen on louhittu väestönsuoja ja ampu-marata.

Osmonpuiston itäosa on topografialtaan tasaisempi ja kasvillisuudeltaan matalampaa. Kevyen liikenteen väylän pääreitti kulkee puiston eteläreunaa. Pelikentän vieressä on lasten talviluukumäki. Idässä on puiston jatkeena Annikinkadun puutalokortteli, joka säilytetään asemakaavalla.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Annikinkadun puutalokorttelin ja Osmonpuiston liittyminen toisiinsa huomioitava kunnostushankkeissa
- Laululavan hyödyntäminen tapahtumien järjestämisessä

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka		////	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Tammela B
 Pinta-ala: 0,90 ha
 Yleiskaava: VL
 Asemakaava: PI

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäminen: kaupunkikuva, toiminta, historia
 Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne

HISTORIA

Alue oli jo 1700-luvulla peltoa. Tammelantori esiintyi jo vuoden 1882 asemakaavassa eli välittömästi Kyttälän alueliitoksen (1877) jälkeen tehdyssä suunnitelmassa, jonka mukaan tori sijaitsi ns. Tammelan ristikatujen yhtymäkohdassa. Tammelan lopullinen asemakaava vahvistettiin 1886 ja sitä laajennettiin 1897. Kyttälän saneeraus 1890-luvulla aiheutti asutuksen levittäytymisen Armonkalliolle ja Tammelaan. Vielä 1890-luvun loppuvuosina tori oli kaupungin vuokrateltona; torikäyttöön alue otettiin 1900. Aukion itäosa, nykyisen Tammelan puistokadun itäpuoli, toimi oleskelualueena, jota reunustivat puu- ja pensasrivit. Emil Aaltosen puisto valmistui 1914. Vielä 1930-luvun alussa Santatorin kenttä jäädytettiin talvella luistinkentäksi. Puiston reunoilla oli penkkejä ja keinuja. Kaakkoiskulmassa sijaitsi lasten suosima Karhu-patsas. Leikkipaikka peruskorjattiin 1990-luvun puolivälissä. Puiston eteläosan toiminnallisuus sai vastapainoksi Emil Aaltosen muistomerkin puiston pohjoisosaan; se rakennettiin Aaltosen syntymän satavuotispäiville 1969.

NYKYTILA

Emil Aaltosen puisto sijaitsee Tammelantoria vastapäätä, Tammelan puistokadun itäpuolella. Yhdessä ne muodostavat tärkeän avoimen tilan ja keskipisteen Tammelan kaupunginosaan. Puisto rajautuu 1900-luvun alussa rakennettuihin teollisuus, liike- ja asuinrakennuksiin. Puiston reunustoilla kasvaa sen pääpuulaji puistolehmus; pensasistutukset keskittyvät puiston eteläosan reunoille. Istutukset ovat Onni Karstenin suunnittelema.

Puiston pohjois- ja eteläosa ovat luonteeltaan erilaisia ja niiden kontrastia korostaa poikittaisesti, itä-länsi-suunnassa kulkeva pääreitit. Pohjoisosa on edustavampi ja kulttuurisempi; sen kiintopisteenä toimii Emil Aaltosen suihkukaivo. Keskiosan pääreitit varrelle on pystytetty Talvisodan muistomerkki. Toiminnalliset palvelut keskittyvät puiston eteläosaan.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Maisematilan avaaminen pensastoa poistamalla
- Kunnostaminen puiston historiallinen luonne huomioiden
- Yhteyden luominen puiston pohjois- ja eteläosan välille

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo Uhka		
Monipuolisuus	Arvo Uhka		
Turvallisuus	Arvo Uhka		
Säilyvyys	Arvo Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo Uhka		

Tilastoalue: Tulli
Pinta-ala: 3,77 ha
Yleiskaava: VL
Asemakaava: VP

Maanomistus: kaupunki
Määrittäysperuste: kaupunkikuva, maisema, toiminta, historia
Sijainti maastorakenteessa: tasanne

HISTORIA

Sorsapuiston nimi juontuu Sorsalammesta, ja sinne 1930-luvulla tuoduista kesyistä sorsista. Sorsalampi on Tammelanlammin uudempi rinnakkaisnimi. Sorsalampea sanottiin myös Pleikilammeksi viitaten lammen viereiseen pleikiniittyyn, joka toimi Pellavatehtaan valkaisu-enttänä. Sorsapuiston lammen kohdalla oli kirkasvetinen lähde, joka 1900-luvun alussa laajeni lammeiksi. Väitetään Ronganojan tulvavesien valuneen alavaan kuoppaan Tammelan alueen maastonmuokkauksen johdosta. 1920-luvulla lampi oli liejuinen ja pahanhajuinen räme, jonne heitettiin monenlaista romua. Pulavuosien aikaan 1930-luvulla kaupunki päätti rakentaa lammen ympärille puiston työllistämistönä. Työttömät tekivät maansiirto- ja tasaustyöt. Kaupunginpuutarhuri Onni Karsten suunnitteli ja hänen seuraajansa Viljo Tarko viimeisteli istutukset. Puisto valmistui 1938 ja seuraavana vuonna sinne tuotiin linnut. 1956 puistoon avattiin maan ensimmäinen lasten liikennepuisto, joka muutti myöhemmin Kalevan keskuspuistoon. Tampereen eläintarha avattiin puiston viereen nykyisen Tampere-talon paikalle 1964. Tuolloin Sorsapuistosta tuli valtakunnallisesti tunnettu retkeilykohde.

NYKYTILA

Sorsapuisto on Tammelan alueen merkittävin ja toiminnallisesti monipuolisin lähivirkistysalue. Polkuverkosto on taaja ja yleisilme siisti. Yhdessä eteläpuolisen Tampere-talon kanssa puisto muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden. Käytetyin kevyen liikenteen väylä kulkee alueen itäreunaa Viinikankatua myötäillen. Alueen itälaidalla on kioskki sekä yhtenäinen nurmikkoalue. Pääosa puiston toiminnallisista palveluista sijaitsee lammen luoteispuolella. Talvisin Sorsalampi on luistelukäytössä.

Sorsapuiston lintuhäkit ovat lammen länsilaidalla. Joutsenet, riikinkukot ja muut harvinaisemmat lintulajit viettävät talven viheryksikön lintulassa Hatanpäällä. Lammen länsipuolinen osa, entinen liikennepuiston alue, poikkeaa luonteeltaan muusta alueesta: käytävät ovat viivasuoria ja istuskelupaikat sijoittuvat ympyrätaskuihin. Lammen pohjoispuolella on 1950 pystytetty Väinö Richard Rautalinin veistos Tanssiva tyttö. Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998 –teoksessa Sorsapuisto on arvotettu erittäin merkittäväksi kohteeksi maiseman, kaupunkikuvan ja ympäristökokonaisuuden kannalta.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Puiston historian ja luonteen kunnioittaminen kunnostustoimenpiteissä
- Toiminnallisuuden keskittäminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	///	///	
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	///	///	///
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka		///	
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Petsamo
 Pinta-ala: 5,57 ha
 Yleiskaava: VLK
 Asemakaava: VP

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: toiminta, kaupunkikuva, historia
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne

HISTORIA

1700-luvulla alue raivattiin niityksi, jota ympäröi metsä. Myöhemmin niityistä tuli peltoja. Litukan alue sai nimensä Tampereelle muuttaneen samannimisen perheen mukaan. Litukat vuokrasivat kaupungilta maata ja pysyttivät 1888 Tammelan vainioille viljelystensä keskelle kesäasumuksen, joka oli nykyisen Tuomiokirkon paikalla sijainnut huvila. Litukanpuistossa, nykyisen leikkipaikan tienoilla sijainnut huvila purettiin 1970-luvulla. Vanhassa nimistössä esiintyvät edelleen nimet Litukanoja, Litukanhaka, Litukanlähde ja Litukanniityt, jotka jäivät asutuksen alle. Nykyisen Kalevan lastentalon paikkaa nimitettiin 1800–1900-lukujen vaihteessa Köysimäeksi, koska mäellä olleessa ladossa punottiin köysiä. Puiston pohjoispuoli asemakaavoitettiin 1920-luvun alussa ja Saukonmäelle rakennettiin työläisten puutaloja. Tuolloin Litukanojan varsi oli kaatopaikkana käytettyä, vetistä joutomaata, jonne perustettiin siirtolapuutarha 1922. Saukonpuisto valmistui 1950 ja Litukanpuisto 1959. Kuuselanmäellä oli sota-aikaan parakkikylä, joka purettiin 1958 Saukonpuiston erityiskoulun tieltä. Koulun piha-alue muodosti luontevan jatkeen Saukonpuistolle. Puiston eteläpuolinen alue rakentui sodan jälkeen. Kekkosentie, joka pilkkoi siirtolapuutarha-alueen, valmistui 1989.

NYKYTILA

Kaupinkadun molemmin puolin sijaitsevat Saukon- ja Litukanpuistot muodostavat kaupunginosapuiston Petsamon alueella. Saukonpuisto rajautuu sitä ympäröivään asutukseen, päiväkotiin ja kouluun. Paikoin kivinen ja kallioinen rinnemaasto viettää pohjoiseen. Länsiosaa on pensas- ja lehtipuuvältaista (mm. poppeleita). Puistossa on pieni pallokenttä ja leikkialue, joita käyttää myös viereisen päiväkodin väki. Suihkulähde sauikko-veistokseen odottaa kunnostusta.

Litukanpuisto on Saukonpuistoa rehevämpi; sen läpi kulkee Litukanoja, joka on ympäröivien alueiden viemäröinnin takia lähes kokonaan kuivunut. Litukanpuisto rajautuu sitä ympäröivään asutukseen, siirtolapuutarhaan ja Kekkosentiehen. Toiminnalliset palvelut, pallokenttä ja leikkialue sijaitsevat alueen etelälaidalla. Pohjoisosassa on muistopuita sekä metsikkö, josta osaa hoidetaan niittymäisesti. Kaupintien varressa kasvaa lehmuksia.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Jatkoyhteyksien turvaaminen Kaupin suuntaan
- Siirtolapuutarhatoiminnan säilyttäminen alueella
- Ojavarren kehittäminen
- Itäpään metsikön uudistus- ja kunnostustarpeet

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka		///	
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

11. LIISANPUISTO, KIOVANPUISTO JA KALEVAN KESKUSPUISTO

Tilastoalue: Kaleva, Liisankallio
Pinta-ala: 10,17 ha
Yleiskaava: VLK
Asemakaava: PI, VL

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: kaupunkikuva, maisema, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: tasanne

HISTORIA

Metsäisen Kalevan alueen raivaus alkoi 1890-luvulla. Syntyneitä viljelysmaita kutsuttiin Tammelan vainioiksi; niiden keskeltä erottuivat tiilitehtaat, Hippoksen ravirata (1910-76) sekä Liisankallio, jota kutsuttiin myös Liisan- ja Hällinmäeksi. Liisankallio-nimen taustalla lienee ollut tarina lapsensa tappaneesta ja tekoaan katuneesta Liisa-tytöstä. 1930-luvulla kaupunki rakensi kalliolle hyppymäen. Väestönsuoja louhittiin 1942-43. 1950-luvulla mäellä oli tanssilava, jonka paikalle rakennettiin Kalevan kirkko 1964-66. Kalevan asemakaavoitus ja rakentaminen alkoi sotien jälkeen. Liisanpuiston eteläosa valmistui 1967 ja pohjoisosa 1985. Kiovanpuisto valmistui 1964 ja Kalevan keskuspuisto 1975. Viheralueiden liepeelle rakennettiin Kiovanpuistoon rajoittuvat Ateljeetalot (1961) Sammon päiväkotia (1979), Puolimatkan tiilitehtaan paikalle Kalevan uintikeskus (1979), Valtion virastotalo (1980), Kalevan koulu (1987), Sammon keskuslukio (2005) sekä Lasten liikennepuisto (1989), joka siirrettiin Tampere-talon tieltä Sorsapuistosta. Sekä Liisanpuistossa että Kiovanpuistossa on muistomerkit.

11. LIISANPUISTO, KIOVANPUISTO JA KALEVAN KESKUSPUISTO

Tilastoalue: Kaleva, Liisankallio
Pinta-ala: 10,17 ha
Yleiskaava: VLK
Asemakaava: PI, VL

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: kaupunkikuva, maisema, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: tasanne

NYKYTILA

Liisanpuisto, Kiovanpuisto ja Kalevan keskuspuisto muodostavat puistojen sarjan, joka toimii Itsenäisyydenkadun itäisenä jatkeena. Liikennevirta itään jakaantuu kahteen osaan, joten Liisanpuiston länsipää on kiihlamainen. Liisankallion laella oleva Kalevan kirkko on rakennustaiteen, maiseman, kaupunkikuvan sekä ympäristökokonaisuuden kannalta merkittävä kohde. Kirkkoa ympäröivät laajat nurmikkoalueet, sen eteläpuolella on pylväshaapoja ja itäpuolella kalliota alkuperäisine mäntyineen. Liisankallio on geologinen kohde, jonka kivilaji on tummaa, emäksistä gabroa.

Kiovanpuisto on saanut nimensä Tampereen ystävyyskaupungin mukaan; tämä teema näkyy puistossa myös veistoksen ja ystävyyskaupunkimetsikön (koivuja) muodossa. Perennalajisto on monipuolinen. Toiminnalliset puitteet ovat hyvät. Puiston peruskorjaus toteutettiin 2006-2007. Liisanpuisto ja Kiovanpuisto vaativat toimenpiteitä pysyäkseen edustusviheralueena.

Kiovanpuiston ja Kalevan keskuspuiston välinen yhteys on kapea johtuen siihen rajautuvasta Sammon lukiosta sekä Kalevan uintikeskuksesta ja sen maauimalavaraksesta. Puistosarjan keskeisenä selkärankana on Kalevan alueen merkittävin kevyen liikenteen reitti. Nuorisopalvelujen ylläpitämä Lasten liikennepuisto sijaitsee Kalevan keskuspuistossa, jonka luonne on muuttunut avoimesta sulkeutuneemmaksi. Puistosarjan itäisenä rajana on Hervannan valtaväylä.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Toiminnallisuuden säilyttäminen ja keskittäminen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

12. HATANPÄÄNPUISTO, ARBORETUM JA VIHILAHDENPUISTO

Tilastoalue: Hatanpää
Pinta-ala: 13,10 ha
Yleiskaava: VLK
Asemakaava: VP-1, VP-2

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: kaupunkikuva, maisema, historia
Sijainti maastorakenteessa: tasanne, rinne

Kartanopuisto on peräisin 1800-luvun lopulta, jolloin sitä uudistettiin käytävillä, nurmikentillä, hedelmätarhalta ja puistoa ympäröivällä kiviaidalla. Rantaa reunusti hakatusta kivistä tehty tukimuuri. Pengertämisen vuoksi puistoon tehtiin runsaasti kiviportaita. Kartanon päärakennus valmistui 1885 ja sen aurinkoterassilta alkaen, Pyhäjärven rantaan ulottuva yhtenäinen keskiakseli reunustettiin kivimuurilla. Sen varrella on kaksi Anjalan liiton aikana istutettua ja sen ajan valtapuolueiden mukaan nimettyä kuusta, Hattu ja Myssy. Kartanon eteläpuolella sijainneen hedelmätarhan paikalle valmistui 1973 ruusutarha, jota perusparannettiin 1997. Hatanpään niemen eteläosaa muokattiin voimakkaasti täyttämällä 1960-luvun lopulta lähtien. Vihilahdenpuiston lisäksi koko arboretum, Pajaniemeä lukuunottamatta, on täytemaata. Arboretumin rakentaminen alkoi 1971 ja kivikkopuutarhan 1994. Arboretumin suunnitelti Ahti Pakarinen.

Vihilahdenpuiston suunnitelti Reijo Huppunen ja sen maanrakennustyöt ja peruspuuston istutukset tehtiin 1994. Puistoon istutettiin metsätutkimuslaitosten kansainvälisen yhteistyöjärjestön IUFRO:n XX maailmankongressin muistoksi muistometsikkö vuonna 1995. Istutuksia täydennettiin 2003-2004 talvella. Hatanpään tilastoalueelle on vuodesta 1997 alkaen rakentunut uusi, n. 3000 asukkaan Vihilahden asuinalue. 1994 asukkaita oli vain 25.

HISTORIA

1540-luvulla Hatanpään niemessä oli kaksi taloa, joista toisesta muodostui Hatanpään kantatila ja myöhemmin ratsutila (1694). Osa kartanopuiston istutuksista on 1700-luvulta; englantilaistyyllisen puutarhan piirteitä on havaittavissa maaston muotoilussa ja käytävien linjauksessa. 1850-luvulla Hatanpään niemi oli peltoa, niemen eteläpuoli Vihiojan suuhun asti niittyä.

12. HATANPÄÄNPUISTO, ARBORETUM JA VIHILAHDENPUISTO

Tilastoalue: **Hatanpää**
Pinta-ala: **13,10 ha**
Yleiskaava: **VLK**
Asemakaava: **VP-1, VP-2**

Maanomistus: **kaupunki**
Määrittäjäperuste: **kaupunkikuva, maisema, historia**
Sijainti maastorakenteessa: **tasanne, rinne**

NYKYTILA

N. 11 ha:n kohdealue sijaitsee n. 3 km Tampereen keskustasta etelään Hatanpään sairaalan läheisyydessä Pyhäjärven rannalla. Alueelta on tavattu pohjanlepakkoa. Hatanpäänpuisto jakaantuu kartano-osaan eli kartanon päärakennusta ympäröivään muotopuutarhaan sekä arboretumiin. Rantaa myötäilee kevyen liikenteen väylä, jonka varrella kasvaa poppeleita ja jalavia. Kartanon puistossa on runsas lehti- ja havupuulajisto, pääosa puustosta on istutettu 1800-luvulla. Pohjoisosan Kuninkaankuja-käytävä viittaa Kustaa III vierailuun Tampereella 1778. Kartanorakennuksessa toimi Nukke- ja pukumuseo vuoteen 2006 asti. Ruusutarhassa on nykyisin yli sata erilaista ryhmä-, köynnös-, maanpeite- ja pensasruusulajiketta. Museon edustan metsäpäärynä lienee Suomen suurimpia. Hatanpään alue kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin.

Arboretum toimii opetus- ja neuvontapainotteisena kasvilajipuistona. Kasvillisuuden pääpaino on paikallisilla kasveilla mutta myös erikoisempia lajeja löytyy. Kumpuileva maasto takaa luontevat kasvupaikat erilaisia olosuhteita suosiville kasvilajeille. Puiston pohjoisosan suuret okakuuset siirrettiin Härmälän lentoasemalta. Rakennetusta lammesta virtaa puro Pyhäjärveen, ja veden pintaa säännöstellään kahdella padolla. Puron varteen on rakennettu Hervannasta osina tuotu suo, jota tällä hetkellä vaivaa rehevöityminen. 600 m²:n kivikopuutarhaan on istutettu yli 100 erilaista kivikossa viihtyvää perennaa sekä noin 30 lehti- ja havupuupensasta. Esillä on myös erilaisia luonnon- ja betonikivimateriaaleja.

Arboretumin eteläpuolella sijaitsevaa n. 4,9 ha:n laajuista Vihilahdenpuistoa hoidetaan luonnonmukaisesti. Peruslajiston lisäksi puistossa kasvaa sahalininpihtaa, dahurianlehtikuusta, ajaninkuusta, koreantuijaa, vuorihemlokkia sekä Kalliovuorten pihlajaa. Rantakäytävän ja pohjois-etelä-suuntaisen kevyen liikenteen väylän lisäksi puistossa on nurmialueita ja rantahuvimaja sekä luonnontilainen lampi.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Arboretumin laajentumismahdollisuuksien turvaaminen siten, että arboretumin ja asutuksen väliin jää puskurivyöhyke
- Kartanopuiston kunnostaminen ja sen arvon säilyttäminen
- Sairaalan laajenemisen yhteensovittaminen puiston kehittämisen kanssa

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka		////	
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka		////	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

13. PAHALAMMENPUISTO, VIINIKANPUISTO JA LAMPIPUISTO

Tilastoalue: Nekala, Viinikka
Pinta-ala: 3,83 ha
Yleiskaava: VLK
Asemakaava: P, VP

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: toiminta, kaupunkikuva, historia, maisemarakenne
Sijainti maastorakenteessa: tasanne, laakso

HISTORIA

Pahalammesta lidesjärveen ulottuva suoperäinen notkelma oli alkujaan niittynä ja peltona. Alue siirtyi kaupungin omistukseen 1913 Hatanpään liitoksen yhteydessä. Viinikan asemakaavat vahvistettiin vasta 1936–54 ja Nekalan 1935 alkaen. Notkelmasta tehtiin puistovyöhyke kaupunginosien väliin. Pahalammesta suunniteltiin tuolloin koristelammikkoa. Viinikanpuisto rakennettiin alun perin palokujaksi. Sen lehmukset ovat 1930-luvulta; itse puisto valmistui 1946. Sota-aikana alue oli perunamaana. Lampipuisto valmistui 1953 ja sen rakentamisessa käytettiin runsaasti täytemaata. Puistossa sijaitseva lasten leikkipaikka kunnostettiin kesällä 2004. Puiston kookkaista hopeapajuista ja piilipuista osa kaadettiin 2005 niiden huonon kunnon vuoksi. Pahalammenpuisto valmistui 1978.

NYKYTILA

Pahalampi ja sen ympärillä sijaitseva Lammenpuisto sijoittuvat Lempääläntien ja Viinikankadun väliselle vyöhykkeelle. Lammenpuisto on Viinikan asukkaiden kaupunginosapuisto, jonka virkistyskäytöllistä merkitystä vähentää liikenteen aiheuttama melu. Lammen itäpuolella sijaitsee pelikenttä. Lammen pohjoispuoli on luonnontilaisempaa hoidettua aluetta, jonne on istutettu mm. lehtikuusia. Lammen länsireunaa jouduttiin kaivattamaan v. 2006 Lempääläntien varteen rakennetun joukkoliikennekaistan takia. Pahalammen ranta-alueet ovat kasvistoltaan arvokasta aluetta.

Viinikanpuisto on noin puolen kilometrin pituinen nelirivinen lehmusten reunustama puistokujanne. Alunperin se on toiminut yhdyntienä Hatanpään ja Nekalan tilan välillä ennen kuin ratapiha katkaisi yhteyden. Kujanteen keskellä kulkee hiekkakäytävä, joka palvelee lähinnä lenkkeilijöiden tarpeita.

Viinikanpuiston itäpäässä on luonnonlammen ympärille rakennettu Lampipuisto, jossa ui runsaasti sorsia. Puisto on kesäisin alueen asukkaiden suosittu ajanviettopaikka. Viinikan ja Nekalan alueet kuuluvat valtakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Viinikanpuiston luonteen säilyttäminen
- Suojavyöhykkeen turvaaminen ja kehittäminen Lempääläntietä ja ratamaisemaa vasten

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	////		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Pyynikki, Pyykinrinne
 Pinta-ala: 70,27 ha
 Yleiskaava: VL, VL-1, SL-2, VL-2, VU-2
 Asemakaava: PI, SL-3, VL-7, UV

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: ekologia, maisema, toiminta, kaupunkikuva, historia
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne, tasanne

HISTORIA

Pyykin harju muodostui jääkauden ja sen sulamisvesien vaikutuksesta 10 000 vuotta sitten. Jo varhain harju toimi kulkureittinä. Pyhäjärven rannassa oleva Pyykin tila liitettiin Tammerkosen kartanoon 1650-luvulla. Tilan päärakennus sijaitsi nykyisen kesäteatterin paikkeilla ja sen pellot ulottuivat teatterilta nykyiselle Pyykin Trikoolle saakka. Kun kaupunki perustettiin, tuli tilasta kaupungin aluetta. Pellot olivat välillä kaupunkilaisten kasvimaana, mutta 1850-luvulla niistä tuli huvila- ja ulkoilualueita ravintoloihin. Alueen keskuseksi oli Jalkasaaren kohdalla sijainnut juhla- ja VPK järjesti 1870-luvulta lähtien kansanjuhlaa. Pyykinillä järjestettiin ensimmäiset valtakunnalliset laulu- ja soittojuhlat 1888.

1800-luvun loppupuoliskon teollistumisen myötä ranta-alueelle nousi tehtaita sekä haulitorni, joka siirrettiin myöhemmin Pispalaan. Trikootehdas aloitti toimintansa 1890. Ranta oli jäässä teollisuuden käyttöön, mutta 1908 asemakaavassa se jätettiin puistoalueeksi. 1930 laadittiin puistoalueen yleissuunnitelma, jossa otettiin huomioon ulkoilmateatterin tarve. ”Kylpyläranta” raivattiin 1931. Siitä itään sijainnut Palomäen uimalaitos toimi 1908-62. Varalan urheilupuisto perustettiin 1911 tehtailija Liljeroosilta hankitun Varala-nimisen huvilan paikalle. Kaupunki osti Rosendahlin ravintolan 1918, rakennus purettiin 1970. Ravintolan vieressä oli kaupungin puutarha 1929-1970. Puutarhan ja ravintolan paikalle perustettiin 1977 hotelliravintola Rosendahl.

Pyykinharju on mahdollisesti ollut palvontapaikka. Pyykin nimen alkuperästä on monia selityksiä, joissa viitataan mm. Pyhäjärveen, pyhään, pyyntiin sekä pyyhyn. Pyykin oli kaupungin perustamisesta lähtien kaupunkilaisten karjan yhteislaitumena. 1830 tienoilla puiden hakkuu harjualueella kiellettiin. 1800-luvulla myös harju muuttui ulkoilualueeksi ja sinne tehtiin kävelyretkiä. 1800-luvun puolivälissä kerrotaan kirjansitoja Lemlinin hakaneen näköalalinjoja tiheikköön. 1800-luvun lopulla männikköä hoiti apteekkari Serlachius. Harjun laella oli 1840-luvulta lähtien useita puisia rakennuksia. Kaupungin rakennuttama, Vilho Kolhon suunnittelema kivinen näkötorni valmistui 1929. Kaupungin puoleinen rinne oli rakentamaton 1800-luvun lopulle saakka; varsinaisesti Pyykinrinteen kaupunginosan rakentaminen käynnistyi 1920 tienoilla, jolloin alettiin rakentaa alueelle tyypillisiä 2-kerroksisia puutaloja. Palomäentie ympäristöineen muodostaakin omaleimaisen, ruutu-kaavasta poikkeavan kokonaisuuden keskusta-alueella. Pyykin oli läntisen rintaman tapahtumien keskipisteessä 1918. Tampereen taistelun dramaattiset viime vaiheet liittyivät osin Pyykin ympäristöön. Harjun aukiolle, Termopyleen kentälle, haudattiin väliaikaisesti punaisten kaatuneita. Kaupunki rakensi kentälle puretun laululavan tilalle uuden Pyykin laululavan 1962. Pyykin toimi myös moottoriurheilun näyttämönä: Pyykin ajot ajettiin 34 kertaa 1932–1971; 1962 ja 1963 ajettiin MM-osakilpailut.

Tilastoalue: Pyynikki, Pyykinrinne
 Pinta-ala: 70,27 ha
 Yleiskaava: VL, VL-1, SL-2, VL-2, VU-2
 Asemakaava: PI, SL-3, VL-7, UV

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: ekologia, maisema, toiminta, kaupunkikuva, historia
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne, tasanne

NYKYTILA

Pyynikki on osa kaupungin läpi kulkevaa saumamuodostumaa ja yhdistää kaupungin itä- ja länsiosat toisiinsa. Kaupungin läpi kulkeva yli 200 km pitkä harjumuodostelma saa alkunsa Salpausselältä ja jatkuu Kankaanpäähän asti. Pyynikki on näistä harjuista korkein: korkeus merenpinnasta on n. 160 m ja Pyhäjärvestä n. 80 m. Pyynikki koostuu harjuosasta, moreeniselänteestä sekä peruskalliosta. Harju muodostaa kapean kannaksen Näsijärven ja Pyhäjärven väliin toimien maiseman selkärangana sekä veden- ja tilanjakajana. Pyynikki toimii myös keskikaupungin merkittävimpänä virkistysalueena läheisen sijaintinsa vuoksi.

Maankäytöllisesti Pyykin alue jakaantuu kahteen, luonteeltaan erilaiseen osaan: ranta-alue on rakennetumpi ja vehreämpi; harjualue luonnonmukaisempi ja karumpi. Ranta-alueella on uimarannat aikuisille ja lapsille nurmialueineen, leikkipaikkoja, pelikenttiä, rantapolkuja, venevalkama, kesäteatteri ja minigolfkenttä. Rakennuskannasta erottuvat 1890 toimintansa aloittanut trikootehdas ja 1970-luvulla rakennettu hotelli Rosendahl. Harjualueen virkistys- ja ulkoilutarjontaan sisältyy luontopolku, ulkoilureittejä, 3 km:n valaistu latu, levähdys- ja näköalapaikkoja, leikkipaikka, kuntoilukatos, näkötorni ja kahvila.

Luonto-olosuhteet ovat vaihtelevat ja monipuoliset; alue on valtaosin kuivahkoa ja tuoretta kangasta. Pyykin erityispiirteitä lisäävät harju-, kallio- ja lehtokasvilisuudet. Kulttuurilajisto on runsasta, putkilokasvilajeja luetteloitiin v. 1973 325 lajia, joista merkittävimpiä ovat sarjatalvikki, hietarvokki, kalliohatikka ja mäkivirvilä. Männikön vanhimmat osat ovat 130–200-vuotiaita. Kuusta kasvaa vain kallioalueen länsipuolella. Eteläpuoleisilla alarinteillä kasvaa lehtipuita: vaahteroita, pihlajaa ja harmaaleppiä. Lehtomaisista alueista merkittävimmät ovat Varalan kallionaluslehto sekä Termopyleen sola.

Pyykin 49 ha:n luonnonsuojelualue perustettiin 1993 (TAL 2003, 1.1.4.). Luonnonsuojelualueen viimeisin hoito- ja käyttösuunnitelma hyväksyttiin 2003 ja se sisältää metsänhoidon toimenpideohjelman 2003-2012. Uudistus- ja harvennushakuiden sekä taimikoiden ja vesakoiden perkausten lisäksi ohjelmaan sisältyvät näkymien avaamiset (esim. kirjansitoja Lemlinin näköalasektori). Myös käytävien, polkujen ja kuluneen maanpinnan kunnostusta jatketaan. Ongelmana ovat eroosio, ilkkivalta ja kova kulutus.

Pyykin harju on monipuolinen niin elollisen luonnon, geomorfologian kuin ympäristönsuojelunkin kannalta. Alue kuuluu Tampereen arvokkaimpiin lepakkoalueisiin. Pyynikki on luonnonsuojelulainstatuksen lisäksi luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi 1993 sekä maisemakokonaisuudeltaan ja rakennushistorialliselta perusteeltaan kulttuurihistorialliseksi kohteeksi. Pyynikki asuntoalueineen kuuluu myös valtakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Liikenteen rajoittaminen aroilla alueilla
- Eroosioalueiden kunnostus
- Ranta-alueen kehittäminen ja kunnostaminen
- Luonnonsuojelualueen merkityksen korostaminen alueen käyttäjille

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	///	///	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	///		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka	///		
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Pyynikki
 Pinta-ala: 17,88 ha
 Yleiskaava: SL-3, VLM, VU
 Asemakaava: SL, VU-3

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäysperuste: ekologia, maisema, toiminta, historia
 Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne

HISTORIA

Kivikauden asutuksen jäljiltä Viikinsaarella on tehty hajalöytöjä. Saaren vanha nimi oli Kaidesaari tai Iso Kaidesaari, koska länsipuolella sijaitsevaa Lehtisaartaikin kutsuttiin Kaidesaareksi. Nimi viitanee saaren pitkulaiseen muotoon. Saari kuului 1800-luvun alkupuolella Pirkkalan Nuolialan kylän Nikkilän taloon, sittemmin Viikin kartanoon, jonka omistuksessa sen nimeksi muutettiin Viikinsaari. Saaren virkistyskäyttö alkoi 1800-luvun puolenvälin jälkeen, kun leipuri Tallqvist alkoi pitää saarella kesäravintolaa, jonne oli laivayhteys Laukontorin rannasta. Kun Tallqvist osti saaren 1881, mainittiin maanmittaustoimituksessa ison osan saaresta olleen hoidettua puistoa. Herrasväen keskuudessa suosittu ravintola suljettiin 1880-luvun lopussa, jonka jälkeen saari oli leipurin pässien ja joutoväen käytössä. Kaupunki osti saaren 1893 työväenyhdistyksen aloitteesta. Myöhemmin saari oli lähinnä työväenyhdistyksen käytössä kansanjuhlien pitopaikkana. Ravintola paloi useaan otteeseen; nykyinen ravintolarakennus valmistui 1900. Tätä ennen saareen oli rakennettu putka ja siirretty Joselinin keilarata Pyynikin rannasta. 1917 saareen rakennettiin tanssipaviljonki ja sittemmin hävinnyt kesäteatteri. 1930-luvulla työttömiä käytettiin saaren raivaus- ja tasoitustöihin. Saaren rakennusten kunnostus aloitettiin 1970-luvun lopussa ja työ jatkuu edelleen. Putkasta tehtiin Pyhäjärven kappeli 1995. Saaren länsiosa sai luonnonsuojeluluestatuksen 1994.

NYKYTILA

Viikinsaari on tamperelaisten suosittu kesävirikistysalue. Saari sijaitsee Pyhäjärvässä, n. 3,5 km:n päässä kaupungin keskustasta. Saaren kokonaispinta-ala on 14,9 ha. Saareen kulkee kesäkuukausina säännöllinen laivaliikenne Laukontorilta. Saaren itäosaa hallinnoi kulttuuritoimi ja rakennuksista vastaa tilakeskus. Viikinsaarella järjestetään kesäisin runsaasti ohjelmaa, lisäksi alueella on mm. kappeli, ravintola, kioski, mini-golf, tanssilava, pelikenttiä, grilli- ja keittokatos sekä ui-

marantoja. Laivalaiturin lähellä kasvavat kaksi kookasta metsälehmusta ovat rauhoitettuja.

Luonnonsuojelualan pinta-ala on 10,53 ha. Saari on arvokasta lintu- ja kasvialuetta (TAL 2003, 4.2.2.3. ja 4.1.16.). Saarta kiertää 2 km:n luontopolku. Viikinsaaren luonnonsuojelualue voidaan jakaa kuuteen kasvillisuusvyöhykkeeseen alkaen alueen sisäosista ja päättyen rantaosiin: 1. rehevä kuusivaltainen lehto; 2.vaihteleva, osin kulttuurilajistonkin säilyttämä tuore lehto; 3. saniaislehto; 4. koivuvaltainen kuiva lehto; 5. haapa- ja harmaaleppävaltainen alue, jossa kasvaa lehto- ja kulttuurikasveja sekä 6. tuore ja lehtomainen kangas. Viikinsaaren linnusto on monipuolista, pesimälinnusto koostuu pirkanmaalaisesta peruslajistosta, merkittävimpänä pikkusieppo. Saaren kotkansiipi- ja vuokkokasvisto on erityisen näyttävä.

Viikinsaaren länsipuolella sijaitseva Lehtisaari on myös kasvillisuudeltaan rehevän lehtomainen.

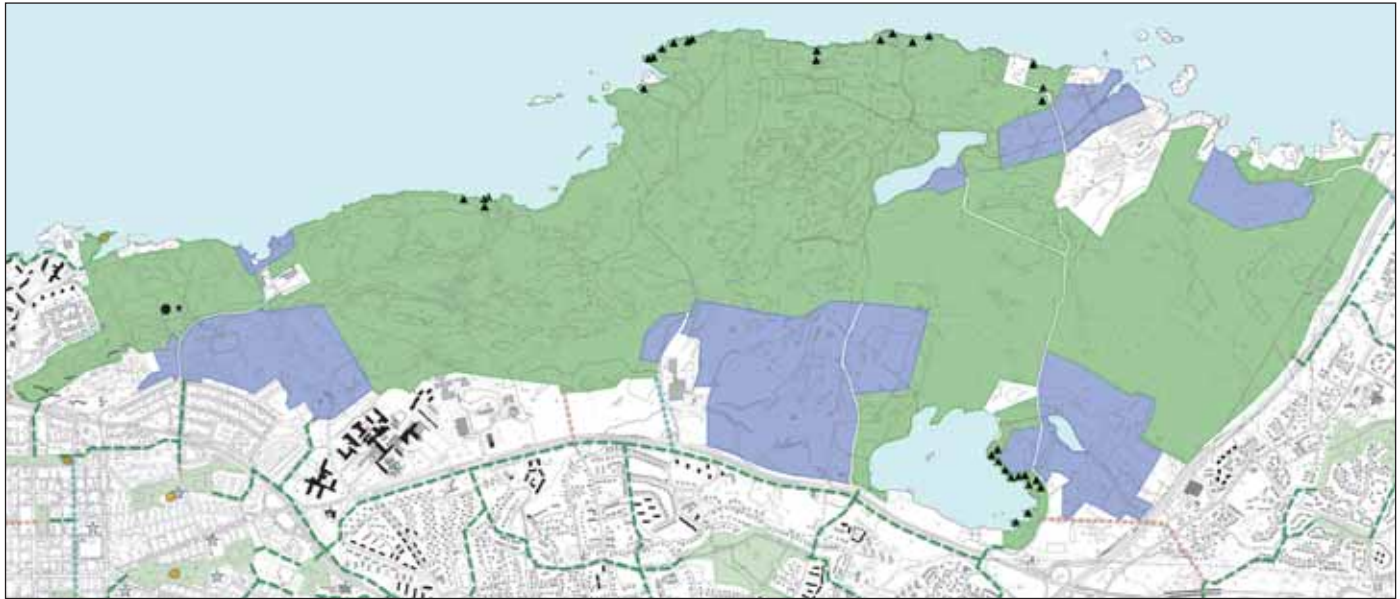
KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Yleissuunnitelman laatiminen, jossa huomioidaan tilojen selkeyttäminen ja rakenteiden kunnostaminen alueen luonne huomioon ottaen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka	////	
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka	////	////
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

Tilastoalue: Lappi, Petsamo, Lapinniemi, Kauppi, Niihama
 Pinta-ala: 973,70 ha
 Yleiskaava: V, VL, VU, VU-1, EV
 Asemakaava: PL, VL, VU, UV, PI, U

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
 Määrittäjäperuste: ekologia, maisema, toiminta, kaupunkikuva
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne

HISTORIA

Alue jakaantuu kahteen erilaiseen osaan, läntiseen Kauppiin ja itäiseen Niihamaan. Kaupin nimi juontuu Kaupinojasta, joka on alueen halki Näsijärveen laskeva luonnonoja. Kaupin notkelmien niityt raivattiin pelloiksi. Kauppi liitettiin Tampereeseen useassa osassa 1800-luvun lopulta alkaen, kun kaupunki kasvoi itään. Kaupin alueelle rakennettiin asutus- ja huvilarakennuksia. Kaupinojalla aloitti höyrysaha 1898 nyk. vedenpuhdistamon paikalla. Sairaaloiminnasta vastasivat Koukkuniemen ja Kaupin sairaalat. 1900-luvun alussa rakentuivat Lappi kaupunginosa, Kaupinojan pumppulaitos ja vesisäiliö, suojeluskunnan ampumarata sekä Rauhaniemen kylpylä. Kaupin alueen tarjoamat ulkoilumahdollisuudet havaittiin varhain. Hiihtolatuja Kaupissa oli jo ennen sotia. Keskussairaalan paikalla olleen suojeluskunnan ampumaradan rakennukset muutettiin 1946 kaupungin urheilu- ja hiihtomajaksi. Radan takana oli Kaupinojan vartta Näsijärvelle päin myötäilevä tasanko, Kissanmaan niitty, joka oli aikaisemmin ollut pellavatehtaan valkaisuniittynä. Kissanniitylle suunniteltiin tenniskentät ja muita ulkoilutiloja. Niitystä länteen sijaitsi 100 ha:n suuruinen Kaupin kansanpuisto. Kaupin alueelle suunniteltiin 1950-luvun puolivälissä myös ravirataa, jonka sisään olisi saanut moottoripyöräradan, sekä täysmittaista urheilukenttää, mutta edelliselle ei riittänyt tilaa ja jälkimmäisen korvasi Ratina. Kauppi-Niihaman alueen nykyiset etelärajat alkoivat muotoutua 1960-luvulla: Teiskontie valmistui ja sen varteen rakennettiin mm. keskussairaala ja teknillinen oppilaitos. 1970-luvulla Kansanpuistoa alettiin kehittää nykyisenlaiseksi urheilupuistikoksi, jonka liikuntareitit ulottuvat Niihaman metsien halki itään. Metsissä olevat pellot alkoivat metsittyä tai ne metsitettiin. Kaupin vanhat niityt ja pellot muuttuivat palloilu- ja urheilukentiksi, joiden lisäksi tarjontaa

laajensivat jousiammuntarata, kuplahalli, vinttikoirarata sekä ratsastus- ja keilahalli. Urheilupuisto jatkui yhtenäisenä ulkoilualueena Niihamajärvelle saakka, jonne rakennettiin vesihiihtokeskus. Nykyinen itä-länsi-suuntainen valaistu ulkoilu/hiihtoreitti rakennettiin 1980-luvulla, samoin vesitornin, Tuomikallion ja Pirunvuoren ulkoilutiet.

Niihama esiintyy 1760-luvun asiakirjoissa sekä järven että ulkoniittypalstan nimenä. Niihaman pienet metsäniityt sijaitsivat notkelmissa. Isojaossa metsät jaettiin kyläpelloista Näsijärveen ulottuviin sarkoihin. Torppari-asutusta edustivat Luhtaa ja Kartano Niihamanjärven laskuojan varressa Pyhäjärven rannassa. Muuten asutusta ei juuri syntynyt, sillä maasto oli mäkiä ja sarat kapeita. Niityt raivattiin pelloiksi. Soukon kalastustila rakennettiin Näsijärven rannalle 1892. Alasjärven luoteispuolinen Kuljulampi kuivatettiin pelloiksi. Takahuudin kylän omistuksessa olevan Niihaman kehitys oli 1800-luvulla etupäässä maatalouspitäjän kehitystä. Ensimmäinen huvila tuli alueelle 1895 ja lisää kesäasutusta rakentui 1920–30-luvuilla sekä sotien jälkeen aina tähän päivään asti. Kesäasutus liittyy varsinkin itäosassa yksityiseen maanomistukseen. Niihama liitettiin Tampereeseen 1947 Messukylän liitoksen yhteydessä. Sotien jälkeen Niihamajärven rannalle perustettiin Niihama-niminen siirtolaistila, josta tehtiin ulkoilumaja 1980-luvulla. Hatanpäälle 1916 perustetun Niihaman siirtolapuutarhan muutto Niihamaan, Kartanon tilakeskukseen, alkoi 1975. Kaupunki omistaa pääosan Niihaman länsipuolisista maista ja on kehittänyt aluetta virkistysalueeksi. Niihaman itäosan maanomistusolosuhteet ovat vaikuttaneet virkistysreitistön sijaintiin.

Tilastoalue: Lappi, Petsamo, Lapinniemi, Kauppi, Niihama
 Pinta-ala: 973,70 ha
 Yleiskaava: V, VL, VU, VU-1, EV
 Asemakaava: PL, VL, VU, UV, PI, U

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
 Määrittäjäperuste: ekologia, maisema, toiminta, kaupunkikuva
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne

NYKYTILA

Kauppi-Niihama on kantakaupungin tärkeimpiä viher- ja virkistyspalvelujen alueita. Se muodostaa keskeisen osan Tampereen kaupungin keskuspuistoverkostosta. Kauppi-Niihama on sekä sijainniltaan, kooltaan että luontosuhteiltaan erinomaista ulkoilualueutta. Se palvelee paitsi Tampereen kaupungin keskustaa ja itäisiä kaupunginosia myös koko kaupunkiseutua. Alueelle laaditaan parhaillaan osayleiskaavaa, jonka päätarkoituksena on ohjata ja kehittää aluetta monipuolisena urheilu- ja virkistyspalvelujen alueena. Asemakaavoittaminen on keskittynyt Teiskontien varteen Yliopistollisen sairaalan ja golfkentän väliselle alueelle.

Kauppi-Niihama jakautuu kahteen osaan, länsipuolen urheilupuistoalueeseen ja itäpuolen yhtenäiseen metsäalueeseen. Puusto on havupuuvältaista. Länsiosassa on kuivaa kangasmetsää laajoina alueina lähinnä rinteiden lakialueilla. Urheilupuiston alueella on rehevä puronvarsilehto. Muualla pääasiallisena kasvillisuustyyppinä on tuore kangasmetsä. Alavilla alueilla kasvillisuus on paikoitellen lehtomaista metsää.

Alueella on neljä arvokasta kasvialuetta (TAL 2003, 4.1.51-54.): Tuomikallion eteläosa, Soukonvuoren lehto, Lahnakallion–Huhtaniemen lehto- ja ketoalue sekä Kuokkamaa. Soukonvuori on lisäksi arvokas lintualue (emt. 4.2.2.5.). Alasjärven pohjoispuoli, Vinttikoiraradan ja Koljontien välinen alue sekä Kaupinpuistonkadun pohjoisosat ovat arvokkaita hyönteisalueita (emt. 4.3.19-20.). Luontokohteiden uhkatekijöitä ovat alueen rakentaminen, hakkuut ja maaston kuluminen. Soukonvuoren aluetta on ehdotettu luonnonsuojelualueeksi. Alueen kääpäälajisto on erityisen merkittävä. Alueella elää myös liito-orava.

Alueella on useita muinaismuistokohteita. Niihamanjärven ja Soukonvuoren ympäristössä kulkee Niihaman luontopolku. Alueelle on rakennettu useita urheilua ja ulkoilua palvelevia toimintapisteitä sekä ulkoilureittejä. Talvella alueella kiertää monipuolinen valaistu latuverkosto. Pirunvuori ja Vesisäiliönmäki ovat geologisia

kohteita. Kaupin rantakallioissa on nähtävissä jäätikön kuluttamia uurteita. Ympäristöltään alueen arvokkaimpia osia ovat rannat, urheilupuiston läheisyydessä sijaitsevat kallioselänteet, pienet järvet ja avoimet pelto-alueet.

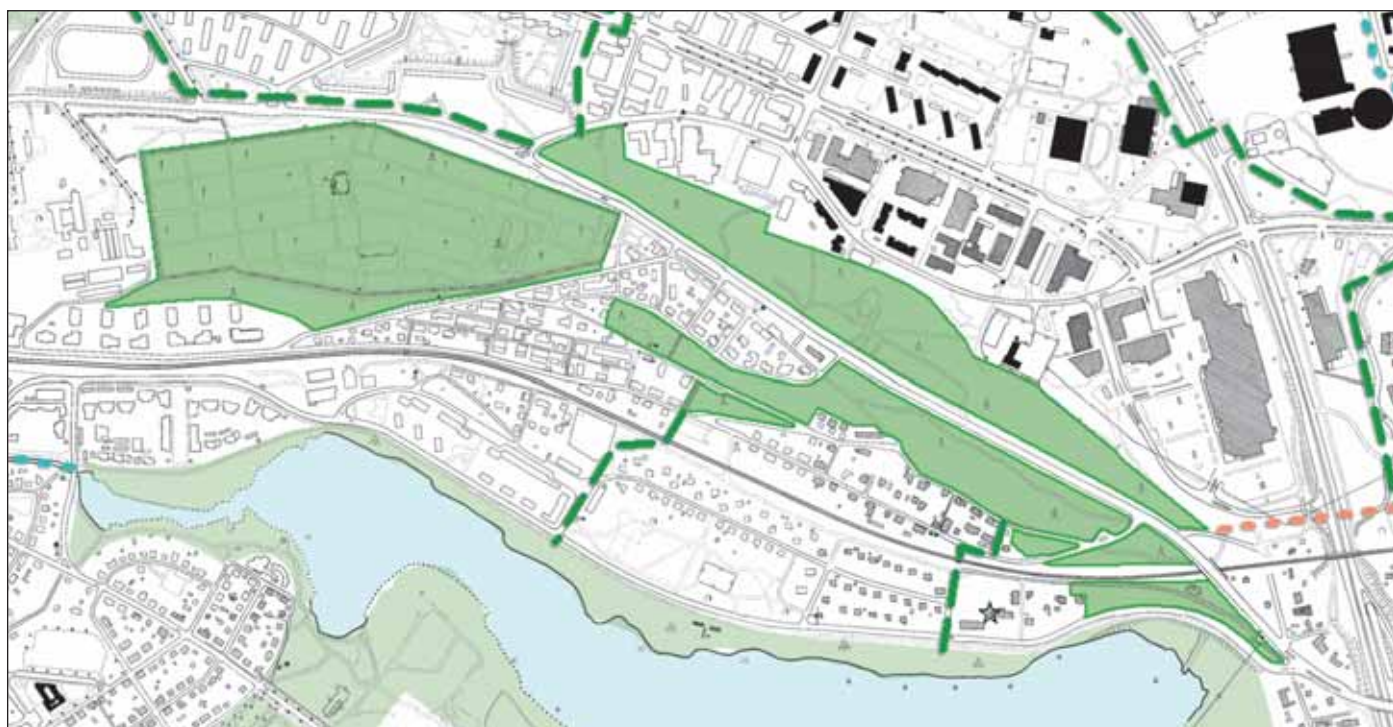
KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Rantaa myötäilevän ulkoilureitin rakentaminen
- Urheilu- ja virkistyspalveluiden sijoittaminen olemassa olevan liikenneverkon läheisyyteen
- Ulkoilumajan alueen toiminnallinen ja maisemallinen kehittäminen
- Pintavesien ohjaaminen siten, että ulkoilureitit pysyvät käyttökunnossa

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka		///	
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			///
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka		///	///
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	///		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Kalevanrinne, Järvensivu
 Pinta-ala: 37,21 ha
 Yleiskaava: VLM, VL, EH
 Asemakaava: PI, VL, VM-3, VP

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäysperuste: maisema, ekologia, toiminta, kaupunkikuva
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne

HISTORIA

Kalevankangas edustaa Yoldianmeren rantatasannetta ja on vanha paikallisnimi. Harju toimi jo varhain kulkuväylänä. Kaleva lienee merkinnyt jättiläistä ja Kalevankangas siten jättiläisen kangasta. Kalevankivi mainitaan 1539 Tammerkosken ja Messukylän jakokuntien rajana. 1758 kivi tunnistettiin Kalevankankaalla silloisen Tammerkoski–Messukylä -maantien varressa olevaksi lohkareeksi. Metsäinen Kalevankangas oli asumaton takamaata. Ensimmäisenä sinne muuttivat vainajat, kun Tampereen uusi hautausmaa vihittiin käyttöön 1881. Kirkkoraadin mukaan syrjäinen paikka oli 'näköisää ja ihanaa harjua'. Soranottoaikoja oli sekä kalmiston ympäristössä että harjun itäpuolella. Kalevankankaalla käytiin 1918 siihen asti Pohjoismaiden suurin taistelu. Vanhan Messukylän maantien nimi muuttui 1930-luvun lopulla Kalevankankaan tieksi; sotien jälkeen se lyheni Kalevantieksi. Tuolloin syntyi Sammonkadun ja Kalevantien väliin Kalevanrinteen kerrostalovaltainen kaupunginosa sekä Sammonkadun varteen (pien)teollisuusalue. Kalevantien pohjoispuolelle rakennettiin ns. pikataloja, joista jälkimmäinen osa, Taka-Intia valmistui 1946. Taloista tehtiin purkupäätös 1981 ja viimeinen Taka-Intian talo purettiin 1995. Pikatalojen kohdalla on I ja II maailmansodan jälkeisiä taistelurakennelmia, jotka ovat rauhoitettuja muinaisjäänneksiä. Samantyyppisiä kuoppia on myös Kalevantien eteläpuolella Järvensivuntien liittymän molemmilla puolilla.

Tilastoalue: Kalevanrinne, Järvensivu
 Pinta-ala: 37,21 ha
 Yleiskaava: VLM, VL, EH
 Asemakaava: PI, VL, VM-3, VP

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäminen: maisema, ekologia, toiminta, kaupunkikuva
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne

NYKYTILA

Kalevankangas on osa kaupungin halki kulkevaa saumamuodostumaa. Muodostuma kohoaa 20-40 m korkealle ja on sekä geologisesti että maisemallisesti arvokas harjukas. Harjun itäosa on merkittävää pohjavesialuetta. Harjun lakea halkoo itä-länsi-suuntainen ajoväylä, jonka eteläpuolella, harjun etelärinteellä sijaitsee hautausmaa ja asuntoalueita. Ajoväylän pohjoispuolinen alue on suosittua ulkoilualueita, mikä näkyy alueen kuluneisuutena. Harjun etelärinteelle ovat tyypillisiä kuivat, aurinkoiset ja lämpimät kedot, joilla on monipuolinen harjukasvilajisto. Alueella kasvaa mm. nuokkukohokki, jolla elää uhanalainen oliivineilikayökkönen. Etelärinne on arvokasta hyönteisaluetta (TAL 2003, 4.3.17.), jossa esiintyy useita valtakunnallisesti ja alueellisesti uhanalaisia hyönteislajeja. Kalevanharjun maaperä on rehevää ja metsätyyppi pääosin lehtomaista ja tuoretta kangasta. Kalevanharjun metsänhoitosuunnitelman 2003-2012 tavoitteena on harjumaiseman ylläpitäminen arvokkaat hyönteis- ja kasvialueet säilyttäen.

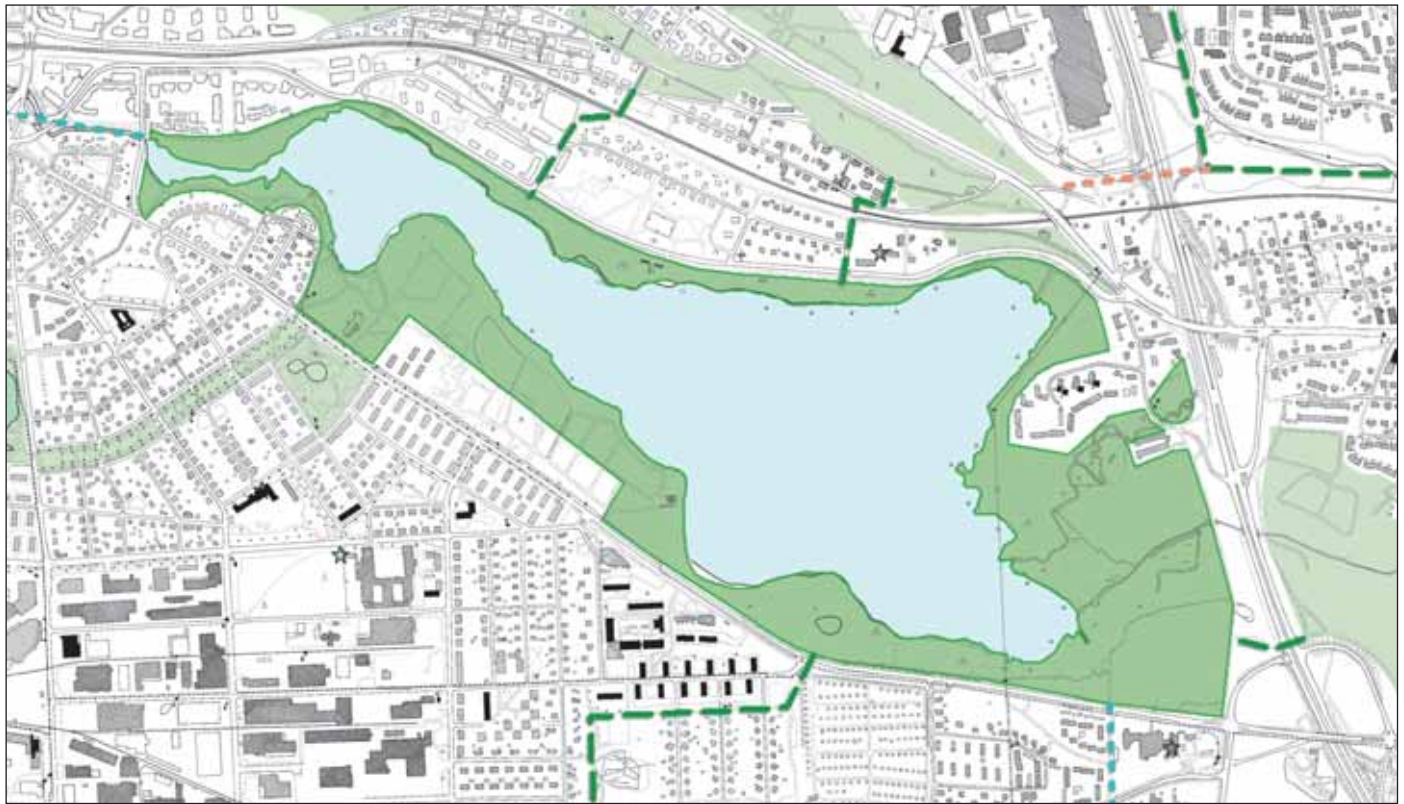
KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Kalevanharjun etelärinteiden katojen ja monipuolisen harjulajiston säilyttäminen
- Alueen harjumaisen luonteen säilyttäminen
- Reitistön kehittäminen, esim. Kalevanharjunpuisto
- Kulttuuriperinnön säilyttäminen ja huomioiminen toimenpiteissä

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	////		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	////		
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	////	////	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	////		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Viinikka, Nekala, Järvensivu, Vuohenoja, Jokipohja, Muotiala
 Pinta-ala: 54,4 ha
 Yleiskaava: VLK, VLM, VLL, SL-3
 Asemakaava: SL-1, VL, VL-5, VP, VP-6

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: maisema, ekologia, toiminta, kaupunkikuva
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, laakso

HISTORIA

Vähäjärveksi tai Irijärveksi aikaisemmin kutsuttu Iidesjärvi syntyi kallioperän murroslinjaan. Järvi esiintyi myös nimillä Jrijärvi, lireh- ja liresjärvi sekä liles- ja lilismotti. Nimeen liittyy lukusia kansanselityksiä, kuten nimen johtaminen rantaliejun iilimadoista. Eräänä mahdollisena etymologiana on mainittu muinaisskandinaavinen sana *iða*, 'takaisinpäin virtaava vesi joessa'. Järven itäisellä rantavyöhykkeellä oli kaksi kivikautista asuinpaikkaa, Kokinpelto ja Vuohenoja. Vuohenoja on järven laskeva luonnonoja, joka kerää vesiä laajalta alueelta aina Alasjärveä myöten. Vuohenojan silta mainittiin 1553 tuomioasiakirjassa, mutta se lienee aikaisempaa perua. Palvaanniemi viittaa isojaon asiakirjojen mukaan rantaniittyyn, palvas merkinnee heinäkasveja kasvavaa upottavaa järvenrantaa. Savikoiden ympäröimä Iidesjärven alue raivattiin jo varhain niityiksi ja pelloiksi. 1500-luvulla Järvensivun kylän kaksi tilaa yhdistettiin ja myöhemmin Järvensivusta muodostui rustholli. 1794 isojaossa tila jaettiin kahtia siten, että Iidesjärven pohjoisrannalle muodostui Järvensivun tila ja eteläpuolelle Nekalan tila. Kyttälän liitoksen yhteydessä 1877 Järvensivun rustholli jäi kaupungin ulkopuolelle, mutta 1800–1900-lukujen vaihteessa se oli esikaupungistunut Kyttälän saneerauksesta johtuneen muuton seurauksena. Samaan aikaan alkoi Vuohenojan asuttaminen tamperelaisten hankkiessa sieltä vuokratontteja.

Järvensivu liitettiin kaupunkiin 1922. Viinikan ja Nekalan alueet siirtyivät kaupungin omistukseen Hatunpään liitoksen yhteydessä ja ne otettiin asumiskäyttöön 1920–30-luvuilla. Nekalan siirtolapuutarha-alueen suunnitelma hyväksyttiin 1932. Nekalantien varteen perustettu kaatopaikka suljettiin 1950-luvun lopulla; se aiheutti vesien pilaantumista. Hervannan valtavyöhykkeen rakentamisella 1970-luvulla oli monia vaikutuksia. Iidesjärven itäpään tulvaluhta-alue pieneni, mikä vaikutti pesimälinnuston köyhtymiseen. Valtavyöhyke katkaisi Iidesjärven ja Kirkkosuonnotkon muodostaman avoimen maisematilakokonaisuuden. Nekalan tilan päärakennus oli vielä 1980-luvulla jäljellä rapistuneena muistomerkkinä mahtavasta kartanoiden ajasta. Iidesjärven itäpää kaavoitettiin suojelualueeksi 1980–1990-luvuilla; sinne valmistui lintutorni 1992 ja hiehojen laidunnusprojekti aloitettiin 2002. Iidesjärven alue on ollut monenlaisten suunnitelmien kohteena. Sodan jälkeen visiona oli, että järvi muutettaisiin viemäroinnin avulla Sorsapuiston kaltaiseksi puistoikeitaaksi. Virve Veisterän 1990-luvun alun suunnitelmassa ranta-alue oli virkistyskäytössä. Etelärannalle on useaan otteeseen esitetty asuinalueita.

Tilastoalue: Viinikka, Nekala, Järvensivu, Vuohenoja, Jokipohja, Muotiala
 Pinta-ala: 54,4 ha
 Yleiskaava: VLK, VLM, VLL, SL-3
 Asemakaava: SL-1, VL, VL-5, VP, VP-6

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäisperuste: maisema, ekologia, toiminta, kaupunkikuva
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, laakso

NYKYTILA

Iidesjärvi on muodostunut kaakko-luode-suuntaisen murroslaakson pohjalle, joka on osa Kangasalan Pitkäjärveltä edelleen Nokiavirralle asti ulottuvaa laakso-muodostumaa. Iidesjärvi muodostaa yhdessä Kirkkosuon alueen kanssa yhden merkittävimmistä avoimista ja puoliavoimista maisematilakokonaisuuksista kaupungin keskustan tuntumassa.

Iidesjärven maisema-alueetta rajaa pohjoisessa Kalevankangas, jonka laelta ja rinteiltä aukeavat näkymät kohti Iidesjärven laaksoa. Kalevankangas estää myös tehokkaasti kylmien pohjoistuulien vaikutuksen laaksoon. Iidesjärvi ja Kirkkosuo muodostavat keskeisen osan kantakaupungin itä-länsi-suuntaisesta virkistysaluekelta. Iidesjärvi ranta-alueineen on arvokas biologinen kokonaisuus, jolla on myös merkittävä luonnonsuojelullinen arvo. Järvi kuuluu valtakunnalliseen lintuvesien-suojeluohjelmaan ja sen itäosa on suojeltu seutu-, yleis- ja asemakaavalla. Järven lintulajisto on monipuolinen. Pesiviä vesilintulajeja on 12, lepäilijälajisto on myös runsas. Lintujen elinolosuhteiden parantamiseksi on järven itäpään rantapensaikkaa raivattu useana vuonna. Iidesjärvi on arvokasta hyönteisaluetta, ja alueelta on tavattu yli 1200 hyönteislajia (Iidesjärven hyönteiselvitys 2001). Järvi on myös kasvistollisesti arvokasta aluetta. Iidesjärven vedenlaatu on välttävää rehevöitymisen ja sinilevähavaintojen myötä. Ongelmia vedenlaadulle aiheuttavat valuma-alueen asunto-, teollisuus-, liikenne- ja peltoalueilta tulevat ravinnekuormitukset. Valuma-alueella muodostuu runsaasti pohjavettä erityisesti saumamuodostumaan liittyvillä harjualueilla.

Iidesjärven alueen virkistyskäyttö on laajaa. Aluetta käyttävät asukkaiden lisäksi kauempaakin tulevat kaupunkilaiset. Järven vesi ei ole uimakelpoista, mutta järven pinta houkuttelee ympärivuotiseen virkistyskäyttöön. Kesällä kalastetaan ja soudellaan, talvella pilkitään, kävellään, luistellaan ja hiihdetään. Järven itäpään lintutornilla on myös vankka kävijäkuntansa. Järveä kiertää n. 7 km:n pituinen luontopolku. Kohdealueen vilkastunut ihmistoiminta on vähentänyt järven sekä suojellullisia että virkistyskäyttöllisiä arvoja.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Asemakaava sekä käyttö- ja kunnostussuunnitelman laatiminen
- Rantareitin rakentaminen sekä luontopolun kehittäminen; uuden lintutornin rakentaminen
- Alueen kehittäminen ympäröivien asuntoalueiden aluepuistoksi riittävän laajana kokonaisuutena, etelärannan kehittäminen perhepuistoksi
- Kulttuurimaiseman säilyttäminen, mm. avoimien maisematilojen säilyttäminen
- Vanhan kaatopaikan kunnostus- ja hoitotoimenpiteet
- Veden laadun parantamistoimenpiteet

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka		///	
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka		///	
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	///	///	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	///		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka	///		
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Turtola, Vuohenoja, Aakkula
 Pinta-ala: 66,77 ha
 Yleiskaava: VLM, VU
 Asemakaava: VL, VL-5, VP

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: ekologia, maisema, kaupunkikuva, toiminta, historia
 Sijainti maastorakenteessa: laakso, tasanne

HISTORIA

Kirkkosuonnotko on osa kaakko-luode-suuntaista murroslaaksoa, joka alkaa Kangasalan Pitkäjärvestä ja jatkuu Messukylän ja lidesjärven kautta Pyhäjärvelle. Vilunen ja Aakkula lienevät rautakautisia taloja. 1700-luvulla notkosta nouseva etelärinne oli peltoa ja pohjoisrinteeseen, harjulle, sijoittui 1500-luvulta peräisin oleva Messukylän vanha kirkkokuori. Kirkolta kulki tie notkon poikki Messukylän ryhmäkylään, joka hajosi iso-jaon myötä, kun talot siirtyivät maidensa viereen. Notkossa kulki oja ja alue oli pitkään niittynä, kunnes se 1890-luvulla kuivattiin ja Mamman-, Lammas- ja Mato- niityt otettiin viljelyyn. Notko oli viljelyn ja laiduntamisen johdosta maisemaltaan hyvin avoin. Harjulta kulki useita teitä vainioiden poikki eteläpuolisten talonpoikaistalojen luo. Kivikirkon läheisyyteen keskittynyt asutus vahvistui edelleen kun seurakunta päätti 1920-luvun lopulla myydä Aakkulan maista asuntotontteja. Messukylän alueen asemakaavoitus käynnistyi, kun alue 1947 liitettiin Tampereeseen. Hervannan valtavyölyä katkaisi yhteydet lidesjärveen 1970-luvulla. Kirkkosuo valmistui puistoksi 1990. Golfkenttä on toiminut alueella 1990-luvun alkupuolelta. Sotilaankadun pohjoispuolen uusi asutus on 1990-luvulta.

Tilastoalue: Turtola, Vuohenoja, Aakkula
 Pinta-ala: 66,77 ha
 Yleiskaava: VLM, VU
 Asemakaava: VL, VL-5, VP

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäisperuste: ekologia, maisema, kaupunkikuva, toiminta, historia
 Sijainti maastorakenteessa: laakso, tasanne

NYKYTILA

lidesjärven, Kirkkosuonnotkon ja Vilusenharjun alueen muodostama yhtenäinen kokonaisuus on kantakaupungin virkistysakselin keskeisimpiä osa-alueita. Kirkkosuonnotko kuuluu lidesjärven valuma-alueeseen. Notkon länsiossa on ainoastaan muutamia senttejä lidesjärven pintaa korkeammalla, jolloin alue toimii järven tulvaniittynä. Notkossa virtaa lidesjärveen laskeva Mutaoja. Alueen ongelmana on kasvillisuuden puuttessa vesien voimakas pintavalunta. Maaperä on pääasiassa turvetta, mutaa ja liejua. Notkon pienilmasto on ongelmallinen kostean maaperän ja laaksoon laskeutuvien kylmien ilmassojen seurauksena. Avoimen maisematilan väheneminen kantakaupungin alueella sekä Kirkkosuon kulttuurihistorialliset tekijät puoltavat alueen säilyttämistä avoimena myös tulevaisuudessa.

Kirkkosuonnotkon alueesta 23,3 ha on golftoimintakäytössä. Golfkentän länsipäässä sijaitsee kosteikkoalue, jossa on monimuotoisen linnuston pesimä- ja suoja- paikkoja. Muita luonnonoloiltaan arvokkaita alueita ovat Pullerinkinahteen lehtorinne ja tihkupinta. Lehtorinne on vaarassa vesittyä pintavesiä ohjaavan ojaverkoston puuttuessa. Kaakkoiskulman laajahko niittyalue on maisemallisesti jatkoa Kirkonmäenkadun itäpuolella sijaitsevalle Kallenniitylle. Niittyalueelta avautuu näkymä Kirkkosuonnotkoon ja Messukylän harjulle; ja sitä tulisi hoitaa luonteensa mukaisesti. Kirkkosuonnotkon kevyen liikenteen yhteydet kiertävät aluetta katujen varressa. Alueelta on erinomaiset yhteydet Aakkulanharjulle sekä lidesjärvelle. Pohjois–etelä-suuntainen kevyen liikenteen yhteys kulkee Kivikirkontieltä Sotilaankadulle. Kohdealueen länsiossa toimii kaupungin taimistona ja maanlajitysalueena. Luoteessa sijaitsee Vuohenhiekkanpuisto, jossa on leikkialue ja pallokenttä. Kohteen koillisosat kuuluvat Aakkulanharjun merkittävään pohjaviesialueeseen.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Alueen säilyttäminen avoimena maisematilana
- Alueen liittäminen lidesjärven alueeseen
- Kevyen liikenteen reitistön kehittäminen ja suoja- vyöhykkeiden turvaaminen
- Notkoalueen pintavesien hoitosuunnitelman laatiminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	///	///	
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	///		///
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Messukylä, Viiala
Pinta-ala: 12,96 ha
Yleiskaava: PY, EH, VU, VLM, VLK
Asemakaava: VL,VL-7,VN, H, EH-1, VP

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäjäperuste: ekologia, maisema, kaupunkikuva, toiminta, historia
Sijainti maastorakenteessa: rinne, laki

HISTORIA

Metsäinen harjukso toimi vanhana kulkureittinä Tammerkoskelta itään. Vilusenharjun asutus on rautakautista perua. Messukylän uusi kirkko valmistui 1879 Aakkulanharjulle ja sen itäpuolinen hautausmaa otettiin käyttöön 1891. Samaan aikaan alkoi asutus keskittyä harjulla kulkevan tien varteen. Aakkulanharjun alava osa oli aikaisemmin niittyä, sittemmin peltoa. Harjutie oikaistiin 1900-luvun alkupuolella nykyiseen Kangasalantien linjaukseen. Vilusen puistokatu noudattaa Vilusen kartanoon johtanutta puistotietä. Vilusenharjun soraa käytettiin pienimuotoisesti jo ennen vuotta 1938; laajamittainen käyttö alkoi sotien jälkeen ja jatkui etenkin 1960-luvulla. Aakkulanharjun hautausmaan eteläpuolinenkaan alue ei välttynyt soranotolta sotien jälkeen. Soranotto Vilusenharjasta lopetettiin 1970-luvun lopulla. Tämän jälkeen aluetta käytettiin varastoalueena. Iso-Vilunen on toiminut puhtaisten maa-ainesten läjitysalueena vuodesta 1996. Alkuperäisestä harjasta on enää jäljellä vain osa harjun jyrkkää pohjoisrinnettä.

NYKYTILA

Aakkulanharju ja Vilusenharju ovat osa geologisesti ja maisemallisesti merkittävää Tampereen kantakaupungin läpi kulkevaa harjuksoa. Alueella sijaitsevat Santaharjunpuisto, Jyrkäntenpuisto, Somerikonpuisto ja Iso-Vilunen. Harju on n. 30 m korkea. Vilusenharjun sora- ja hiekkamontun reunojen kuivahkon kankaan kasvupaikkatyyppi vaihtuu länteen päin kuljettaessa lehtomaiseksi kankaaksi. Harjukso kuuluu tärkeään pohjavesialueeseen ja alueella sijaitsee Messukylän pohjavedenot-

tamo. Vilusen sorakuopan länsireunalta aukeavat näkymät Kaukajärven ja Vehmaisten suuntaan. Harjun reunamien kasvillisuus on kulttuuriseuralaispainotteista ketolajistoa. Iso-Viluselta on viheryhteys Santaharjunpuistoon Somerikonpuiston kautta.

Merkittävin säilynyt harjun osa on Aakkulanharjun etelärinne, jossa kasvaa arvokasta harjulajistoa. Santaharjunpuiston läpi itä-länsi-suuntaisesti kulkee kevyen liikenteen reitti. Reitin itäpäässä on korkeaa, avaraa männikköä; länsipäästä avautuu näkymä reitin eteläpuoliselle kedolle, joka on arvokasta ja lajistoltaan edustavaa hyönteisaluetta (TAL 2003, 4.3.21.), ja jonka luonne tulisi säilyttää. Hautausmaan laajennus toteutettiin 2004-06. Hautausmaan eteläpuolella sijaitsee golfin harjoitushalli. Kohdealueen lounaisosassa sijaitsee Kalle Päätalon mukaan nimetty Kallenniitty. Santaharjunpuiston notkelma on kokonaisuudessaan moni-ilmeinen kohde, jossa on reheviä puronvarsia ja allikoita, lähteisyyttä, lehtolaikkuja, niittyjä sekä metsäisiä pensaikkoisia saarekkeitä. Puistossa kasvaa mm. rauhoitettu vuorijalava.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Iso-Vilusen maisemointi ja virkistysmahdollisuuksien käyttöönotto
- Santaharjunpuiston kotojen säilyttäminen niittyinä
- Liikkumisen ohjaaminen rinteillä eroosion välttämiseksi ja arvokkaan kasvillisuuden suojelemiseksi

Arvottamiskriteerit	Arvo	Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

21. LINNAINMAAN JA LEINOLAN VIRKISTYSALUE

Tilastoalue: Linnainmaa, Leinola
Pinta-ala: 53,8 ha
Yleiskaava: VLL, VLL-1, VLK, VLK-1
Asemakaava: PI, PL, VL, VM-1, VN

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittämisperuste: ekologia, maisema, kaupunkikuva, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne, tasanne

HISTORIA

Alueen alavat maat olivat ensin niittyinä, sittemmin peltoina. Metsäinen ylänkö oli kallioista, osin louhikkoista. Leinolan kylässä oli 1540 maakirjan mukaan 5 taloa. Linnainmaan alueelta tunnetaan 1700-luvulta lähtien pellavanviljelyyn ja -kehruuseen sekä pellavanliotukseen viittaavia paikannimiä. Viljelytaustan lisäksi nimistössä on viitteitä helavalkeiden polttamiseen, teeren ja metson soidinpaikkoihin, koiriin sekä sikojen laiduntamiseen. Linnainmaan ja Leinolan kaavoitus alkoi sodan jälkeen Messukylän tultua liitetyksi Tampereeseen. Mannerheiminkalliolle pystytettiin Mannerheimin patsas 1956. Alueen kaupunkiasutus alkoi Holvastinkadun seudulla 1950-luvulla. 1960-luvulla asutus laajeni Mannerheiminkallion etelä- ja itäpuolelle. Mannerheiminkallion länsipuolinen asutus alkoi muotoutua 1970-luvun lopulla ja pohjoispuolinen asutus 1990-luvulla.

NYKYTILA

Linnainmaan ja Leinolan kaupunginosien väliset metsiköt, Haukkakopinniityn ja Linnainmaanpuiston pelto- ja niittyalueet sekä Länkiniitynmäki muodostavat merkittävän viheraluekokonaisuuden. Itä-länsi-suuntainen metsävyöhyke sijaitsee kallioisella selännteellä, joka on erityisen herkkä ympäristössä tapahtuville muutoksille.

Kohdealueen itäpäässä sijaitseva Koiramäenpuiston länsiosa on muodostunut viljely/niittyalueista metsittymällä. Puistossa itään päin kuljettaessa puusto muuttuu mäntyvaltaiseksi ja aluskasvillisuutena on runsaasti kuivan kankaan lajeja ja kallioikasvillisuutta. Kallion pohjoispuoli on graniitista ja gneissistä muodostunut, geologisesti mielenkiintoinen kohde. Viheraluekokonaisuuden metsäselännteellä on tiheä polku- ja ulkoilureitiverkosto. Mannerheiminkallion pohjoispuolella kulkee n. 2 km:n valaistu ulkoilureitti Halimasjärven suuntaan.

Haukkakopinniityn alue on jonkin verran metsittynyt. Jäljellä olevat niityt tulisi säilyttää avoimina maisematiloina. Haukkakopinniityltä on Korpinkodinpuiston kautta viheryhteys kasvistoltaan arvokkaalle Länkiniitymäelle. Se on rehevä haavikkolehto, jossa kasvaa vaateliaita putkilokasveja ja erikoisia mukurahaapoja (TAL 2003, 4.1.50.). Linnainmaanpuiston eteläosassa on turvepohjainen, ryhmäpuutarha- ja palstaviljelytoiminnoille varattu peltoalue, jonka länsipuolella kulkee rehevän kasvillisuuden seassa virtaava oja. Koiramäen-, Linnainmaan- ja Korpinkodinpuistosta sekä Länkiniitynmäeltä on runsaasti liito-oravahavaintoja.

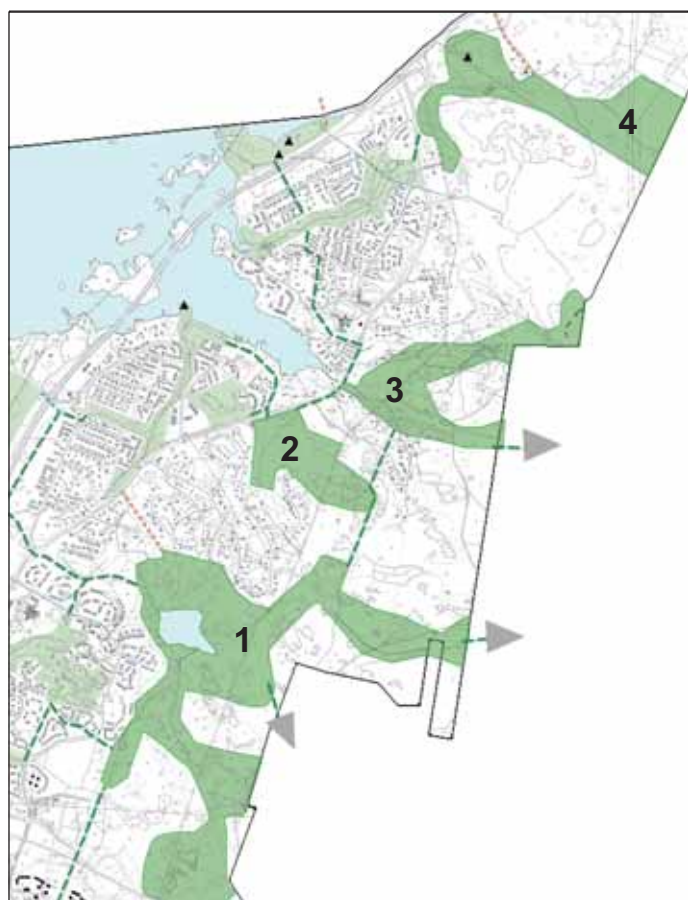
KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Seudullisen virkistysreitien turvaaminen Halimasjärven virkistysalueille sekä alueen reitistön kehittäminen
- Avoimen maisematilan säilyttäminen entisillä peltoaukeilla
- Länkiniitynmäen puuston säilyttäminen luonnomukaisena
- Koko alueen metsänhoitosuunnitelman sekä erillisen maiseman hoitosuunnitelman laatiminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			///
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka	///		
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	///	///	
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka	///		
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Atala, Kumpula, Ojala, Olkahinen
 Pinta-ala: 177 ha
 Yleiskaava: VLL, SL-3, VLM, T, MU, EP, EA
 Asemakaava: VL

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
 Määrittäysperuste: ekologia, toiminta, maisema
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne, tasanne

HISTORIA

Alue kuului aikanaan Messukylän ja Pirkkalan talojen eränkäynti- ja riistamaihin. Asumaton ja metsäinen, osin soinen alue sijaitsi ikivanhan Aitolahdentien itäpuolella. 1800-luvun puolivälissä olivat alavat maat järven länsi- ja lounaispuolella niittyinä. Laskuojan ympärillä olevat niityt raivattiin myöhemmin pelloiksi. Myös nykyinen kaupungin Itäisen aluetoimiston alue oli peltoa. Kallio-alue ulottui järven pohjoispuolelta itärannan kautta etelään. Aitolahdentien itäpuolen asutus alkoi muodostua sotien jälkeen. Kumpulan alue rakennettiin 1957 laaditun rakennussuunnitelman mukaan, jolloin Kumpula oli vielä osa Aitolahden kuntaa. Halimasjärven lounais- ja länsipuolinen alue rakentui 1980-luvun alussa Atalan asuttamisen myötä.

NYKYTILA

1 Pääosin metsäinen Halimasjärven alue toimii koillisten asuntoalueiden luonnontilaisena virkistysalueena. Halimasjärven virkistysaluekokonaisuuteen kuuluvat Halimasjärven luonnonsuojelualue ja sen valuma-alue sekä Halimasjärveen laskevien Ollinojan ja Halimasjärvenojan ympäristöt sekä Petäjässuo. Halimasjärven metsät ovat enimmäkseen ulkoilu- ja virkistyskäytössä. Halimasjärven ympäristön lisäksi kohteeseen kuuluvat Olkahistenlahden, Aitovuoren ja Haapakorven kokonaisuudet.

Tilastoalue: Atala, Kumpula, Ojala, Olkahinen
Pinta-ala: 177 ha
Yleiskaava: VLL, SL-3, VLM, T, MU, EP, EA
Asemakaava: VL

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta, maisema
Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne, tasanne

Halimasjärven ulkoilualueen yhteydessä sijaitsee Halimasjärven luonnonsuojelualue (TAL 2003, 1.1.6.), johon kuuluu lähes koko Halimasjärven rantavyöhyke, kaksi luonnontilaista suota, puroja, lähde, jyrkkiä kallioalueita ja siirtolohkareita, lähes koskematon lehtomainen kuusikko sekä maakunnallisesti arvokas monilajinen ja rehevä lehto. Maisemallisesti merkittävimpiä osia ovat järven ranta-alueet jyrkkine kalliorinteineen. Jylhimät jyrkänteet sijoittuvat järven pohjois- ja itäpuolelle. Korkeimmillaan kallio nousee 31 m Halimasjärven pinnasta. 14,5 ha:n luonnonsuojelualue on perustettu 1988. Suojelualue on kokonaan metsän peitossa. Alue on arvokasta kasvillisuusaluetta. Alueelta on löydetty mm. 220 putkilolajia. Lehtokasvien suuri määrä on kasviston suojeluarvon kannalta merkittävintä, mutta myös kalliokasvien esiintyminen lisää alueen suojeluarvoa. Kasvillisuuden monipuolisuus on seurausta ravinteikkaasta kallioperästä. Alueella on monipuolinen ja runsas linnusto. Halimasjärvellä pesii mm. kaakkuri. Luonnonsuojelualueen ympäristön vanhat metsät ovat liito-oravalle soveliaista elinpiiriä ja alueella on tehty liito-oravahavaintoja. Alue on arvokasta hyönteisaluetta: suurperhoslajeja on 204 ja pikkuperhoslajeja 156. Suojelualueen ulkopuolelta on löytynyt lisäksi tummaverkoperhonen. Suojelualueella on runsas polkuverkosto, jonka kosteimmille kohdille on rakennettu pitkospuita. Suojelualueella on ehdotettu laajennettavaksi. Halimasjärveltä on ulkoilureittiyhteys Leinolaan ja Kauppiin. Seudullinen ulkoilureittiyhteys Kintulammelle kulkee järven itäpuolelta. Alueelta on yhteys myös Kangasalan virkistysalueille ja alue on kokonaisuudessaan merkittävä osa seudullista virkistysaluetta.

Ollinojan eteläpuolella, Lahdentien tuntumassa, sijaitseva Petäjässuo on pieni, mutta suotyypeiltään monipuolinen. Arvokkaana suoperhosten esiintymisalueena Petäjässuon merkittävyys korostuu, sillä suoperhosten elinympäristöjä häviää Tampereenkin alueelta. (TAL 2003, 4.3.24.)

2 Kumpulan asuntoalueen koillispuolella sijaitsee maisemarakenteellisesti merkittävä selänne, jonka koilliseen avautuvalla rinteellä sijaitsee upea kalliojyrkäne, joka on mahdollinen metsäluonnon erityisen tärkeä elinympäristö. Jyrkänteiden alla kasvaa mm. vanamoja, joka runsaana esiintyessään ilmentää pitkään jatkunutta metsän häiriötöntä tilaa. Selänneen kaakkoispuolella sijaitsee edustava isovarpuräme. Selänneeltä on myös liito-oravahavaintoja.

3 Olkahistenlahden perukassa sijaitsee arvokas kasvillisuuskohte (TAL 2003, 4.1.57.), jossa korkean kalliojyrkänteiden alla, varjoisassa puronnotkolehdossa kas-

vaa useita lehtokasveja. Kalliojyrkäne on metsälain mukainen kohde, jonka ympäristöstä tavataan myös runsaasti liito-oravaa.

4 Aitovuoren luoteis- ja pohjoisrinteiden alaosat muodostavat arvokkaan kokonaisuuden, joka koostuu luonnontilaisesta ja paikoin kivikkoisesta puronuomasta sekä kahdesta vähäpuustoisesta suosta. Puronuoman läheisyydestä on liito-oravahavaintoja.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Luonnonsuojelualueen valuma-alueen vesitalouden säilyttäminen mahdollisimman luonnontilaisena
- Halimasjärven pohjoispuoleisen lehtoalueen kuusettumisen estäminen valikoidulla harventamisella
- Ulkoilureittiyhteyksien kehittäminen ja säilyttäminen sekä seudullisen yhteyden varmistaminen
- Petäjässuon säilyttäminen luonnontilaisena
- Hoito- ja käyttösuunnitelman päivittäminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: *Atala*
 Pinta-ala: 17,08 ha
 Yleiskaava: VLK, VLL
 Asemakaava: VL, VL-4

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäysperuste: toiminta, ekologia
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne, tasanne

HISTORIA

Alue oli asumatonta metsäistä takamaata, Messukylän ja Pirkkalan talojen eränkäynti- ja riistamaata. Maa-kirjassa 1540 mainittiin alueelta myöhemmin hävinnyt Leinolan kylän talo Nikkilä. Alueen länsipuolitse kulkee ikivanha Aitolahdentie. Alavat maat, kuten Atalanpuiston alue, raivattiin niityiksi; 1848 asiakirjoissa mainitaan useita niittyjä. Myöhemmin niistä tuli peltoja. Alueen ensimmäinen asemakaava vahvistettiin 1980, jonka jäl-keen alueen asuttaminen alkoi todenteolla. Puistossa on kävelyreitti, joka yhdistää ympäröiviä asuntoalueita sekä toimii koululaisten kulkureittinä. Iso koulutontti hankaloittaa toivotun pohjois–etelä-suuntaisen reitin rakentamista.

NYKYTILA

Atalanpuisto ja Atalanvuori muodostavat Atalan alueen toiminnallisen kaupunginosapuiston. Atalanvuori on maisemallisesti merkittävä kohde lakialueensa ja kosteikkopaikkojensa ansiosta. Atalanvuoren alueella kasvaa sekä tuoretta että kuivaa kangasmetsää. Alueen puusto on hoitotoimenpiteiden ansiosta erinomaisessa kunnossa. Virkistysmahdollisuuksia on edistetty rakentamalla kosteimpiin paikkoihin pitkospuita kulkua helpottamaan. Alueen virkistyskäyttö onkin runsasta. Atalanpuisto on pääosin vanhaa peltoaluetta, jota hal-ko koillis–lounais-suuntainen avo-oja. Suoraviivaisesti linjattu oja on voimakkaasti umpeenkasvanut. Puiston länsipäässä on jäädytettävä pelikenttä ja itäpäässä pal-lokenttä ja leikkipaikka. Puistossa on kävelyreitti, joka yhdistää ympäröiviä asuntoalueita sekä toimii koululaisten kulkureittinä. Iso koulutontti hankaloittaa toivotun pohjois–etelä –suuntaisen reitin rakentamista. Pyydys-

täjän- ja Samoilljanpuistossa virtaa puro, jonka varrella kasvaa amerikkalaista alkuperää oleva sammakonkel-lo. Alue on Pälkäneen ohella kasvin toinen kasvupaikka Euroopassa. (TAL 2003, 4.1.55.)

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Ojanvarsimaiseman tilallinen selkiyttäminen ja säilyttäminen avoimena, ojauman muotoilu so-veltuvilla kohdin
- Atalanvuoren luonnon erityispiirteiden säilyttäminen
- Atalanpuiston kehittämis- ja hoitosuunnitelman laatiminen
- Pyydystäjän- ja Samoilljanpuiston ojan varren umpeenkasvun estäminen ja ojan luonnontilan säilyttäminen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo Uhka		
Monipuolisuus	Arvo Uhka		
Turvallisuus	Arvo Uhka	////	
Säilyvyys	Arvo Uhka	////	
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo Uhka		

24. TASANTEENPUISTO, PUROVAINIONPUISTO JA KOLMELANKALLIO

Tilastoalue: Tasanne
Pinta-ala: 15,74 ha
Yleiskaava: VLK, VLL, VLM
Asemakaava: PL, VL, VL-2, VV, VP

Maanomistus: kaupunki
Määrittäminen: toiminta, ekologia
Sijainti maastorakenteessa: tasanne, rinne, laki

HISTORIA

Alue lienee ollut takahuhtilaisten takamaata, jossa laidunnettiin ja kaskettiin. Entinen Messukylän kunnan alue kuului Aitolahden kuntaan 1924-66, jonka jälkeen se liitettiin Tampereeseen. 1540 maakirjassa mainittiin Tasasen tila yhtenä Vehmaisten jakokuntaan kuuluvan Juvelan kylän kolmesta tilasta. Vanha asutus keskittyi vanhan Aitolahdentien varteen. Tasanteen tila myytiin kaupungille 1970-luvun alussa ja Tasanteen ensimmäinen asemakaava vahvistettiin 1976. Kolmelankallio on vanhastaan metsäinen, kalliainen mäki, jonka vieressä oli työväestön asuttama Kolmelan talo. Tasanteenpuisto ja Purovainionpuisto sijaitsevat Halimasjärven laskuojan varressa ja olivat alkujaan metsäisiä alueita. Laskuojan ympäristö oli laidunniittynä, myöhemmin peltona. Laskuojan ylitse kulki Kivisilta-niminen silta; sama nimi näkyi alueen nimistössä myös peltona (Kivisilda 1785) ja latona (Kivisillanalanen 1848).

NYKYTILA

Purovainionpuisto, Kolmelankallio, Tasanteenpuisto, Ekkilänpuisto ja Kivisillanpuisto muodostavat yhdessä Tasanteen alueen kaupunginosapuiston. Purovainionpuisto rajautuu pohjoisessa Olkahisenlahteen, jonka rannalla on runsaasti venepaikkoja. Lahden ympäristössä tavataan runsaasti pohjanlepakoita. Alueen keskeinen maisemallinen tekijä on Halimasjärvestä alkunsa saava puro, joka virtaa Matinniityn, Kivisillan-, Tasanteen- ja Purovainionpuistojen kautta Olkahisenlahteen. Tasanteen- ja Purovainionpuistoissa puro soljuu tiheän pajukon ja koivikon suojissa. Em. puistoissa kulkee kevyen liikenteen reitti asuin- ja palvelukortteleiden välillä. Alueen läpi kulkee myös Kauppi-Niihamasta Rusthollin lomakylään johtava ulkoilureitti. Tasanteenpuistossa on leikkialue ja aidattu pallokenttä, jossa pelataan talvisin jääkiekkoa. Puiston eteläosan niittyjen yli avautuu näkymä kohti Aitolahdentietä. Kivisillanpuiston maisemaa hallitsee puron lisäksi sen pohjoispuolella kulkeva kevyen liikenteen väylä. Ekkilänpuiston poikki kulkee itä-länsi-suuntaisesti kaksi vierekkäistä reittiä, joista toinen toimii talvisin latuna. Kolmelankallio on kalliainen, havupuuvaltainen mäki.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Venepaikkojen keskittäminen
- Niittyjen säilyttäminen avoimina
- Tasanteenpuiston kevyen liikenteen yhteyksien selkiyttäminen ja talvikäytön huomioiminen
- Puron maisematilan selkiyttäminen: näkymien avaaminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	///		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka	///		
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka		///	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

25. VASTARANNANPUISTO JA PITKÄNIITYNPUISTO

Tilastoalue: Olkahinen
Pinta-ala: 21,22 ha
Yleiskaava: VLK, VLM
Asemakaava: PL, VL

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäysperuste: toiminta, ekologia
Sijainti maastorakenteessa: rinne, laakso

HISTORIA

Vastarannanniemi on Näsijärveen pistävän niemen nimi, jonka mukaan Vastarannanoja ja -puisto on nimetty. Alue lienee ollut takahuhtilaisten takamaata, jossa kalastettiin ja kaskettiin. Ojan reunustat olivat 1700-luvulla metsän ympäröimää laidunniittyä, myöhemmin peltoa. Entinen Messukylän kunnan alue kuului Aitolahden kuntaan 1924-66, minkä jälkeen se liitettiin Tampereeseen. Asutus keskittyi vanhan Aitolahdentien varteen ja kuntaliitoksen jälkeen alue kaavoitettiin 1970-luvun puolivälissä. Runsaammin Olkahisten alueella rakennettiin 1980-luvulta lähtien. Pitkäniitynpuiston kosteikkoalueen lammikot olivat entisiä puolustusvoimien saostusaltaita, jäänne entisajan kunnallistekniikasta.

Hangaslahti on pitkähkö, kapeahko lahti Nurmin kylässä, Niihamanselällä. Käytetään myös nimeä Hangaslahti. Lahtea ympäröivät korkeat kalliot. Alueella oli ennen vanhaan paljon kalastajia. Sotien jälkeen rakennettiin sähkölinja Hangaslahden ohitse pohjoiseen. 1970-luvun puolivälissä valmistunut valtatie 9, ns. Jyväskylätie kulki aivan Hangaslahden eteläpuolelta. Tien ja lahden väliin valmistui 1968 Pekka Ilveskosken suunnittelema Hangaslahden sauna, jota peruskorjattiin ja laajennettiin 2006.

NYKYTILA

Vastarannanpuisto ja Pitkäniitynpuisto muodostavat Olkahisten alueen kaupunginosapuiston. Hallitsevana luonnonelementtinä toimii alueen halki virtaava Vastarannanoja. Vastarannanpuiston rajautuu lännessä Katiskalahteen. Lahdenpohjukka on voimakkaasti umpeenkasvanut ja aiheuttaa kesäisin kuivuessaan hajuhaittoja. Lahden rannalla on venepaikkoja. Vastarannanpuisto on kuusivaltaista, rehevää ojanvarsimetsikköä. Ojaa kiertää runsaasti käytetty polku. Puistossa on pieni leikkipaikka. Vastarannanpuiston ja Pitkäniitynpuiston välissä kulkee valaistu kevyen liikenteen reitti. Pitkäniitynpuisto on alavaa, pensoittunutta peltoa. Puistossa on leikkipaikka, jäädytettävä pallokenttä sekä koripallokenttä. Maiseman umpeenkasvu uhkaa alueen maisemallista ja virkistyskäyttöistä arvoa. Vastarannanpuiston rehevät puronvarsikasvustot yhdessä Vastarannanniemen vaihtelevien rantamaisemien kanssa muodostavat monipuolisen ja ilmeikkään viheraluekonaisuuden.

Hangaslahti on kuusivaltaista lehtomaista kangasta. Alueen puuston keski-ikä on yli 90 vuotta. Alueelta löytyy myös yli 120 vuotiasta kuusimetsää. Niemen länsipuolella olevassa lahdenpohjukassa on hienohiekkainen uimapaikka. Rannoilla on venepaikkoja ja metsän katveessa risteilee polkuja. Liito-orava viihtyy Hangaslahden vanhoissa kuusikoissa.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Vastarannanpuiston venepaikkojen järjestäminen ja niiden keskittäminen varatuille alueille
- Kulkuväylien kunnostaminen, mm. ojanvarsipolku
- Pitkäniitynpuiston maisematilan selkiyttäminen: ojanvarsilaakson ja niittyjen säilyttäminen avoimina

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

Tilastoalue: Takahuhti, Ruotula, Pappila
 Pinta-ala: 27,60 ha
 Yleiskaava: VLM, VLK, AP
 Asemakaava: P, VL-5, U, VL-7, AV

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäminen: maisema, toiminta
 Sijainti maastorakenteessa: laakso

HISTORIA

Takahuhti oli Messukylän pitäjän vanhin kylä. 1540 maakirjan mukaan se oli koko Pirkkalan suurin kylä. Takahuhti liitettiin Tampereeseen 1947, ja alue kaavoitettiin pääosin 1950-luvulla. Vanhaa peltoaluetta kutsuttiin Linnahaaksi; se sijaitsi Linnan ja Irjalan talojen välissä. Peltoalueen pohjoispuolella oleva Huhmarivuori lienee antanut nimen myös peltoalueella sijaitsevalle Huhmarpellolle. Huhmar tarkoittaa koivupölkystä koverrettua survonta- tai jauhatusastiaa, ja nimi viitanee vuoren muotoon tai sen kalliossa oleviin syvennyksiin. Peltoalueen luoteispuolisella mäellä on sijainnut Irjalan torppa Kuusenmäki. Varsanpuisto viitanee alueen maatalousperinteeseen.

Nimistöissä tunnetaan nimet Sikosuokärr [kärr = räme, suo] (1767) ja Sikosuo, Pappilan ja Linnan niitty (1785). 1800-luvun puolivälissä Sikosuota ympäröivät niityt. Kadunnimet-teoksen mukaan Sikosuo on suosta kuivattu laaja peltoaukea. Pellolla oli Kirkkolato, jonka luona osa aitolahtelaisista pysähtyi syömään eväitään ja vaihtamaan kenkiä matkalla Messukylän kirkkoon. Nykyisen Luhtaankadun kohdalla on jo varhain ollut kulkureitti Alasjärven itäpuolitse Näsijärven rannassa oleville torpille/tiloille. Suon itäpuolitse kulki vanha Aitolahdentie. Asutus alkoi ensin muodostua näiden kahden kulkuväylän varrelle, myöhemmin sotien jälkeen asutusrakenne alkoi tiivistyä. Viimeisin kerrostuma Sikosuon pohjoisosan rakennuskannasta on 2000-luvun alusta. Muinaisjään-
 nöslistauksessa mainitaan Sikosuonmäki, joka on Sikosuontien varressa sijaitseva uhrilehto, johon liittyy perimätietoa.

NYKYTILA

Takahuhdin ja Ruotulan omakotiasutuksen keskellä sijaitsevat Varsanpuisto ja Huhmarpelto ovat osa laajaa, Takahuhdista Linnainmaalle ulottuvaa ojanvarsvyöhykettä. Ojan varrella sijaitsevat kapeat pellot ovat osin maisemaniityiksi kunnostettuja. Osin luonnonvarainen entinen viljelysmaa on paikoitellen viljelypalstakäytössä. Metsäisiä kumpareita sisältävä alue on arvokas avoin maisematila. Alueen pohjoisosassa on puro, joka laskee laajan valuma-alueen vedet Vuohenojan kautta lidesjärveen. Puron varsi on pusikoitunut. Alueella on sekä pohjois-etelä- että itä-länsi-suuntaisia kevyen liikenteen reittejä, jotka yhdistävät eri asuinalueet toisiinsa.

Sikosuo kuuluu Tampereen arvokkaihin kasvi- ja hyönteisalueisiin (TAL 4.1.49 ja 4.3.23). Kasvistoltaan alue on luokiteltu erittäin arvokkaaksi, ja siellä esiintyy uhanalaisia lajeja, kuten esim. valtakunnallisesti uhanalainen ja vaarantunut isovesirikko. Jänönsalaatin kasvupaikkoja tunnetaan Tampereella viisi muuta Sikosuon lisäksi. Hyönteisten suhteen alue on luokiteltu säästämisen arvoiseksi kohteeksi, jossa elävät mm. melko harvinainen haavanhammaskehrääjä sekä harvinaiset tuomivähä-, kirjoruusu- ja hallavapikkumittarit. Sikosuolta on sekä toiminnallisena että ekologisena yhteytenä toimiva viherysteys Takahuhdin peltoalueelle.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Avoimien maisematilojen säilyttäminen maisemaniitynä tai -peltona
- Puronuoman säilyttäminen ja hyödyntäminen visuaalisena tekijänä
- Palstaviljelyn säilyttäminen
- Toiminnallisten ja ekologisten viheryhteyksien turvaaminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Kaukajärvi
 Pinta-ala: 20,17 ha
 Yleiskaava: VLK
 Asemakaava: PI, VLL, VP, VP-4, VN

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäminen: toiminta, ekologia
 Sijainti maastorakenteessa: laakso, tasanne

HISTORIA

1550-luvulla Haiharan kylässä oli Ylisen ja Keskisen kantatalot. Isolammen ympärillä oli niittyjä 1700-luvulta lähtien. Kartassa 1780-83 lampi oli muodossa Iso Lammi, mutta kansa kutsui sitä lähes yksinomaan nimellä Haiharanlammi. Isoniitty lammen eteläpuolella oli paikallinen niittymaa. 1850-luvulla Keskisen talo otti lainaa laskeakseen Isoa- ja Vähäälampea, ja niiden laskuojia kaivettiin Kaukajärven suuntaan. 1870–1880-luvuilla kapteeni Grahn muodosti Ylisen, Keskisen ja Alasen tiloista Haiharan kartanon. Kartanon lisäksi alueen maisemassa on vaikuttanut lammen pohjoispuolella sijaitseva metsäinen Vilusenharju. Tampereen kaupunki osti kartanon maat 1952 ja sai päärakennuksen lahjoituksena 1963. Kaukajärven kaupunginosan rakentaminen alkoi 1960-luvun alussa ja puistojen 1960-luvun lopussa. Isolammenpuisto valmistui 1978.

NYKYTILA

Isolammenpuiston viheraluekokonaisuuteen kuuluvat Isolammen ranta-alueet, Pikkulammen kosteikkoalue, lounaisosan leikkialue ja urheilupalvelujen alue sekä Isolammen eteläpuolinen lähimetsäalue. Puiston pohjoiset osat kuuluvat Aakkulanharjun pohjavesialueeseen. Isolammenpuiston ympäri kiertää n. 2 km:n kävelyreitti, joka toimii talvisin latuna. Alueen kevyen liikenteen reitit yhdistävät asuinalueita palveluihin ja toimivat viheryhteyksinä Kaukajärven ja Vihiojanotkon virkistysalueisiin. Isolammessa on rehevä vesi- ja rantakasvilisuus sekä runsas pieneliöstö. Lammen rannat ovat luonnonmukaista lehtipuuvallista puistoa. Lammen eteläosasta laskee oja Vihiojaan. Puiston itäosassa sijaitsee umpeenkasvanut Pikkulampi. Alueen lounaisosassa on pallokenttiä. Isolammenpuiston kaakkoisosassa on koirapuisto. Leikkialueiden peruskorjaus tehtiin 90-luvulla.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

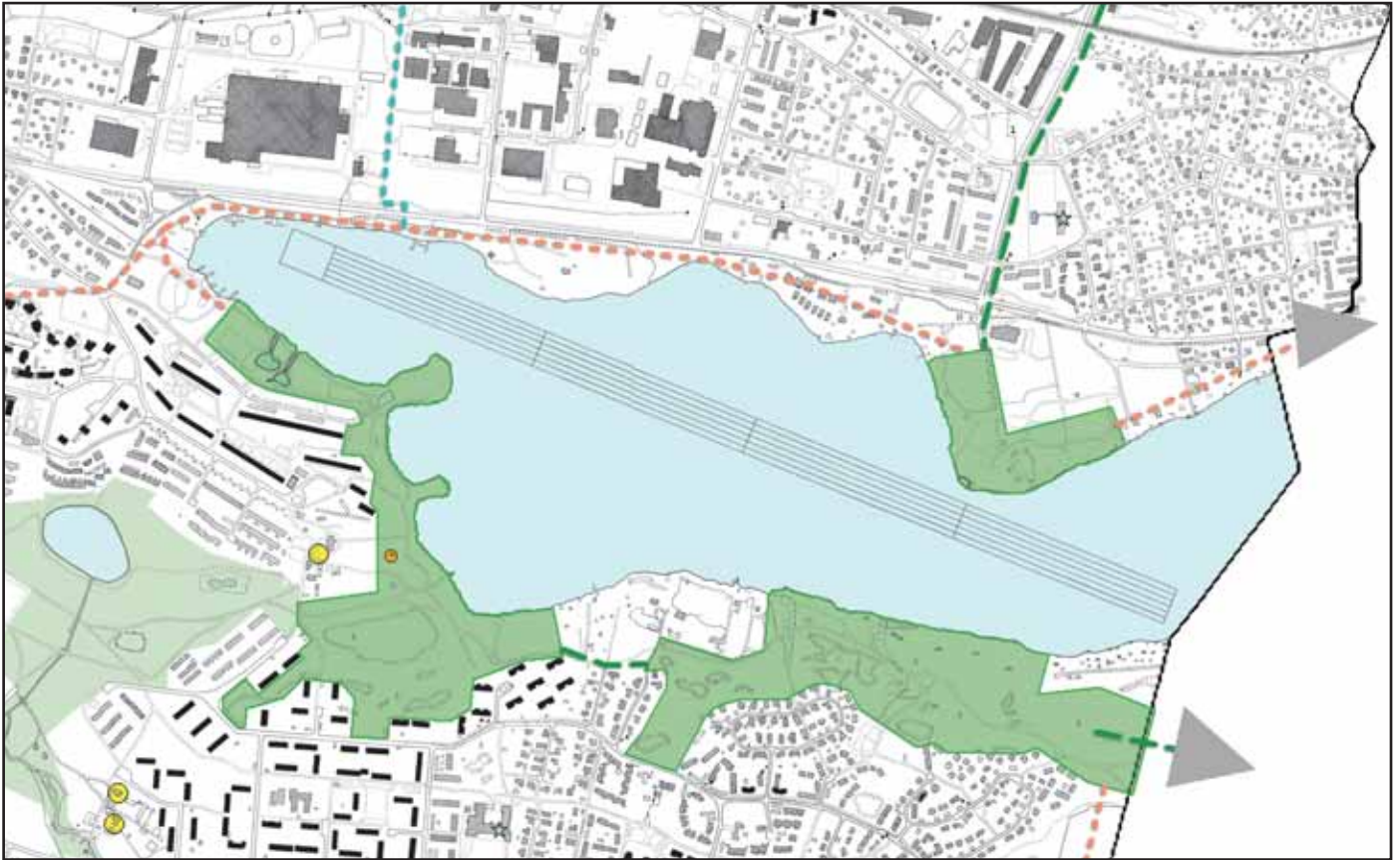
- Alueen peltojen säilyttäminen avoimina maisemaniittyinä
- Ojan säilyttäminen avouomassa
- Pallokentän ympäristön maisemointi

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

28. KAUKAJÄRVEN RANNAT JA HIKIVUORI KYMS merkittävät viherverkon osat

Tilastoalue: Kaukajärvi, Haihara, Vehmainen
Pinta-ala: 44,27 ha
Yleiskaava: VLM, VU, PY
Asemakaava: PI, PL, VL, VLL, UV, VU-5

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäjäperuste: ekologia, maisema, toiminta, historia
Sijainti maastorakenteessa: rinne, laakso, tasanne, laki

HISTORIA

Kaukajärven pohjoisranta puronnotkoniittyineen oli alkujaan peltoviljelyssä. Ensimmäinen asutuskerrostuma muodostui rannassa kulkevan tien varteen sekä Vehmisiin Kangasalan rajan tuntumaan. 1900-luvun alkuvuosina pankinjohtaja Bertel Grahn yhdisti useita Vehmaisien kylän tiloja Kaukajärven kartanoksi. Kaupunki osti kartanon alueen 1952. Kaukajärven kartano purettiin 1975. Kaukaniemessä oli myös Saarioisten taimisto.

Haiharan kylä mainitaan asiakirjoissa 1550-luvulta lähtien, jolloin kylässä oli kantatalot Ylinen ja Keskinen. 1726 Alanen irrotettiin Keskisestä. 1870- ja 1880-luvuilla kapteeni Anshelm Grahn muodosti Ylisen, Keskisen ja Alasen tiloista Haihara kartanon. Kartano ei ollut herraskartano, vaan viljelys- ja karjanhoitotila. Haihara-nimen taustalla lienee yleisnimi haikka, joka tarkoittaa kannasta ja pitkän niemen kapeampaa paikkaa. Sotien jälkeen kartanon maille asutettiin siirtoväkeä, kaupungille myytiin sorapalstoja ja yksityisille tontteja. Loput pellot myytiin rakennusyhtiölle 1962. Kartanon ympärille muodostuneen Kaukajärven kaupunginosan myötä avoin viljelysmaisema sulkeutui.

1963 Bertel Grahnin tytär Gunvor Ekroos lahjoitti kartanon rakennukset kaupungille sillä ehdolla, että aluetta kehitetään ulkomuseoksi ja puistoksi. Haihara kartanon historiallinen puutarha edusti kukoistusaikanaan 1890-luvun lopulta 1920-luvulle 1800-luvun lopun saksalaisvaikutteista maisematyyliä suomalaisen maalauskartanoon sovellettuna. Puutarhan omaleimaisuus johtui sen sijainnista avoimen viljelysmaiseman korkeimmalla kohdalla sekä sen rajautumisesta ja näkymistä Kaukajärvelle ja Hikivuorelle. Puutarha on merkittävä tyylinsä edustaja Tampereen seudulla. Kaukajärven länsipään hien valmistui Haihara puisto 1975.

Kaukajärvi syntyi kallioperän murtumalinjaan ja on osa laaksomuodostumaa, jota pitkin kulki aikoinaan vesireitti Roineelta Pyhäjärvelle. Hikivuori järven etelärannalla on muinainen vuorijonon pääte. Hikivuori saattaa olla ns. kansanjohdos Hiisivuoresta; rinnakkaisnimenä esiintyy myös Haihara vuori. Vuoren rinteellä on sijainnut Annalan lähde. Pääosin metsäisen etelärannan asutus muodostui 1900-luvun alkukymmeninä. Levonmäki on vanha paikallisen nimi. Levonmäen alue on kaavoitettu 1990-luvun alussa.

Tilastoalue: Kaukajärvi, Haihara, Vehmainen
 Pinta-ala: 44,27 ha
 Yleiskaava: VLM, VU, PY
 Asemakaava: PI, PL, VL, VLL, UV, VU-5

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
 Määrittäminen: ekologia, maisema, toiminta, historia
 Sijainti maastorakenteessa: rinne, laakso, tasanne, laki

NYKYTILA

Kalaisa Kaukajärvi sijaitsee Tampereen ja Kangasalan rajalla. Järven pinta-ala on n. 137 ha ja suurin syvyys n. 23 m. Järvi on runsasravinteinen mutta kirkasvetinen, ja veden laatu on kemiallisesti poikkeuksellinen: järvesä kasvaa lajeja jotka esiintyvät yleensä vain suolaisen ja makean veden vaihtumisvyöhykkeessä. Järvestä suodattuu runsaasti vettä pohjavedeksi.

Kaukaniemi muodostaa maisemallisesti, lajistollisesti ja historiallisesti suojelemisen arvoisen kokonaisuuden (TAL 2003, 4.1.47.). Aluetta luonnehtivat komeat vanhat lehtimetsät, lehtomaiset rinteet, niityt sekä jyrkät, mutta rehevät rantarinteet. Niemellä on rikas kulttuuriperäinen kasvisto. Niemen rinnealueet ovat suuresta korkeuserosta johtuen hikeviä, mikä näkyy monipuolisena kasvillisuutena. Alue on myös arvokasta hyönteisaluetta (Emt., 4.3.15.). Kaukaniemen rannan jyrkkäseinäinen kallio on geologinen kohde. Kaukajärven kartanon kohdalla on suhteellisen hyvin säilyneitä kartanon perustuksia ja puutarhan muureja. Entisen kartanon alueelle johtaa niittyjen ympäröimä puistokujanne. Niemen korkeimman kallion näköalapaikalta näkee Kaukajärven yli vastarannalle. Näköalapaikalla on entisen näkötornin perustuksia. Rannassa on matonpesu- ja uimapaikka sekä palstanviljelyalue. Kaukaniemeä käytetään nykyisin virkistysalueena. Alueella ei ole asemakaavaa. Kaukajärven pohjoisrannalla sijaitsevat myös Kristillan virkistysalue, soutu- ja melontastadion sekä uimaranta.

Haiharanpuistosta Grahniinpuistoon kulkee suosittu rantapolku, jonka varressa on runsaasti venepaikkoja. Riihiniemen kiertävältä rantapolulta avautuvat upeat näkymät järvelle. Kaukajärviselä vuokraa niemessä soutuveneitä. Grahniinpuistossa on uimaranta; puistosta alkava koivukujanne johtaa Haiharan kartanon päärakennukselle (rak. 1873-74). Kartanoalueeseen kuuluu kartanon lisäksi n. 7 ha:n maa-alue. Kartanon alue on osa arvokasta kasvialuetta (Emt., 4.1.45.) suurine puuyksilöineen ja vanhoine kartanokulttuurin lajeineen. Alueella kasvaa mm. hyvin harvinainen puistonurmikan ja korpinurmikan risteymä. Aikaisempi avonainen näkymä kartanoalueelta järvelle on kasvillisuuden rehevöitymisen myötä lähes sulkeutunut. Haiharan kartanopuistosta on tehty kunnostussuunnitelma ja historiaselvitys 2001. Haiharanpuisto, Riihiniemi, Grahniinpuisto, Haiharan kartanoalue ja osa Hikivuorenpuistoa on merkittävää pohjavesialuetta.

Hikivuori on kalliomuodostuma, jonka pohjoinen kalliolineämä kohoaa 45 m ympäristöään korkeammalle. Seinämä on sekä geologinen että metsälain mukainen kohde ja sammaliltaan arvokas alue. Jyrkänteeltä avautuvat näkymät Kaukajärvelle ja sen yli pohjoiseen.

Hikivuoren metsikön pääpuulaji on kuusi. Hikivuorenpuistossa on uimapaikka ja rantapolku. Hikivuorenpuistosta valmistui hoito- ja kunnossapitosuunnitelma vuonna 1997 ja kunnostus toteutettiin samana vuonna. Hikivuoren kautta Levonmäenpuiston halki kohti Vehmaisten ulkoilumajaa kulkee kevyen liikenteen reitti. Levonmäenpuistossa on arvokas, monilajinen jyrkänlehto, jossa kasvaa mm. metsälehmusta, vaahteraa, mustakokkonmarjaa, kotkansiipeä ja keltavuokkoa.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

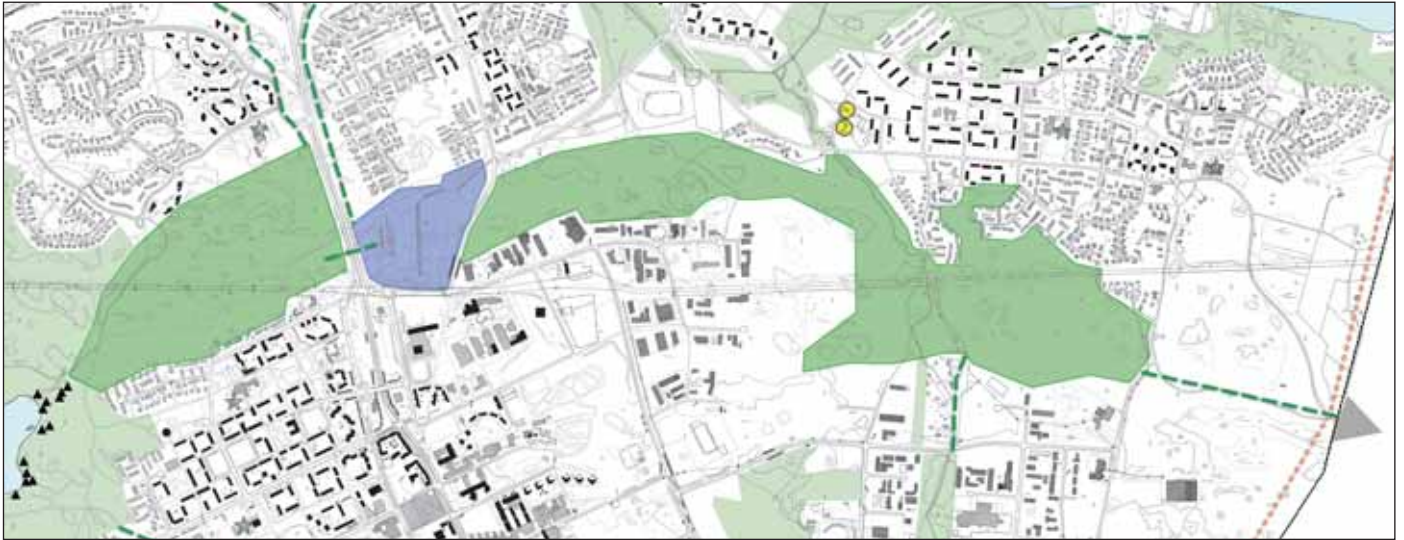
- Lehtokasvillisuuden säilyttäminen
- Järven etelärannan säilyttäminen metsäisenä viheralueena (mm. Levonmäen metsänhoitosuunnitelma)
- Rantareitin kehittäminen
- Kaukaniemen hoito- ja kehittämissuunnitelman laatiminen
- Kristillan niemen virkistyskäyttömahdollisuuksien kehittäminen
- Haiharan kartanopuiston kunnostaminen
- Rantojen käytön kokonaissuunnitelman laatiminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka		///	
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka		///	
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			///
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	///		///
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka	///		
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

29. HERVANNAN KANJONI, SELKÄMÄKI JA SOLKIMÄKI

Tilastoalue: Hallila, Hervanta, Lukonmäki, Kaukajärvi, Rusko
Pinta-ala: 162,77 ha
Yleiskaava: VLM, VU, VLL
Asemakaava: VL, VM, VP, PL, UH-1, PI

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta, maisema
Sijainti maastorakenteessa: rinne, laki, laakso

HISTORIA

Kohdealueen metsäiset kalliomäet olivat entisen Messukylän talojen yhteismetsän maita. Laskettelurinteen ja Vihiojan välinen alava maa raivattiin niityksi ja myöhemmin 1900-luvun alkupuolella pelloksi. Vanha ns. Takamaan tie kulki Messukylän kirkolta Lukonojan mäelle ja edelleen Hervantajärvelle ainakin 1800-luvun alkupuolelta lähtien. Hervannan kanjoni toimi luontaisena rajana Hervannan yläkölle sekä Lukonmäen ja nykyisen Hallilan alueiden välillä. Lukonmäen laskettelurintettä ja kanjonin siltää rakennettaessa tuhoutui kanjonin pohjalla ollut purolehtoalue, jossa kasvoivat kuuluisat Lukonmäen rauhoitetut niinipuut eli lehmukset sekä runsas keltavuokkoesiintymä. Solkimäki mainitaan jo vuosien 1780-83 kartassa. Sotien jälkeen alueen poikki rakennettiin itä-länsi-suuntainen sähkölinja sekä Solkimäen molemmin puolin kulkevat tiet.

NYKYTILA

Hervannan kanjoni ja Selkämäki ovat osa Hervantaa pohjoispuolelta rajaavaa puistometsävyöhykettä. Alue rajautuu välittömästi Hervannan asuntoalueeseen sekä Ruskon teollisuusalueeseen. Kanjoni on geologisesti ja maisemallisesti merkittävä murros-laakso, jonka korkeusero Hervannan kaupunkirakenteeseen on jyrkimmillään n. 30 m. Laakson pohjalla kulkee kevyen liikenteen reitti, joka toimii talvisin latuna. Kanjonin yli kulkee Hervannan valtavyöhyke, jonka itäpuolella sijaitsee Hervannan laskettelurinne. Kanjonin alue kuuluu Etelä-Hämeen lehtokeskukseen; rinteessä on monipuolista lehtokasvillisuutta ja se on luokiteltu arvokkaaksi hyönteisalueeksi. Laskettelurinne on supistanut lehtoaluetta. Lukonmäen koillispuolella sijaitsee ylijäämämaiden läjitysalue, joka on maisemoitu ja jonne on rakennettu palveluskoirien koulutusalue.

Kanjonin alueeseen liittyy idässä toinen merkittävä lehtoalue, Pitkäahde. Siellä on rehevää lehto- ja puronvarsilajistoa sekä liito-oravan kolohaapoja. Pitkäahdeestä itään rinteeseen kasvillisuus muuttuu havupuuvaltaiseksi. Solkimäki on erityisesti Kaukajärven asukkaiden runsaassa virkistyskäytössä. Kokonaisuudessaan Solkimäki liittyy idässä Houkanojan-Vihiojan puistovyöhykkeeseen; sen kautta on seudullinen yhteys Kangasalan virkistysalueille.

29. HERVANNAN KANJONI, SELKÄMÄKI JA SOLKIMÄKI

Tilastoalue: Hallila, Hervanta, Lukonmäki, Kaukajärvi, Rusko

Pinta-ala: 162,77 ha

Yleiskaava: VLM, VU, VLL

Asemakaava: VL, VM, VP, PL, UH-1, PI

Maanomistus: kaupunki, yksityinen

Määrittäminen: ekologia, toiminta, maisema

Sijainti maastorakenteessa: rinne, laki, laakso

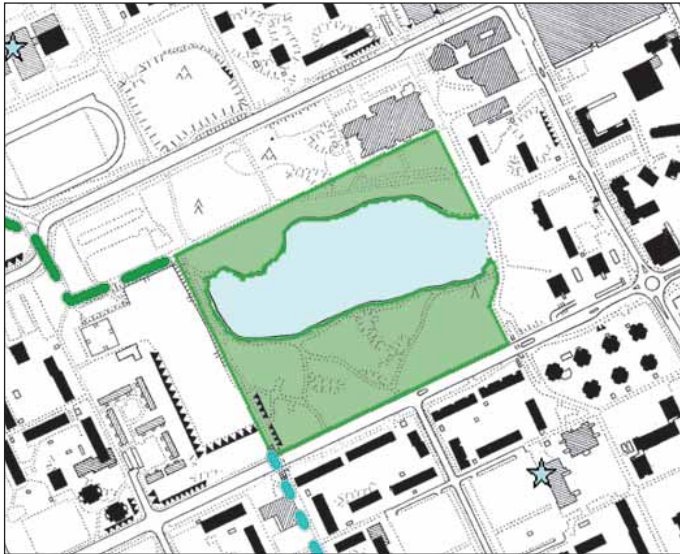
KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Laskettelualan kesäkäytön kehittäminen
- Reitistön parantaminen: Selkämäki, Vihiojan varsi
- Alueen kehittäminen ekologisena verkostona sekä osana laajaa virkistysaluekokonaisuutta
- Lehtoalueiden säilyttäminen
- Seudullisen viheryhteyden turvaaminen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

Tilastoalue: Hervanta
 Pinta-ala: 5,65 ha
 Yleiskaava: VLK
 Asemakaava: PI, VP

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäminen: toiminta, ekologia
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, laakso

HISTORIA

Ahvenisjärvi mainittiin rajapisteinä 1465 käräjöpöytäkirjassa. Isonjaon kartassa 1783 nimenä oli Ahvehnusjärvi. Myös nimiä Ahvenajärvi ja Ahvenisto käytettiin. Ahvenisjärvi oli erämaajärvi, joka kuului Messukylän takamaihin (1930-luvulla Viialan kartanolle). Se tunnettiin runsaasta sorsa- ja sammakkokannastaan sekä kelta-, valko- ja sinivuokoista. Sen itäpuolitse kulki vanha tie Hervantajärvelle. 1950-luvulla järven itäpäässä oli kaupungin metsämiehille rakentama mökki ja sauna. Ahvenisjärven kaavoittaminen puistoksi ajoittui 1970-luvun alkuun ja puisto valmistui 1975. Hervannan rakentuminen teki entisestä erämaajärvestä urbaanin keitaan. Puistoa on kunnostettu ja perusparannettu 1990-luvun aikana.

NYKYTILA

Ahvenispuiston kaupunginosapuisto sijaitsee Hervannan keskusakselin tuntumassa liittyen keskeisesti Pietilöiden suunnittelemaan Vapaa-aikatalon ja Toimintakeskuksen muodostamaan kokonaisuuteen. Puiston keskustana toimii Ahvenisjärvi. Järven pinta-ala on n. 3 ha ja suurin syvyys 15 m. Järvi on virkistyskelpoisuudeltaan välttävä. Järvi on päiväkotien suosittu retkeilykohde. Sitä kiertää kevyen liikenteen reitti ja pohjoisrannassa voimakkaasti kulunut rantapolku. Puiston pääpuulaji on koivu, metsäisillä alueilla mänty ja kuusi; rannassa on Terijoen salavia. Kesällä puistossa kukkivat istutetut alppiruusut. Ahvenispuisto on Hervannan asukkaiden tärkeä virkistyskeidas tiiviin kaupunkirakenteen keskellä.

Puiston pohjoisosassa on leikkialue ja rantaan järven päälle rakennettu esiintymislava. Puiston länsipuolella sijaitsevat Hervannan keskus kentät pallo- ja tenniskenttineen. Puiston eteläosa, joka on luonnontilaista virkistysaluetta, on mustikkatyyppin tuoretta kangasmetsää. Eteläosassa on myös koirapuisto ja toimintapaikka nuorille. Puiston itäpuolitse kulkee Etelä- ja Pohjois-Hervannan välinen keskeinen kevyen liikenteen väylä, Valtaraitti.

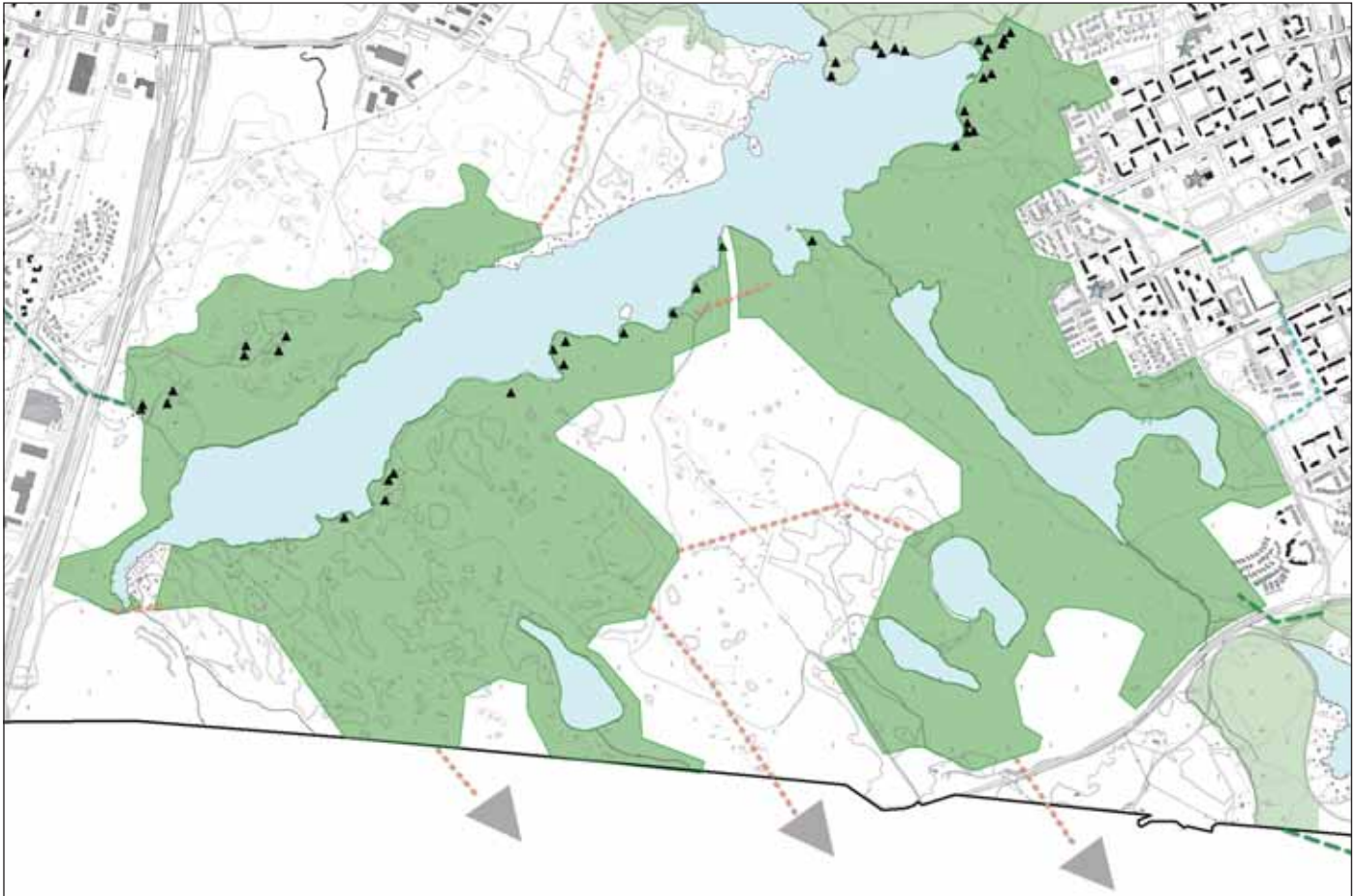
KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Puiston liittyminen alueen arkkitehtuuriin huomioitava hoito- ja kehittämissuunnitelmien yhteydessä
- Rantareittien kunnostus ja kulumisen estäminen
- Puuston harventaminen kasvukunnon ylläpitämiseksi
- Toimenpiteet veden laadun parantamiseksi

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka	///	
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka	///	
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

Tilastoalue: Lahdesjärvi, Hervanta, Vuores
 Pinta-ala: 438,1 ha
 Yleiskaava: VLK, VLK-1, VLM, VLM-1, VLL-1
 Asemakaava: VL, VL-7, Uv, PL, VP

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
 Määrittäysperuste: ekologia, toiminta, maisema
 Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne, laakso

HISTORIA

Särkijärven pohjois- ja luoteispuoli oli metsäistä erämaata, jonka pienet alavat painanteet olivat ensin niittyinä ja laidunnuksessa, myöhemmin peltolina. Valkama-niminen tila perustettiin järven länsipäähän 1800-luvun lopulla. Särkijärven ranta-alueen loma-asutus alkoi muodostua 1920-luvulta lähtien. Mäkinen ja soinen metsäalue Särkijärven eteläpuolella oli Messukylän kantakylä Messukylän ja Hallilan takamaata, jossa tehtiin heinää. 1700-luvun lopulla järvien ja jokien ranta-alueilla oli niittyjä ja suuri määrä latoja. Isojaon jäl-

keinen takamaan asuttaminen ja niittyjen raivaaminen pelloiksi jatkui 1950-luvulle. Virolaisten länsipuolelle perustettiin kolme siirtolaistilaa 1940-luvun lopulla, ja tie näille taloille valmistui 1952. Tiet ovat noudatelleet vanhoja polkuja, paitsi suoralinjainen Ruskontie, joka valmistui 1993.

NYKYTILA

Kohdealue on kaupungin kaakkoisten ja eteläisten asuntoalueiden laaja ulkoilualue. Topografialtaan se on vaihtelevaa metsäistä aluetta, jossa on pieniä järviä ja lampia sekä niitä yhdistäviä puronuomia. Alue sijaitsee Hervannan moreeniselänteellä ja on osa kantakaupungin eteläistä päävedenjakaja-alueita. Erityisen tyypillisiä Vuoreksen alueelle ovat kallioiset lakialueet sekä moreeni- ja kallioselänteiden väliset mosaiikkimaiset soistumat.

Suolijärven ympäristössä on useita arvokkaita kasvilisuus- ja hyönteiskohteita. Kasvistoltaan merkittäviä ovat lounaisrannan Mäyränmäen lehtoalue ja Myllyojan varren puronvarsilehto. Hyönteistöltään merkittäviä ovat järven eteläpuoli, jossa tavataan lehmuskeltayökköstä, sekä Myllyojan varren Hupakankorpi, jossa tavataan useita soilla eläviä päiväperhoslajeja. Hupakankorpi on

31. SÄRKIJÄRVEN JA SUOLIJÄRVEN ALUE KYMS merkittävät viherverkon osat

Tilastoalue: Lahdesjärvi, Hervanta, Vuores
Pinta-ala: 438,1 ha
Yleiskaava: VLK, VLK-1, VLM, VLM-1, VLL-1
Asemakaava: VL, VL-7, Uv, PL, VP

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta, maisema
Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne, laakso

pirkanpalkosen, pienen vesiperhosen, toinen kahdesta tunnetusta elinpaikasta maailmassa. Koko Suolijärven alue on geologisesti mielenkiintoista ruhjevyöhykettä, josta merkinä ovat järven kapea muoto ja lounaisrannan jyrkät kalliuseinämät. Liito-oravahavaintoja on Mäyränmäeltä ja lepakoita on runsaasti Suolijärven ulkoilumajan ympäristössä. Järven rannassa kiertää luontopolku.

Pilkkuusenharju on lehtoharjanne, joka on lehtolajistoltaan monipuolinen. Se on myös merkittävää liito-oravan elinpiiriä. Virolaisen ja Pienen Virolaisen välisellä kannaksella on suurehko hirvenkelloesiintymä. Rimmisuon-Koukkujärven lähes luonnontilainen suo- ja lampialue on arvokasta kasvillisuus- ja hyönteisaluetta. Rimminsuolla kasvaa mm. tupasvilla, suomuurain, karpalo ja suopursu. Koukkujärven länsipäässä on arvokas tervaleppäkorpi, jossa kasvaa n. 30 leppää. Koukkujärvi on lisäksi arvokasta hyönteisaluetta. Alueelta on havaittu valtakunnallisesti lähes uhanalaiseksi luokiteltu nunnamittari sekä melko harvinaisena esiintyvä kulttomittari.

Särkijärvi on Suolijärven tavoin syntynyt kallioperän ruhjeeseen. Särkijärven veden laatu on erinomainen: vesi on kirkasta ja happitilanne on hyvä. Järnessä kasvaa alueellisesti uhanalainen lapinvesitähti, jota pidetään kirkkaiden ja puhtaiden vesien indikaattorina. Järvi on myös yksi Suomen parhaista kuikkajärvistä. Järven ympäristössä on runsaasti lepakoita. Järven sijainti moreenipeitteisellä kallioselänteellä, missä veden suutuminen on hidasta ja puskurireaktiot vähäisiä, altistaa järven happamoitumiselle.

Lahdesjärvi ja Lahdenperä eroavat muusta Särkijärvestä veden laadun ja kasvillisuuden suhteen. Ne ovat matalia, paksun liejun peitossa olevia, sameahkoja altaita.

Särkijärven pohjoispuolen maisemaa hallitsevat selänteet sekä niiden väliin, kallion ruhjelinjoihin jäävät soistuneet painanteet. Alue on loivarinteistä moreeniselännettä, jonka puusto on karuilla ylänköalueilla mäntyvaltaista ja lehtomaisilla rinteillä kuusivaltaista.

Luonnonoloiltaan arvokkaimpia alueita ovat Särkijärven ranta-alueiden rehevät lehtolaidut ja lehtomaiset alueet, jotka alkavat Valkamasta ja jatkuvat aina Lahdesjärvelle asti. Valkaman jalopuumetsä on rajattu luonnonsuojelulain mukaiseksi luontotyyppiksi. Valkaman ja Leppäsen välisellä rantarinteellä kasvaa mm. lehmuksia sekä rauhoitettua valkohedokkia. Leppäsen puronvarsi on rehevää puronvarsikorpea, jossa kasvaa mm. tervaleppää.

Särkijärvi-Vuoreksen alue on yksi kantakaupungin alueen maisemallisesti parhaista virkistysalueista. Alue toimii sekä seudullisena että lähivirkistysalueena. Alue on luonnon ydinaluetta, joka yhdistää kantakaupungin viheralueet maakunnalliseen ekologiseen verkostoon. Alueen järvien virkistyskelpoisuus on erinomainen tai hyvä. Alueella sijaitsee useita suosittuja uimarantoja sekä Suolijärven ulkoilukeskus. Ulkoilukeskukselta lähtee 5 km:n pituinen ulkoilureitti Suolijärven ympäri. Reitiltä on yhteydet Koivistonkylään, Hervannan laskettelukeskukseen, Lempäälään ja Kangasalle.

Vuoreksen ja Lahdesjärven asuntoalueiden rakentaminen, Särkijärven silta sekä Lahdesjärven teollisuusalueen laajeneminen vaikuttavat alueeseen tulevaisuudessa voimakkaasti.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Seudullisten virkistysyhteyksien turvaaminen
- Virkistyskäytön ohjaaminen kulumisen ehkäisemiseksi ja metsänhoitosuunnitelman laatiminen
- Lehtoalueiden säilyttäminen
- Särkijärven vedenlaadun säilyttäminen nykyisellään sekä hulevesien käsittely
- Alueen kehittäminen osana laajaa virkistysaluekokonaisuutta
- Ekologisten yhteyksien säilymisen varmistaminen
- Särkijärven ympäri kiertävän rantareitin kehittäminen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

Tilastoalue: Hervantajärvi, Rusko, Hervanta
Pinta-ala: 166 ha
Yleiskaava: VLM, VLL, VLK, VU
Asemakaava: ei asemakaavaa

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäjäperuste: ekologia, maisema, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: rinne, laki

HISTORIA

Hervantajärven ympäristö oli messukyläläisten kalastus- ja metsästysmaata. Myllyvuori toimi maamerkinä ja tähytyspaikkana; ainakin 1950-luvulla siellä oli torni. Myllyvuoren länsipuolella virtaavan Myllyojan varressa oli kivikautista asutusta. 1800-luvulla Myllyojassa oli jalkamylly Vormiston mailla. Vesiuoman laajennustöiden muistoksi pystytettiin 1895 muistokivi Myllykosken partaalle. Myllyn paikalle 1920-luvulla rakennettua pärehöylää käytettiin vielä sotien jälkeen.

1900-luvun alussa Ruskonperä ja Makkarajärven alue olivat Haiharan kartanon ja Hallilan talon omistuksessa. Kesäasutus muodostui Hervantajärven rannoille 1930-luvulta alkaen. Myllyvuoren kupeessa, ns. Siltasten tiehaarassa, toimi kesäkioski 1950–60-luvuilla. Hervantajärvi tunnetaan Viitastenperän kallioista, lummekasvustoista sekä kuikista. Makkarajärvi on pieni suolampi Hervantajärven Viitastenperästä puolisen kilometriä pohjoiseen. Rantojen ja lähialueiden alavat maat oli raivattu niittylämpäreiksi metsän keskelle. Makkarajärvi mainitaan jo 1780-83 kartassa. Se ei kartalla muistuta makkaraa, rannalta katsottuna kylläkin. Makkarajärvenkorpi rajoittuu järveen. Makkarajärvenmaalla viitataan järveä ympäröivään suoperäiseen ja kallioiseen maastoon. Järven etelärannalta alkaa Makkarajärvenvuori.

NYKYTILA

Kohdealue sijaitsee kantakaupungin kaakkoiskulmassa, Hervannan kaupunginosan ja Hervantajärven välissä. Alue on pääosin rakentamatonta metsäistä selännettä, joka toimii koko kaupungin mittakaavassakin tarkasteltuna merkittävänä virkistysalueena. Hervantajärven ympäristö kuuluu Särkijärvi – Hervannan moreeniselänteeseen, joka toimii merkittävänä maiseman lakialueena. Aluetta halkoo Höytämöjärven valuma-alueen pohjoinen vedenjakaja. Alueelta on yhteydet Särkijärven ja Suolijärven ulkoilumaastoihin sekä naapurikuntiin. Topografialtaan pienipiirteisessä maastossa on kallioiselänteitä ja suopainanteita.

Hervantajärven pohjoispuolinen vanha kuusimetsä on merkittävä hyönteisalue (TAL 2003, 4.3.11.). Hirvien kulkureit-

tien lisäksi alueelta on tehty lepakko- ja liito-oravahavaintoja. Hervantajärven ja Makkarajärven maastoissa kulkee luontopolku lukuisine reittivaihtoehtoineen. Hervantajärven rannalla sijaitsee suosittu uimaranta. Lisäksi järveä käytetään virkistyskalastukseen. Hervantajärven vedenlaatu on hyvä lievästi koholla olleista fosforipitoisuuksista huolimatta. Järven suurin syvyys on 18 m. Makkarajärven tuntumassa sijaitsee kaksi nuotiopaikkaa. Alueen metsät ovat ulkoilijoiden suosiossa toimien sekä seudullisina että lähivirkistysalueina.

Kohdealueen maisemallisina dominantteina toimivat lännessä Myllyvuori sekä idässä Viitastenperä. Viitastenperä on valtakunnallisesti hyvin arvokasta kallioaluetta. Siellä sijaitsee myös arvokas kasvialue (emt., 4.1.38.). Kasvupaikkatyyppiltään yli 140-vuotias männikköalue on kulumiselle altista karukkojäkälikkää.

Noin 30 m korkea Myllyvuori rajautuu teihin ja sen länsi-lounais-puolitse kulkevaan Myllyojaan. Sen puronvarressa on arvokas kasvialue, Riipinkorpi, johon kuuluu kulttuurilehto ja koivukorpi (emt., 4.1.37.). Myllyvuorella on paikallinen merkitys geologisena kohteena. Vuoren eteläpuolelta lähtee ulkoilureitti Lempäälään. Ruskonperän kallioseinämissä on valkoinen kvartsi-maasälpäjuonne. Hervantajärven Siltastenlahden ja Viitastenperän suuntaisesti kulkee ruhjevöyhyke. Hervantajärven alueelle on valmis-teilla osayleiskaava, jonka yhtenä tavoitteena on pyrkiä varmistamaan alueen monipuolinen virkistyskäyttö.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Alueen toiminnallisuuden parantaminen rakentamalla ulkoilureittejä ja levähdyspaikkoja
- Ulkoilun ohjaamisen tarvetta kulutukselle aroilla kallioiselänteillä ja lehtoalueilla
- Luonnonolosuhteiltaan arvokkaiden luontokokonaisuuksien säilyminen mahdollisimman yhtenäisinä ja luonnontilaisina
- Seudullisten yhteyksien varmistaminen
- Vedenlaadun turvaaminen
- Virkistystoimintojen ohjaaminen ranta-alueilla

Arvottamiskriteerit	Arvo	Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	///		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka	///		
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	///		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka	///		
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka	///		

33. LAHDESJÄRVEN JA KARKUNVUOREN ALUE

Tilastoalue: Veisu, Hallila, Lahdesjärvi
Pinta-ala: 128,14 ha
Yleiskaava: VLL, SL-3, VLM
Asemakaava: VL, VL-3, E-4, S-2

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäysperuste: ekologia, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: laki, rinne

HISTORIA

Alue oli messukyläläisten metsäistä takamaata. Lahdesjärven rannan ja Messukylän välillä oli ainakin jo 1800-luvulla polkuyhteys, jonka länsipuolella on Karkunvuori ja itäpuolella Pehkusuo. Lakialueet ovat kallioisia. Pehkusuo sekä Karkunvuoren tunnelin lounaispuolella olevat painanteet olivat aikaisemmin niittyinä, sittemmin peltoina. Pehkusuo nostettiin ennen vanhaan turvetta karjan kuivikkeeksi. Alue jäi kaupunkirakenteen puristuksiin: 1950-luvulla kaavoitettiin Nirva, Veisu ja Korkinmäki ja alueen halkaisi itä-länsi-suuntainen sähkölinja; Hallila kaavoitettiin 1980-luvun lopulla ja itäinen ohikulkutie valmistui 1990-luvun alkupuolella. Tie kulki Karkunvuoren läpi jättäen lakialueen eläinten kulkureitiksi Särkijärven ja Tampereen keskiosien välille.

NYKYTILA

Lahdesjärven ja Karkunvuoren alue kuuluu Särkijärven ja Suolijärven ulkoilualueeseen ja on pääosin virkistyskäytössä olevaa metsäistä maastoa. Yhteyksiä on sekä Kaukajärven virkistysalueille Hervannan kanjonin kautta että Vuorekseen Suolijärven ulkoilumajan kautta. Voimalinjaa seuraileva suosittu kevyen liikenteen reitti yhdistää Hervannan ja Koivistonkylän asuinalueet. Reitti toimii talvisin latuna.

Karkunvuoren alue on kulutuskestävyydeltään arkaa ja karua lakialuetta. Alueella risteilee lukuisia polkuja. Karkunvuorentunnelin kohdalla on näköalapaikka, josta avautuu näkymät lidesjärven yli kaupungin keskustaan asti. Karkunvuorelta on valtatie 9:n allittava kulku Veisun asuinalueelle. Karkunvuoren tunnelin päällä kulkee eläimien ylikulku. Hallilan asuinalueen lounaispuolella sijaitsee luonnontilainen, asemakaavalla suojeltu Pehkusuo, joka on osittain nevaa ja osittain rämettä. Se on vähäpuustoisena tai avoimena luonnontilaisena suona metsälain mukainen kohde.

Lukonlahden pohjoispuolella on monilajinen, vanha metsäalue, jossa kasvaa tuoreen kankaan ja lehdon kasveja. Linnusto ja pieneliöstö ovat monipuolisia; myös liito-orava- ja lepakkohavaintoja on tehty. Särkijärven koillisrannat sekä Lahdesjärven rannat ovat läheisten asuinalueiden asukkaiden tärkeää virkistysaluetta. Alueella kulkee Lukonlahdentien läntisenä jatkeena ahkerasti käytetty polku, josta lähtee lukuisia pieniä polkuja järven rannan nuotio- ja uimapaikeille.

Lahdesjärven pohjukka on mielenkiintoinen allikoiden, ojien ja entisten peltojen täyttämä mosaiikki, missä viihdytty myös liito-orava ja lepakko.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Reitistöjen parantaminen: Pehkusuo, Lukonlahden pohjoispuoli, Karkunvuori
- Rantojen virkistyskäytön kehittäminen
- Pehkusuo vesitasapainon ja pohjaveden riittävän korkeuden turvaaminen
- Ekologisten yhteyksien turvaaminen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

34. PELTOLAMMIN JA PÄRRINKOSKEN YMPÄRISTÖ

Tilastoalue: Peltolampi, Multisilta, Sarankulma
Pinta-ala: 50,67 ha
Yleiskaava: SL-3, VLM, VU, VLL
Asemakaava: SL, VL, VV

Maanomistus: kaupunki
Määrittäminen: ekologia, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne

HISTORIA

Noin 6000 eKr. Peltolammista muodostui oma laskuojallinen järvensä, joka laskee Pärrinkosken kautta Pyhäjärveen. Ensimmäinen asiakirjamaininta Peltolammista oli Turun tuomiokirkon keskiaikaisessa Ylä-Satakunnan erämaaluettelossa. Rukkamäentie on vanha kulkutie Tampereen ja Lempäälän välillä. Tammerkosken ja Hatanpään kartanoilla oli alueella torpat. Rautatie muutti syrjäisen kolkan ilmettä 1800-luvun lopulla. Pärrinkosken molemmin puolin oli peltoa: Rukkamäen talon eteläpuolella ja nykyisen uimarannan pysäköintipaikan kohdalla. Kun Hatanpään maat siirtyivät Tampereen kaupungin omistukseen 1920, oli Peltolampi säilyttänyt maaseutumaisuutensa. Torpparikiistan seurauksena maat vuokrattiin, mutta laiduntaminen ja metsän käyttö loppuivat torppareilta kokonaan. Ennen Peltolammin ja Multisillan lähiöiden rakentamista 1960–70-luvuilla Peltolampi tunnettiin rannoistaan ja marjamaistaan.

Pärrinkosken alueella oli Pärrin torppa sekä koskessa myllyjä ja pärehöylä. Alemmassa putouksessa toimi jo 1600-luvulla Nuolialan mylly. Myllytoiminta loppui 1900-luvun alussa myllypalon vuoksi.

34. PELTOLAMMIN JA PÄRRINKOSKEN YMPÄRISTÖ

Tilastoalue: Peltolampi, Multisilta, Sarankulma
Pinta-ala: 50,67 ha
Yleiskaava: SL-3, VLM, VU, VLL
Asemakaava: SL, VL, VV

Maanomistus: kaupunki
Määrittäminen: ekologia, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne

NYKYTILA

Tampereen ydinkeskustan eteläpuolella sijaitsee Peltolammin ja Multisillan alueen merkittävin virkistys- ja suojelualue. Junarata eristää alueen pohjoisosan, Päärinkosken alueen, Peltolampi-nimisestä lammesta. Pääosin liikenneväyliin rajautuvalta viheralueelta on viheryhteys koilliseen, Tilkonmäenpuistoon ja Metsäpuistoon. Suojelualueen ulkopuolelle jäävät pohjoisessa Rukkamäenpuiston alue sekä Peltolammin koillis-, itä- ja kaakkoisrannat.

Peltolammiin laskee Sääksjärven Multipuro. Peltolammin laskuoja, Myllyoja (joka myöhemmin muuttuu Härmälänjoksi), laskee Pyhäjärveen. Päärinkoski, Myllyojan yläjuoksun putous, on luonnontilainen koski, jonka yläputouksen pudotus on 12 m ja alaputouksen 5 m (rajana suvantokohta). Peltolampi on kooltaan n. 17 ha, ja sen suurin syvyys on 4 m. Laadullisesti vesi on tyydyttävää; sen virkistyskäyttöarvoa heikentävät sameus, rehevyys ja ajoittainen hapenpuute.

Peltolammen rannassa on kaksi uimapaikkaa, Multisillan ranta ja pohjoisranta. Näistä jälkimmäinen on varustetasoltaan monipuolinen uimala. Rannan vieressä on myös pelikenttä ja laaja pysäköintialue. Peltolammin ympäri kiertää valaistu, leveä ulkoiluväylä, joka on talvella hiihtolatu. Myllyojan varressa on polkuverkosto. Alueen ulkoilu- ja virkistyskäyttö alkoi 1960-luvulla Peltolammin asuinalueen rakentamisen seurauksena. Toiminnallisuudesta on aiheutunut kulumista ja roskaisuutta. Junaradan itäpuolella oli aikaisemmin pieneläinhautausmaa.

Peltolammin-Päärinkosken luonnonsuojelualue perustettiin 1992. Alueella on kasvi-, lintu-, hyönteis- ja maisema-arvoja (TAL 2003, 1.1.5.). Metsät ovat maakunnallisesti arvokkaita, sillä ne kuuluvat Etelä-Hämeen

lehtokeskukseen. Lehtojen lisäksi alueella on myös kuivahkoja ja tuoreita kankaita. Puulajisto on monipuolinen sisältäen mm. metsälehmusta ja vaahteraa. Ihmisen mukanaan tuomia lajeja ovat siperianlehtikuusi ja siperianpihta. Putkilokasvilajeja on yli 300. Luonnonsuojelualueella on kaksi lähdettä. Kosken reunalla on isohko siirtolohkare.

Biotooppien suhteen suojelualue jakaantuu useaan osaan: Myllyojan ja Päärinkosken purolehtoihin, Peltolammin eteläpään luhta- ja rantanevaan, Jalanteenmäen lehtikuusilehtoon, Sarankulman kosteisiin niittyihin sekä koko alueen runsaisiin lehtipuulehtoihin. Lehtomaisuus heijastuu niin sienistöön, linnustoon kuin hyönteistöön. Alueen arvoa korostavat useat tieteelle tuntemattomat ja huonosti tunnetut sienilajit. Pesiviä ja pesimäaikaisia lintulajeja on tavattu 31. Monipuoliseen perhoslajistoon kuuluu muutamia erikoisuuksiakin. Peltolammin eteläpuolella on liito-oravia ja pohjoispuolella lepakoita. Päärinkoskella on tavattu paikallinen taimenkanta. Pikkusieppo kuuluu alueen vaateliaaseen lintulajistoon.

Alueen virkistys- ja ulkoilukäyttö ovat heikentäneet useiden arvokkaiden lajien elinmahdollisuuksia. Niittyjen umpeenkasvu on vaikuttanut heikentävästi eräiden uhanalaisten perhoslajien menestymiseen. Alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa 1992 ehdotetaan joidenkin niittyjen entistämistä.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Rappautuneiden viljelymaiden hoitaminen avoimina tiloina
- Seudullisten yhteyksien varmistaminen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

35. TILKONMÄENPUISTO JA METSÄPUISTO

Tilastoalue: Peltolampi
Pinta-ala: 22,49 ha
Yleiskaava: VLM, VLK
Asemakaava: P, PL, VL

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: toiminta, kaupunkikuva, ekologia
Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne

HISTORIA

Alue oli alkujaan metsää; nykyisen Peltolammin koulun alava kohta oli ensin niittyä, sittemmin peltoa. Rukkamäentie oli ainakin 1700-luvulta lähtien kulkutie Lempäälästä Tampereelle; markkinoille menijät levähtivät Rukkamäessä. Alueen länsireuna muodostui 1800-luvun lopulla rautatien valmistuttua. Peltolampi oli alunperin tarkoitettu omakotialueeksi, mutta 1962 asemakaavamuutoksen myötä alueesta tuli suljettuun muotoperiaatteeseen pohjautunut metsälähiö. Sen puistomaiseen sisäosaan varattiin tontit kouluille, tallelle sekä kenttäalueille. Tilkonmäki on vanha paikallisen nimi. Metsäpuistosta muodostui suoja-alue lähiön ja liikennealueiden väliin.

NYKYTILA

Peltolammin kerrostaloalueen keskellä sijaitseva Tilkonmäenpuisto on alueen kaupunginosapuisto. Lännessä se rajautuu koulun hoidettuun, osittain puistomaiseen alueeseen. Metsän ja asutuksen vaihtumisvyöhyke on lehtipuustoinen. Moreeniselänteen peitteinen rinne metsä on pääosin kuusikkoa, paikoin sekametsää. Kasvupaikkatyyppi on lehtomainen kangas, joka muuttuu lehtomaiseksi länteen, Peltolampea kohden mentäessä. Pääulkoilureitit ovat valaistuja. Reittiverkosto on hajanainen, kunnollinen pitkäreitit puuttuu. Sitä korvaamaan ovat syntyneet tallatut polut. Leikki- ja oleskelupaikat sijaitsevat kulkuverkoston yhteydessä. Puiston yleisilme on siisti.

Metsäpuisto rajautuu liikenneväyliin, paitsi kaakossa Peltolammin asuntoalueeseen. Tällöin se toimii asutuksen suojavyöhykkeenä. Eteläosassa kulkeva valaistu kevyen liikenteen pääväylä yhdistää Rukkamäentien ja Säästäjänkadun toisiinsa. Muu kulkuverkosto koostuu alarinteen leveämmästä polusta ja rinteen pikkupolusta. Paikoin louhikkoisen kallio-moreenirinteen korkeusero on enimmillään 30 m. Alueen etelä- ja pohjoisosa on lehtomaista kangasta ja keskiosa tuoretta kangasta. Pääpuulaji on kuusi. Luonnontilaisen alueen puusto on paikoin yli 100-vuotista.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Tilkonmäenpuiston kehittäminen alueen luonne säilyttäen
- Metsäpuiston ylläpitäminen suojaviheralueena

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo		
Uhka			
Monipuolisuus	Arvo		
Uhka			
Turvallisuus	Arvo		
Uhka			
Säilyvyys	Arvo		
Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo		
Uhka			

Tilastoalue: Nirva, Koivistonkylä
 Pinta-ala: 24,42 ha
 Yleiskaava: VLM
 Asemakaava: PI, VL, VP

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
 Määrittämysperuste: ekologia, kaupunkikuva, maisema
 Sijainti maastorakenteessa: rinne

NYKYTILA

Sulkavuori ja Nirvanmäki ovat maisemallisesti merkittäviä mäkiä. Ne sijaitsevat keskustasta etelään, Helsingin moottoritien ja itäisen ohitustien kainalossa. Kulu- tuskestävyydeltään molempien lakialueet ovat rinteitä karumpia, arkoja, kuivan kangasmetsän lakialueita. La- kialueilla on runsaasti kallionpaljastumia. Kaukonäky- miä rajoittaa tiheä puusto. Alarinteillä kasvaa tuoretta kangasmetsää. Viereisten liikenneväylien melu kuuluu selkeästi lakialueilla.

Sulkavuori on n. 50 m korkea. Ympäröivien liikenne- väylien lisäksi pohjois- ja koillispuolella kulkeva voima- linja eristää Sulkavuoren lähiympäristöstään. Vuoren kaakkoispuolella on aluepelastuslaitoksen harjoitus- alue (vanha kaatopaikan alue) sekä lemmikkieläinten uurnaholvi ja hautausmaa. Alueella harjoitetaan myös trial-ajoa. Liikkuminen keskittyy harvoille, leveille reiteil- le. Polkuja on vähänlaisesti, koska rinteiden puusto on paikoin tiheää. Alueella on sodanaikaisia rakennelmia, mm. it-tykkien alustoja.

Nirvanmäellä kulkee kilometrin mittainen lasten ja per- heiden luontopolku. Maasto on pienipiirteistä ja luonto- polun lisäksi polkuverkosto on taaja, joten maaston ku- luminen on laaja-alaista. Alue rajoittuu asuinkortteleihin ja sen yleisilme on siisti. Nirvanmäen pohjoispuolella on valaistu urheilukenttä.

HISTORIA

Sulkavuori ja Nirvanmäki ovat säilyneet metsäisinä mä- kinä. Niittyjä alueella oli jo 1700-luvun lopulla: Nirvan- niitty ja Sulkava vuoren niitty. Nirvanmäkeä kutsuttiin myös Nirvanahteeksi, Nirvankallioksi ja Nirvanvuoreksi. Nirvan kaupunginosa rakentui Nirvanmäen ympärille 1950–60-luvuilla. Nirvanvuori oli juhannuskokon polttopaikka ja nuorison leikkipaikka. Sulkavuoren taustalla lienee sana sulkava, joka tarkoittaa suippoa, kiilamaista; ja viitanee vuoren muotoon. Sulkavuoren pohjoispuolelta, Rautaharkon lehmiahaasta, on tehty pronssikautisia (n. 1300-500 eKr.) löytöjä. Sulkavuori on erillään asutuksesta: sotien jälkeen vuoren koillis- puolelle rakennettiin sähkölinja ja länsipuolelle tie. Ete- läisen ohitustien rakentaminen hankaloittaa yhteyksiä Särkijärven suuntaan.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Nirvanmäen kulumisen ehkäiseminen polkuja keskittämällä
- Sulkavuoren kevyen liikenteen reittiyhteyden turvaaminen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo Uhka		
Monipuolisuus	Arvo Uhka		
Turvallisuus	Arvo Uhka		
Säilyvyys	Arvo Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo Uhka		

37. HÄRMÄLÄN JA RANTAPERKIÖN KAUPUNGINOSAPUISTOT

Tilastoalue: Härmälä, Rantaperkiö
Pinta-ala: 20,62 ha
Yleiskaava: VLM, VLK
Asemakaava: VP, VP-3

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta, kaupunkikuva
Sijainti maastorakenteessa: tasanne, laakso

HISTORIA

Härmälän alue syntyi Pyhäjärven eteläpuolisille hyvillä niittymaille, ja se kuului muinaisina aikoina Tammerkosken kylän vaikutuspiiriin. Kiinteä asutus lienee keskiajalta. 1500-luvulla Härmälän kylässä oli kaksi taloa. Hatanpään omistaja H.H. Boije hankki tilat omistukseensa ja ne liitettiin Tampereeseen Hatanpään maiden yhteydessä 1920. Vanhasta peltoviljelyalueesta muodostettiin Härmälän kaupunginosa 1920-luvun puolivälissä. Härmälä rakentui omakotikaupunginosaksi pääasiassa 1930-luvulla.

Nykyisin umpeen kasvamassa oleva Vähäjärvi mainittiin rajapaikkana 1758 arkistolähteissä. Perkiönpuiston alue oli tuolloin metsää. Härmälän lentokenttä Vähäjärven eteläpuolella aloitti toimintansa 1937; nyt sen paikalla on Pirkkahalli. Suurin Härmälän puistorakennuskohteista oli Härmälänpuisto, joka valmistui 1955. Puistoon tuli runsaasti puu- ja kukkaistutuksia sekä kaksi pallokenttää ja leikkikenttä. Maastonmuotoilussa käytettiin ”caterpillaria”.

NYKYTILA

Vähäjärven-, Härmälän- Perkiön- ja Vesantuistot muodostavat yli 1,5 km:n pituisen lähes yhtenäisen puistovyöhykkeen Härmälän ja Rantaperkiön eteläosaan. Puistovyöhyke toimii virkistyskäytön ohella selkeänä kaupunkirakenteen jäsentäjänä.

Vähäjärvi on pieni rehevöitynyt lampi, jota ympäröi vetinen rantaluhta. Vähäjärvellä pesii lidesjärven ohella Tampereen alueen suurin naurulokkiyhdykskunta. Rantaluhat ja ympäröivät pensaikot ovat olleet hyviä yölaulajien esiintymispaikkoja. Vähäjärven ympäristö on myös arvokasta kasvialuetta (TAL 2003, 4.1.27.). Alueen uhkatekijöitä ovat roskaantuminen ja rantojen pusikoiden raivaus. Järven ympäri kiertää kevyen liikenteen reitti, lisäksi alueella on polkuja ja pitkospuita. Vähäjärven veden heikko laatu johtunee osaltaan alueen luoteiskulmassa 1961 asti käytössä olleesta kaatopaikasta. Vähäjärvestä laskee oja länteen Pirkkalan rajalle, jossa se yhtyy Härmälänojaan, joka laskee Pyhäjärveen. Alueen länsireunassa on koirapuisto.

Härmälänpuisto, Perkiönpuisto ja Vesantuisto ovat istutettuja virkistysalueita. Härmälänpuiston pääpuulajina on lehmus, Perkiönpuistossa on sekä lehti- että havupuuryhmiä ja pensasistutuksia. Molemmissa puistoissa on talvisin jäädytettävät palloilukentät ja Härmälänpuistossa talviliukumäki.

37. HÄRMÄLÄN JA RANTAPERKIÖN KAUPUNGINOSAPUISTOT

Tilastoalue: Härmälä, Rantaperkiö
 Pinta-ala: 20,62 ha
 Yleiskaava: VLM, VLK
 Asemakaava: VP, VP-3

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta, kaupunkikuva
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, laakso

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Vähäjärven luonteen säilyttäminen
- Puistojen säilyttäminen tyyliinsä ja aikakautensa esimerkkeinä

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			////
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka		////	
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	////	////	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	////		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

38. HÄRMÄLÄN RANTAPUISTO JA LEPOLANPUISTO

Tilastoalue: Rantaperkiö, Härmälä
Pinta-ala: 23,18 ha
Yleiskaava: VLM, VLL
Asemakaava: VL

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: ekologia, maisema, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: rinne, laki

HISTORIA

Härmälän ja Rantaperkiön kaupunginosat ulottuvat Pyhäjärveen; ranta-alue liitettiin Tampereeseen Hatanpään maiden yhteydessä. Alue oli aikaisemmin Tammerkosken kylän vaikutuspiirissä, vaikka kuului virallisesti Pirkkalaan. Lepolan tila erotettiin 1800–1900-lukujen vaihteessa Hatanpään kartanon maista. Lepolan maita alettiin kunnostaa puistoksi 1906: entisille viljelysmaille istutettiin jalo- ja lehtikuusia, tammia, lehmuksia sekä sembramäntyjä. Kaupungin ostettua tilan 1925 huvilarakennus toimi ensin lastenkotina ja myöhemmin päiväkotina. Vanhalle Lepolan kartanon alueelle avattiin Härmälän leirintäalue 1959.

Kohdealueen länsiosa oli peltoa ja kuului Härmälään. Itäpuoli oli metsää ja kuului Rantaperkiöön, joka oli vuosisatojen ajan Hatanpään ja Tammerkosken kylien laidun- ja takamaata. Nimen taustalla lienee sana perkiö, joka tarkoittaa rantaniitystä ojitettua ja kuokittua viljelysmaata. Rannasta kulki talvitie Pyhäjärven toiselle puolelle. Alueella oli 1800-luvun lopulla torppia, mäkitupia ja huviloita. Ranta oli Tampereen ensimmäinen yhtenäinen ja leimallinen huvila-alue. Vuokralla olleet rantamaiden rapistuneet kiinteistöt kaupunki puratti pääosin 1950–60-luvuilla. Rantaperkiötä kaavoitettaessa ranta-alue varattiin luonnonpuiston tapaiseksi vyöhykkeeksi. 1960-luvun alussa Pyhäjärven rantaan suunniteltiin Jyväskylä–Turku-valtatieä.

38. HÄRMÄLÄN RANTAPUISTO JA LEPOLANPUISTO

Tilastoalue: Rantaperkiö, Härmälä
Pinta-ala: 23,18 ha
Yleiskaava: VLM, VLL
Asemakaava: VL

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: ekologia, maisema, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: rinne, laki

NYKYTILA

Hatanpään eteläpuolella, Vihilahden etelärannassa sijaitseva Härmälän rantapuisto on arvokasta luontoa- aluetta (TAL 2003, 4.1.26.). Puisto on kasvustoltaan monipuolinen lehto-, kulttuuri- ja kosteikkolajeineen. Puulajeja ovat koivu, terva- ja harmaaleppä, vaahtera, raita, tammi, piilipuu ja kynäjalava. Kulttuuriperäistä lajistoa edustavat istutusperäiset sembramänty, varjolilja, akileija, hopeapaju ja salava. Myös sini-, valko- ja keltavuokko sekä kevätlinnunsilmä viihtyvät alueella. Liiallinen siistiminen ja maaston kuluminen ovat vähitellen köyhdyttäneet lajistoa.

Alueen geologinen kohde on siirtokivilohkare. Rantapuiston kalliolla on lisäksi näkyvissä jään kulkusuunnan osoittavia uurteita. Pyhäjärven rannassa kulkee 2 km:n pituinen Härmälän luontopolku. Paikoin on havaittavissa huviloiden perustuksia, aukioita, piha-istutuksia ja jalopuukujanteita. Hoidettujen kevyen liikenteen reitien lisäksi alueella on runsas polkuverkosto. Alueella on uimaranta, venesatama ja -valkama, matonpesupaikka ja koirapuisto. Härmälän leirintäalue sijaitsee rantapuiston länsipuolella. Lepolanpuistosta, jonka alla on väestösuoja, on näköala Pyhäjärvelle.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Reitistön parantaminen
- Rantametsien hoitosuunnitelman laatiminen, jossa huomioidaan rannan kulttuuripiirteiden esille nostaminen eli entisten huviloiden pihakasvillisuuden ja järvinäkymien paikoittainen esiin saaminen tarpeellisella puuston raivauksella alueen merkittävät luontoarvot huomioiden

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

39. VIHIOJA-HOUKANOJA

KYMS merkittävät viherverkon osat

Tilastoalue: Rantaperkiö, Vihioja, Taatala, Koivistonkylä, Jokipohja, Muotiala, Veisu, Korkinmäki, Turtola, Viiala, Lukonmäki, Kaukajärvi, Rusko
Pinta-ala: 98,50 ha
Yleiskaava: VLM
Asemakaava: VL, S-1, VU, VP, VM, PL

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäjäperuste: ekologia, maisema
Sijainti maastorakenteessa: laakso, rinne

HISTORIA

Vihioja on pienehkö joki, joka saa alkunsa Kangasalta Houkansuon, Muuransuon, Koivistonsuon ja Teerisuon suoalueilta. Se virtaa entisen Messukylän alueen laajojen metsä- ja peltoalueiden halki ja ohittaa Nekalan siirtolapuutarha-alueen, pientaloalueet sekä teollisuusalueen ennen kuin sukeltaa putkeen rautatien kohdalla ja laskee Pyhäjärven Vihilahteen. Pääsääntöisesti sen Messukylän puoleista osaa sanotaan Houkanojaksi ja Tampereen puoleista osaa Vihiojaksi. Vihiojan nimi on vaihdellut sen paikan mukaan, minkä tienoilla se virtaa: esim. Hallilanoja, Iso-oja, Lukonoja, Plinkinoja, Viialanoja. Messukylässä oli vanhemmalla keskiajalla kristillisen palvonnan keskus ja Vihiojankin seudulla lienee tuolloin ollut uskonnollista palvontaa. Alkujaan Vihiojan uomaa ympäröivät niityt, sittemmin pellot. Houkanoja virtasi aikoinaan pääosin metsän siimeksessä, kunnes Ruskon takamaalle raivattiin peltoja.

Vihiojan varrella on monia puistoja. Itäisimpänä oleva Vihiojanpuisto perustettiin Nekalan ja Koivistonkylän väliin 1950-luvulla. Puisto valmistui 1960-luvun alussa ja siitä tehtiin osin luonnonmukainen jättämällä alkuperäinen puusto paikalleen. Osa alueesta nurmetettiin ja puistoon tehtiin leikki- ja pallokenttiä. Vihiojanpuisto jakaantuu useampaan osaan, joista Pelipuisto on toiminnallisim. Muita suurehkoja ojanvarsi- ja puistoja ovat Veisunpuisto, Korkinmäenpuisto, Lystihuoneenpuisto ja Ruskonpuisto.

NYKYTILA

Vihiojannotko on n. 12 km pitkä viheralue, joka seurailee Vihiojan kulkua. Vihiojannotko sijaitsee Hervannan moreeniselänteen pohjoispuolisessa laaksossa, Tampereen läpi kulkevan harjujakson eteläpuolella. Maaperältään notko koostuu pääasiassa savesta ja hiesusta. Kaukajärvellä Vihioja virtaa hetken aikaa hietamaassa. Vihiojan vesi on ruskeaa, lievästi sameaa tai sameaa, ajoittain jopa ylitsehevää. Vihiojan toimiminen ekokäytävänä on häiriintynyt voimakkaan asunto-, teollisuus- ja liikenneväylärakentamisen seurauksena.

Viialanpuistossa oja virtaa pienehkössä lehtimetsässä, jota asuntoalueet rajaavat. Hervannan valtavyylän itäpuolella Vihiojaa ympäröi rehevä puronvarsilehto, joka on suojeltu asemakaavalla. Siellä asustaa kolme elinympäristövaatimuksiltaan vaateliasta ja Tampereen seudulla harvinaista mittariperhoslajia. Alueella kasvaa myös tesmayrtti, joka on Tampereella erittäin uhanalainen laji. Voimakas kuluminen ja raivaus ovat tesmayrtin pahimmat uhat Vihiojanotkossa.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Luontoarvojen huomioiminen suunnittelussa ja rakentamisessa
- Purouoman ruoppaamisen tai oikaisemisen välttäminen
- Hulevesien asianmukainen käsittely: mm. kiintoaineksen kulkeutuminen ojaan estetään teknisin ratkaisuin
- Ojanotkon viherkaistan säilyttäminen vähintäänkin nykyisen levyisenä
- Purovarsireitistön kehittäminen erityisesti Kangasala–Kaukajärvi-välisellä osuudella.

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

Tilastoalue: Kaarila, Hyhky, Ala-Pispala,
Ylä-Pispala, Tahmela
Pinta-ala: 20,4 ha
Yleiskaava: VLK, VLM, AP
Asemakaava: P, PI, VL, VP, VP-2, U, EUT, Y

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta, maisema
Sijainti maastorakenteessa: tasanne, rinne

HISTORIA

Tahmelan, Ala-Pispalan sekä Hyhkyen alueet liitettiin Tampereeseen Harjun alueliitoksen yhteydessä 1937. 1700-luvulla Pyhäjärven ranta-alueen eteläisin osa, Varalasta Lorisevanpuiston Leppäniemeen, oli kallioista metsää. Muutoin ranta-alue oli alavaa niitty- ja pelto-alueita. Tahmelan rannassa kasvoi 1800-luvun lopulla useita jalavia, mutta vain yksi niistä selvisi 1899 tulvasta; se on rauhoitettu luonnonmuistomeriksi. Tahmelan lähde tunnettiin vielä 1800-luvulla Isolähteenä; sitä kutsuttiin myös Pispalan lähteeksi. Lähde ympäristöineen muodosti rajan Pispalan ja Tahmelan välille. Perimätiedon mukaan lähde on vanha uhrilähde. Pispalalaiset saivat lähteestä juomavetensä; sen vesi pysyi erittäin hyvälaatuisena 1960-luvulle saakka. Tahmelaan tehtiin rantapuisto leikkikenttineen 1954.

Varalan urheilupuisto perustettiin 1911 tehtailija Lilje-roosilta hankitun Varala-nimisen huvilan paikalle. Varalan pohjoispuolella olevaa niemeä sanottiin 1900-luvun alkuun asti Suuruspääksi. Nimitys johtuu siitä, että Messukylän kirkkoon matkaavat vesilahtelaiset pysähtyivät siellä syömään. Susikolunpuistossa sijaitsee betonira-

kennelmia, jotka ovat osa venäläisten 1915-17 teettämistä linnoituksista saksalaisten hyökkäyksen varalta. Bunkkerit olivat käytössä Tampereen piirityksen aikana 1918.

Saunasaari eli Pulkasaari esiintyi isojaon kartoissa 1750–60-luvuilla muodossa Sauna sari. Muistitieto ei sisällä mainintaa saarella olleesta saunasta. Saaren länsipäässä ollutta kivirauniota on pidetty lapinrauniona, mutta kyseessä lienee luonnonraunio. Raunion kivet kuljetettiin pois rakennuskiviksi.

Tilastoalue: Kaarila, Hyhky, Ala-Pispala, Ylä-Pispala, Tahmela
 Pinta-ala: 20,4 ha
 Yleiskaava: VLK, VLM, AP
 Asemakaava: P, PI, VL, VP, VP-2, U, EUT, Y

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta, maisema
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, rinne

Pättiniemen itäpuolella on uittotunneleiden alue. Tukkitiet rakennettiin 1800-luvun puolivälissä; niistä muistumana ovat Harmaan ja Punaisen tukkitien puistot. Koska tukkien uittoa Tammerkoskesta vastustettiin, rakennettiin Pispalan harjun läpi uittotunneli. Ns. vanha uittotunneli valmistui 1930 ja uusi betoninen nippu-uittotunneli 1968. Tunnelit jäivät pois käytöstä kun puutavaraa alettiin kuljettaa maanteitse. Kaupunki osti tunnelin 1996. Tunnelialueen itäpuolella olevan alueen taustalla on 1589 tapahtunut maanvieremä: suuri kappale peltoa vierähti Pyhäjärveen, ja siitä syntyneitä kuoppaa sanottiin Hautalaaksoksi. Pättiniemen alue on vanhaa peltoa; niemen kärjessä sijaitsee vanha pyykinpesupaikka.

NYKYTILA

Hyhky ja Tahmelan rannat ovat sekä maisemallisesti että virkistyskäytön kannalta tärkeitä viheralueita. Alueella on kolme merkittävää luontokohdetta: Pättiniemenpuiston lehto, Lorisevanpuiston kynäjalavat sekä Tahmelan lähde (TAL 2003, 4.1.15., 4.1.17.). Tahmelan lähde kuuluu lisäksi arvokkaisiin hyönteisalueisiin (emt., 4.3.4.). Tahmelan lähde on Tampereen suurin lähde. Alueella on runsaasti myös pienempiä lähteitä.

Lorisevanpuiston niemessä kasvaa pensasmaisia kynäjalavia. Rannassa kasvaa yksi komea kynäjalavayksilö, joka on rauhoitettu luonnonmuistomeriksi. Myös kaakkoon jatkuvalla rantaosuudella kasvaa näyttävää puustoa, jossa merkittäviä ovat suuret harmaa- ja tervalepät. Lorisevanpuisto on pääosin rakennettu puisto, jossa on uimaranta ja matonpesupaikka. Alavalla ranta-alueella on palstaviljelytoimintaa.

Pättiniemenpuisto on rantalehto, jossa kasvaa suuria tervaleppiä, vaahteroita ja tuomia. Alueella viihtyy myös uhanalainen pikkutikka. Hyhkyntien edustalla sijaitseva Saunasaari on kasvillisuudeltaan pääosin mustikkatyyppin tuoretta kangasmetsää. Rantoja käytetään monin paikoin venevalkamina. Alueen suurimpia uhkia ovat rakentaminen ja lähialueen asutuksen aiheuttama roskaantumisen.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Tahmelan lähteen lähiympäristön kunnostaminen
- Rantaa myötäilevän kevyen liikenteen yhteyden parantaminen ja jatkoyhteyden tarkistaminen itään ja länteen
- Käyttö- ja kunnostussuunnitelman laatiminen
- Alueen käytön sovittaminen luonnonmukaiseen ympäristöön

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

Tilastoalue: Hyhky, Kaarila
 Pinta-ala: 9,01 ha
 Yleiskaava: VLM
 Asemakaava: PI, PL, UP, UT, VL

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
 Määrittäjäperuste: maisema, ekologia, kaupunkikuva
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, laakso

HISTORIA

Hyhky ja Kaarilan peltoalue oli aikaisemmin niittyä. Vaakkolammin eteläpuolelta Hyhkyyn kulkenut tie ylitti Vaakkolammin Pyhäjärveen laskevan laskuojan aivan rannan tuntumassa. Keskiajalla Hyhkyin kylässä oli seitsemän tilaa, joista maininnan arvoisia ovat Henneri ja Karvola. Hennerin tila oli Hatanpään kartanon omistuksessa vuodesta 1776 1900-luvun alkuun saakka. Vaakkolammin laskuojan pohjoispuolella sijaitsi Hennerin törmäksi kutsuttu, ympäristöään korkeammaksi nouseva peltomaa. Laskuojan eteläpuolella sijaitsi Hutikko, joka oli Karvolan talolle kuulunut palsta. Paikalla nykyisin kulkeva Hutikonpolku sijaitsi vuosina 1953-70 lännempänä nimellä Hutikonkatu. Nokian moottoritien rakentaminen pienensi peltoaluetta, ja moottoritien alitavan Mattilankadun rakentamisen yhteydessä Vaakkolammin laskuojan paikkaa siirrettiin.

NYKYTILA

Hyhky ja Kaarilan peltoalue on maisemallisesti arvokas ja eheä kokonaisuus, joka avoimena tilana jäsentää kaupunkirakennetta. Alue on läntisen kantakaupungin laajimpia avonaisia tiloja. Lähestyttäessä kaupunkia lännen suunnasta peltoalueen yli avautuu näkymä Pispalanharjulle. Peltoalueen pohjoisosassa on Vaakkolammista Pyhäjärveen laskeva oja. Alueen länsiosassa on kaupungin taimisto. Mattilankadun länsipuolella sijaitsevat Hutikonpuisto ja Leppätörmänpuisto, ja itäpuolella Mattilanpuisto ja Karvolanpuisto. Pyhäjärven ranta on nimeltään Simolanranta.

Peltoalue Näsinneulasta nähtynä.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Alueen säilyttäminen viljeltynä avoimena tilana
- Purouoman säilyttäminen
- Näkymien säilyttäminen Pispalanharjulle

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	////		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			////
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			////
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Kaarila, Epilä, Hyhky
 Pinta-ala: 23,60 ha
 Yleiskaava: VLK, VLM, SL-3
 Asemakaava: VL, sl-1, SL-2, VP, P, VL

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
 Määrittäminen: ekologia, maisema, toiminta
 Sijainti maastorakenteessa: laakso, rinne

HISTORIA

Vaakkolammen ranta-alueet olivat 1700-luvulla niittyä. Lampi oli isojaon asiakirjassa 1767 muodossa Waacko-gerwi. Niityt raivattiin pelloiksi. Lammen pohjoispuolella sijainnut Tohlopin kylän Vaakkolan talo yhdistettiin Kaarilan kylän Kaarilan tilaan yhdessä muiden tilojen kanssa 1800-luvun loppupuolella. Kaarilan tila kuului Gaddin suvulle 1728-1800. Kasvitieteilijä P.A. Gadd perusti kartanon yhteyteen puutarhan, josta on levinnyt kulttuurikasveja Vaakkolammen lehtoluontoon. Kartanon itäpuolella kohoava Liittokallio tunnetaan myös nimillä Sopimusvuori ja Likomäki; kallio oli muinainen käräjäpaikka ja lammessa liotettiin entisaikaan pellavia. Tohloppijärven laskuoja, Tiikonoja, laskee Vaakkolammiin, jonka laskuoja, Vaakonoja, laskee Pyhäjärveen. Vaakonojan ylittää Rankasilta, joka oli alueen nuorten kokoontumispaikka. Alue liitettiin Tampereeseen Harjun alueliitoksen yhteydessä 1937 ja se asemakaavoitettiin 1950-luvun alussa. Vaakonpuisto valmistui 1973. Tampereen kaupungin ympäristöpalvelut laati Vaakkolammen-Likokallion luonnonsuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelman 2002.

NYKYTILA

Vaakkolampi on soistuva pikkujärvi Epilässä keskellä kaupunkiasutusta. Sen pinta-ala on 3 ha ja suurin syvyys n. 3 m. Järven veden laatu on yleisluokituksestaan välttävää; Vaakkolampeen johdettiin 1960-luvulla läheisten nahka- ja maali-tehtaiden jätevesiä. Järvi on rehevöitynyt ja sen happitilanne on talvisin huono. Vaakonpuiston pohjois- ja länsiosat ovat pääosin istutettua virkistysaluetta. Alueella on yhdeksänväyläinen frisbeegolfrata. Vaakonpuiston pohjoisosassa on pohjavesialuetta.

Vaakkolammen luonnonsuojelualue perustettiin 2005. Kaksiosaisen suojelualueen pinta-ala vesialueineen on 8,9 ha. Pienempään osaan kuuluu Vaakkolammen luoteispuolen jyrkkä rinne ja suurempaan osaan kuuluvat Vaakkolammen etelä- ja itärannan alueet sekä Likokallio (Liittokallio) aluslehtoineen. Alueen linnustoon kuuluu uhanalainen pikkutikka. Vaakonpuiston ja Liittokallion eteläosat ovat arvokasta kasvillisuusaluetta (TAL 2003, 4.1.11.). Lammen ympäristön metsä on pääosin harmaaleppävaltaista lehtoa, ja alueen alkuperäiseen kasvillisuuteen on vuosisatojen kuluessa sekoittunut runsaasti kulttuuriperäistä lajistoa. Merkittävistä lajeista mainittakoon jänönsalaatti. Vaakkolammen erikoisuuksiin kuuluvat liikkuvat saaret sekä monipuolinen ranta- ja vesikasvillisuus. Vaakonpuiston etelä- ja länsiosa sekä Liittokallion puiston eteläosa on suojeltu asemakaavalla. Lammen ympäri kiertää luontopolku (n. 2 km). Liittokallio on kasvillisuus-, muinaismuisto- ja geologinen kohde.

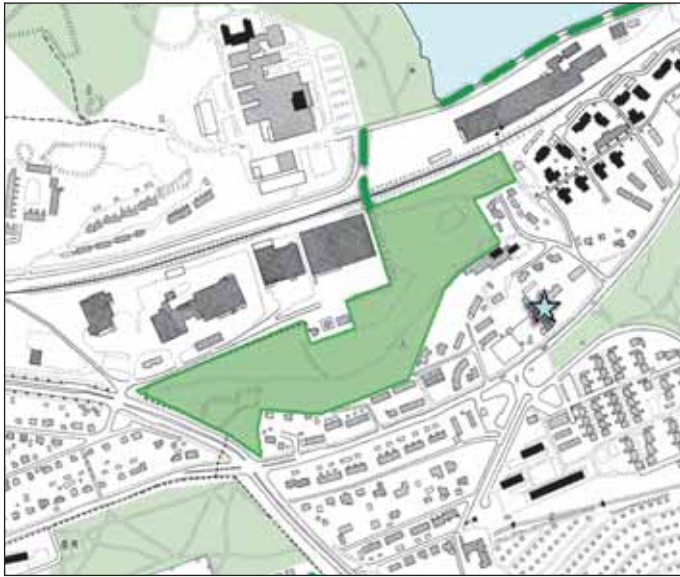
KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Arvokkaan lehto- ja historiallisen kartanoympäristöön kuuluneen kasvillisuuden säilyttäminen
- Alueen käytön suunnittelu luonnonsuojelualue huomioiden
- Veden laadun parantaminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	////		
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	////		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: **Rahola**
 Pinta-ala: **8,65 ha**
 Yleiskaava: **VLM**
 Asemakaava: **PL**

Maanomistus: **kaupunki**
 Määrittäjäperuste: **ekologia, toiminta, maisema**
 Sijainti maastorakenteessa: **rinne, tasanne**

NYKYTILA

Risuharjunpuiston itäosa sijaitsee Raholanharjulla Tesoman valtatie ja Nokiantien risteyksen koilliskulmassa. Puisto on Epilästä Nokialle haarautuvan eteläisen harjukson ainoa luonnontilainen osa. Puiston pohjoisosassa on pieni suppa, jonka ympärillä vallitseva kasvillisuustyyppe on lehtomainen kangasmetsä. Ylempänä rinteellä kasvillisuustyyppe vaihtuu tuoreeksi kangasmetsäksi ja harjun laella kuivaksi kangasmetsäksi.

Toiminnallisesti puisto palvelee lähinnä ulkoilua, alueen kautta on yhteys muille virkistysalueille, esim. Tohloppijärven ympäristöön. Alue on kokonaisuudessaan pohjavesialuetta; se on myös geologinen kohde.

HISTORIA

Metsäisen harjun eteläpuolella on kulkenut vanha tie Nokian suunnasta Ylöjärvelle. Tien varressa oli Huokauskivi, jonka vieressä kirkkoväki lepäsi ja söi eväitään. Kiven ympärillä oli kappalaisen pelto, Huokauskivenmoisio. Risuharjun itäpäässä pidettiin Harjun markkinat 1708-49; ne siirrettiin myöhemmin Pispalaan. Nuoriso kokoontui 1800-luvun lopussa kesäisin tansseihin Risuharjulle. Harjun etelärinteeseen muodostui asutusta 1800–1900-lukujen taitteessa. Alue liitettiin Tampereeseen 1937. Alueen länsipäässä oli soranottokuoppa. Risuharjunpuisto toteutettiin 1948-54 luonnontilaisesti, luonnonpuut säilyttäen. Harjun ja rautatien välissä oleva pelto, Kolismaa, jäi suurelta osin teollisuustonttien alle 1960–70-luvuilla.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Alueen harjumaisen luonteen säilyttäminen mm. pohjaveden laadun ja määrän turvaamiseksi

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: **Rahola**
 Pinta-ala: **5,57 ha**
 Yleiskaava: **VLK**
 Asemakaava: **PL**

Maanomistus: **kaupunki**
 Määrittäjäperuste: **toiminta, ekologia, historia**
 Sijainti maastorakenteessa: **tasanne**

HISTORIA

Piikahaan pohjoispuolitse kulkee vanha tie Nokialta Tohlopin kautta Ylöjärven suuntaan. Alue on ollut sekametsää ja laidunta, jossa pidettiin läheisen Raholan kartanon lampaista. Haan nimi johtuu lampaiden kutsuhuudosta 'piika, piika'. Raholan alue liitettiin Tampereeseen 1937. Vielä sotien jälkeen Piikahaan länsi- ja eteläpuolella olevat laajat peltoalueet ulottuivat Pyhäjärven rantaan. Haka-alueen eteläpuolinen ympäristö kaavoitettiin 1950-luvun puolivälissä ja jaloja lehtipuita kasvava puisto valmistui 1961. Puistoalue pienentyi hieman 1970-luvulla sen eteläreunan rakentamisen myötä.

NYKYTILA

Piikahaka sijaitsee Tesoman valtatie ja Nokiantien risteyksen lounaispuolella. Alueen puuston muodostavat pääosin iäkkäät, paikoin jopa reilusti yli satavuotiaat koivut ja männyt. Aluskasvillisuuden muodostavat luonnonkasvit, kuten sini- ja valkovuokko, erilaiset saniaiset ja maahumala. Luoteiskulmassa sijaitseva mäntyjuuristoineen on rauhoitettu. Alue on pääosin pohjavesialuetta. Ongelmana ovat liikennemelu ja saasteet alueen itä- ja pohjoisosassa.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Puiston alkuperäisen luonteen säilyttäminen
- läkkään ja lahon puuston uudistaminen ja monipuolistaminen kotimaisilla lajeilla

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	///		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

45. VILLILÄNSAARI JA VILLILÄNNIEMEN RANNAT

Tilastoalue: Rahola, Villilä

Pinta-ala: 22,49 ha

Yleiskaava: VLM, VU

Asemakaava: P, VL, VL-4, VL-7, VP, VV, LV-1

Maanomistus: kaupunki

Määrittäysperuste: ekologia, toiminta, maisema

Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne

HISTORIA

Pyhäjärven pohjoisranta kuului entiseen Pohjois-Pirkkalan pitäjään, joka erosi Pirkkalan pitäjästä 1919. Alue liitettiin Tampereeseen 1937. Villilänsaari kasvoi maankohoamisen myötä kiinni mantereeseen. Niittymäistä saarta lienee käytetty laiduntamiseen. Kun rakennusmestari Auttila osti Villilänsaaresta tontin 1940, nimesi hän sen Saarenkärjeksi; ja nykyään koko saari tunnetaan tällä nimellä. Saarenkärjen itäpuoli kaavoitettiin 1950-luvulla. Metsittyneen länsipuolen pohjoisosa on rakentunut 2000-luvun alussa.

Pyhäjärven ranta-alue oli vanhastaan niittyä ja peltoa, jotka rajoittuivat metsäisellä kaistaleella oleviin rantakallioihin. Villilänniemi on vanha paikallisnimi; sitä on kutsuttu myös Kaunisniemeksi paikan luonnonkauneuden vuoksi. Ranta-alueen pellot olivat Villilän ja Raholan kylien talojen maita. Villilän ratsutilan jakaannuttua 1764 syntyi Yli-Villilän tila (rinnakkaisnimet Ylinen ja Teeri-Villilä). Ala-Villilä hävisi vasta Tampereen ja Nokian välisen moottoritien rakennustöiden yhteydessä. Pyhäjärven rannassa sijaitseva Raholan jätevesipuhdistamo rakennettiin 1960-luvun puolivälissä. Villilänniemi kaavoitettiin 1980-luvun puolivälissä.

45. VILLILÄNSAARI JA VILLILÄNNIEMEN RANNAT

Tilastoalue: Rahola, Villilä
Pinta-ala: 22,49 ha
Yleiskaava: VLM, VU
Asemakaava: P, VL, VL-4, VL-7, VP, VV, LV-1

Maanomistus: kaupunki
Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta, maisema
Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne

NYKYTILA

Villilänsaari ja Villilänniemen ranta sijaitsevat keskustasta länteen, Nokian moottoritien ja Pyhäjärven välissä. Villilänsaari on lähiympäristön tärkeä virkistysalue. Asutus on keskittynyt saaren itäosaan ja luoteiskulmaan. Etelärannalla on uimaranta. Ratakistonkadun pohjoispuolella on pohjavesi- ja radonriskialue. Alue on luokiteltu arvokkaaksi kasvi-, hyönteis- ja lintualueeksi (TAL 2003, 4.1.6., 4.2.2.2., 4.3.2.). Saaressa on aikaisemmasta viljelystä ja laiduntamisesta johtuen poikkeuksellinen lehtipuumetsä. Keskiosan korpi on luonnontilainen. Alueelta havaitaan säännöllisesti liitoravan jätöksiä ja se kuuluu Tampereen arvokkaimpiin lepakoalueisiin.

Villilänniemen ja Raholan puhdistamon välinen rantavyöhyke on harvoja kantakaupungin vielä perkaamattomia rantoja. Kookas ja tiheä puusto pensaikkoineen muodostaa alueesta linnuston ja kasviston kannalta monilajisen kokonaisuuden. Kynäjalavia esiintyy runsaasti; Raholan kynäjalava on rauhoitettu luonnonmuistomeriksi 1989. Kallioilla kasvaa vaateliastakin kalliokasvillisuutta. Ranta-alueella kulkee käytetty kevyen liikenteen reitti. Veneet sijoittuvat keskitetysti muutamiin paikkoihin. Rantaosuuden ongelmana on kuluminen ja kynäjalavien tallaantuminen.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Rantakasvillisuuden ja arvokkaan puuston säilyttäminen
- Yhtenäisen rantareitin säilyttäminen ja yhteyksien parantaminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	////		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	////		
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	////		
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	////		////
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Kalkku, Myllypuro, Ikuri
Pinta-ala: 93,03 ha
Yleiskaava: SL-4, SL-3, VLM
Asemakaava: VL, PL, EL

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäminen: ekologia
Sijainti maastorakenteessa: laakso, rinne

HISTORIA

Myllypuro laskee Ylöjärven Vuorentaustan takana olevasta Pohjajärvestä etelään päätyen lopulta Nokian Vihnusjärveen. Tampereen kaupungin alueelle tullessaan Myllypuro yhdistyy luoteesta tulevaan, Tampereen ja Ylöjärven rajana toimivaan, Leppiojaan ikivanhassa Hauki(ojan)haaran rajapisteessä. Rajapisteen lisäksi Haukihaara on aikaisemmin tarkoittanut Leppiojaa.

Myllypuro tunnetaan myös nimillä Tuohijoki ja Myllyoja. 1700–1800-luvuilla purouoman notkelmat olivat paikoitellen niittyinä. Puron kahdessa korkeassa putouksessa oli molemmissa jalkamyly 1890-luvulla; ratasmylly puroon rakennettiin n. 1900. Mylläri asui vielä 1940-luvulla Myllykyläksi kutsutulla aukiolla. Porin radan valmistuttua 1895 muodostui rataseisakkeen eteläpuolelle Kalkun kaupunginosa. Radan pohjoispuolelle, puron itäpuolelle rakentui Ikuri. Myllypuron alue syntyi, kun radan pohjoispuolelle kaavoitettiin teollisuusalue jo 1961 ja sitä jatkettiin myöhemmin pohjoiseen. Alueen varsinainen rakentaminen alkoi vasta 1970-luvulla. Myllypuro on jäänyt sodanjälkeisten asutus- ja teollisuusalueiden keskelle, kun taas Leppioja virtaa edelleen metsän siimeksessä.

Tilastoalue: Kalkku, Myllypuro, Ikuri
Pinta-ala: 93,03 ha
Yleiskaava: SL-4, SL-3, VLM
Asemakaava: VL, PL, EL

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäjäperuste: ekologia
Sijainti maastorakenteessa: laakso, rinne

NYKYTILA

Myllypuron vesistön alue on loivapiirteinen hieta- ja hieslaakso, jota rajaavat koillisessa, idässä ja etelässä Ylöjärven, Tampereen ja Nokian harjut ja lännessä tiivis, soinen pohjamoreenialue. Myllypuron puronuoma ja sitä ympäröivä puronvarsilehto ovat Tampereen arvokkaimpia luonnonalueita. Tampereen kantakaupungin alueella Myllypuro on pisin yhtenäinen puronuoma ja puronvarsilehto. Pisintä haaraa pitkin mitattuna Myllypuron vesistön pituus on n. 7 km. Puronvarsilehdon pituus on runsaat 2 km. Purossa on useita haaroja, joiden lähtöalueita ovat Juhansuo, Haukijärvi, Formestarsuo, Tesomajärvi ja Ylöjärven Mustalammi. Myllypuro kuuluu valtakunnalliseen lehtojensuojeluohjelmaan ja on yksi Tampereen viidestä Natura 2000 -verkostoon kuuluvasta kohteesta. Lisäksi Myllypuro on myös yksi Tampereen kymmenestä luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetusta luonnonsuojelualueesta. Myllypuron alajuoksulla lähellä Tesomankadun ja Kalkun kehätien risteystä sijaitsee arvokas lähde (TAL 2003, 4.4.1.). Vesistöluokituksessa Myllypuron vedenlaatu on tyydyttävää, ajoittain välttävää. Myllypuron vesi on rehevää, humuspitoista ja sameaa. Vanhan kaatopaikan alapuolella kohonneet nitraattityypipitoisuudet viittaavat jätevesipäästöihin.

Leppiojan pituus on n. 3,8 km. Puromaisema on hyvin monipuolinen suvantoalueineen ja louhikkoisine koskineen. Rehevillä puron varsilla esiintyy runsaasti vaatiasta korpien ja lehtojen kasvilajistoa. Alueella on runsaasti edustavia kotkasiipikasvustoja ja Pirkanmaan suurimmat lehtoleinikkiesiintymät. Puron yläjuoksulta on löytynyt liito-oravan jätöksiä. Leppiojanpuisto on myös arvokasta aluetta, jossa on monipuolista lehtolajistoa, louhikkoa, lähteisyyttä ja järeää yli 60 vuotta vanhaa puustoa. Juhansuolta laskeva eteläisin puro virtaa suurimmalta osaltaan luonnontilaisessa uomassaan. Puron varret ovat reheviä ja niillä kasvaa arvokasta lehtolajistoa. Puron varsi on yksi Tampereen merkittävimmistä hajuheinän esiintymispaikoista. Luonnontilaisena puro toimii Myllypuron Natura-alueen läntisenä jatkumona. Luonnontilaisena säilyessään puro turvaisi Myllypuron Natura-alueen ominaispiirteiden säilymistä. Juhansuo Nokian rajalla muodostaa luonnontilaisine nevoineen ja lampineen arvokkaan kokonaisuuden, joka jatkuu Nokian puolelle. Suon itäpuolella sijaitseva jalopuumetsikkö kuuluu luonnonsuojelulain mukaisiin luontotyyppeihin. (Myllypuron ympäristöselvitys 2004.)

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Alueen käyttö- ja kunnostussuunnitelman laatiminen ottaen huomioon alueen luonnonsuojelulliset arvot
- Reitistöjen kunnossapito
- Alueen vesitalouden säilyttäminen
- Riittävien kasvullisten suojavyöhykkeiden varaaminen Myllypuron lähtöalueilla ja laskuojien varsilla
- Puron luonnonsuojelualueen ja Natura-alueen edellyttämien käyttörajoitteiden huomioiminen

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka		///	
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	///		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Rahola, Kalkku, Villilä
 Pinta-ala: 57,39 ha
 Yleiskaava: VLL, VLM, VU
 Asemakaava: VL, VLL, VSM, U, PL

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäysperuste: ekologia, toiminta, historia
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, laki, rinne

HISTORIA

Mustavuoren alue oli metsäistä takamaata. Alueen peräkkäiseen kukkulajonoon kuuluvat Teerivuori, Kalkunvuori ja Multivuori. Isonjakokartassa (1768) mainitussa Likolammessa liotettiin pellavia. Porin rata valmistui 1895. Venäläiset johtivat alueella linnoitustöitä 1910-luvun alussa saksalaisten hyökkäysten varalta. Juoksuhautaverkosto sijaitsee pääosin radan eteläpuolella, nyk. Kalkun kehätien itäpuolella. Sotien aikaan Sako Oy rakensi asetehaan Kalkunvuoren sisään. Sotien jälkeen asutettiin Likolammen eteläranta sekä aloitettiin soranotto Likolammen ja Mustalammen väliseltä alueelta. Mustalammin pohjoispuolella olevaa vuorta kutsuttiin Multivuoreksi, mutta nimitys syrjäytyi sen jälkeen, kun alueelle perustettua talviurheilukeskusta alettiin markkinoida Mustalammin nimen perusteella annettulla Mustavuori-nimellä. Mustavuoren alueelle laadittiin 1960-luvun puolivälissä toteutumaton asuntoalueen asemakaava. Villilän yleiskaavassa 1986 alue osoitettiin puhtaasti virkistysalueeksi. Kantakaupungin yleiskaavaehdotuksessa oli varaus asuntoalueelle. 2000-luvun alussa alueelle asemakaavoitettiin pien- ja kerrostaloasutusta.

NYKYTILA

Mustavuoren ulkoilualue on osa yhtenäistä Länsi-Tampereen viheraluekokonaisuutta. Pinta-alaltaan suurimmat puistot ovat Linnoituksenpuisto, Kalkunvuorenpuisto ja Teerivuorenpuisto. Alue sijaitsee osittain Nokialle ulottuvalla harjujaksolla. Alueen metsät ovat suurimmaksi osaksi tuoretta kangasmetsää, lakialueilla kasvaa kuivaa kangasmetsää. Puuston ikäjakauma on monipuolinen. Mustalammi on geologinen kohde ja sen koillispuolinen alue on arvokasta hyönteisaluetta (TAL 2003, 4.3.1.) Tampereen ainoana pikkuperhosiin kuuluvan *Chionodes distinctellan* löytöpaikkana.

Kohdealueella kiertää Mustavuoren luontopolku. Mustavuoren eteläosassa on laskettelurinne, kaksi hiihtohissiä ja huoltorakennus; lammen pohjoispuolella sijaitsee SPR:n logistiikkakeskus. Lähes koko Mustavuoren alue on pohjaveden muodostumisaluetta, mikä aiheuttaa alueelle käyttörajoituksia. Ongelmana ovat alueen eteläpuoliset sorakuopat. Kalkunvuoren viheralueiden hoitosuunnitelma on vuodelta 2006.

Tilastoalue: Rahola, Kalkku, Villilä
 Pinta-ala: 57,39 ha
 Yleiskaava: VLL, VLM, VU
 Asemakaava: VL, VLL, VSM, U, PL

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäisperuste: ekologia, toiminta, historia
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, laki, rinne

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

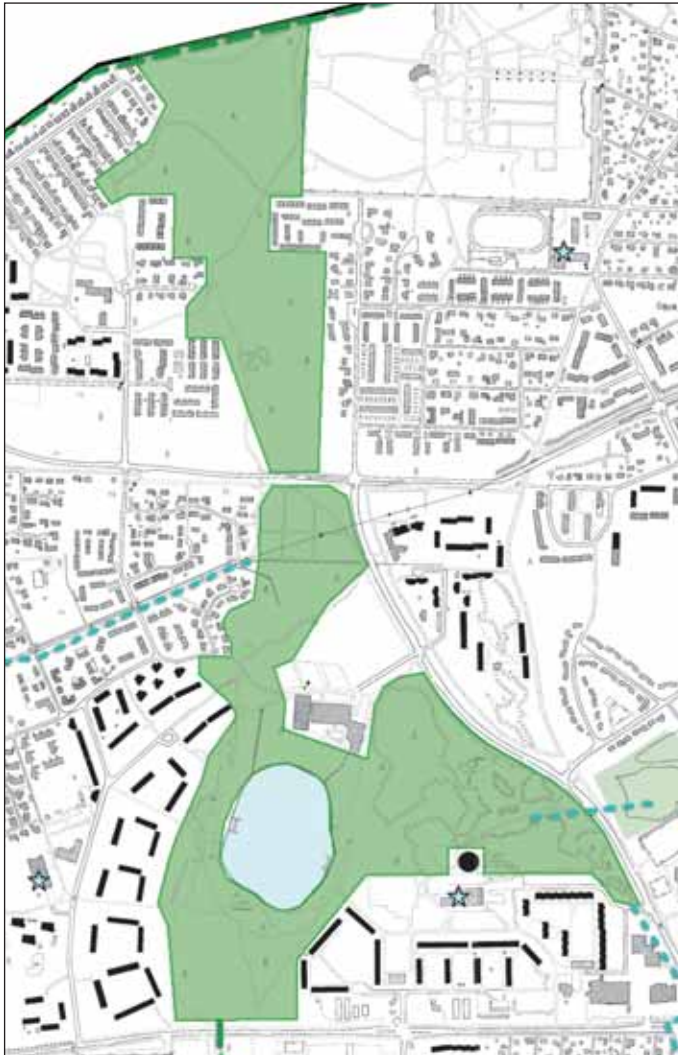
- Alueen reitistöjen parantaminen ja seudullisten yhteyksien varmistaminen
- Soranottoalueiden käyttötarkoituksen määrittely ja kunnostaminen sekä pohjaveden suojeleminen
- Myllypuron lähivaluma-alueen vesitalouden turvaaminen
- Alueen historiallisten kerrostumien säilyttäminen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
Uhka	///		
Hahmotettavuus	Arvo		
Uhka			
Monipuolisuus	Arvo		
Uhka	///		
Turvallisuus	Arvo		
Uhka	///	///	
Säilyvyys	Arvo		
Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
Uhka			///
Hyödynnettävyys	Arvo		
Uhka			

48. TESOMAN JA HAUKILUOMAN VIHERYHTEYS

Tilastoalue: Haukiluoma, Lamminpää, Ikuri,
Tesomajärvi
Pinta-ala: 62,82 ha
Yleiskaava: VLL, VLK, VU
Asemakaava: P, PI, PL, VL, UV

Maanomistus: yksityinen
Määrittäminen: ekologia, toiminta
Sijainti maastorakenteessa: tasanne, rinne, laki

HISTORIA

Tohloppi-järven länsipuolen metsäisten takamaiden alavat painanteet raivattiin niityiksi ja myöhemmin pelloiksi. Nimistöissä esiintyivät Tesmanperko 1767 ja Tessma tore äng 1767; tesma viitanee hajuheinään tai tesma(n)yrttiin. Tesomajärven ympärille kaavoitettiin samanniminen kaupunginosa 1960-luvulla ja alueen puistoja alettiin rakentaa 1960-luvun lopussa.

Haukiluoma on vanha paikallisnimi. Luoma merkitsee jokena pienempää virtaavan veden uomaa. Haukiluoma viittaa sekä viljelykseen (Haukiluoman pelto) että vesistöön (Haukiojan eli nyk. Leppiojan rinnakkaisnimi). Haukiluoman alue oli metsää; viereisen Lamminpään asuttaminen käynnistyi 1920-luvulla. Alueelle tarvittiin hautausmaa, jota varten kirkkohallintokunta hankki Saarikorven torpan asumatonta pelto- ja metsämaata 1930-luvulla. Haukiluomanpuiston länsipuolella oleva Haukiluoman kaupunginosa kaavoitettiin 1970-luvulla. Runkokadun ja Tyvikadun välinen osa puistoa valmistui 1979.

NYKYTILA

Tesomanpuisto ja Haukiluomanpuisto ovat osa läntisten kaupunginosien keskuspuistovyöhykettä, jolla on virkistyskäytön lisäksi merkitystä myös kaupunkirakenteen jäsentäjänä. Ylöjärvellä sijaitsevan Teivaalanharjun ulkoilualueilta on pohjois–etelä-suuntainen yhteys Haukiluomanpuiston, Tesomanpuiston ja Paperitehtaanpuiston kautta eteläiselle Mustavuoren ulkoilualueelle. Alueelta on myös itä-länsi-suuntainen yhteys Tohloppi-järven ympäristöön. Talvella valaistu latu kulkee Mustavuorelta Lamminpään.

Tesomanpuiston vallitseva metsätyyppi on lievästi soinen tuore kangasmetsä; ja kestävyytensä vuoksi alue soveltuu hyvin virkistyskäyttöön. Tesomajärvi on suorantainen lähdejärvi, jonka pinta-ala on n. 6 ha ja suurin syvyys n. 6 m. Uimarantoja on kaksi. Vesi on laadultaan tyydyttävää. Lievästi rehevöityneessä järvessä on ajoittain havaittu sinilevää. Tesomanpuiston pohjoisosassa sijaitsee kaupungin taimisto. Vesitornin pohjoispuolinen kalliomäki, geologinen kohde, on luonteeltaan ulkoilu- ja suojaviheraluetta.

Haukiluomanpuiston vallitseva metsätyyppi on kuiva kangasmetsä. Huono kulutuskestävyys asettaa alueelle käyttörajoitteita. Alueen keskiosassa on jonkin verran kivikkoja ja kallioita.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Tesomanpuiston reittien parantaminen ja yhteyksien kehittäminen Tohloppi-järven ympäristöön
- Seudullisten yhteyksien turvaaminen
- Ulkoilutoimintojen kanavoiminen Haukiluomanpuiston alueella kasvillisuuden huonon kulutuskestävyyden vuoksi

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

Tilastoalue: Epilänharju, Tohloppi, Ristimäki
 Pinta-ala: 76,17 ha
 Yleiskaava: VLL, VLM, VU
 Asemakaava: P, PL, VL-5, VL-7, UV

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
 Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta, maisema
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, rinne, laki

HISTORIA

Kohdealueen vakinainen asutus lienee 1200-luvulta. Järven rannalla ja jäällä pidettiin markkinoita. Järven etelärannalta sekä länsipuolelta on löydetty yli miljardi vuotta sitten syntyneitä konglomeraatti-kiveä. Etymologisesti Tohloppi voi edustaa äänneasua tuohiloppi tai viitata järven maaperään: tohma viittaa kuraan, mutaan ja liejuiseen. Asuminen ja viljely muuttivat metsäalueen maisemaa. Järven läntinen matala rantamaasto lienee entistä järvenpohjaa; osa hiekka- ja hietamaasta on edelleen peltona. Järven pohjoisosa on säilynyt suona.

Suon viereinen Pyydyspohjanniemi asutettiin 1900-luvun alkukymmeninä; talon entinen pelto on nykyisin uimarannan nurmea. Järven eteläpuolen nimistössä vaikuttavat vanhojen torppien ja talojen nimet: Rasonhaka ja Tohloppi Kähmä nitu (1700–1800-lukujen nimistöä) sekä Ristimäki. Kohmankaaren kerrostalot rakennettiin 1964-67, Kohmanpuisto valmistui 1964, ja alue täydentyi 1970-luvulla Tesoman koulun ja Yleisradion rakennuksilla. Kun Epilä muuttui 1900-luvun alussa talonimestä alueen nimeksi, jäi Tohloppi pitkäksi aikaa käyttöön vain järvennimenä, kunnes 1960-luvulla järven luoteispuolelle muodostui Tohlopin omakoti- ja rivitaloasutusta.

NYKYTILA

Tohlopinsuonpuiston ja Kohmanpuiston alue on osa läntisten kaupunginosien keskuspuistovyöhykettä. Alue on myös Länsi-Tampereen monipuolisin ja arvokkain viheraluekokonaisuus. Kohdealue on suosittu ja sen saavutettavuus lounaisella suuralueella on hyvä. Lähtietäisyydellä on useita kouluja ja päiväkotia. Alueelta on yhteys Tesomajärven puiston kautta pohjoiseen Teivaalanharjun ulkoilualueelle sekä etelään Mustavuoren ulkoilualueelle.

Kasvillisuus vaihtelee lakialueiden karukkokankaista rantavyöhykkeen lehtoihin ja niittyihin. Järven eteläranta, ns. Rasonhaka, on arvokasta lehtokasvialuetta (TAL 2003, 4.1.10.). Vuonna 2006 Rasonhaka merkittiin WWF:n perintömetsäksi. Alue on tyyppiesimerkki liitoravan elinympäristöstä. Tohlopinpuiston koilliskulma sijaitsee pohjavesialueella. Tohloppi-järven pinta-ala on 67 ha ja suurin syvyys 10 m. Järven happitilanne on erittäin hyvä ympäri vuoden. Järven vesi on hygieeniseltä laadultaan hyvää ja se soveltuu uimiseen hyvin. Järven rannalla on uimarantojen lisäksi venevalkama, matonpesupaikka, palstaviljelyalue ja tenniskenttiä. Alueella kulkee Tohlopin luontopolku (n. 5 km). Alueen merkittävin uhkatekijä on rakentaminen.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Järven pohjoispuolisen suon ja muiden kosteikkojen säilyttäminen luonnontilaisena
- Järveä kiertävän ulkoilureitin täydentäminen ja suon läpi Myllypuronkadulle johtavan ulkoilutien rakentaminen
- Viljelysmaiden säilyttäminen ja hoitaminen avoimina tiloina
- Käyttö- ja kunnostussuunnitelman laatiminen
- Yhteyksien kehittäminen ympäröivien kaupunginosien viherverkkoon

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo Uhka		
Monipuolisuus	Arvo Uhka		
Turvallisuus	Arvo Uhka		
Säilyvyys	Arvo Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo Uhka		

Tilastoalue: Epilänharju
Pinta-ala: 34,59 ha
Yleiskaava: VLM
Asemakaava: VL

Maanomistus: kaupunki
Määrittäminen: ekologia, maisema
Sijainti maastorakenteessa: rinne

HISTORIA

1700-luvun kartassa Epilänharjulla kulki kaksi tietä: lounaisrinteellä tie Nokialta Ylöjärvelle sekä tie harjun laella ja pohjoisreunassa Tammerkoskelta Ylöjärvelle. 1500-luvun maakirjojen Epilä-niminen talo antoi nimensä asuinalueelle ja harjulle. Paikallisesti harjua nimitettiin myös Pirunharjuksi. Porin radan valmistuminen 1895 harjun eteläpuolelle edesauttoi alueen teollisuuden nousuun. Pitäjänkartan (1928) mukaan Epilänkadun asutus alkoi muodostua ja harjun kaakkoispäässä oleville valtion hiekkakuopille johti kaksi pistoraidetta. Lielahden asemarakennus valmistui 1927.

Harjulle sijoitetut it-tykit jäivät jatkosodan aikana käyttämättä. Sotien jälkeen soranotto laajeni harjun luoteispäähän ja pohjoisrinteelle. Epilänharjun asemakaava vahvistui 1956. 1971 valmistunut Parkanon rata kulki harjun ja Vaasaan menevän Pohjanmaantien välissä. Kaupunki rakensi maakaasuvoimalan harjun kaakkoiskärkeen 1980-luvulla. Kun harjun länsipäässä sijainnut Soraseulan betoniasema lopetti toimintansa 1990-luvun lopulla, soranottokuoppa täytettiin ja maisemoitiin.

Epilänharjun erikoisuus on teollisuusmies Sixtus Syrjäsen 1930-luvulla rakennuttama yksityinen puutarha, ns. Roomalainen kylpylä. Porin radan rakentamisen yhteydessä Syrjäsen talon koillispuolella olevaan notkelmaan kertyi vettä. Vesiaiheen ympärille rakennettiin kylpylä pulterikivi- ja betoniseinämineen. Pengerretty puutarha oli suotuisa paikka hyötykasvilajeille.

NYKYTILA

Epilänharju liittyy kaupungin läntiseen keskuspuistovyöhykkeeseen. Se on osa maisemallisesti ja geologisesti merkittävää kaupungin halki kulkevaa harjujaksoa. Harju on arvokasta kasvialuetta (TAL 2003, 4.1.14.). Harju on myös geologinen kohde. Alueella on muinaisia rantatörmä ja suppa. Harju sijaitsee kokonaisuudessaan pohjavesialueella. Harju on n. 1,9 km pitkä ja n. 50 m korkea. Harju on kasvillisuustyyplitään pääosin puolukkatyypin kuivaa kangasmetsää. Pohjoisrinteellä kasvaa kuusia, etelärinteellä valtapuuna on mänty. Harju on suosittua ulkoilualueita. Tohlopin luontopolku kulkee Epilänharjun kautta. Ns. Roomalaisen kylpylä on nykyisin rauniona. Häiriötekijöitä ovat rata- ja liikennemelu sekä harjun itäpäässä sijaitsevan voimalaitoksen aiheuttama melu. Muita uhkatekijöitä ovat maaston kuluminen sekä eroosio harjun lakialueilla ja etelärinteellä.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Harjun siluetin säilyttäminen kaukomaiseman taustana
- Poikittaisen etelä-pohjoissuuntaisen reitin rakentaminen
- Ns. Roomalaisen kylpylän säilyttäminen ja alueen turvallisuuden parantaminen

Arvottamiskriteerit	Arvo	Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka	///		
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Lentävänniemi
 Pinta-ala: 29,97 ha
 Yleiskaava: VLM, VLL, VLK
 Asemakaava: P, VL

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäysperuste: ekologia, toiminta, maisema
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne, rinne

HISTORIA

Alueen kivikautinen asutus oli Lentävänniemen kaakkoisrannan tuntumassa, kallioisesta rantaniemekkeestä länteen sijaitsevassa kangasmetsässä. Lapinraunioita ranta-alueella on useampia; Reuharinniemen isompi lapinraunio on ajoitettu rautakauden alkuun (500-luvulle jKr.). Reuharinniemi on vanhastaan metsäistä aluetta. 1900-luvun alussa ensimmäinen pelto muokattiin alueen lounaisosaan; peltoala oli laajimmillaan 1960-luvulla. Asuinalueen rakentuminen alkoi niemen keskiosasta 1970-luvulla. Reuharinniemi ja Reuharinsaari ovat vanhoja paikallismieliä. Reuhari viittaa ilmeisesti paikkojen myrskyisyyteen (reuhata tarkoittaa riehua, metelöidä).

NYKYTILA

Reuharinniemi sijaitsee keskustasta luoteeseen olevalla Näsijärven rannan niemellä. Alue on oma kokonaisuutensa, jossa asutus keskittyy niemen sisäosaan rantojen ollessa virkistyskäytössä. Alueeseen kuuluvat Jänislammenpuisto, Venepuisto, Tupakkirullanpuisto sekä Halkoniemenpuisto. Maisemallisesti merkittävällä ranta-alueella kulkeminen on ohjattu valtaosiltaan valaistulle pääreitille. Polkuja alueella on aivan rannan tuntumassa sekä Reuharinniemen kärjessä. Ranta-alueella on rantakallioita, kivikkoista rantaviivaa ja kosteikopainanteita. Etelärannat ovat pääosin lehtomaista kangasta, pohjoisrannat pääosin tuoretta kangasta ja itärannat kuivahkoa kangasta, jossa kasvaa yli 150-vuotista männikköä. Pääpuulajeina ovat mänty ja kuusi. Alueella on tehty metsänhoitotoimia hoitosuunnitelman mukaisesti.

Ranta-alueen muinaismuistokohteisiin sisältyy kivikautinen asuinpaikka ja lapinraunioita. Asuinalueen luoteispuolella sijaitseva rehevöitynyt Jänislampi on kasvavassa umpeen. Lammen ympärillä oleva puusto on yli 100-vuotista ja sen lähiympäristössä on lepakoita. Jänislammen koillispuolella on Jänissaaren vesiurheilukeskus. Rantapuisto rajautuu etelärannan länsiosassa aidattuun venesatamaan. Puistoalueelta on kapea rantayhteys Jänislahden puiston kautta Suomensaaren suuntaan.

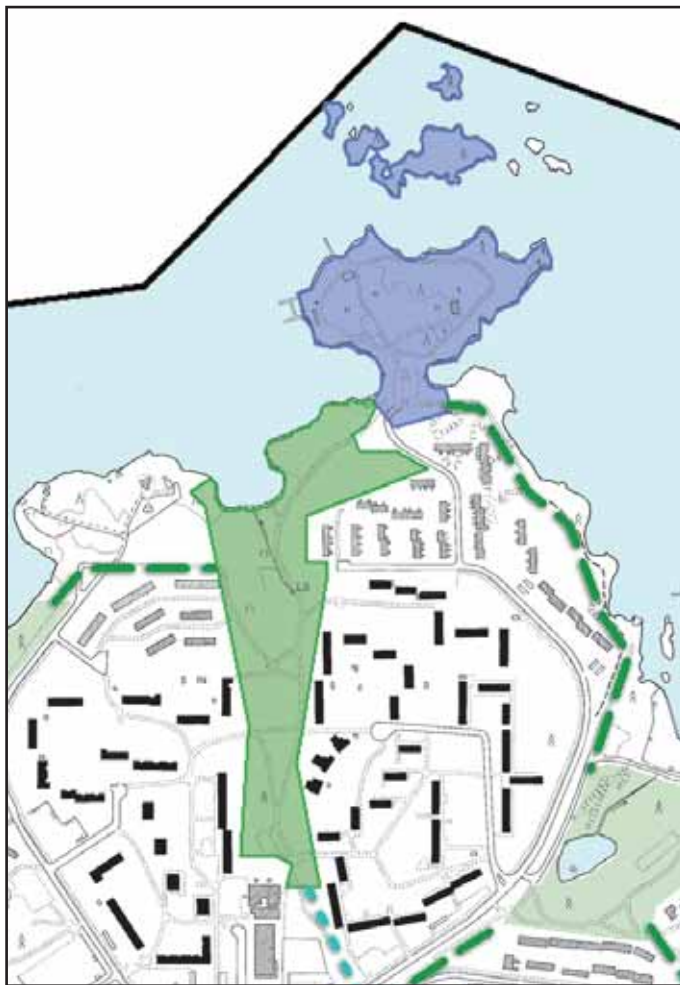
KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Jänislammen ja kalliosaarekkeiden, mm. Reuharinsaaren, säilyttäminen luonnontilaisena
- Alueen luonteen säilyttäminen
- Kevyen liikenteen yhteyksien parantaminen Suomensaaren

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo Uhka		
Monipuolisuus	Arvo Uhka		
Turvallisuus	Arvo Uhka		
Säilyvyys	Arvo Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo Uhka		

Tilastoalue: Lentävänniemi
 Pinta-ala: 13,92 ha
 Yleiskaava: VLK, VLM, VU
 Asemakaava: PL, UK

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäisperuste: ekologia, toiminta
 Sijainti maastorakenteessa: laakso, rinne

HISTORIA

Isojaon kartassa (1763) on Niemen talon Pyhäldö-niminen niitty sekä Pyhällönlähden itäpuolinen Pyhällön torppa. Pyhäldö tarkoittaa nurminiittyä ja eläimiltä aidalla suojattua aluetta. Samassa kartassa Suomensaari on muodossa Suomen Sari Holme. 1800-luvun alkupuolella saarella oli Niemen talon torppa ja saaresta johti kulkureitti etelään. Osa saaresta oli peltoa aina 1900-luvun jälkipuoliskolle. Maankohoamisen vuoksi saari kasvoi 1900-luvulla kiinni mantereeseen. Näsjärven rantaviiva muodosti 1700-luvulla pienen lahdelman sisämaahan Pyhällönpuiston kohdalla. Puiston alue onkin osin ollut niittynä/peltona ja osin metsänä. Puistoa ympäröivä Lentävänniemen kerrostaloasutus muodostui 1960–70-lukujen vaihteessa.

NYKYTILA

Pyhällönpuisto sijaitsee kapeassa laaksossa asutusalueiden välissä Lentävänniemen ostoskeskukselta rantaan päin. Puisto on osittain luonnonmukainen ja osittain rakennettu. Puiston etelä- ja keskiosat ovat kuusimetsää ja pohjoinen rannanpuoli rehevää lehtipuuvaltaista kosteikkolehtoa, jossa on myös lähde. Alueella kasvaa Pirkanmaalla harvinainen jänönsalaatti. Lähden läheisyydessä sijaitsee muinaismuistokohteita. Puistossa on kattava ulkoilutieverkosto. Puiston rantaosuudella on venepaikkoja. Alueelta on yhteydet läheisille viheralueille.

Lentävänniemen pohjoispuolella sijaitseva Suomensaari on erittäin käytetty virkistysalue. Saari on toiminnallisesti monipuolinen ja alueella on mm. ulkoilumaja, kuntopolku, pallokenttä, uimaranta, sauna ja talviuima- paikka.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Pyhällönpuiston alkuperäisen luonteen säilyttäminen ja lähteen kunnostaminen
- Vanhojen kuusikoiden vaiheittainen uudistaminen ja valoisuuden lisääminen leikkialueiden välittömässä läheisyydessä
- Ulkoilureitistön kehittäminen Suomensaaresta lähiympäristöön

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka			
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Niemi, Lentävänniemi
 Pinta-ala: 10,08 ha
 Yleiskaava: VLM, VU
 Asemakaava: PL

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäminen: ekologia
 Sijainti maastorakenteessa: laakso

HISTORIA

Kuninkaan kartastossa alava ranta-alue oli niittyä, jonka itälaidassa (suunnilleen nykyisen Puomikadun kohdalla) kulki tie rantaan. Lentävännokka oli metsää. 1900-luvun alkupuolella lahdenpohjukka muuttui pelloksi. Niemen alue kaavoitettiin 1950-luvulla ja nykyinen Tapulinkadun, Lauttakadun ja Puomikadun asutus muodostui 1950–60-lukujen taitteessa. Lahdenpohjukan viljely väheni ja alue metsittyi. Lentävännokan itäpuolella on nykyisin jäänteitä niitystä.

NYKYTILA

Siivikkalanlahden ranta-alueet ovat osa luoteisen suuralueen viheraluekokonaisuutta: Niemen rantapuisto on tärkeä lähivirkistysalue ympäröiville asuinalueille. Niemen rantapuiston alueelta on yhteydet Pyhällönpuistoon ja Suomensaareen sekä yksityisomistuksessa olevaan Niemenpuistoon. Rantapuisto on luonnonmukainen ja sen länsiosat ovat kasvillisuudeltaan lehtomaista kangasmetsää, lahdenpohja rehevää koivuvaltaista kosteikkometsää ja itäosat lehtomaista kangasmetsää. Alueella on myös kaksi maisemaniittyä, joista toisella sijaitsee asukasyhdistyksen lentopallokenttä. Laalahden kiertää kapea polku, jonka varrella on venepaikkoja. Lentävännokan kärjessä sijaitsee uimaranta.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Luonnontilan säilyttäminen
- Maisemaniittyjen säilyminen avoimina niityinä
- Yhteyden säilyttäminen Niemenpuistoon
- Hulevesien käsittely lahden rehevöitymisen estämiseksi

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka			
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka			
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka			
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	///		///
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

54. LINTULAMMINPUISTO, LEHTIKUUSENPUISTO JA NIEMENPUISTO SEKÄ NIEMENRANTA

Tilastoalue: Lintulampi, Lielähti, Niemi
Pinta-ala: 32,8 ha
Yleiskaava: VLL
Asemakaava: PL,VL,VL-2

Maanomistus: kaupunki, yksityinen
Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta, maisema
Sijainti maastorakenteessa: rinne, tasanne, laakso

HISTORIA

1763 kartassa Lindulammen rannalla oli talo ja lampea reunusti suo. Karttojen mukaan lampi oli 1900-luvun alussa niittyä; ja 1930-luvulla metsää, jota ympäröivät pellot ja asutus. Lintulammen kaupunginosa muodostettiin lammen ympärille eri kyliin kuuluneista alueista 1950, kun alue liitettiin Tampereeseen. Lopullinen rakentaminen siirtyi 1960-luvulle, jolloin asutus ympäröi lammen metsikön. Umpeenkasvun myötä Lintulampi kutistui. Lintulamminpuiston leikkipaikka valmistui 1980.

Lehtikuusenpuisto ja Niemenpuisto kuuluivat aikanaan Niemen alueeseen. Niemi on talon- ja kylännimi. Daniel Hallin isojakokartan (1766) mukaan selännteet olivat metsää ja alavat alueet peltoa. Asutus puistojen ympärille muodostui 1960–70-luvuilla. Niemenpuiston pohjois–etelä-suuntainen väylä on vanha kulkureitti, luultavasti 1800–1900-lukujen vaihteesta. Kivikaarenkadun asutus on 1990-luvulta.

Ns. Niemenrannan alueen alavat maat ovat alkujaan olleet peltoa, mäki on ollut metsäinen. Ahlström-yhtiö osti Niemen tilan 1887, minkä seurauksena Niemen höyrysaha aloitti toimintansa 1889. Sahalla oli oma laituri. 1916 Niemen kartano ja saha sai uudeksi omistajaksi Ab J. W. Enqvist Oy:n. Saha ja sellutehdas toimivat rannan siihen asti, kun tehdasalueen omistajaksi tuli 1965 G. A. Serlachius Oy. Sahan toiminta loppui 1967. 1970-luvulla sahan alueella oli tulipalo. Sahalle johtavaa rautatietä käytettiin ilmeisesti selluloosatehtaan jätteen kuljettamiseen sahan pohjoispuolelle. Kaatopaikalle on viety myös ylijäämämassoja. 1990-luvun lopulla sahan alue raivattiin ja ranta maisemoitiin. Sahatoiminnan muistumina alueella on tiestön lisäksi kaksi varastorakennusta ja purukasa.

NYKYTILA

Lintulammin ympäristö on arvokasta kasvialuetta (TAL 2003, 4.1.12.). Lintulammin luonto käsittää useita toisistaan suuresti poikkeavia biotoopeja, jotka vaihtelevat reuna-alueiden kuivasta metsätyypistä rehevään rantanevaan. Lähialueiden rakentaminen on muuttanut etenkin alueen reunaosien kasvillisuutta kulttuuriperäisemmäksi. Lammen ympäristö on melko vaikeakulkuisia.

Lehtikuusenpuisto ja Niemenpuisto ovat yhtenäisiä, metsäisiä viheralueita. Alueen arvokkaimpia osia ovat 1900-luvun alussa läheisen tehtaan toimesta istutetut lehtikuusikot. Vallitseva metsätyyppi on tuore kangasmetsä. Alueet soveltuvat hyvin virkistys- ja ulkoilukäyttöön. Niemenpuisto ja osa Lintulamminpuistosta ovat yksityisomistuksessa.

Niemenrannan alue jakaantuu topografialtaan kahteen osaan: entinen sahan alue on tasaista, lehtipuuvaltaista aluetta polkuineen. Entinen kaatopaikan alue on rehevän lehtomainen kumpare, jonka lajisto on pääosin kulttuuriperäistä. Vuoden 1975 ympäristöluvan mukaan kaatopaikalle vietiin kalkkikivi- ja rakennusjätettä. Tästä johtuen kasvilajistosta on muodostunut varsin omalaa- tuinen; monet esiintymät ovatkin ainutkertaisia Suomessa. Uhanalaisia lajeja ovat mm. imeläkurjenherne, lehtonata, punakatko, ketoraunikki ja keltamatara.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Lintulammen suoalueen säilyttäminen luonnontilaisena ja valumavesien tasapainon turvaaminen
- Niemenpuiston lakialueiden turvaaminen sekä kulkureittien säilyttäminen
- Itä–länsi-suuntaisen kevyen liikenteen reitin kehittäminen
- Niemen ranta-alueen kasvillisuuden maltillinen siistiminen

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka		
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka		
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

Tilastoalue: Pohtola
 Pinta-ala: 6,82 ha
 Yleiskaava: VLK
 Asemakaava: VL, VL-5, VL-7

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäminen: ekologia, toiminta
 Sijainti maastorakenteessa: laakso, rinne

HISTORIA

Pohtolanpuiston alue on 1700-luvun Kuninkaan kartassa ollut peltoa ja sen eteläpuoli metsää. 1950-luvun peruskartassa näkyi laaksossa kulkeva oja. Puistoalue rajautui tuolloin muihin peltoihin ja asutukseen, ja katuverkosto alkoi muodostua. 1970-luvulla Siivikkalankatu ja sen asutus pienensivät peltoaluetta. Nimi Pohtola perustuu samannimiseen taloon, kylään ja kaupunginosaan. 1550-luvulla Pohtola oli kyläjoen ulkopuolella ollut yksinäistila, jota isännöi Niisius Pohtola. Tila yhdistettiin Lielahden kartanoon 1600-luvulla. 1950-luvulla tilan alue myytiin kerrostalotonteiksi.

NYKYTILA

Pohtolanpuisto on luoteisen suuralueen ainoa laaja peltoalue, jolla on avoimena tilana myös maisemallista merkitystä. Alue koostuu mosaiikkimaisesti erilaisista luontotyypeistä: viljellystä ja kesannolla olevasta pellosto, ojista, rehevistä kosteikoista ja lehtomaisista lehtipuuvaltaisista metsäkoista sekä pensaikeista. Peltoalueen läpi virtaava puro laskee Ryydynpohjaan. Puron ympäristössä on rehevää kosteikkokasvillisuutta. Uomaa on levennetty ja paikoin siirretty uuden asuntoalueen kunnallistekniikan rakentamisen yhteydessä. Osa alueen pelloista on palstaviljelykäytössä. Alueen arvokkain osa on lounaisreunassa, Paromankadun vastaisella sivulla oleva, hetteikköinen, rehevä avosu. Pohtolanpuiston pohjoisosaan on rakentumassa tiivis ja matala pientaloalue.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Kaavan mukaisten palveluiden järjestäminen siten, että alue säilyy mahdollisimman avoimena
- Viheryhteyden säilyttäminen Ryydynpuistoon

Arvottamiskriteerit		Arvottamiskategoriat		
		LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo			
	Uhka			
Hahmotettavuus	Arvo			
	Uhka		///	
Monipuolisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Turvallisuus	Arvo			
	Uhka	///		
Säilyvyys	Arvo			
	Uhka	///		
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo			
	Uhka			
Hyödynnettävyys	Arvo			
	Uhka			

Tilastoalue: Ryydynpohja
 Pinta-ala: 4,95 ha
 Yleiskaava: VLM
 Asemakaava: VP

Maanomistus: kaupunki
 Määrittäjäperuste: ekologia, toiminta
 Sijainti maastorakenteessa: tasanne

HISTORIA

Ryydynpohja on Näsijärven lahti. 1660-luvulla sen kautta kulki raja Teivaalan jakokuntaa vastaan. 1700-luvulla Ryydynpuiston alue oli niittynä ja sen itäpuolella sijaitsi Kuckola-niminen talo. 1700- ja 1800-luvuilla Teivaalantien molemmin puolin oli metsää. 1900-luvun alussa Ryydynpuiston alue näkyi kartassa peltona. Alue liitettiin Tampereen kaupunkiin 1950, jonka jälkeen puistoon rajoittuva asutus alkoi muodostua. Sekä vesi- että asuntoalueesta on paikallisesti käytetty rinnakkaisnimeä Ryyty. Ryty merkinnee samaa kuin ryti: kova-olkista ruokoa sekä hyödyntämiskelpoista kosteikkoniittyä. Ryydynpohjaan laskevaa pientä ojaa kutsutaan epävirallisesti Ryydynojaksi.

NYKYTILA

Ryydynpuisto sijaitsee Ryydynpohjan etelärannalla. Ranta on kosteikkoa, jossa kasvaa lehtipuumetsää. Ranta-alueen eteläosa on nykyisin hoidettua niitty-alueita. Ryydynoja laskee alueen halki Näsijärveen. Uimarannan ja Ryydynojan väliin jäävä lehtoinen kosteikkoalue on satakielien reviiriä. Ryydynojassa on venevalkama. Lisäksi alueella on matonpesupaikka.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Ranta-alueen kunnostaminen osittain asuntoalueiden lähivirkistysalueeksi loppuosan jäädessä luonnontilaiseksi lintujen pesimäalueeksi
- Puiston arvojen ylläpitäminen oikealla hoidolla
- Hulevesien käsittely lahden rehevöitymisen estämiseksi

Arvottamiskriteerit	Arvottamiskategoriat		
	LUONTO	KÄYTTÖ	KULTTUURI
Virkistys	Arvo		
	Uhka		
Hahmotettavuus	Arvo		
	Uhka	///	
Monipuolisuus	Arvo		
	Uhka		
Turvallisuus	Arvo		
	Uhka	///	
Säilyvyys	Arvo		
	Uhka	///	///
Osallistuminen ja tutkimus	Arvo		
	Uhka		
Hyödynnettävyys	Arvo		
	Uhka		

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

• KEHITTÄMISTOIMENPITEITÄ •

KEHITTÄMISTOIMENPITEITÄ

Kantakaupungin viherverkon määrittely suunnitelmana ei yksinään riitä, vaan se vaatii päätöksentekijöiden ja poliitikkojen määrätietoista toimintaa asian eteenpäin viemiseksi. Myös yksittäiset kehittämistoimenpiteet ovat tarpeen, jotta viherverkko palvelisi käyttäjiään nykyistä paremmin.

VIHERVERKOSTO

- viherverkoston turvaaminen ja yhtenäistäminen viherrakenteen pirstaloitumisen minimoitumiseksi → viheralueena säilytettävien alueiden lukkoon-lyöminen päättäjätasolla
- toiminnallisten ja ekologisten viheryhteyksien säilyttäminen ja kehittäminen, mm. mitoituksen huomioiminen ekologisista yhteyksistä suunniteltaessa
- monimuotoisuuden kannalta merkittävien alueiden (esim. suojelualueiden) välisten yhteyksien kehittäminen
- viheralueiden ja niihin liittyvien rakennettujen kokonaisuuksien tutkimus- ja selvitystyö sekä niihin pohjautuva hoidon, kehittämisen sekä muutos- ja korjausrakentamisen suunnitelmallinen toteuttaminen pidemmällä tähtäimellä

ELINVOIMAISET VIHERALUEET

- käyttöpaineiden ja kulumisen ohjaaminen keskitämällä toimintoja niille soveltuville alueille
- luontaisen kasvillisuuden säilyttäminen ja monipuolistaminen
 - monimuotoisuuden kannalta tärkeiden biotooppien (esim. niittyjen, pientareiden) ylläpidossa
 - kasvupaikkaedellytysten mukaisesti: kehitetään metsää metsänä ja puroa purona
 - maiseman äärialueilla (selänteiden lakialueilla ja laaksoissa), jotta maiseman monipuolisuus ja eheys säilyvät
- paikan hengen huomioonottaminen käytössä, varustelussa ja hoidossa
- tarkoituksenmukaisten hoitomenetelmien soveltaminen, jotta turvataan maastotyyppien ja kasvillisuuden vaihtelu
- riittävien suojavyöhykkeiden varaaminen arvokkaiden ja suojelualueiden ympärille
- virkistyskäytön ja luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden vanhojen metsien säästäminen

VESI JA RANNAT

- ranta-alueiden kehittäminen: rantareittien täydentäminen, venepaikkojen keskittäminen
- olemassa olevien merkittävien näkymien ylläpitäminen, esim. Lemlinin linja sekä näkymä Pispalan harjulta Näsijärvelle
- rantametsien suunnitelmallinen hoito ja käyttö
- riittävien suojavyyhykkeiden varaaminen, suosituksena 25 m purojen rantamien molemmin puolin
- harjualueiden säilyttäminen pohjavettä suojaavina viheralueina
- avo-ojien säilyttäminen; ne lisäävät monimuotoisuutta ja rikastuttavat maisemakuvaa

JULKISET VIHERALUEET JA KAUPUNKIKUVA

- Tampereen ominaispiirteiden esiintuominen ja kehittäminen
- visuaalisten elämysten tarjoaminen esim. näkymien suunnitelmallisella avaamisella
- kulttuurimaisemien ylläpitäminen: avoimet maisematilat muistuttavat siteistä menneeseen maatalousperintöön ja ehkäisevät kaupunkikuvan yksipuolistumista
- koulujen ja tarhojen pihojen käytön lisääminen varsinaisen toiminta-ajan ulkopuolella
- julkisten rakennusten pihojen korkealaatuisuuden arvostaminen
- suojaviheralueiden kaupunkikuvallisen merkityksen tiedostaminen esim. kaupungin sisääntuloväylien yhteydessä
- asennekasvatuksen hedelmät näkyvät siistinä kaupunkikuvana

TOIMINNALLISUUS

- uimarantojen, venepaikkojen ja urheilualueiden suunnittelu siten, että ne kytkeytyvät luontevasti ympäröiviin viheralueisiin ja osaksi viherverkkoa
- ympärivuotisen toiminnan kehittäminen ja lisääminen (esim. golf-alueet)
- maisemapeltojen ja –niittyjen virkistys- ja ulkoilukäytön huomioiminen niiden antamien visuaalisten virikkeiden lisäksi

JULKISEN JA YKSITYISEN TILAN

VAIHETTUMISVYÖHYKE

- turvallisten ja joustavien yhteyksien varmistaminen pihoilta viheralueille
- julkisten viheralueiden ja yksityisten tonttien välisen rajavyöhykkeen selkeyttäminen → tontin rajaaminen esim. rakenteellisin tai kasvillisuuden keinoin, jolloin pihat eivät pääse levittäytymään viheralueille
- yksityisen omistuksessa olevan maan kehittämisen yhteydessä huomioidaan viherverkoston tarpeet

SUUNNITTELU

- kaavamerkintöjen kehittäminen viheraluejärjestelmän mukaiseksi
- kaavaselostuksessa määritellään myös muodostettavan viheralueen luonne ja/tai tyyppi huomioiden viheralueen aikaisempi historia, käyttö ja luonnonolosuhteet
- yleiskaavassa määritellään viherverkoston pääpiirteet sekä turvataan ylikunnalliset viheryhteydet
- yleiskaavoituksessa luo-alue -merkintää tulisi käyttää ekologisten yhteyksien merkintänä → viheryhteys-merkintä riittämätön mm. mitoituksen kannalta
- yleiskaavoitettujen, asemakaavoittamattomien viheralueiden hoidon ja vastuiden määrittely
- hulevesimerkintöjen ja -määräysten yhtenäistäminen, vastuiden määrittäminen
- asemakaavoissa selvitetään viheralueiden yhteys laajempaan viherverkkoon sekä varmistetaan verkoston jatkuvuus myös kaava-alueella
- kartoitetaan ja arvioidaan historialliset puistot
- viheralueiden kehittämis- ja kunnostussuunnitelmien laatimisen tarpeen määrittely

JATKOSELVITYSTARPEET

- kaavamerkintöjen kehittämisestä perustettava hanke
- selvitys avoimista alueista ja niiden tulevaisuudesta
- maisemaan ja viheralueisiin liittyvien paikkatietojen ja tilastojen ylläpitäminen eli tiedon ajantasaisuuden turvaaminen
- selvitys arvokkaista näkymistä
- selvitys merkittäviin viheralueisiin liittyvistä tärkeimmistä rakennuskokonaisuuksista

LÄHTEET

- **Alajoki**, Jaana. *Härmälä–Rantaperkiö: torpista lentokoneisiin*. Tampereen kaupunginosat –julkaisusarja, osa IX. Tampere: Härmälä-seura ja Tampereen kaupunki, 1996.
- **Alanen**, Timo & **Kepsu**, Saulo. *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805*. Suomen kirjallisuuden seuran toimituksia 505. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 1989.
- **Alhonen**, Pentti. "Pirkanmaan luonnonympäristön kehitys". Teoksessa Soininen, Tuija-Liisa (toim.). *Näkökulmia Pirkanmaan esihistoriaan*. Sarjassa Masunni, kirjoituksia Tampereelta ja Pirkanmaalta, osa 1. Tampere. Tampereen museot, 1993, 7-34.
- **Alhonen**, Pentti, **Rasila**, Viljo, **Salo**, Unto & **Suvanto**, Seppo. Tampereen historia I. *Vaiheet ennen 1840-lukua*. Tampere: Tampereen kaupunki, 1988.
- **Alhonen**, Pentti. "Tampereen luonnonympäristön kehitysvaiheet". Teoksessa Alhonen, Pentti; Salo, Unto; Suvanto, Seppo & Rasila, Viljo. *Tampereen historia 1, vaiheet ennen 1840-lukua*. Tampere: Tampereen kaupunki 1988, 3-50.
- **Antikainen & Uusitalo & Ventola** / Maisema ja Ympäristö Oy. *Viheralueiden käsitteistöt*. Ympäristöministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto. Selvitys 10. Helsinki: VAPK-kustannus, 1992.
- **Asikainen**, Eveliina. *Ekologinen käytävä monimuotoisuuden suojelun välineenä maankäytön suunnittelussa – tapaus Vuoreksen osayleiskaavoitus*. Ympäristöpolitiikan pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto, Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos, 2004.
- **Bonsdorff**, Pauline von (toim.). *Ympäristöestetiikan polkuja*. Kansainvälisen soveltavan estetiikan instituutin julkaisuja, 2. Lahti: Kansainvälinen soveltavan estetiikan instituutti, 1996.
- **Eläköön Epilä – muistoja, kuvia, vitsejä, historiaa**. Epilä-Seura ry:n julkaisuja 2. Tampere: Epilä-Seura, 1991.
- **Flander**, Jukka-Pekka. "Luonnon monimuotoisuus esteenä eheyttämislle". Teoksessa Koskiahon, Kristiina (toim.). *Eheyttävän suunnittelun haasteet. Neuvottelupäivät ympäristöministeriössä 1997*. Suomen ympäristö 147. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto. Helsinki: Edita, 1997, 34-39.
- **Franck**, Vilhelm. *Hatanpään historiaa jääkaudesta nykyaikaan*. Hans Henrik Boije 1716 – 1781. Tampere: Haiharan nukke- ja pukumuseo, 1995(?).
- **Haapala**, Arto & **Honkanen**, Martti & **Rantala**, Veikko (toim.). *Ympäristö. arkkitehtuuri, estetiikka*. Helsinki: Yliopistopaino, 1995.
- **Haapala**, Arto & **Oksanen**, Markku (toim.). *Arvot ja luonnon arvottaminen*. Helsinki: Gaudeamus, 2000.
- **Harjun seurakunnan historiikki** – WWW-sivut. <<http://tampereenseurakunnat.fi/harju/IE/p5.htm>>. Luettu 18.7.2003.
- **Hautamäki**, Ranja. *Portti puutarhaan. Historiallisten puutarhojen inventointiopas*. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 21. Helsinki: Museovirasto, 2000.
- **Heiskanen**, Jari & **Luoto**, Kalle. *Kauppi-Niihaman osayleiskaava-alueen kulttuuriympäristöinventointi*. Tampere: Pirkanmaan maakuntamuseo, 2004.
- **Hildén**, Juhani. *Huvilarannikko: tamperelais herrasväen kesäasutuksen vaiheita Rantaperkiössä ja Härmälässä*. Tampere: Härmälä-seura, 1993.
- **Hildén**, Juhani. *Kaikkien aikojen Kaleva. Tammerkosken itäpuolisen kyläasutuksen ja kaupunkirakenteen kehitystä 1500-luvulta nykypäiviin*. Tampere-seuran julkaisuja 79. Tampere: Tampere-seura, 1996.
- **Holm**, Christa, **Katila**, Pia & **Tikkanen**, Terhi. *Kaupunkien viheralueet*. Otakustantamo 852. Espoo: Otakustantamo, 1987.
- **Häyrynen**, Maunu & **Immonen**, Olli (toim.). *Maiseman arvo[s]tus*. Kansainvälisen soveltavan estetiikan instituutin raportteja n:o 1. Lahti: Kansainvälinen soveltavan estetiikan instituutti, 1996.
 - **Holstikko**, Merja. *Maisema on kertomus. Narratiivinen maisemasuunnittelu, esimerkkinä Haiharan kartanopuisto*. Maisemasuunnittelun opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Lepaa 2001.
- **Huttunen**, Pirkko (toim.). *Tampereen viheralueohjelma 2005-2014*. Tampere: Tampereen kaupunki, Yhdyskuntapalvelut, 2006.
- **Hule- ja perusvesien käsittely ja johtaminen Tampereen kaupungin alueella, suunnitteluohje**, versio 22.4.2004. Tampere: Tampereen kaupunki, yhdyskuntapalvelut, suunnitteluyksikkö, 2004.

- **Hulevesien hallinnan kehittäminen, huleveden määritelmä.** Ympäristöhallinnon www-sivut, Vesivaarojen käyttö, tulvat. <<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=17965&lan=fi>>. Luettu 30.3.2006.
- **Antikainen & Uusitalo & Ventola / Maisema ja Ympäristö Oy. Viheralueiden käsitteistöt.** Ympäristöministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto. Selvitys 10. Helsinki: VAPK-kustannus, 1992.
- **Huotari, Teemu & Kosonen, Lasse. Ympäristön tila Tampereella vuonna 2002.** Ympäristövalvonnan julkaisuja 2/2003. Tampere: Tampereen kaupunki, 2003.
- **Hyöty, Perttu. Hulevesien ekologinen hallinta – kohdealueena Vuores.** Diplomityö. Tampereen teknillinen yliopisto. Tampere 2003.
- **lisalmen keskusta-alueen viheraluejärjestelmä.** Luonnos 18.5.2004. lialmi: Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy ja lialmen kaupunki, 2004.
- **lisakkila, Leena. Perustietoja maisemaan vaikuttavista luonnontekijöistä.** Otakustantamo, 1980.
- **Jaakkola, Jouko (toim.). Tampere. Tutkimuksia ja kuvauksia.** Tampereen historiallisen seuran julkaisuja XIII. Tampere: Tampereen historiallinen seura, 1984.
- **Jaakola, Juha & Leskinen, Marjatta. Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998.** Tampereen kaupungin ympäristötoimi, kaavoitusyksikön julkaisuja 2. Tampere: Tampereen kaupungin kaavoitusyksikkö, 1998.
- **Jalkanen, Riitta et al. Asuinaluesuunnittelu. 2. p.** Helsinki: Rakennustieto Oy, 1997.
- **Jarva, Petteri. Ajan virrassa. Pirkanmaan esihistoriaa.** PiPa – Pirkanmaan Palvelutietojärjestelmä, 1999. <<http://mediatampere.fi/esihistoria>>. Luettu 3.9.2003.
- **Javanainen, Juha. Messukyläläisiä II. Messukylän historiaa vuosisatojen varrelta. Entisen suurpitäjän elämää ja historiaa valokuvien avulla kerrottuna.** Tampere: MC-Pilot Oy Kustannus, 2001.
- **Joki, Janne: "Sixtus Syrjänen ja roomalainen kylpylä".** Pirkanmaan maakuntamuseo, maakunnallinen yksikkö, moniste. [Ei tietoa artikkelin kirjoitusvuodesta.]
- **Jutikkala, Eino & Nikander, Gabriel (toim.). Suomen kartanot ja suurtilat, osa III Häme.** Helsinki: SKS, 1945.
- **Jutikkala, Eino. Tampereen historia III. Vuodesta 1905 vuoteen 1945.** Tampere: Tampereen kaupunki, 1979.
- **Kalmbergin sotatopografinen kartta 1855.** Tampereen alue. Kansallisarkisto. [Digitoitu paikkatietoon]
- **Kallio, Seppo & Laakso, Arvi & Ojanen, Reijo. Vanha Tampere I, 1900-luvulle tultaessa. Tampereen menneisyydestä kertova kuvateos.** Tampere-seuran julkaisuja n:o 50. Tampere: Tampere-seura, 1985.
- **Kansallismaisemat.** Ympäristöhallinnon www-sivut. <<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=102642&lan=fi>>. Luettu 30.3.2006.
- **Kilpinen, Veli-Matti. Messukylän maiseman muuttuminen esihistoriallisesta ajasta nykyaikaan.** Suomen historian pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto, Tampere, 1989.
- **Kinnunen, Aarne & Sepänmaa, Yrjö (toim.). Ympäristöestetiikka. 2. p.** Helsinki: Gaudeamus, 1983.
- **Koivistoinen, Mikko (toim.). Viheralueiden suunnittelun, rakentamisen ja hoidon tekniset ohjeet, VTO –98.** Suomen kuntatekniikan yhdistys, julkaisu 16. Helsinki: Suomen kuntatekniikan yhdistys, Viherympäristöliitto, 1998.
- **Korpela, Kalevi. "Viheralueiden merkitys ihmiselle".** Teoksessa Gabriellsson, Ulrika (toim.). *Vihreä kaupunki?* Tutkijoiden ja kansanedustajien seura TUTKAS, julkaisuja 3/2001. s. 8-11. <<http://www.eduskunta.fi/tutkas/julk0301.pdf>>. Luettu 28.7.2006.
- **Korte, Kari & Kosonen, Lasse. Tampereen arvokkaat luontokohteet 2003.** Ympäristövalvonnan julkaisuja 4/2003. Tampere: Tampereen kaupunki, 2003.
- **Kosonen, Lasse & Mikola, Juha & Nieminen, Pia. Tampereen arvokkaat luontokohteet.** Ympäristövalvonnan julkaisu 3/1994. Tampere: Tampereen kaupungin ympäristövirasto, 1994.
- **Kulttuurimaisema.** Lapin ympäristökeskuksen www-sivut. <<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=75815&lan=FI>>. Luettu 30.3.2006.
- **Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä.** Museoviraston ja Ympäristöministeriön luettelo. <http://www.rakennusperinto.fi/muuta/kasitteisto/fi_FI/Kasitteisto/#rakennetun>. Luettu 30.3.2006.
- **Kulttuuriympäristön käsitteitä.** Hämeen ympäristökeskuksen www-sivut. <<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=64298&lan=FI>>. Luettu 30.3.2006.

- **Kuokkalan pohjois- ja itäosien viheralue selvitys.** Jyväskylän viheraluejärjestelmä, raportti 1. Viheraluejärjestelmän kokeiluprosjekti. Jyväskylä: Jyväskylän kaupunki, LT-Konsultit Oy, 2003. < <http://www.jyvaskyla.fi/kaavoitus/kaava.php/id/134>>. Luettu 26.7.2006.
- **Kutvonen, Harri.** Pohjaveden esiintyminen. Geologian tutkimuskeskus. <<http://www.gtk.fi/aineistot/mp-opas/pohjavesi.htm>>. Luettu 3.11.2006.
- **Lammi, Kaisa.** *Meirän kylät. Lamminpään ja Tohlopin kaupunginosakirja.* Tampereen kaupunginosat –julkaisusarja, osa XIV. Tampere: Lamminpään-Tohlopin Omakotiyhdistys ry, Tampereen kaupunki, 1998.
- **Lapintie, Kimmo.** "Viheralueet tämän päivän kaupunkisuunnittelussa". Teoksessa Gabrielsson, Ulrika (toim.). *Vihreä kaupunki?* Tutkijoiden ja kansanedustajien seura TUTKAS, julkaisuja 3/2001. s. 17-20. < <http://www.eduskunta.fi/tutkas/julk0301.pdf> >. Luettu 28.7.2006.
- **Lehtonen, Minna.** *Virkistysalueiden toteutuneisuus.* Nykyiset virkistysalueet Pirkanmaan virkistysalueyhdistyksen jäsenkunnissa 2002. Tampere: Pirkanmaan virkistysalueyhdistys ry, 2002.
- **Liedenpohja-Ruuhijärvi, Maritta et al.** *Pirkanmaan perinnemaisemat.* Alueelliset ympäristöjulkaisut, 125. Tampere: Pirkanmaan ympäristökeskus, 1999.
- **Louhivaara, Maija.** *Tampereen kadunnimet.* Tampereen museoiden julkaisuja 51. Tampere: Tampereen museot, 1999.
- **Loukkaanhuhta, Ulla.** *Veden reittejä – Sadeveden kierron elvyttäminen Vaasan eteläisen kaupunkikeskustan alueella.* Diplomityö. Teknillinen korkeakoulu, 2001.
- **Lusa, Leena & Palokoski, Marita & Tulonen, Annu.** *Pirkanmaan alueellinen kulttuuriympäristö-ohjelma.* Alueelliset ympäristöjulkaisut 275. Tampere: Pirkanmaan ympäristökeskus, 2002.
- **Lynch, Kevin.** *Site Planning.* Cambridge (Mass.), 1975.
- **Maijala, Olli.** "Viherrakenne eheän yhdyskunnan osana". Kärkihankkeen 2. seminaari *Eheät yhdyskunnat: Teoriasta käytäntöön*, Teknillinen korkeakoulu, Espoo, 10.6.2003. <<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=11376&lan=fi>>. Luettu 18.12.2006.
- **Maisema-alue työryhmän mietintö, osa 1.** *Maisemanhoito.* Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto; työryhmän mietintö 66/1992. Helsinki: Ympäristöministeriö, 1992.
- **Maisema-alue työryhmän mietintö, osa 2.** *Arvokkaat maisema-alueet.* Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto; työryhmän mietintö 66/1992. Helsinki: Ympäristöministeriö, 1992.
- **Matisto, Arvo & Virkkala, Kalevi.** *Tampereen seudun geologia.* Tampereen tieteellisen rahaston julkaisuja 2. Helsinki: WSOY, 1964.
- **Matisto, Arvo.** *Suomen geologinen kartta 1:100 000, Kallioperäkartan selitykset, 2123* Tampere, Tampereen kartta-alueen kallioperä. Espoo: Geologinen tutkimuslaitos, 1977.
- **Messukylän kartta 1922.** Tampereen kaupunginarkisto.
- **Metsäliitto-Yhtymän rakennushistoriallinen inventointi.** Otteita tietokanta-aineistosta koskien suunnittelualuetta. Lielahden M-realin alue. 8.2.2006. < http://www.tampere.fi/tiedostot/5e3U0fXsl/m-real_rakennushistoria.pdf >. Luettu 20.9.2006.
- **Miettinen, Veera.** *Kantakaupungin pienvesien suojelutarve.* Ympäristövalvonnan julkaisuja 1/2003. Tampere: Tampereen kaupunki, 2003.
- **Mikama, Anniina.** Veden kiertokulku luonnossa (piirros). Teoksessa Ruth, Olli & Vaalgamaa, Sanna. *Wet City – veden kiertokulku kaupungissa.* Helsinki: Helsingin kaupungin opetusvirasto, Helsingin Vesi 2003. < <http://www.helsinki.fi/ml/maant/labrat/weci.pdf>>. Luettu 16.5.2006.
- **Mäkynen, Anne.** *Vantaan viheralue selvitys.* Vantaa: Vantaan kaupunki, Kaupunkisuunnitteluyksikkö, 2002.
- **Nallinmaa–Luoto, Terhi.** "Vilusenharju – pienen kylän kalmisto rautakauden lopulta". Teoksessa Soininen, Tuija-Liisa (toim.). *Näkökulmia Pirkanmaan esihistoriaan.* Sarjassa Masunni, kirjoituksia Tampereelta ja Pirkanmaalta, osa 1. Tampere. Tampereen museot, 1993, 43-54.
- **Niemelä, Jari.** "Viheralueiden ekologinen kestävyys ja tiivistyvä kaupunkirakenne". Teoksessa Gabrielsson, Ulrika (toim.). *Vihreä kaupunki?* Tutkijoiden ja kansanedustajien seura TUTKAS, julkaisuja 3/2001. s. 12-16. < <http://www.eduskunta.fi/tutkas/julk0301.pdf> >. Luettu 28.7.2006.
- **Nieminen, Jere.** *Tampereen kaupungin vanhat metsät –selvitys.* Tampereen kaupungin ympäristövalvonta, kiinteistötoimi ja katu- ja vihertuotanto, 2006.

- **Nordic Envicon Oy.** *Hulevesiin ja kiinteistöjen kuivatukseen liittyvän lainsäädännön kehittäminen.* *Esiselvitys.* Helsinki: Ympäristöministeriö, 2001.
- **Nuotio,** Aino-Kaisa (toim.). *Viheralueiden hoitoluokitusopas.* Viherympäristöliiton julkaisu 16. Helsinki: Kaupunginpuutarhurien seura ry, Viherympäristöliitto ry, 2000.
- **Närhi,** Mikko. *Hervanta -Vuorenpaikkojen maa.* Tampereen kaupunginosat –julkaisusarja, osa II. Tampere: Hervannan Tiedotusyhdistys ry ja Tampereen kaupunki, 1993.
- **Oravainen,** Reijo. *Hulevesien käsittelytarveselvitys.* Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry, 2005.
- **Panu,** Jorma. *Maisemarakenteen ja taajamarakenteen yhteensovittaminen.* Suomen ympäristö 264. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto. Helsinki: Edita, 1998.
- **Pirkanmaan kiinteät muinaisjäännökset, osat I-II (2005).** Lähdesmäki, Ulla, Palokoski, Marita (toim.). Pirkanmaan liitto ja Pirkanmaan maakuntamuseo, Tampere.
- **Pirkanmaan maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt.** Pirkanmaan liiton julkaisu B 97. Tampere 2006.
- **Pirkanmaan teollisuushistorian WWW-sivut Akseli.** <<http://inter2.tampere.fi/tehdas/akseli/koski/myllyt>>. Luettu 25.7.2003.
- **Pelkonen,** Juha & **Tyrväinen,** Liisa. *Kaupunkiviheralueiden koetut arvot ja merkitys asukkaille Länsi-Vantaalla.* Helsinki: Helsingin yliopisto, Metsäekologian laitos, 2005.
- **Pikkupeura,** Arja. *Hervannanmaa – kivenheitto kaupungista.* Tampereen kaupunginosat –julkaisusarja, osa XX. Tampere: Hervannanmaan perinneyhdistys ja Tampereen kaupunki, 2002.
- **Pirkanmaan maiseman viesti 2.** Opetuspaketti kulttuuriympäristökasvatukseen. Tampere: Pirkanmaan maakuntamuseo, 2002 (elektroninen aineisto).
- **Rahkila,** Pekka. *Maiseman arvottaminen.* Maanmittaustieteiden päivät 2006, esitelmästä kirjoitettu artikkeli. <http://mts.fgi.fi/paivat/2006/07_pekka_rahkila.pdf>. Luettu 14.12.2006.
- **Rantee,** Kaisa. *lidesjärven ja Kirkkosuon maisemasuunnitelma.* Diplomityö. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto. Espoo 2003.
- **Randell,** Seppo. *Näköala vainioilta. Lielahden kaupunginosakirja.* 2. p. Tampereen kaupunginosat –julkaisusarja, osa XI. Tampere: Ryydynpohjan omakotiyhdistys ja Tampereen kaupunki, 1998.
- **Rappe,** Erja, **Lindén,** Leena & **Koivunen,** Taina. *Puisto, puutarha ja hyvinvointi.* Viherympäristöliiton julkaisu 28. Helsinki: Viherympäristöliitto 2003.
- **Rasila,** Viljo. *Tampereen historia II. 1840-luvulta vuoteen 1905.* Tampere: Tampereen kaupunki, 1984.
- **Rasila,** Viljo. *Tampereen historia IV. Vuodesta 1944 vuoteen 1990.* Tampere: Tampereen kaupunki, 1992.
- **Rautamäki,** Maija. Tampere: "Maisemarakenne". Teoksessa Luostarinen, Matti & Yli-Viikari, Anja (toim.). *Maaseudun kulttuurimaisemat.* Suomen ympäristö 87. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto. Helsinki: Suomen ympäristökeskus, Maatalouden tutkimuskeskus, 1997.
- **Reinikainen,** Juha. *Eränkävynnistä aluerakentamiseen. Peltolammi, Multisilta, Lakalaiva.* Tampereen kaupunginosat –julkaisusarja, osa XVI. Tampere: Peltolammi-seura ry ja Tampereen kaupunki, 1999.
- **Riihonen,** Eeva. *Kaukajärven tarinoita.* Tampereen kaupunginosat –julkaisusarja, osa VI. Tampere: Kaukajärvisseura, Tampereen kaupunki 1995.
- **Sallinsalmi,** Virve & **vesihuollon kehittämissuunnittelun ohjausryhmä.** *Tampereen kaupungin vesihuollon kehittämissuunnitelma.* Ympäristötoimi, Kaavoitusyksikön julkaisu 2/2004. Tampere: Tampereen kaupunki, 2004.
- **Salmi,** Ritva-Liisa. "Maisema- ja virkistysalueverkosto eheyttävässä suunnittelussa". Teoksessa Koskiahjo, Kristiina (toim.). *Eheyttävän suunnittelun haasteet. Neuvottelupäivät ympäristöministeriössä 1997.* Suomen ympäristö 147. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto. Helsinki: Edita, 1997, 40-45.
- **Salminen,** Tapio. "Pirkanmaan esihistoriallisista liikenneyhteyksistä". Teoksessa Soininen, Tuija-Liisa (toim.). *Näkökulmia Pirkanmaan esihistoriaan.* Sarjassa Masunni, kirjoituksia Tampereelta ja Pirkanmaalta, osa 1. Tampere. Tampereen museot, 1993, 55-62.
- **Salo,** Unto. "Tampereen esihistoria". Teoksessa Alhonen, Pentti; Salo, Unto; Suvanto, Seppo & Rasila, Viljo. *Tampereen historia 1, vaiheet ennen 1840-lukua.* Tampere: Tampereen kaupunki 1988, 53-160.
- **Siitarinen,** Eila (toim.). *Tampereen puistot 125 vuotta.* Tampere: Tampereen kaupunki, Tekninen toimi, Puistoyksikkö, 1999.

- **Taloudellinen** kartta 1931. Pirkanmaan maakuntakirjaston Metson karttakokoelma. [Digitoitu paikkatietoon]
- **Tampere** 1967. Tampereen kaupunginarkisto.
- **Tampere** 1977. Pirkanmaan maakuntakirjaston Metson karttakokoelma. [Digitoitu paikkatietoon]
- **Tampereen** ev. lut. seurakunnat. *Tampereen kirkot*. <<http://www.tampereenseurakunnat.fi/ftp/fin/kirkot.html>>. Luettu 19.7.2002.
- **Tampereen ilmanlaatu 2006. Päästöt ja ilmanlaadun mittaustulokset**. Tampereen kaupunki, ympäristöpalveluiden julkaisuja 2/2007.
- **Tampereen kantakaupungin viheralueselvitys**. Luonnos. Tampere: Tampereen kaupunginkanslia, kaupunkisuunnitteluryhmä, 1994.
- **Tampereen kaupungin historia** - WWW-sivut. <<http://www.historia.tampere.fi/etusivu.htm>>. Luettu 4.8.2003.
- **Tampereen kaupunginosien historia** – WWW-sivut. <<http://www.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1918-40/kosat.htm>>. Luettu 16.7.2003.
- **Tampereen kaupungin puisto-osaston historiikki** – WWW-sivut. <<http://www.tampere.fi/ytoteto/puisto/index.htm>>. Luettu 28.7.2003.
- **Matisto, Arvo**. *Suomen geologinen kartta 1:100 000*, Kallioperäkartan selitykset, 2123 Tampere, Tampereen kartta-alueen kallioperä. Espoo: Geologinen tutkimuslaitos, 1977.
- **Tampereen kaupunki, elinkeinokeskus**. *Koskesta voimaa* –verkkojulkaisu. <<http://www.historia.tampere.fi/etusivu.htm>>. Luettu 14.3.2005.
- **Tampereen kaupunki, vihersuunnittelu**. *Tampereen puistoja*. <<http://www.tampere.fi/ytoteto/puisto/>>. Luettu 30.5.2005.
- **Tampereen kaupunki, ympäristövalvonta (2005)**. *Luontopolut ja luonto-opaat*. <<http://www.tampere.fi/ymparisto/luonnonvirkistyskaytto/index.html>>. Luettu 18.5.2005.
- **Tampereen rakennuskulttuuri, maisemat ja luonnonsuojelu**. Tampere: Tampereen kaupungin kaavoitusvirasto, By/3/1985.
- **Tampereen seurakuntayhtymän WWW-sivut**. *Tampereen seurakuntien historia*. <<http://www.tampereenseurakunnat.fi>>. Luettu 31.10.2003.
- **Tiitola, Satu**. Helsingin yleiskaava 2002:6: *Rakentamattomat alueet Helsingin kaupunkirakenteessa ja maankäytön suunnittelussa*. Kaupunkisuunnitteluviraston kaavoitusosaston selvityksiä 4/2000. Helsinki: Helsingin kaupunki, 2000.
- **Toukkari, Pertti**. "Mikä on kartano?" [Alkuteksti C. J. Gardbergin teoksessa Suomen kartanoita, Otava 1989]. <<http://www.saunalahti.fi/~ptoukka/karthist.htm>>. Luettu 2.5.2006.
- **Tyrväinen, Liisa & Mäkinen, Kirsi (2004)**. "Viheralueiden arvokartoitus tuo asukastiedon päättäjien käyttöön". *Viherympäristö* 12 (1), 60-62.
- **Tyrväinen, Liisa**. *Kaupunkiviheralueiden arvot ja merkitys asukkaille pääkaupunkiseudulla*. Esitelmä Ulkoilusta hyvinvointia –seminaarissa 9.11.2005 Helsingissä. <<http://www.metla.fi/metinfo/monikaytto/lvvi/esitelmät/kaupunkiviheralueiden-arvo-2005.pdf>>. Luettu 27.9.2006.
- **Venäläisten** laatima topografiakartta Tampereen ympäristöstä 1900-luvun alussa. Tampereen kaupunginarkisto. [Digitoitu paikkatietoon]
- **Vilkuna, Johanna**. *Viheralueiden kestävän käytön mahdollisuudet tiivistyvässä kaupunkirakenteessa*. *Helsingin yleiskaava 1992:n arviointi*. Kaupunginkanslian julkaisusarja A 20. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, Talous- ja suunnitteluosasto, Yleiskaavatoimisto, 1992.
- **Virkkunen, Leo et al**. *Virkistysaluekomitean mietintö*. Komiteamietintö 1973:143. Helsinki, 1973.
- **Voionmaa, Väinö**. *Tampereen kaupungin historia. I osa: Tampereen historia Ruotsin aikana*. 2 p. Tampere: Tampereen kaupunki, 1929.
- **Vuores**. *Osayleiskaava-alueen kulttuuriympäristöselvitys 2002*. Tampere: Pirkanmaan maakuntamuseo, kulttuuriympäristöyksikkö, 2002.
- **Väre, Seija & Krisp, Jukka**. *Ekologinen verkosto ja kaupunkien maankäytön suunnittelu*. Suomen ympäristö 780. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2005.
- **Ympäristösanasto**. *Ympäristöalan keskeiset käsitteet ja termit*. Tekniikan sanastokeskus TSK 27. Jyväskylä: Gummerus, 1998.

LÄHTEET

JA

LIITTEET

LIITE 1 SANASTO

LIITE 2 VIHERALUEIDEN HOITOLUOKITUS JA HOITOTAVOITTEET

LIITE 3 KANTAKAUPUNGIN LUONNON- JA KULTTUURIMAISEMIIN LIITTYVIÄ ARVOJA

LIITE 4 KALLIOPERÄ

LIITE 5 MAAPERÄ

LIITE 6 KORKEUSTASOT

LIITE 7 VESISUHTEET

LIITE 8 ILMASTO

LIITE 9 VÄÄRÄVÄRIORTOKUVA

LIITE 10 MELUALUEET

LIITE 11 KAUPUNGIN METSÄT

LIITE 12 KAAVOITETUT VIHERALUEET

LIITE 13 VIHERALUEJÄRJESTELMÄ

LIITE 14 VIHERALUEJÄRJESTELMÄ

LIITE 15 SUOJELU JA ARVOKKAAT KOHTEET

LIITE 16 YLEISKAAVOITETUT VIHERALUEET

LIITE 17 SEUDULLINEN VIRKISTYSALUEVERKOSTO

LIITE 18 VIRKISTYSPALVELUT

LIITE 19 ALUEJAKO

LIITE 20 VIHERVERKKO

ARKEOLOGINEN PERINTÖ

Kiinteä muinaisjäännös = muinaisjäännös

Maisemassa/maaperässä säilyneet rakenteet ja kerrostumat, jotka ovat syntyneet paikalla kauan sitten eläneiden ihmisten toiminnasta. Ovat usein maastossa silmin havaittavissa ja selvästi erottuvia, kuten hautaröykkiöt, uhrikivet, linnavuoret, jätinkirkot, jätelintarhat ja puolustuslaitteet. Toisena ryhmänä ovat maanalaiset kiinteät muinaisjäännökset, kuten asuin- ja työpaikat sekä ruumishaudat. Jäännöksiin voi liittyä vanhoja tapoja, tarinoita tai historiallisia muistoja. Muinaismuistolain rauhoittamia. Laissa termit esiintyvät synonyymeina. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä; Ympäristösanasto 1998, 96.)

LUONTO JA EKOLOGIA

Avainbiotooppi

Luonnontilainen biotooppi, jossa esiintyy tai jossa arvioidaan esiintyvän uhanalaisia tai vaatelaita lajeja. Avainbiotoopit ylläpitävät tietyn aluekokonaisuuden monipuolista lajistoa lisäten näin alueen monimuotoisuutta. Myös niiden oma sisäinen rakenne voi olla monimuotoinen. Esimerkkejä: lehto, puro, letto. (Ympäristösanasto 1998, 24.)

Ekologinen verkosto

Ekologinen verkosto muodostuu luonnon ydinalueista ja niitä yhdistävistä ekologisista käytävistä. Luonnon ydinalueet ovat rauhallisia ja laajoja, eläimistöille tärkeitä metsäalueita. Ekologiset käytävät ovat vaihtelevan levyisiä ydinalueiden toimintaa ylläpitäviä metsäkäytäviä tai –ketjuja, jotka ovat tarpeellisia lajien leviämiseen ja lisääntymiseen eläinten liikkua alueelta toiselle. (Huttunen 2006, 58.)

Ekosysteemi

Eliöyhteisön ja sen elottoman ympäristön muodostama toiminnallinen kokonaisuus (Ympäristösanasto 1998, 21).

Ekotoni

Vyöhyke, jossa eri luontoiset ekosysteemit rajautuvat toisiinsa.

Elinympäristö; habitaatti

Ympäristö, jossa tietty laji tai siihen kuuluva yksilö tai populaatio elää. Yksittäisen lajin tai sen edustajan elinympäristö voi sisältää monta erilaista biotooppia. (Ympäristösanasto 1998, 21.)

Kestävä kehitys

Suomen kestävä kehityksen toimikunnan mukaan kestävällä kehityksellä tarkoitetaan maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Laajasti määriteltynä kestävä kehitys sisältää neljä toiminnallista ulottuvuutta: ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen sekä kulttuurisen ulottuvuuden. (Ympäristösanasto 1998, 15.)

Lehto

Havumetsävyöhykkeen runsasravinteinen metsä, jonka kasvillisuus koostuu lähinnä lehtipuista sekä vaatelaita ruohoista ja heinistä. Suomen uhanalaisista kasveista ja eläimistä huomattava osa on lehtojen lajeja. (Ympäristösanasto 1998, 27.)

Luonnonmuistomerkki

Yksittäinen rauhoitettu luonnonmuodostuma; rauhoitetaan erillisellä päätöksellä. Kiinteä luonnonesine, joka edustaa koko maassa tai ainakin kyseisellä seudulla

harvinaista lajia tai tyyppiä. Saattaa olla myös ikänsä, mittasuhteensa, rakenteensa, kauneutensa tai maisemallisen arvonsa vuoksi säilyttämisen arvoinen; kohteeseen liittyvät historialliset muistot lisäävät suojeluarvoa. Tavallisesti luonnonmuistomerkit ovat yksittäisiä kohteita, mutta tämä ei suinkaan vähennä niiden merkitystä elinympäristön rikastuttamisessa ja kulttuuriperinteen vaalimisessa. (Kosonen et al 1994, 8; Ympäristösanasto 1998, 95.)

Luonnonsuojelualue

Rauhoitettu tai luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetuksi ehdotettu alue, jolla on merkitystä tietyn luontotyypin tai luonnonkauneuden säilyttämisessä. Syitä suojelulle ovat esim. alkuperäisen luonnon, eläin- ja kasvimaailman tai maiseman säilyttäminen. Alueen käyttöä säätelevät rauhoitusmääräysten lisäksi hoito- ja käyttösuunnitelma. Rauhoitusmääräysten mukaan kiellettyjä ovat toiminnot, jotka saattaisivat muuttaa alueen alkuperäistä maisemakuvaa tai vaikuttaa epäedullisesti alkuperäisen kasvillisuuden ja eläimistön säilymiseen. (Kosonen et al 1994, 1.)

Niitty

Muokkaamaton, puuton tai lähes puuton, luonnonvaraista heinä- ja ruohokasvillisuutta kasvava alue, jota tavallisesti hoidetaan niittämällä tai laiduntamalla (Koivisto 1998, 184).

Perinnebiotooppi [kts. myös perinnemaisema]

Kulttuurivaikutteiset luontotyypit, jotka ovat syntyneet maatalouden, niiton ja laidunnuksen seurauksena. Sisältävät aina arvokasta, jopa uhanalaista kasvillisuutta. Inventoinneissa jaoteltu valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaihin kohteisiin. Esim. kuivat ja kosteat niityt, hakamaat ja metsälaitumet sekä katajakedot. Pyritään säilyttämään siinä muodossa, johon aikaisempi maankäyttö on ne muokannut. Uhkana on laidunnuksen ja niiton loppuminen. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä; Pirkanmaan maiseman viesti.)

MAISEMA

Kansallismaisema

Maamme tunnetuimpia maisemanähtävyyksiä, jotka ilmentävät maan eri osien edustavimpia luonto- ja kulttuuripiirteitä. Voimakas symboliarvo kansallisen identiteettimme kannalta. Ei virallista asemaa tai hallinnollista merkitystä. Ympäristöministeriön työryhmä valitsi Suomen 27 kansallismaisemaa, jotka esitellään 1993 ilmestyneessä teoksessa Kansallismaisemat. Tampereelta mukaan valittiin Tammerkoski. Kansallismaisemiksi mielletyt alueet ovat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja/tai valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. (Kansallismaisemat -www-sivut; Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä.)

Luonnonmaisema

Alueet, joiden kehitykseen ovat vaikuttaneet pääasiassa vain luonnon prosessit. Puhekielessä laajentunut tarkoittamaan yleensä metsä- ja järvi-alueita sekä muita rakentamattomia alueita. (Kulttuuriympäristön käsitteitä -www-sivut; Maisema-alue työryhmän mietintö, osa 1 1992, 10.)

Maastorakenne

Maastorakenne kuvaa maa- ja kallioperän rakennetta.

Maisemanhoito

Yleiskäsite. Tarkoittaa maiseman säilyttämiseksi ja kehittämiseksi tarvittavaa tutkimus- ja selvitystoimintaa, suunnittelua sekä hallinnon toimenpiteitä. Samaa kuin maiseman vaaliminen (kts. MRL 39 § ja 54 §/yleiskaavan ja asemakaavan sisältövaatimukset). Viittaa konkreettisiin maisemahoitotöihin, esim. vesakon raivaukseen. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä.)

Maiseman sietokyky

Tarkoitetaan sitä, kuinka paljon maisemarakenne, maisemakuva tai erilliset maiseman perustekijät voivat muuttua menettämättä ominaispiirteitään. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä.)

Maiseman solmukohta

Maiseman solmukohta on useiden maisematekijöiden, -tilojen tai -tilasarjojen leikkauspiste tai risteyspaikka. (Lynch 1975)

Maisemansuojelu

Osa luonnon- ja ympäristönsuojelua. Yleiskäsite. Sisältää luonnon- ja kulttuurimaisemien maisemanhoidon, maiseman entisöinnin, maiseman säilyttämisen ennallaan sekä pilaantuneen maiseman parantamisen. (Antikainen et al, 1992, 57; Ympäristösanasto 1998, 88.)

Maisemaraja

Yhden tai useamman maisematekijän muutoskohta.

Maisematila

Muodostuu maiseman perustekijöistä ja niiden keskinäisistä suhteista. Voivat olla selkeästi rajoittuvia tilakokonaisuuksia tai laajoja rajautumattomia avoimia alueita. Voivat muodostaa tilasarjoja. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä.)

Maisematyyppi

Maisemaa voidaan tyypitellä luonnonmaisemaksi ja kulttuurimaisemaksi sen mukaan, onko maisema ensisijaisesti luonnonelementtien tai ihmisen toiminnan tulosta. Tyypittely voi perustua myös esim. maisemarakenteeseen, maisemakuvaan, maankäyttöön, luonto- ja kulttuuripiirteisiin. Yleisiä maisematyppejä ovat esim. kaupunki-, saaristo-, järvi- ja maatalousmaisema. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä.)

Maisemavaurio

Tapahtumasta tai toimenpiteestä aiheutunut maisemarakenteen ominaispiirteiden tai maisemakuvan laadun heikentyminen. Maisemavauriot voivat olla pysyviä, ajan myötä korjaantuvia tai maisemoinnilla korjattavissa. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä.)

Maisemalliset ominaispiirteet määräytyvät maisemaelementtien keskinäisistä vuorovaikutussuhteista (esim. harjujakso, metsäinen selänne, murroslaakso, viljelty pelto).

Perinnemaisema

Perinteisten elinkeinojen ja maankäyttötapojen muovaama alue. Laaja käsite, joka jakautuu rakennettuihin perinnemaisemiin (maiseman käyttöön liittyvät rakenteet, rakennelmat, aidat ja ladot; myös kiinteät muinaisjäännökset) ja perinnebiotooppeihin (esim. niityt, kedot, kaskimetsät). Usein melko pienialainen ja osa laajaa kulttuurimaisemaa. Ovat historiallisesti, maisemallisesti ja/tai kasvillisuudeltaan arvokkaita. Puhekielessä usein sekoitetaan alalajinsa perinnebiotoopin synonyymiksi. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä; Kulttuuriympäristön käsitteitä –www-sivut.)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Valtioneuvoston 1995 periaatepäätöksessä nimetyt 156 aluetta. Ovat valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevassa valtioneuvoston päätöksessä (30.11.2000) kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevissa erityistavoitteissa tarkoitettuja alueiden käytön suunnittelun lähtökohtia. Tampereelta mukana Pyynikki, joka on luonnonsuojelullisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas sekä suosittu virkistysalue. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä; Maisema-alue työryhmän mietintö, osa 2 1993, 79.)

Ympäristö nähdään ennen kaikkea ihmisen elinympäristönä, jonka tilaan ja laatuun ihmisen toiminta vaikuttaa myönteisesti tai kielteisesti.

Ympäristön pilaantuminen, ympäristöhaitta, ympäristöhäiriö

Ihmisen toiminnasta johtuva ympäristön tilan muuttuminen huonoon suuntaan. Pilaantumiseen liittyy aina ympäristöhaittoja, joiden määrä ja vakavuus vaihtelevat. Ympäristöhaitta on ympäristöön syntyvä tai syntynyt epäedullinen ominaisuus, joka vaikeuttaa / häiritsee ympäristössä tapahtuvia tai tehtäviä toimintoja. Pilaantuminen voi johtua esim. kulutus-, elinkeino- ja rakennustoiminnasta, päästöistä, saasteista tai jätteistä. Häiriöllä voidaan tarkoittaa esim. veden, ilman tai maaperän pilaantumista; melua, ääntä, säteilyä, valoa, lämpöä tai hajua. (Laki ympäristövahinkojen korvaamisesta 19.8.1994/737, 1§; Ympäristösanasto 1998, 50, 53.)

PUISTOT JA VIHERALUEET

Historiallinen kerroksisuus

Alueen/kohteen ominaispiirre, kun alueella/kohteessa on näkyvissä/koettavissa eri aikakausien rakenteita, materiaaleja, tyylipiirteitä, tms., jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä.)

Historiallinen puisto tai puutarha

Puutarha tai puisto, myös rakennusta erottamattomasti täydentävä puutarha, jonka toteuttamisessa on sovellettu puutarhataiteen erilaisia tyyliä ja muoti-ilmiöitä. Historiallisuudelle ei ole vakiintunut aikarajaa. Osa rakennettua kulttuuriympäristöä, jossa on sekä maisemaan että kasvillisuuteen kuuluvia aiheita. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä; Kulttuuriympäristön käsitteitä –www-sivut.)

Hoitoluokitus

Taajamien viheralueet on jaettu kolmeen perustyyppiin eli hoitoluokkaan: rakennetut viheralueet (A), avoimet viheralueet (B) sekä taajamametsät (C). Näiden alaluokat eroavat toisistaan viheralueen käyttötarkoituksen, rakentamisasteen, luonnonominaisuuksien sekä hoidon laatuavoitteiden ja intensiivisyyden suhteen. Hoitoluokkiin voi liittyä erityisalueita (E), jotka poikkeavat pääluokan hoitotavoitteista. (Nuotio 2000, 10.)

Kaupunkikuva

Kaupungin koko fyysisen ympäristön luoma subjektiivinen mielikuva paikkojen visuaalisista ominaisuuksista, jotka sisältävät monia tasoja. Jokin paikka voi olla värikäs, turvallinen, virikkeinen, ahdas yms. Eri ihmiset voivat kokea kaupunkikuvan eri tavoin riippuen kunkin omasta taustasta. (Huttunen 2006, 58.)

Maisemaniitty

Maisemaniityt ovat avoimia tai puoliavoimia kasvillisuusalueita asutuksen lähialueilla tai osana laajempaa taajaman viheraluetta. Taajamien maisemaniityt voivat olla entisiä peltoja, niittyjä, ketoja, lehtoniittyjä tai perustettuja tai itsestään syntyneitä avoimia kasvullisia alueita, joita hoidetaan niittämällä tai laiduntamalla. (Koivistoinen 1998, 185.)

Maisemapelto

Maisemapelto on maisemallisista ja usein myös taloudellisista syistä maatalouskonein ja maataloudessa käytetyin menetelmin hoidettu peltoviljelmä taajaman reuna-alueilla (Koivistoinen 1998, 185).

Puisto

Yleisnimitys ihmisen luomalle ja säätelämälle istutetulle/ei-luonnonmukaiselle viheralueelle, joka heijastaa kulttuuriaan ja aikakauttaan. Tarkoitettu yleiseen virkistykseen, kävelyyn, leikkiin, urheiluun jne. Tarkoittaa pääasiassa taajamien ja kaupunkien julkisia viheralueita, jotka ovat tavallisesti kunnan/julkisen yhteisön

omistamia ja ylläpitämiä alueita. Voi olla luonteeltaan myös yksityinen tai puolijulkinen liittyen tällöin johonkin rakennukseen, esim. kartano-, asema- tai kirkkopuisto. (Antikainen et al 1992, 49, 62.)

Rakennettu kulttuuriympäristö, rakennusperintö

Se osa rakennettua ympäristöä, johon sitoutuu historiallisia muistoja, arvoja ja merkityksiä. Rakennetun ympäristön se osa, joka yhdyskuntarakenteensa, rakennustensa ja teknisten rakenteittensa kautta kuvastaa maamme historian ja kehityksen eri vaiheita. Tavoitteena sen vaaliminen, hoito ja säilyttäminen myös tuleville sukupolville. (Kulttuuriympäristön käsitteitä –www-sivut.)

Viherpalvelu

Erilaiset kaupungin ylläpitämät 1) viher- ja toiminta-alueet sekä –paikat; 2) kevyen liikenteen väylät, puistokäytävät ja ulkoilureitit; sekä 3) viheralueiden verkostot, rakennetut puistot, maisemapellot ja –niityt sekä metsät ja suojelualueet. (Huttunen 2006, 15.)

Viherrakenne

Korostaa kaupunkivihreän uutta moniulotteista ja –toiminnallista roolia. Otettu käyttöön 1990-luvulla erotukseksi vanhoista viheralue- ja virkistysalue-käsitteistä. Viherrakenteella korostetaan kaupunkivihreän kaikkea kasvullista aluetta riippumatta sen kaavan mukaisesta käyttötarkoituksesta tai omistuksesta. Rakenne-sanalla viitataan siihen, että perinteisesti heikoille jäänyt luontointressi olisi otettava paremmin mukaan kaupunkien suunnittelussa, jonka tarkoitus on ennemminkin kartoittaa ja määritellä ympäristön mahdollisuuksia ja vaatimuksia kuin viipaloida ympäristö osiin. (Lapintie 2001, Maijala 2003.)

Virkistysaluejärjestelmä

Sisältää virkistyskäyttöön tarkoitetuista yleisistä viheralueista muodostuvan virkistysaluejärjestelmän. Sen ulkopuolelle jäävät tonttien viheralueet, yleisistä viheralueista suojaviheralueet sekä muut viheralueet kuten liikenneviheralueet, ryhmäpuutarha-alueet, leirintäalueet, hautausmaat, luonnonsuojelualueet sekä maa- ja metsätalousalueet. (Huttunen 2006, 59.)

VESISTÖT

Hulevesi

Maan pinnalta, rakennuksen katolta tai muilta vastaavilta pinnoilta pois johdettavaa sade- ja sulamisvettä. Hulevesiin luetaan myös perustusten kuivatusvedet. (Hulevesien hallinnan kehittäminen.)

Pienvesi

Pienvesillä eli ojilla, puroilla ja lähteillä on monia merkityksiä:

- a) ne tarjoavat elinympäristön monille merkittävälle kasvi-, eläin- ja hyönteislajeille;
- b) ne toimivat eliölajien ekologisina käytävinä;
- c) ne edustavat kaupunkialueella harvinaista vesiluontoa;
- d) ne tarjoavat asukkaille virkistysmahdollisuuksia.

Pienvesistöihin kohdistuvat muutokset uhkaavat samalla niiden ekologista monimuotoisuutta. (Miettinen 2003, 4.)

Valuma-alue

Maa-alue, josta pinta- ja pohjavedet laskevat tiettyyn vesistöön (Ympäristösanasto 1998, 33).

Vedenjakaja

Kahden valuma-alueen välinen raja-alue, jonka eri puolilta vedet virtaavat eri suuntiin (Ympäristösanasto 1998, 33).

VIHERALUEIDEN HOITOLUOKITUS JA HOITOTAVOITTEET/

VIHERYMPÄRISTÖLIITTO RY & KAUPUNGINPUUTARHURIEN SEURA RY (2000):
VIHERALUEIDEN HOITOLUOKITUS, VIHERYMPÄRISTÖLIITTO RY JULKAISU 16, HELSINKI

RAKENNETUT VIHERALUEET A

A1 Edustusviheralueet

Edustusviheralueet sijaitsevat keskeisesti kaupunkirakenteessa. Ne ovat korkeatasoisia "katselupuistoja". Hoidon tavoitteena on paikan omaleimaisen arkkitehtonisen, historiallisen, puutarhataiteellisen tms. ilmeen säilyttäminen jatkuvasti edustuskelpoisena. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää puiston päivittäistä hoitoa.

A2 Käyttöviheralueet

Käyttöviheralueet sijaitsevat keskeisesti rakennetussa ympäristössä. Ne ovat oleskeluun, leikkiin ja pienimuotoiseen pelaamiseen tarkoitettuja usein kasvillisuudeltaan ja rakenteiltaan monipuolisia puistoja. Tavoitteena on viihtyisä, toimiva, turvallinen ja siisti puistoympäristö. Kasvillisuuden, rakenteiden ja laitteiden turvallisuutta ja alueen siisteyttä tarkkaillaan säännöllisesti.

A3 Käyttö- ja suojaviheralueet

Käyttö- ja suojaviheralueet sijaitsevat asutuksen läheisyydessä. Aluetta käytetään ulkoiluun, oleskeluun, liikuntaan ja pelaamiseen. Kasvillisuus muodostuu pääosin luonnonkasvillisuudesta, yleisilme on kuitenkin puistomainen. Hoidon tavoite on kasvillisuuden monimuotoisuuden ja elinvoimaisuuden turvaaminen sekä kulkureittien ja toiminnallisten alueiden kunnon ja turvallisuuden ylläpito.

MAISEMAPELLOT JA NIITYT B

B1 Maisemapellot

Maisemapellot sijaitsevat yleensä asutuksen reuna-alueilla. Maisemapelloja hoidetaan maataloudessa käytetyin menetelmin. Tavoitteena on kulttuurimaiseman ylläpitäminen, taajamakuvan rikastuttaminen ja myös eläimistön elinolosuhteiden ylläpitäminen. Virkistyskäyttö turvataan ylläpitämällä käytävä- ja polkuverkoston kuntoa ja siisteyttä.

B2 Maisemaniityt

Maisemaniityt sijaitsevat yleensä asutuksen reuna-alueilla tai osana laajempaa viheraluetta. Ne voivat olla perustettuja uusniittyjä, laiduntamisen synnyttämiä tai itsestään avoimille paikoille esim. teiden varsille, meluvalleille tai joutomaille syntyneitä. Hoidon tavoitteena on maisemakuvan ylläpitäminen säilyttämällä olosuhteet sellaisena, että alue voi pysyvästi säilyttää ominaispiirteensä. Hoitotoimenpiteiden tarkoituksena on ylläpitää kulkureitit ja niiden varrella olevat varusteet käyttökelpoisina, turvallisina ja siisteinä.

TAAJAMAMETSÄT C

C1 Lähimetsät

Lähimetsät sijaitsevat asutuksen välittömässä läheisyydessä. Lähimetsässä on hyvät käytävä- ja polkuverkostot päivittäiseen ulkoiluun. Hoidon tavoitteena on ulkoilumahdollisuuksien turvaaminen ja maisemakuvan sekä monipuolisen, elinvoimaisen kasvillisuuden ylläpitäminen. Hoitotoimenpiteillä huolehditaan alueen kulutuskestävyydestä ja kasvillisuuden elinvoimaisuudesta sekä kulkureittien ja varusteiden turvallisuudesta, kunnosta ja siisteydestä.

C2 Ulkoilu- ja virkistymetsät

Ulkoilu- ja virkistymetsät sijaitsevat asutuksen liepeillä laajempina kaupunkirakenteelle väljyyttä antavina vyöhykkeinä. Aluetta käytetään ulkoiluun, retkeilyyn ja myös sienestykseen ja marjastukseen. Hoidon tavoitteena on metsämaiseman ja alkuperäisen luonnon, kasvillisuuden ja eläimistön säilyttäminen sekä ulkoilumahdollisuuksien turvaaminen.

C3 Suojametsät

Suojametsät sijaitsevat pääväylien, teollisuusalueiden ja vesistöjen reuna-alueilla. Ne toimivat suojavyöhykkeenä lieventäen melu-, pöly-, tuuli- ja saastehaittoja. Suojametsien virkistyskäyttö on vähäistä, alueella ei ole ulkoiluun tarkoitettuja rakenteita tai varusteita lukuunottamatta alueen halki mahdollisesti johtavaa polkua tai kevyen liikenteen väylää. Hoidon tavoitteena on yleensä kasvillisuuden monikerroksisuuden, peittävyuden ja suojavaikutuksen ylläpitäminen.

C4 Metsät

C4-hoitoluokan metsät ovat pienialaisia metsäluontotyyppisiä taajamakeskustoissa esim. kallio- tai suometsiköt, tai laajempia metsäalueita taajamien reunoilla. Hoidon tavoitteena on metsäluonnon ominaispiirteiden ja "koskemattomuuden" säilyttäminen.

ERITYISALUEET E

Erytisalueita ovat luontokohteet tai rakennetut ympäristöt, jotka poikkeavat ominaisuuksiltaan hoitoluokkien A, B ja C luonteesta. Erytisalueita voivat olla pienialaiset suot, kalliot, lehdot, harvinaisten kasvien esiintymät tai rauhoitetut luontotyyppit. Myös esim. urheilukenttiä, uimarantoja, veneilysatamia ja palstaviljelyalueita voidaan luokitella erityisalueiksi. Erytisalueena voidaan esittää myös esim. taideteos, muistomerkki tai leikkiväline, joka vaatii ympäröivästä hoitoluokituksesta poikkeavaa erityistä hoitoa.

Hoidon tavoitteet määritellään kohteittain aina erikseen. Luonnonsuojelukohteiden hoito suoritetaan erillisen hyväksytytyn hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan.

TAMPEREEN KAUPUNKI
SUUNNITTELUPALVELUT

Vihersuunnittelu
Pirkko Huttunen

LUONNONMAISEM A

Huomautuksia / Lisätietoja

1.1. Luonnonsuojelulain ja -asetuksen nojalla suojeltu kohde/alue

Luonnonsuojelualueet	LsL § 10 ja 24
Luonnonmuistomerkit	LsL § 23
Suojellut luontotyypit: (9 kohdetta)	LsL § 29
Luontaisesti syntyneet, merkittäviltä osin jaloista lehti- puista koostuvat metsiköt	Jalot lehtipuumetsiköt: päällekkäisyys/Natura
Tervaleppäkorvet	
Luonnontilaiset hiekkarannat	
Katajakedot	
Avointa maisemaa hallitsevat suuret yksit. puut/puuryhmät	virt. § 23
Natura 2000-verkosto	
Suomessa esiintyvät luontodirektiivin II, IV ja V liitteen lajit	
Suomessa esiintyvät lintudirektiivin I-liitteen lajit	
Suomen erityisvastuulajiluettelo	
Natura 2000 -luontotyypit: Myllypuro	Päällekkäisyys/1.1,1.2,1.4
Rauhoitetut eliölajit	eläinlajit § 38, kasvilajit § 42
Erityisesti suojeltavat lajit	LsL § 47
Uhanalaiset lajit (valtakunnalliset ja alueelliset)	LsL § 46

1.2. Metsälain nojalla suojeltu kohde/alue [Osalla päällekkäisyys Naturan luontotyyppien kanssa]

Erityisen tärkeät elinympäristöt: (kaikkiaan 7 kohdetta)	Metsäl § 10
Lähteiden, purojen, norojen sekä pienten lampien välittömät lähiympäristöt	Lähteet myös Vesilaissa
Ruoho-, heinä-, saniais- sekä lehtokorvet ja letot	Letot: päällekkäisyys/Natura
Rehevät lehtolaikut	päällekkäisyys/Natura
Rotkot ja kurut	
Jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät	
Vähätuottoiset hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhdat	osin päällekkäisyys/Natura

1.3. Metsäluonnon muu arvokas elinympäristö

Lista kuten 1.2.:ssa. Kohteet eivät ole verrattavissa luonnon- tilaisiin esim. vesitalouden muutosten, kuluneisuuden tai metsänhoidon seurauksena. Luonnontilaisina kohteet siis olisivat Metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä.	Seuraavia kohteita voidaan harkita ennallistettavaksi: Kirkkosuo, harjut, vanhat niityt (es.lidesjärvi)
--	---

1.4. Muut arvokkaat elinympäristöt [kuuluvat Natura 2000 - luontotyyppeihin]

Kohteet, jotka eivät sisälly luonnonsuojelulakiin/metsälakiin	
Vanha havu-, lehti- ja sekametsä	päällekkäisyys/Natura
Paisterinne	
Suppa	
Ruohoinen suo	
Hakamaa	
Metsäniitty	päällekkäisyys/Natura

1.5. Muut huomioitavat kohteet, jotka eivät täytä kohtien 1.1.-1.4. kriteerejä

Kohteet, jotka saattavat elättää harvinaistakin lajistoa nyt tai tulevaisuudessa	
Puro	Kallio
Allikko	Lehto
Räme	Korpi
Luhta	Puusto
Lähde/tihkupinta	Jyrkänte/rotko
Ranta	Kivikko/louhikko
Rantaneva	Letto
Karukko	Kosteikkoalue
Entinen pelto (esim. soistuva, ketomainen)	

1.6. Lintuvesiensuojeluohjelma: lidesjärvi

1.7. Lehtojensuojeluohjelma: Myllypuro

1.8. Tampereen arvokkaat luontokohteet (kantakaupunki)

Geologisesti mielenkiintoiset kohteet (39 kohdetta)	Arvoluokat:
Arvokkaat järvet, lammet, lähteet ja purot (2 kohdetta)	*** Erittäin arvokas kohde (myös uhanalaisia lajeja)
Perinnebiotoopit (3 kohdetta)	** Arvokas suojelukohde (monipuolista kasvillisuutta ja eläimistöä)
Kasvit (58 kohdetta)	* Säästämisen arvoinen kohde
Hyönteiset (25 kohdetta)	
Linnut (lintujärvet ja lintulehdot) (7 kohdetta)	
Luontopolut (10 kohdetta)	

1.9. IBA-alueet = Important Bird Areas (Eu:n määrittelemiä)

KULTTUURIMAISEMA

2.1. Muinaismaisemat

Muinaismuistolain nojalla suojellut kohteet
Kiinteitä muinaisjäännöksiä (29 kohdetta)

2.2. Maaseudun kulttuurimaisemat

Perinnemaisemat
Teeri-Viillän haka, **Epilänharjun niitty**, Messukylän niitty
Kartanoalueet
Kaarilan, Hatanpään ja Haiharan kartanot

2.3. Urbaanit kaupunkimaisemat

Kirkkolain nojalla suojellut kohteet
Rakennussuojelulain nojalla suojellut kohteet/ympäristöt
Hotel Tammer, Kauppahalli, Tirkkosen talo, Finlaysonin teollisuusrakennukset
Rakennussuojeluasetuksen nojalla suojellut kohteet/ympäristöt
Lastentarhaopettajaopisto, Tampereen teletalo, Pirkanmaan terveydenhoito-oppilaitos
Kaavamerkinnöillä ja -määräyksillä suojellut kohteet/alueet
Listaus asemakaavoituksesta
Valtakunnallisesti (ja myös maakunnallisesti) arvokkaat kulttuurihistorialliset ympäristöt (1993: uusi päivitys tulossa!), jotka sijaitsevat merkittäväillä viherverkon osilla tai liittyvät niihin
Tammerkoski
Hämeenpuisto
Tampereen Tuomiokirkko
Aleksanterin kirkko ympäristöineen
Pyynikin puisto ja asuntoalue
Hatanpään kartanon alue ja arboretum
Viinikan ja Nekalan pientaloalueet
Kalevankankaan hautausmaa
Messukylän kirkot lähiympäristöineen
Säilytettäväksi esitetyt rautatieasema-alueet tai rakennukset
Päärautatieasema ja veturitallit sekä Lielahden asema
Historialliset puistot ja puutarhat
Arvottamista varten perustettu työryhmä

2.4. Arvokkaat maisemakohteet

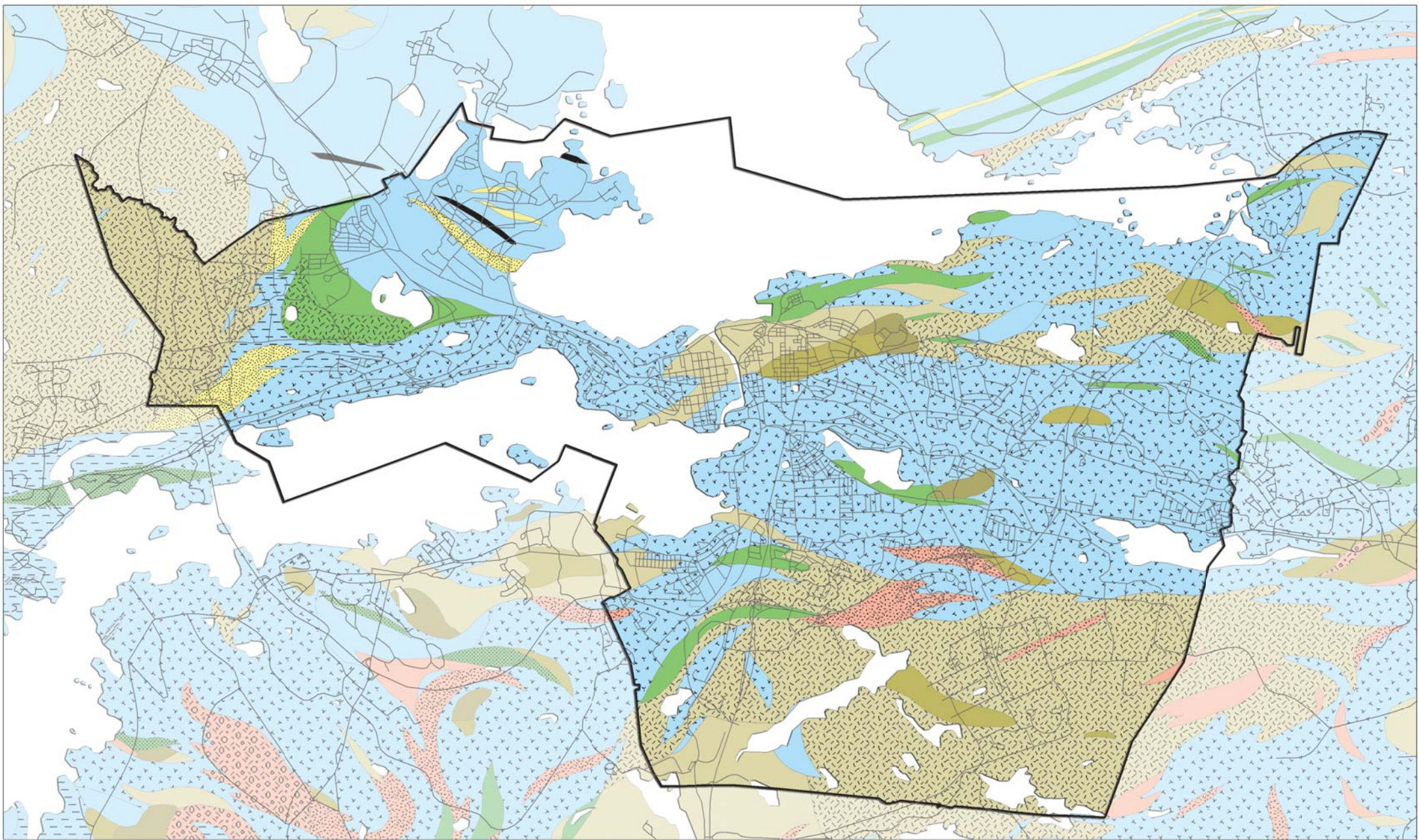
Kansallismaisemat: **Tammerkoski**
Arvokkaat maisema-alueet (maisemanähtävyydet): **Pyynikki**

2.5. Kaupunkilaisten arvottamat kohteet

Esim. olemassaolo- ja käyttöarvo (kyselyt/gallupit)

MAHDOLLISET UHKATEKIJÄT / ARVOA VÄHENTÄVÄT TEKIJÄT

Kuivuminen	Melualueet	Rakentaminen
Ojitus	Fluoridiriskialue	Asutus
Ruoppaus	Saastuneet maa-alueet	Mökkeily
Raivaus	Ilmanlaatu	Leiriytyminen
Hakkuu	Radonriskialue	Retkeily
Metsittyminen	Kuluminen	Veneily
Heinittyminen	Roskaantuminen	Liikenne
Umpeutuminen	Ympäristöluvan vaativat toiminnot	
Metsänhoidolliset toimenpiteet	Suojavyöhykkeiden puuttuminen	

PINTAKIVILAJEJA

- Fylliittiä ja kiilleliusketta
- Grauvakkaa
- Suonigneissiiä
- Mustaa liusketta

- Hapanta tuffiittia
- Hapanta porfyriä
- Emäksistä ja intermediääristä tuffiittia sekä amfiboliittia
- Plagioklaasiporfyriittiiä, konglomeraattiiä
- Uraliittiporfyriittiiä

SYVÄKIVILAJEJA

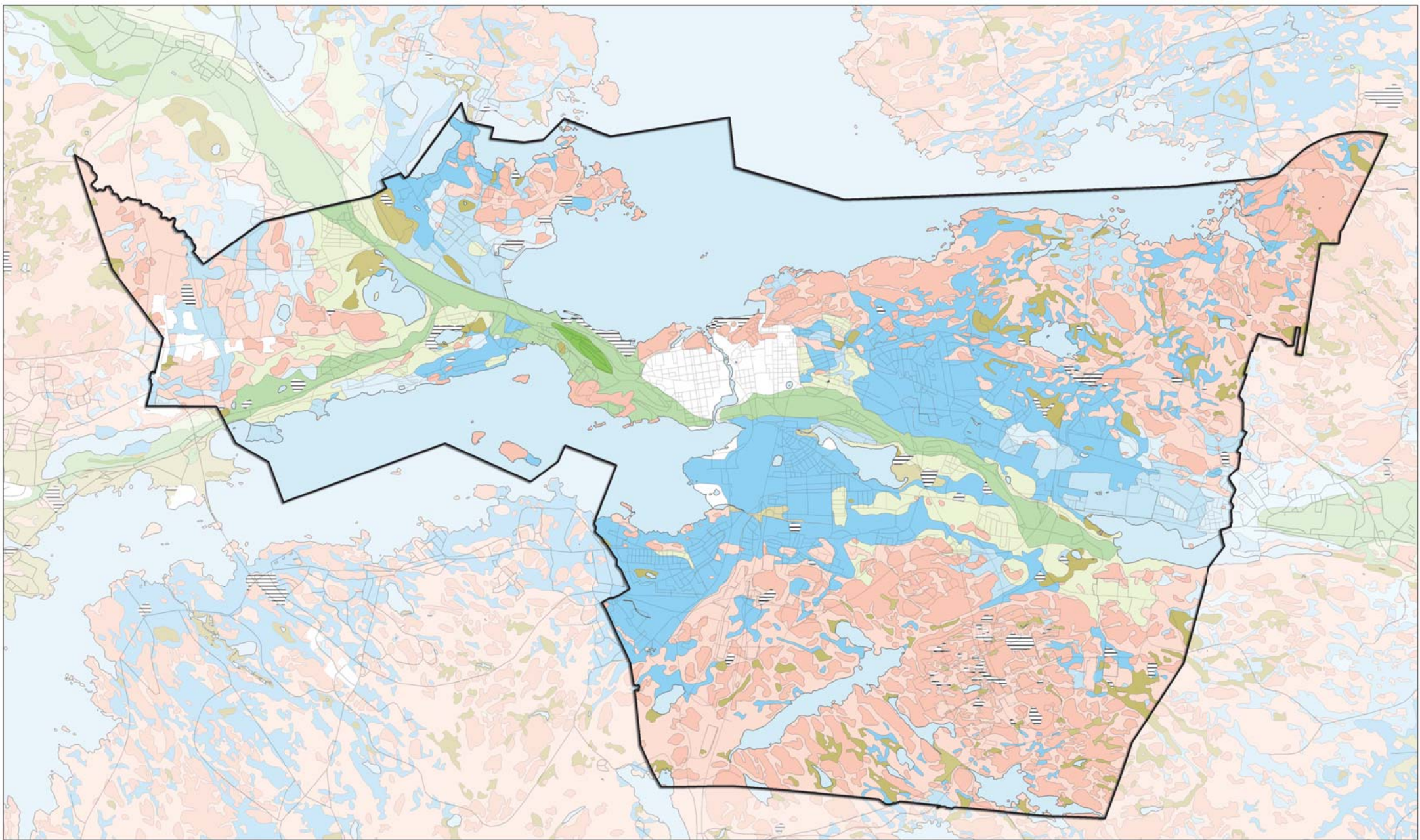
- Tasarakeista graniittiiä
- Apliittigraniittiiä
- Pegmatiittigraniittiiä
- Kvartsi- ja granodoriittiiä

- Porfyristä granodoriittiiä
- Gabroa ja dioriittiiä
- Peridotiittiiä
- Diabaasijuonia

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / KALLIOPERÄ

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

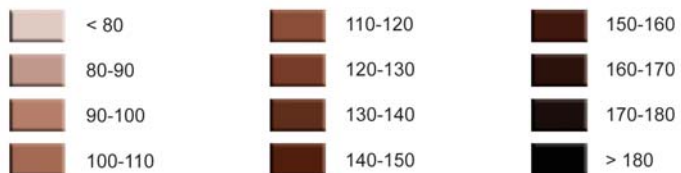
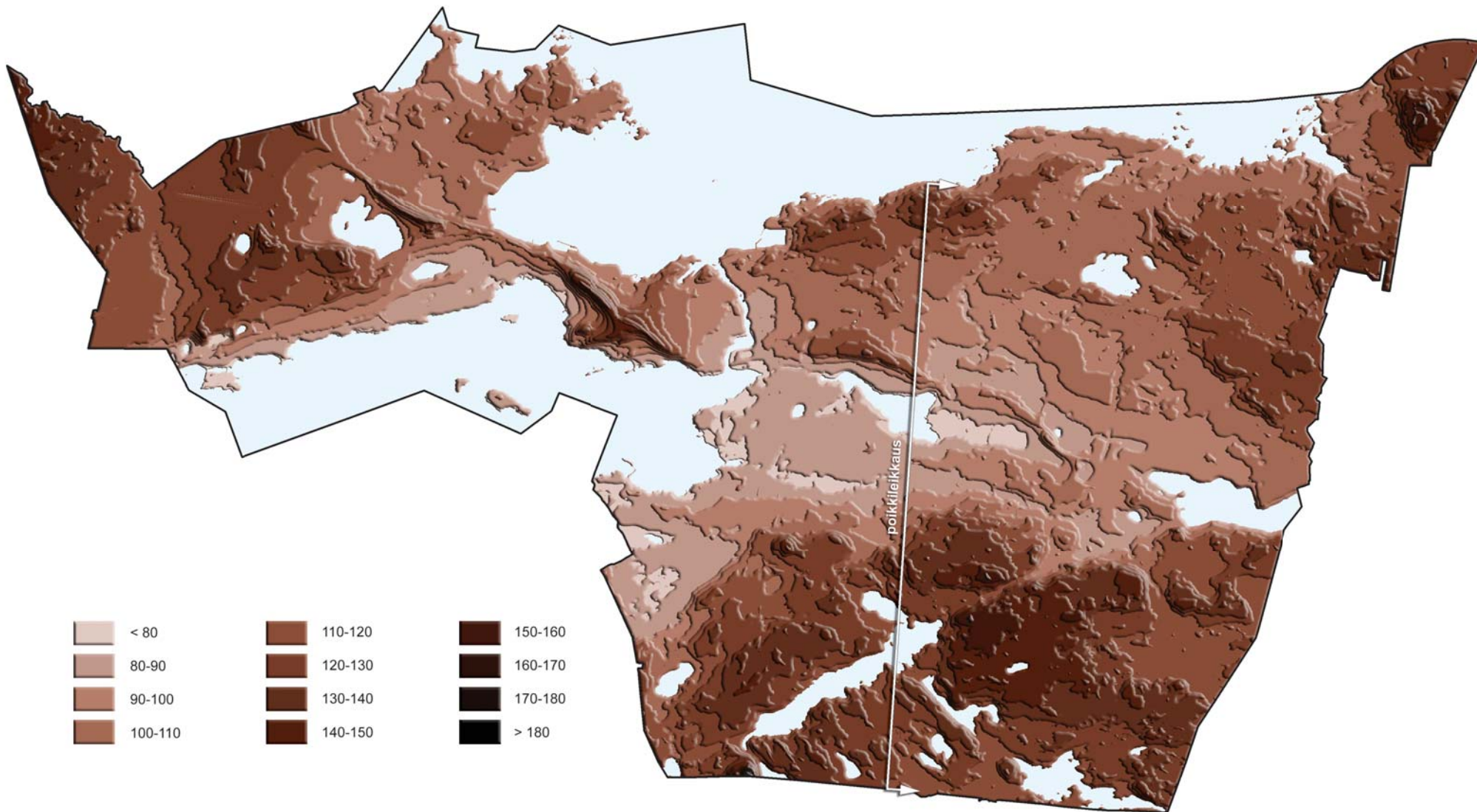

 Kallio	 Hiekka	 Hiesu	 Rahkaturve
 Moreeni	 Hieta	 Savi	 Saraturve
 Sora	 Hieno hieta	 Lieju	 Täytemaa

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / MAAPERÄ

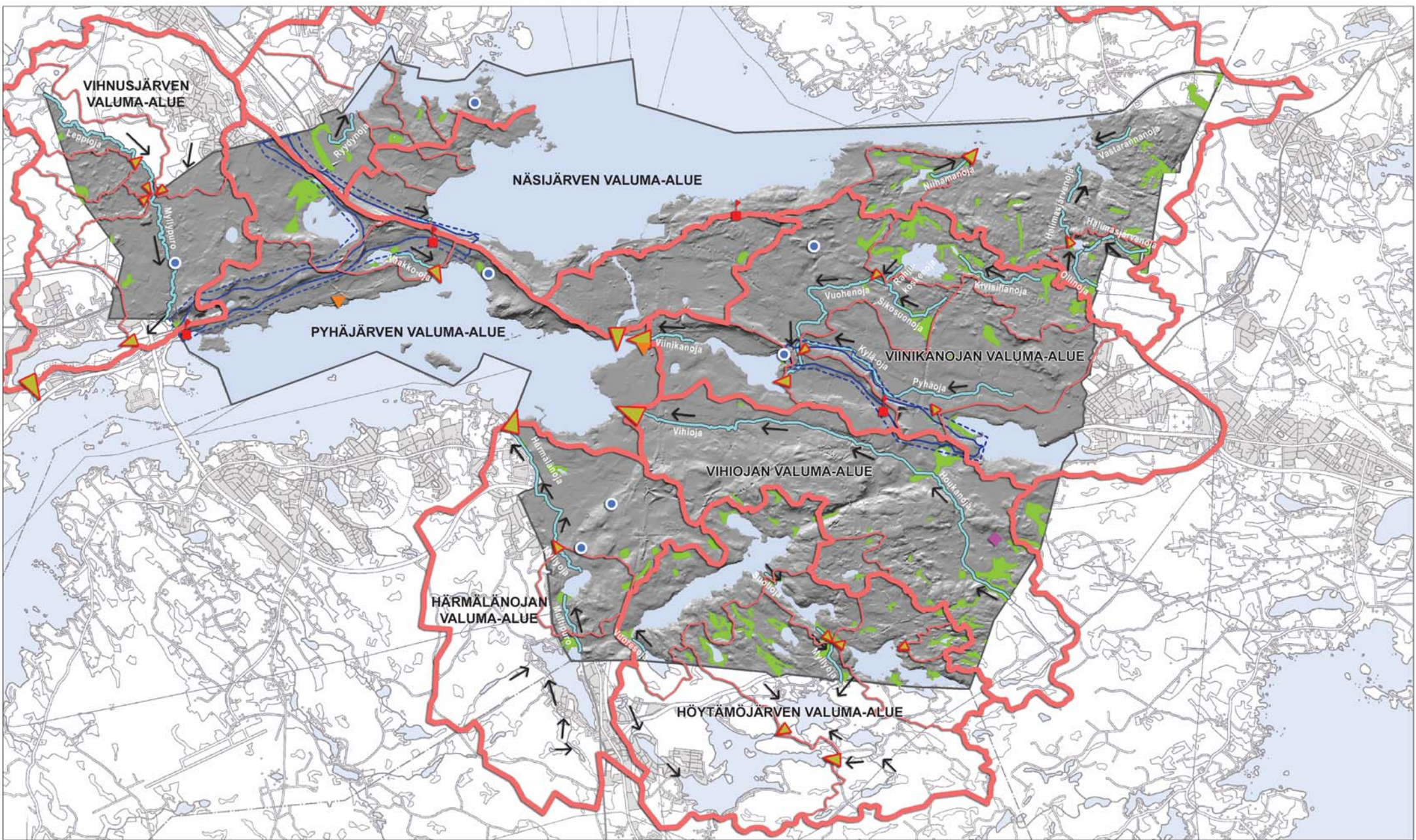
TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / KORKEUSTASOT

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

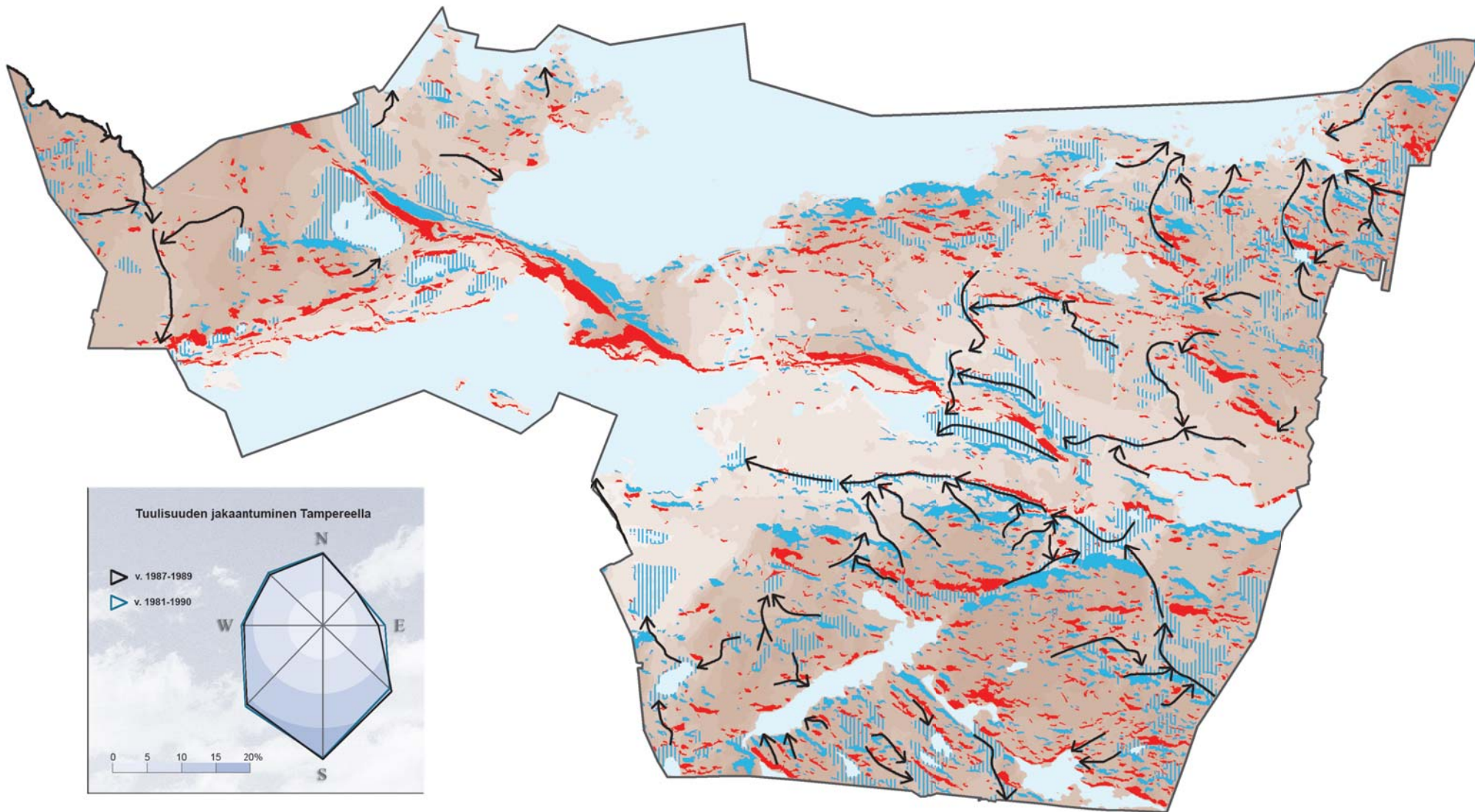

	Päävedenjakaja		Puro/oja		Vedenkäsittelylaitos		Pohjavesialueen raja
	Vedenjakaja		Virtaussuunta		Soistuma		Pohjavesialueen varsinaisen muodostumisalueen raja
	Purkupiste		Jätevedenpuhdistamo		Järvi		
	Lähde		Vedenottamo				

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / VESISUHTEET

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

- Pohjoisrinteet
- Etelärinteet
- Kylmän ilman painanteet

- Kylmän ilman virtaukset
- Lämpötilavaihteluita tasaavat avovedet

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / ILMASTO

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

Vääräväriortokuva
© FM-Kartta Oy

Julkaisulupa nro FMK002/2006

Merkittävät viherverkon osat

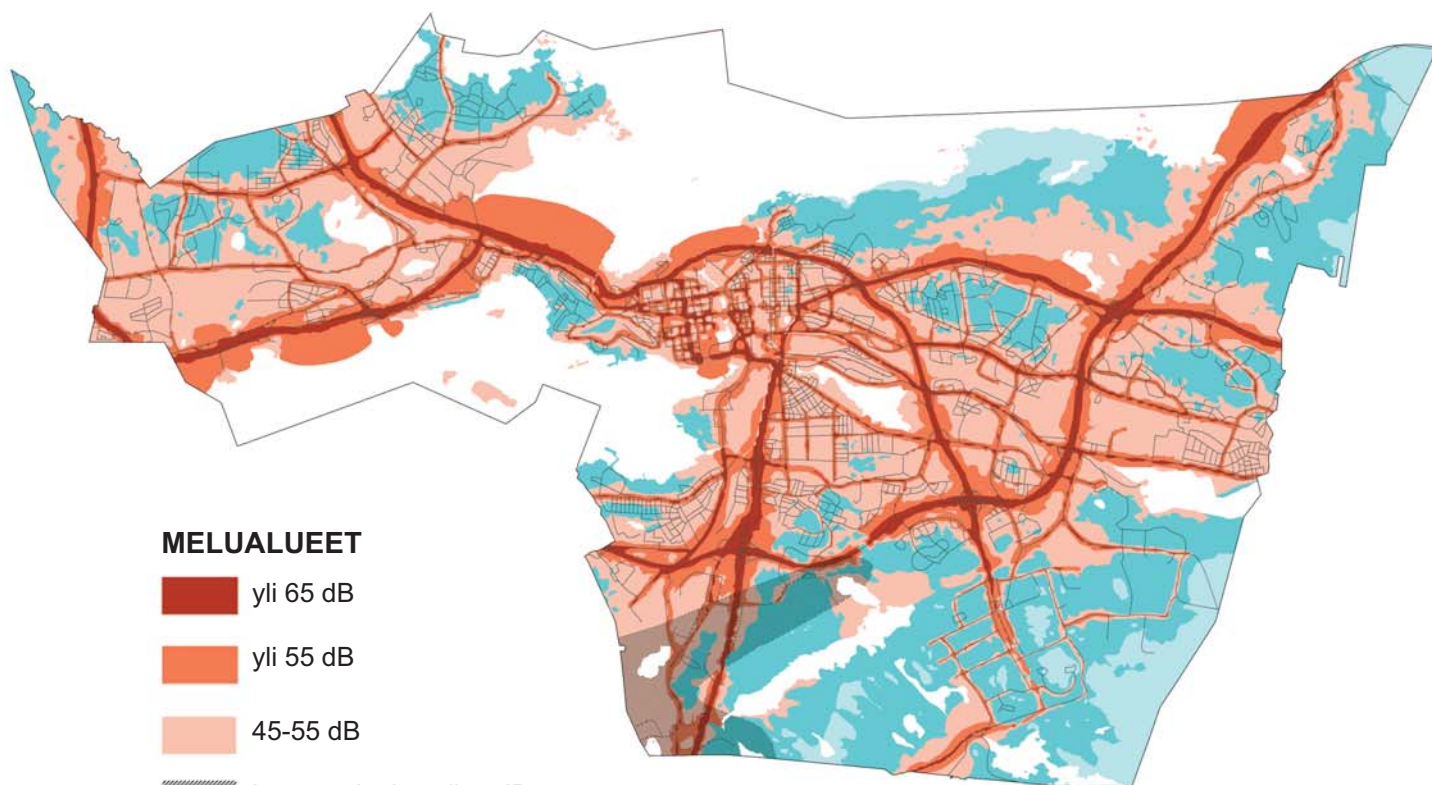
TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja
maisemaselvitys / VÄÄRÄVÄRI-
ORTOKUVA

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

Lähde:
Liikenneselvitys Tampereen kaupunkiseudun
alueella 2003 SCC Viatek Tampere

MELUALUEET VUONNA 2003

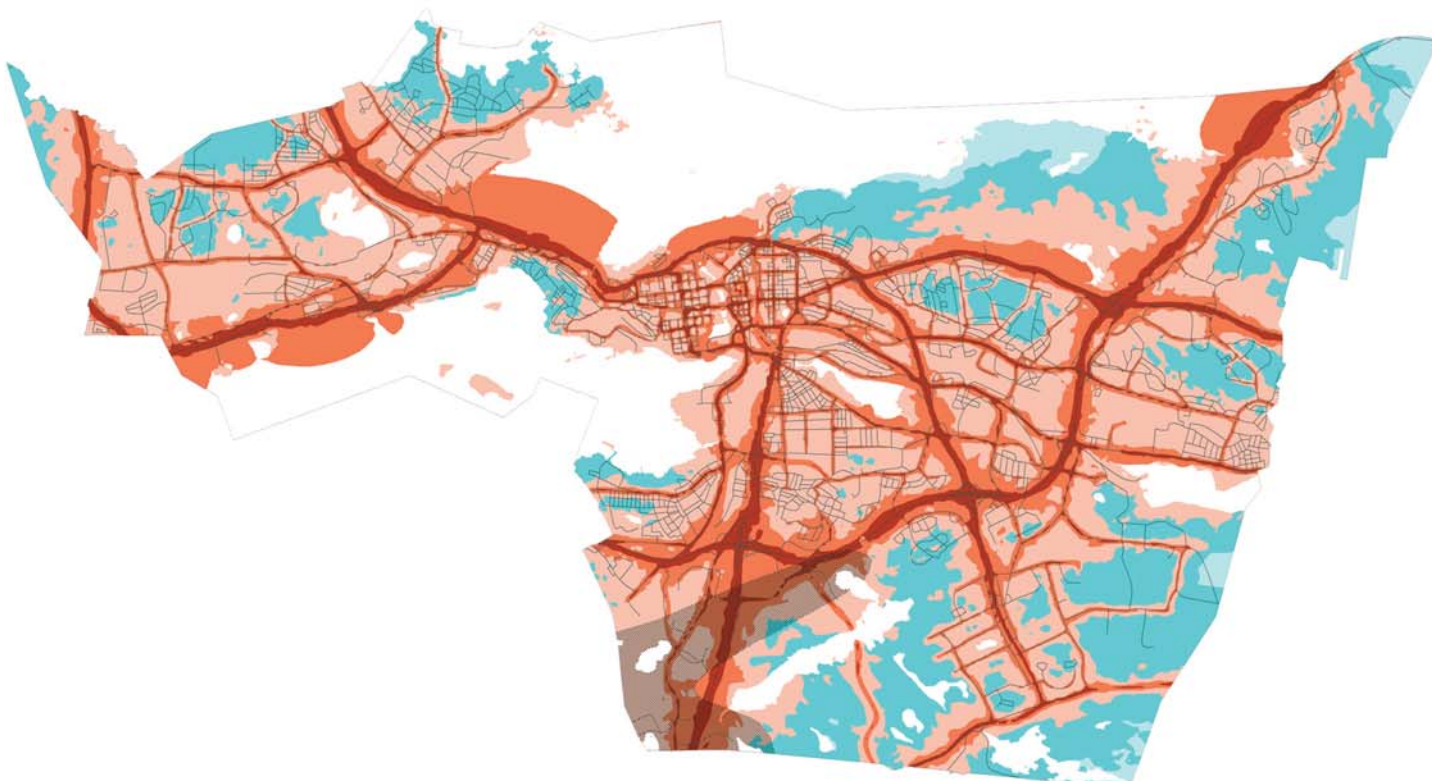
MELUALUEET

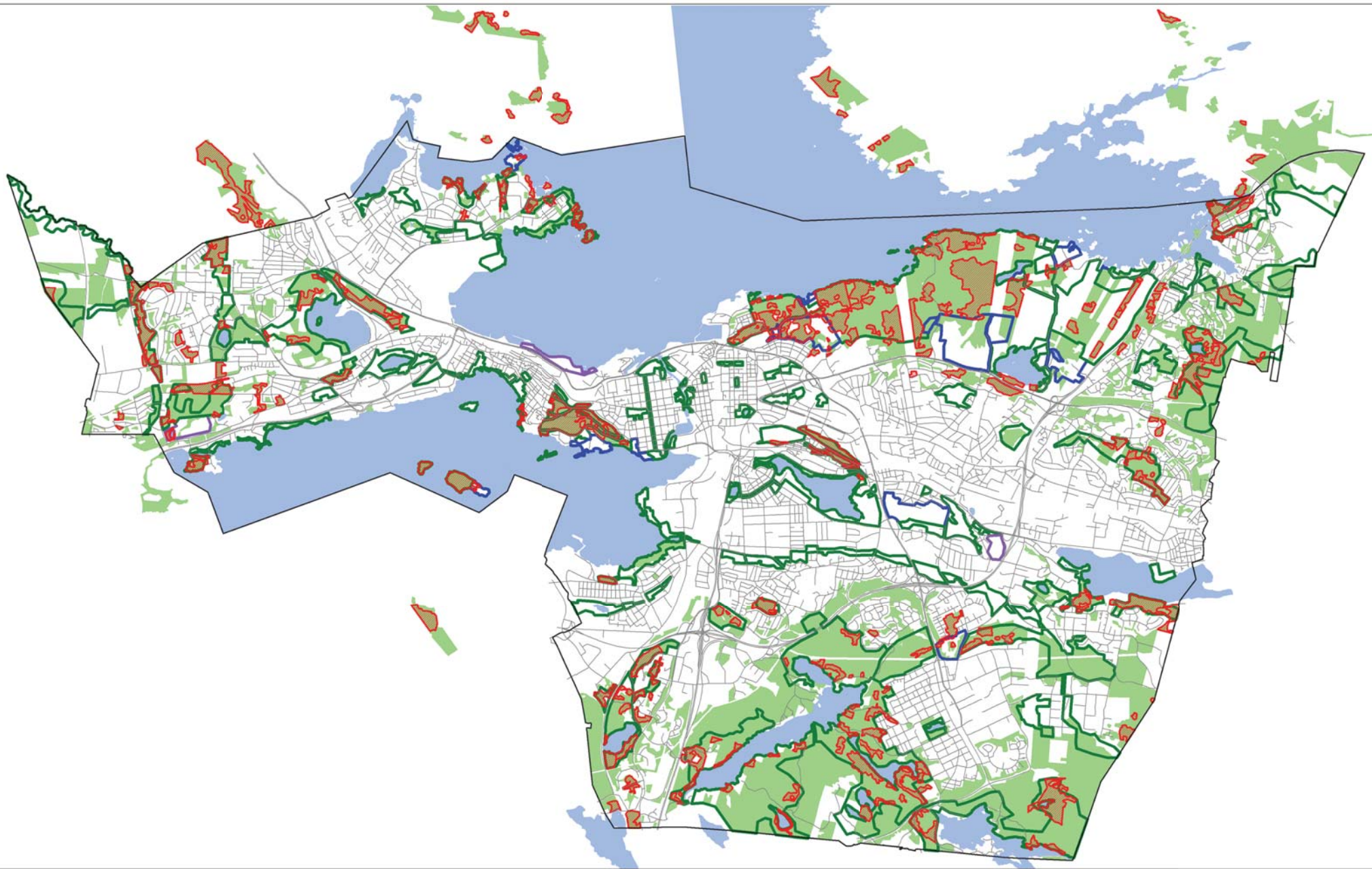
- yli 65 dB
- yli 55 dB
- 45-55 dB
- Lentomelualue yli 55dB
(jos ei melusuojausta)

HILJAISET ALUEET

- 30-45 dB
- alle 30 dB

MELUALUEET VUONNA 2020

VANHAT METSÄT

Kaupungin omistamat vanhat metsät (yli 80v.)
 Perustuu Tampereen vanhat metsät -selvitykseen (helmikuu 2006).
 Selvityksen ulkopuolelle rajattiin talousmetsät sekä alueet, joilla on
 vireillä hankkeita maankäytön muuttamiseksi.

Kaupungin omistamat retkeily- ja ulkoilumetsät

VIHERVERKKO

Merkittävät viherverkon osat

Toiminnallisesti merkittävät viherverkon osat

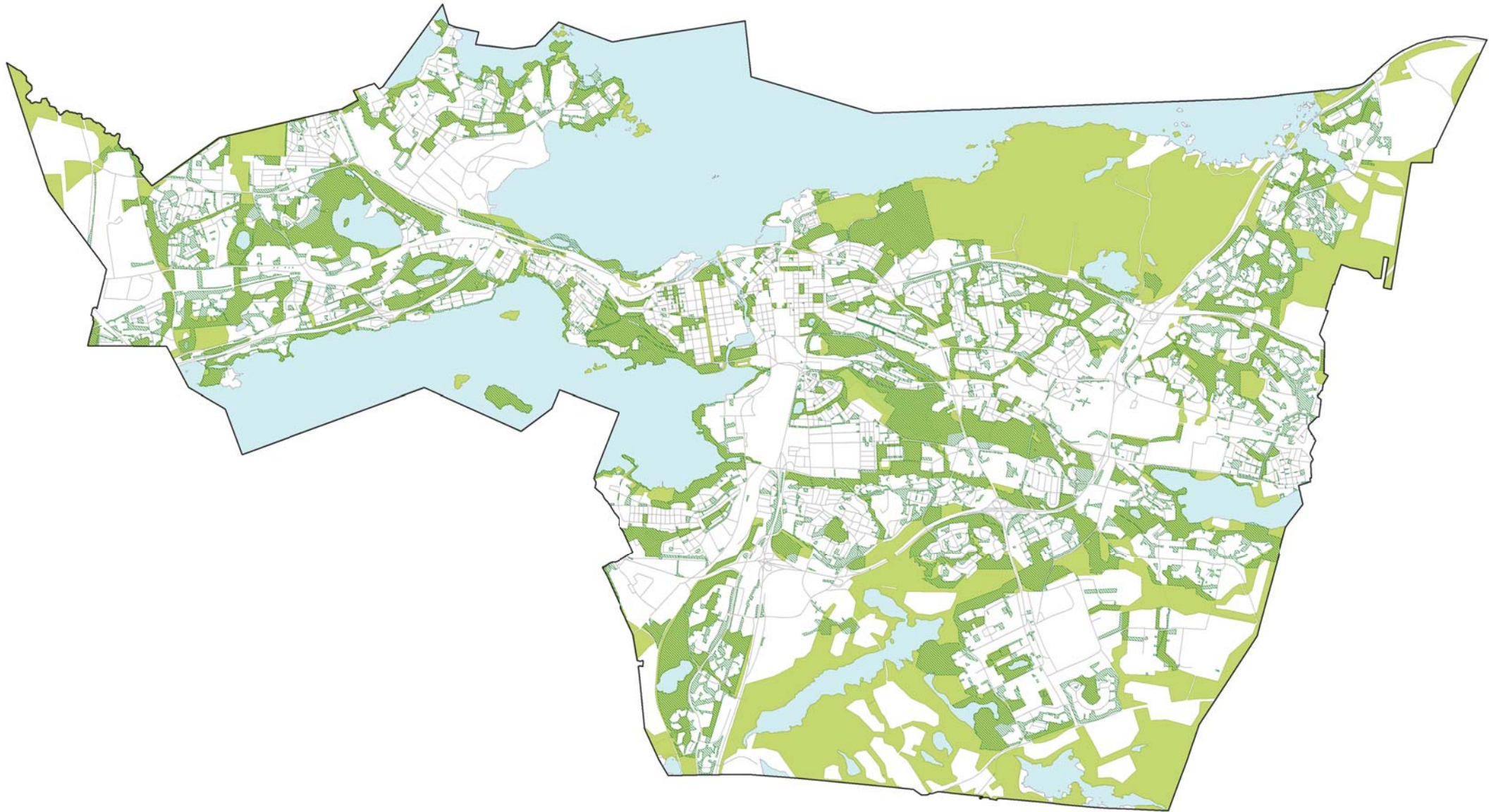

Kehitettävä viherverkon osa

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja
 maisemaselvitys /
 KAUPUNGIN METSÄT

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
 SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

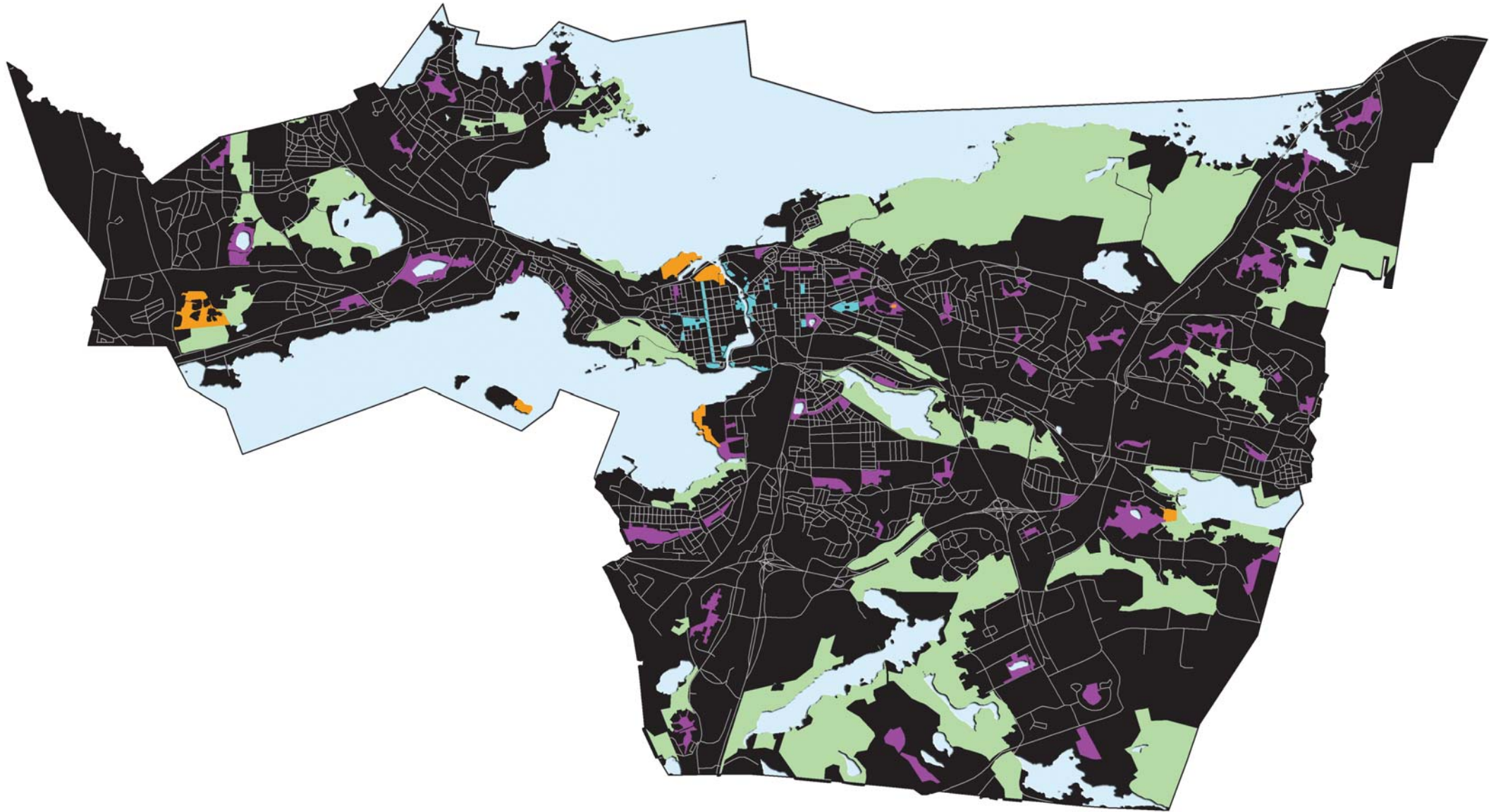

- Yleiskaavan mukainen viheralue
- Asemakaavan mukainen viheralue (tilanne 31.12.2006)

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja
maisemaselvitys / KAAVOITETUT
VIHERALUEET

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
SELVITYKSET JA ARVIOINNIIT 31.12.2007

 Aluepuistot

 Erikoispuistot

 Kaupunginosapuistot

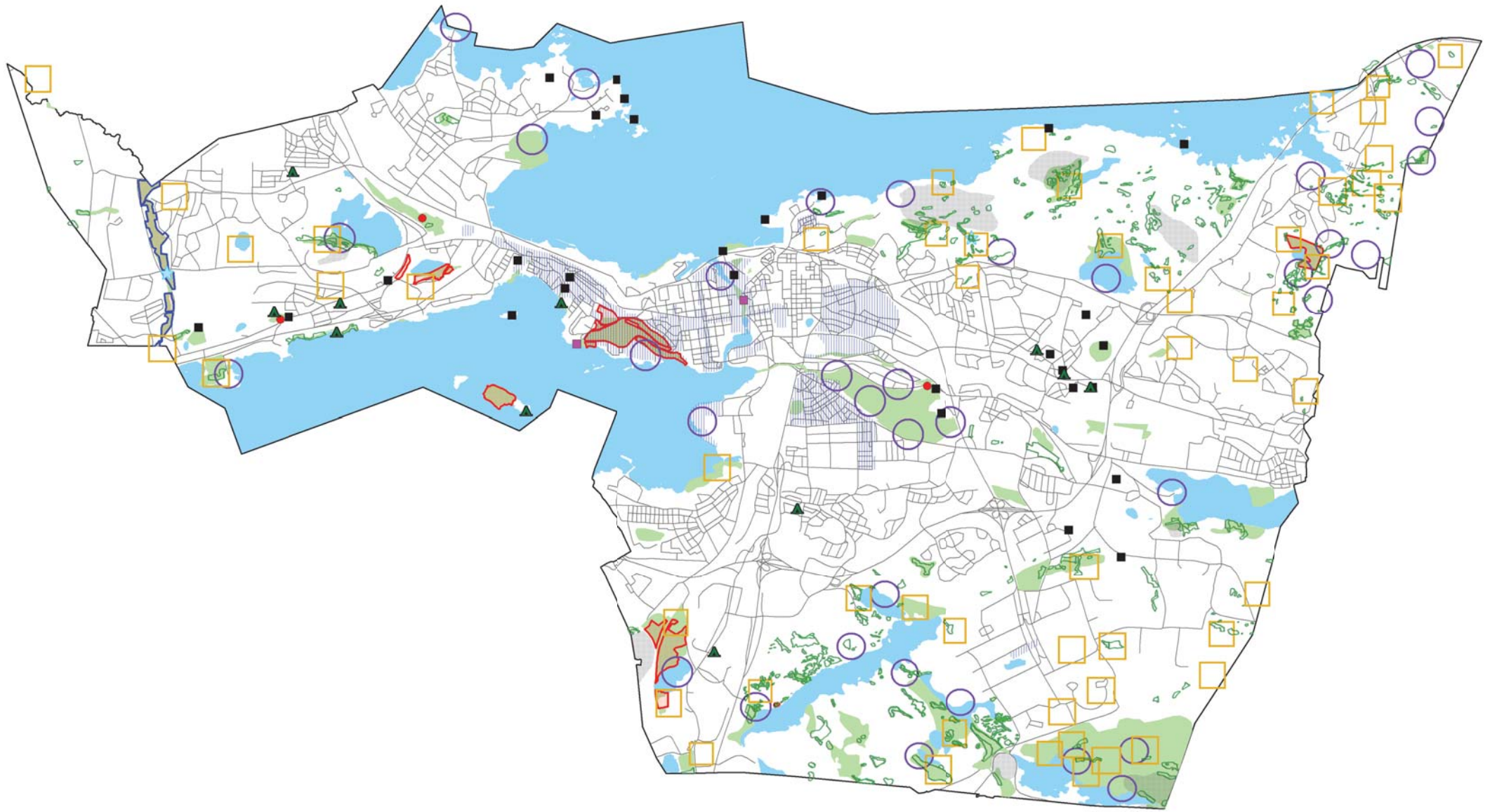
 Keskustapuistot

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja
maisemaselvitys / VIHERALUE-
JÄRJESTELMÄ / Kaupunki- ja aluepuistot

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

Pääloukka	Viheraluetyyppi	Nro	Käyttötarkoitus	Sijainti ja mitoitus	Määrittäysperuste	Kaavamerkintä		Hoito- luokitus	Vastuutaho
						Yleiskaava	Asemakaava		
VIRKISTYSALUEJÄRJESTELMÄ									
YLEISET VIHERALUEET	Keskuspuistoverkosto	K	Ulkoilu, liikunta, urheilu, luonnon kokeminen, erityistoiminnot	Keskeinen, laaja. Yhdistää kaupungin puistot ja luonnonalueet muodostaen useammasta viheralueesta koostuvan akselimaisen rakenteen, joka jatkuu läpi kaupungin.	Luonnonolot, kaupunkirakenne, toiminta, maisemarakenne	VLK VLL VLM VU VKV	V,VL, VM, VN VP, VLL VK, VSM VU, VV+ lisämääräys	C,E,A,B	kake,kito,lito
	Kaupunkipuistot								
	Keskustapuistot	1	Oleskelu, edustus	Keskeinen, kooltaan pienehkö rajattu	Kaupunkikuva, maisemarakenne	VLK	VP	A	kake,lito
	Erikoispuistot, -kohteet	2	Erytistoiminnot	Keskeinen, kooltaan pienehkö rajattu	Toiminta, kaupunkikuva, historia	VLK	VP + lisäm.	A,E	kake,muto,kuto,tike
	Korttelipuistot	3	Leikki, oleskelu	Keskeinen asuinalueella, koko vaihteleva 0,2-1,5 ha (-5 ha), A<250 m	Toiminta, luonnonolot	VLK	VP, VL, VK	A,C	kake,kito
	Kaupunginosapuistot	4	Leikki, oleskelu, ulkoilu	Keskeinen asuntoalueilla, koko vaihteleva, 5-10 (-25 ha) A<500 m	Toiminta, asuntoaluerakenne, luonnonolot	VLK	VK, VM, VP, VN, VL	A,C,(E)	kake,kito,lito
	Luonnonmukaiset lähivirkistysalueet								
	Aluepuistot	5	Ulkoilu, liikunta, urheilu, luonnon kokeminen	Kaupunginosien välinen, kooltaan laaja, 25-50 ha, A<2000 m	Toiminta, kaupunkirakenne, luonnonolot	VLL	VL, VU, VK (SL)	C,A,B,(E)	kake,kito,lito
	Muut lähivirkistysalueet, viherreitit	6	Viheryhteys, reitti: Ulkoilu, liikunta, urheilu	Viherverkon osa, kaupunkirakenteessa, koko vaihteleva	Toiminta, kaupunkirakenne, luonnonolot, ekologinen yhteys	VLL	VL, VP	A,C,B	kake,lito
	Maiseman ja luonnonhoitoalueet								
	Rannat, pienvesialueet	7	Rantamaisema, vesistön suojaus	Kaupunkirakenteen sisällä tai siihen liittyvä, alueiden koko vaihteleva	Luonnonolot, maisemarakenne, ekologinen yhteys	VLM	VP, VL+lisäm.	C,A,B,(E)	kake,kito,ympa, Treen Vesi
	Harjut, rinteet	8	Luonnontilan ylläpito			VLM	VL+lisäm.	C,(E)	kito
	Maisemapellot, -niityt	9	Maisemarakenteen säilyttäminen			VLM (MA)	VL+lisäm, VN	B,(E)	kake
Urheilu- ja virkistyspalvelujen alueet									
Urheilupuistot	10	Urheilu, liikunta, ulkoilu	Kaupunkirakenteen piirissä, laaja, monipuoliset harrastusmahdollisuudet	Toiminta, maastorakenne	VU	VU	E,A,C	lito	
Urheilukentät ja liikunta-alueet	11	Urheilu, liikunta	Kaupunkirakenteeseen liittyvä, koko normipohjainen	Toiminta	VU, VLK	VU, vk	E	lito,tike	
Uimarannat	12	Uinti, oleskelu, leikki	Kaupunkirakenteeseen liittyvä, koko vaihteleva	Luonnonolot, toiminta	VU, VV	VV	E	lito	
Retkeily- ja ulkoilualueet	13	Retkeily, luonnon kokeminen	Kaupunkirakenteen ulkopuolella	Luonnonolot, toiminta	VR	VR	E,C	lito,kito	
Suojaviheralueet									
Liikenteen suojaviheralueet	14	Liikenteen häiriövaikutuksen vähentäminen	Liikennealueisiin liittyvä, koko vaihteleva ja normipohjainen	Häiriötekijät	EV	EV+lisäm.	C,A	kake,kito	
Muut suojaviheralueet	15	Teollisuuden ja laitosten häiriövaikutuksen vähentäminen	Yleensä keskeinen kaupunkirakenteessa, koko vaihteleva	Häiriötekijät	EV	EV+lisäm.	C	kake,kito	
Hulevesien käsittelyalueet	16	Vesitalouden ylläpitäminen	Kaupunkirakenteeseen liittyvä, koko vaihteleva ja normipohjainen	Ympäristötekijät, luonnonolot	Käyttötarkoitus+lisämääräys	EV+lisäm., E+lisäm., hule+lisäm.	A,C	kake	
MUUT VIHERALUEET	Liikenneviheralueet								
	Torit, aukiot, kävelykadut	17	Edustus, oleskelu	Keskeinen ja näkyvä osa kaupunkirakennetta, yleensä kaupungin tai alueen keskustassa, koko vaihteleva	Kaupunkikuva, toiminta	L	L+lisäm.	A	kake
	Katu- ja tieviheralueet	18	Suojaus, ohjaus, edustus	Keskeinen ja näkyvä osa kaupunkirakennetta, koko vaihteleva	Kaupunki- ja maisemakuva, liikenneturvallisuus	L	L	A,(C,B)	kake,Tiehallinto,VR
	Vesiliikenneviheralueet	19	Suojaus, ohjaus, edustus	Keskeinen ja näkyvä maisemassa, koko vaihteleva	Maisema- ja kaupunkikuva, liikenneturv.	LV	LS+lisäm. LV+lisäm.	A, C	kito
	Erytysalueet								
	Ryhmäpuutarha-alueet	20	Vapaa-ajan vietto, puutarhaharrastus	Kaupunkirakenteen piirissä	Toiminta, luonnonolot	RP	RP + lisäm.	E	kito
	Leirintäalueet	21	Matkailu	Kaupunkirakenteen sisällä	Toiminta, luonnonolot	RT	RT, RL	E	yrittäjä
Hautausmaat	22		Kaupunkirakenteen sisällä	Luonnonolot	EH	EH + lisäm.	E	seurakunta	
Golfkentät	23	Erytistoiminnot	Kaupunkirakenteen piirissä tai ulkopuolella	Toiminta, luonnonolot	VU + lisäm.	VU + lisäm.	E	yrittäjä	
Muut erityisalueet	24	Erytistoiminnot, kuten läjitysalueet ja taimistot	Kaupunkirakenteen sisällä	Toiminta	E + lisäm.	E + lisäm.	E	kake	
SUOJELUALUEET JA ARVOKKAAT ALUEET	Luonnonsuojelualueet	25	Suojelu, opetus ja tutkimus, luonnon kokeminen	Kaupunkirakenteen piirissä tai ulkopuolella, kooltaan laajahko	Luonnonsuojelulaki	SL	SL+lisäm.	E	ympa,PIR
	Natura-alueet	26			Luontodirektiivi, lintudirektiivi	Käyttötarkoitus+erityisominaisuus	E	E	PIR
	Muut suojellut alueet	27	Suojelu, opetus ja tutkimus, luonnon ja kulttuurin kokeminen	Kaupunkirakenteeseen liittyvä tai sen ulkopuolella, koko vaihteleva	Asemakaavamääräys	S	S+lisäm.	E	ympa
Muut arvokkaat alueet	28	Luonnon ja kulttuurin kokeminen, opetus ja tutkimus		Muu arvoperuste	Käyttötarkoitus+erityisominaisuus		E	ympa, kake	
MAA- JA METSÄTALOUSALUEET		29	Metsätalous, maanviljely, rajoitettu ulkoilu	Kaupunkirakenteeseen liittyvä tai sen ulkopuolella	Luonnonolot, tuotanto-ominaisuudet	M, MT, MU, MY	M, MT		maanomistajat
KORTTELIALUEIDEN KASVULLISET OSAT	Julkisten rakennusten pihat	30	Edustus, oleskelu, suojaus, leikki		Toiminta, kaupunkikuva	Käyttötarkoitus+lisämääräys		A,C	tike
	Liikelaistosten ja yritysten pihat	31	Edustus, suojaus, oleskelu	Käyttötarkoitusta palveleva, rakentamiseen liittyvä	Toiminta, kaupunkikuva				
	Yksityiset pihat	32	Oleskelu, leikki, suojaus						

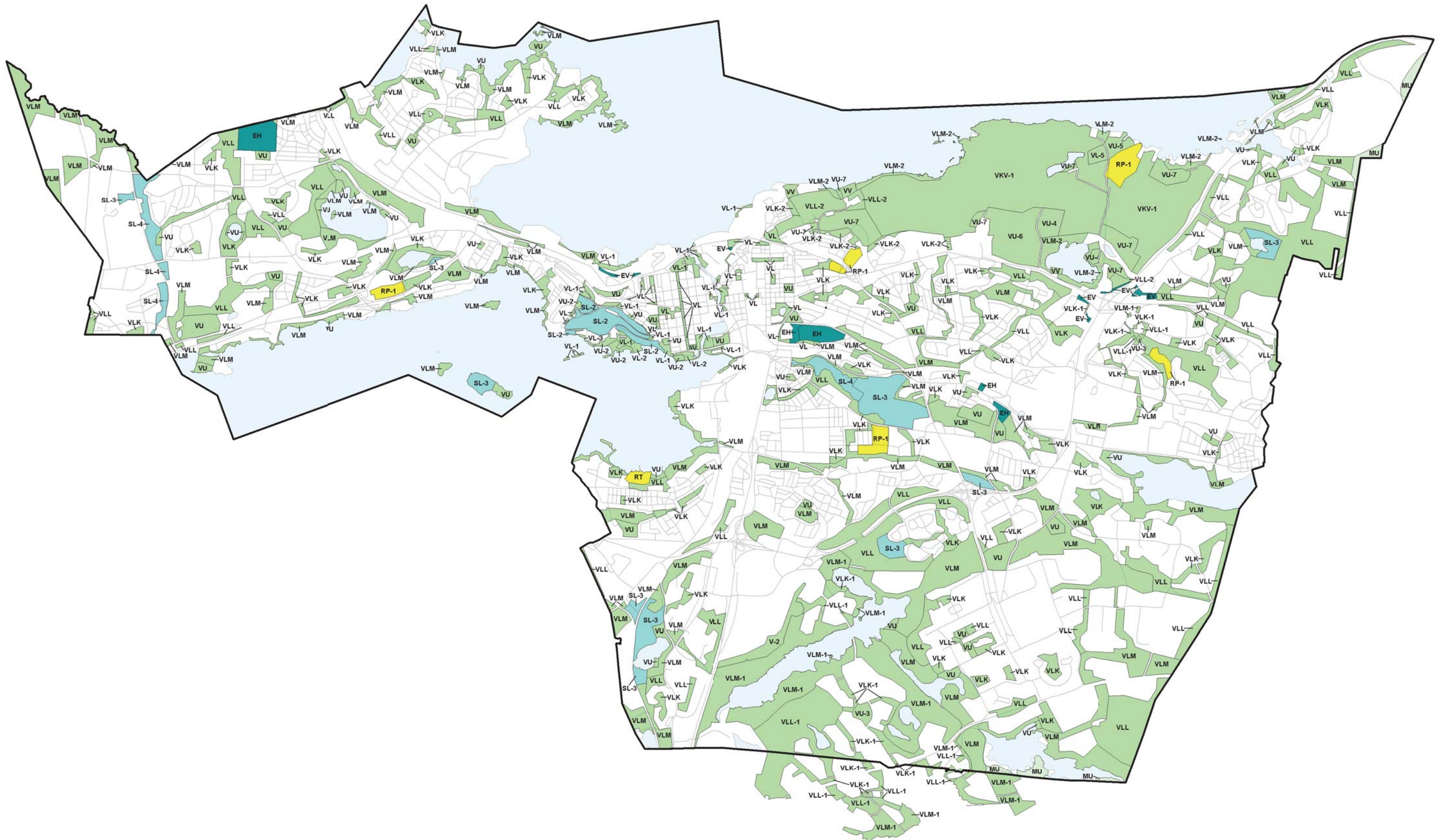

	Natura-alue		Arvokas kallioalue		Lepakkohavaintoja		Luonnonmuistomerkki		Valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö (Pirkanmaan 1. maakuntakaava)
	Luonnonsuojelualue		Arvokas pienvesi		Avainbiotooppi		Muinaisjäänös		Valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys
	Arvokas lintu-, kasvi- tai hyönteisalue		Liito-oravahavaintoja		Perinnebiotooppi				

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / SUOJELU JA ARVOKKAAT KOHTEET

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

VL Lähivirkistysalue

VL-1 Lähivirkistysalue, joka sijoittuu arvokkaalle maisema ja / tai luonnonalueelle (VL-1, VL-2, VL-3)

VLK Kaupunkipuistoksi varattu lähivirkistysalue (VLK, VLK-1, VLK-2)

VLM Maiseman- ja luonnonhoitoalueeksi varattu lähivirkistysalue, kuten ranta, vesistön suoja-alue, harju, rinne, maisemapelto tai -niitty (VLM, VLM-1, VLM-2)

VLL Luonnonmukainen lähivirkistysalue (VLL, VLL-1, VLL-2)

VU Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue (VU, VU-3, VU-4, VU-7)

VU-2 Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue, joka sijoittuu arvokkaalle maisema ja / tai luonnonalueelle

VU-5 Virkistyspalvelujen alue

VU-6 Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue golfkenttää varten

VKV-1 Keskuspuistoksi varattu virkistysalue

V-2 Virkistysalue

VV Uimaranta-alue

MU Maa- ja metsätalousvaltainen alue, ulkoilun ohjaamistarvetta tai ympäristöarvoja

SL-2 Luonnonsuojelualue

SL-3 Luonnonsuojelualue, joka on suojeltu asemakaavalla tai luonnonsuojelulainsäädännön nojalla

SL-4 Luonnonsuojelualue, joka on tarkoitettu suojeltavaksi asemakaavalla tai luonnonsuojelulainsäädännön nojalla

EH Hautausmaa-alue

EV Suojaviheralue

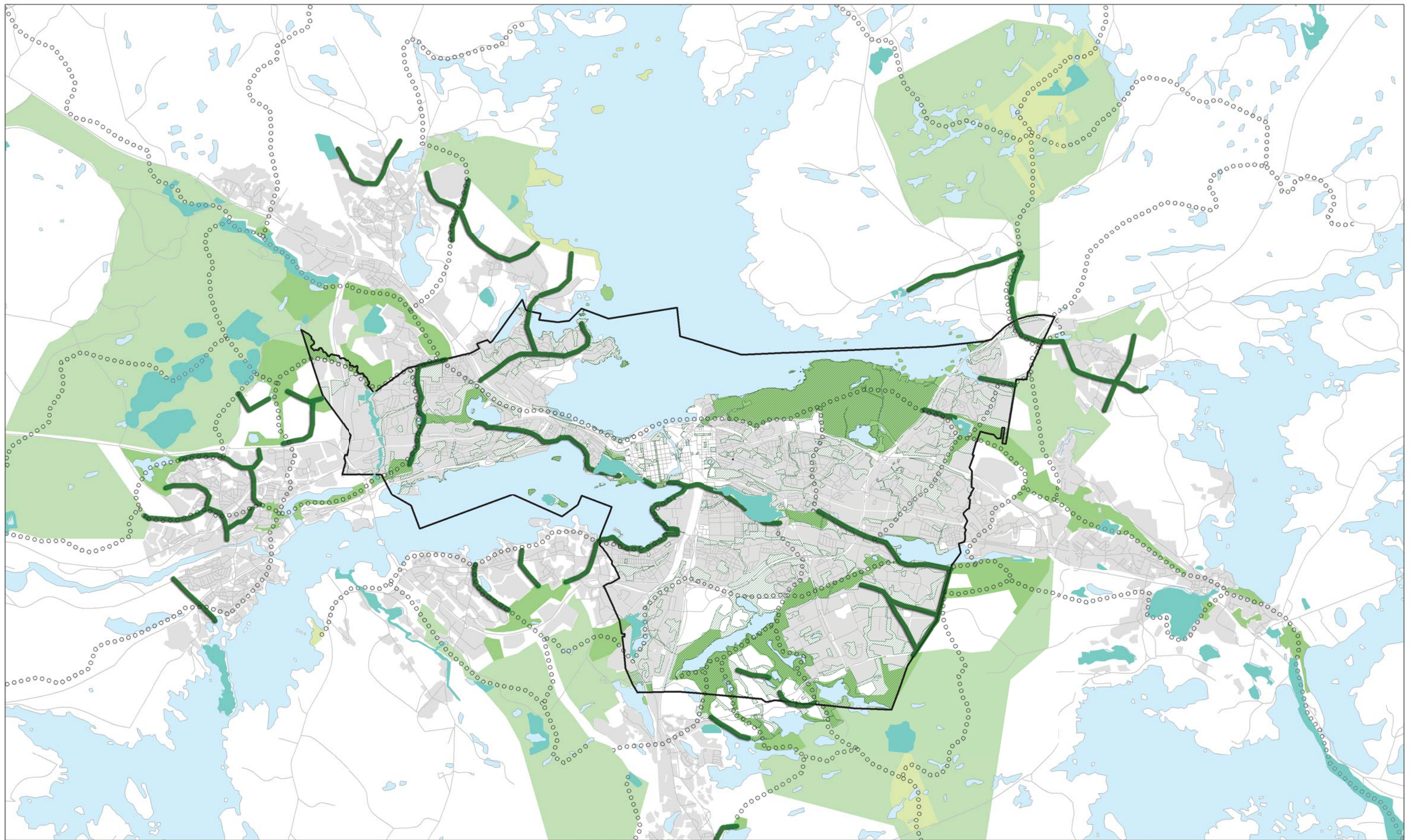
RP-1 Ryhmäpuutarha-alue

RT Telttailu- ja leirintäalue

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / YLEISKAAVOITETUT VIHERALUEET

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELUPALVELUT
SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

Pirkanmaan 1. maakuntakaava

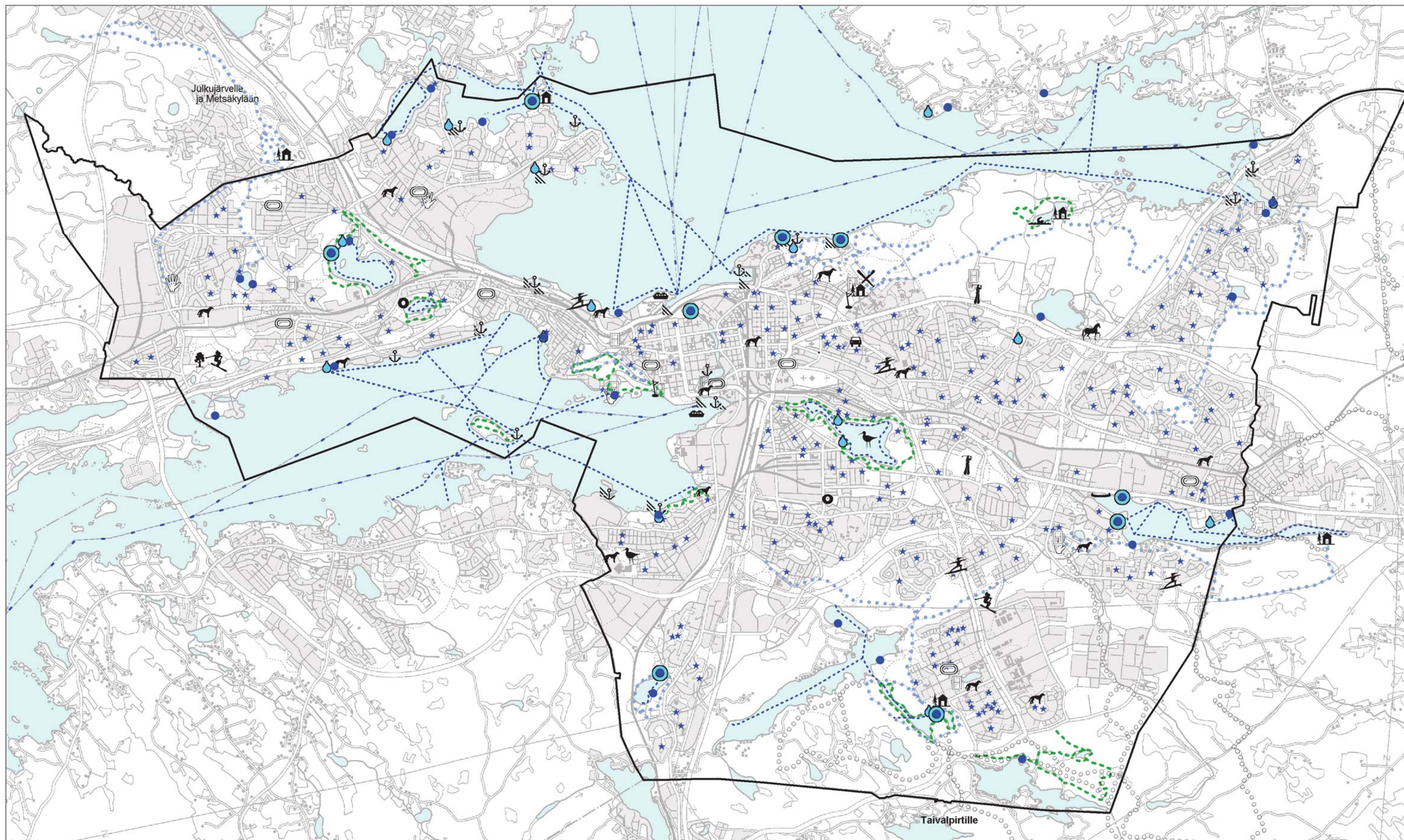
- Virkistysalue
- Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilunohjaamistarvetta
- Retkeily- ja ulkoalue

- Suojelualue
- Viheryhteystarve
- Ulkoilureitti

- Tampereen yleiskaavojen viheralueet

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / SEUDULLINEN VIRKISTYSALUEVERKOSTO

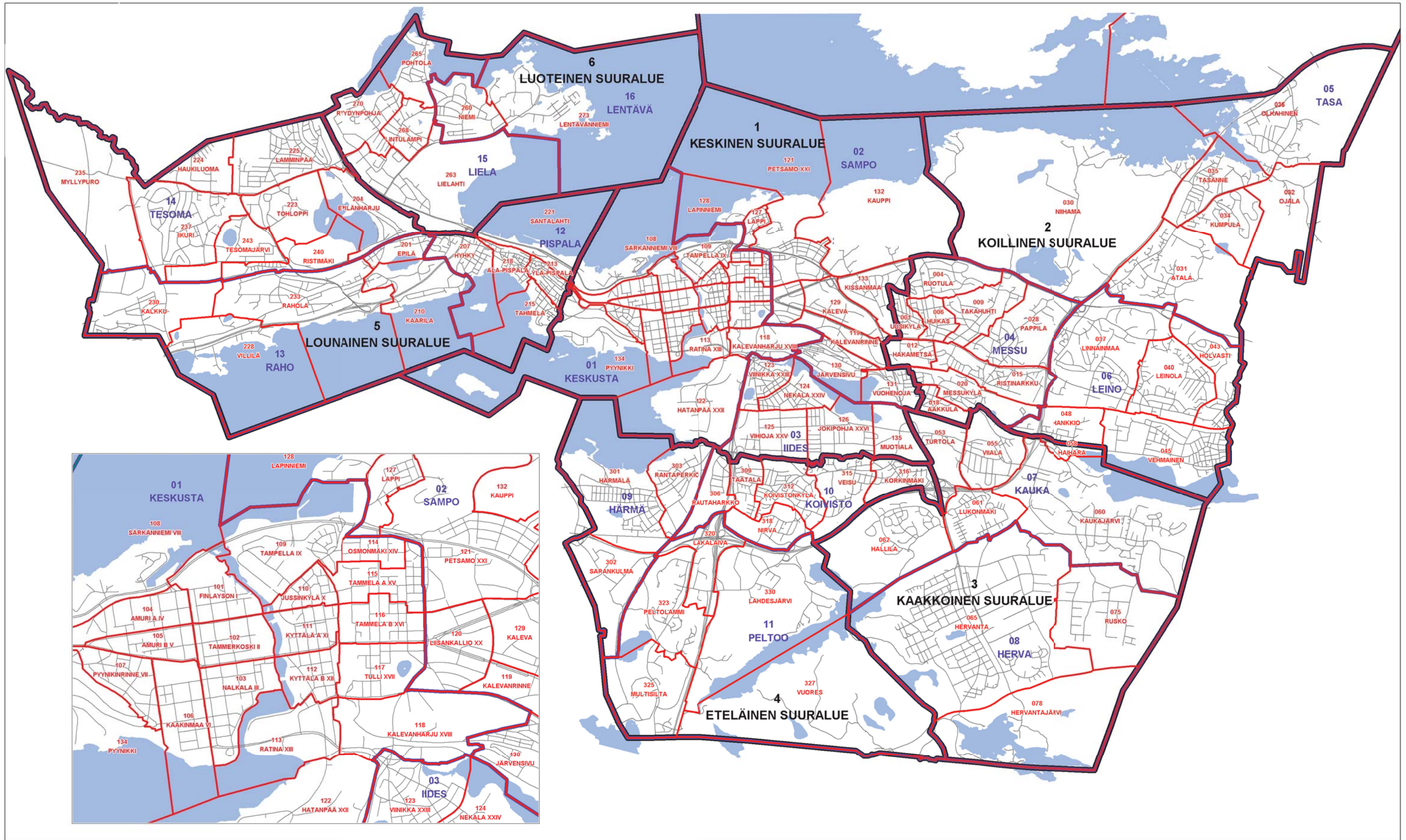

● Uimaranta	⚓ Veneluiska	🏂 Laskettelurinne	🐕 Koirapuisto	⌘ Pesäpallokenttä
⊙ Talviuima-
paikka	🚣 Soutu- ja melontastadion	🏠 Ulkoilumaja	🐕 Vinttikoirarata	🏌️ Golfkenttä
💧 Mattolaituri	🏊 Vesiurheilukeskus	🌳 Luontopolku, jonka
linjaus muuttumassa	🏊 Yleisurheilukenttä	🏌️ Minigolf-rata
⋯ Laivaväylä	⋯ Valaistu latu / ulkoilureitti	🌳 Luontopolku	🏠 Tenniskenttä	🏌️ Skeittipuisto
🚢 Satama	⋯ Valaisematon seudullisen
ulkoilu- ja latuverkoston osa	🦅 Lintujärvi	🖐️ Beach volley-
kenttä	★ Pelikenttä
⚓ Pienvenesatama	⋯ Jäälaitu	🐎 Ratsastuskeskus	⊙ Frisbeegolf-rata	🚗 Lasten liikennepuisto

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / VIRKISTYS- PALVELUT

TAMPEREEN KAUPUNKI SUUNNITTELU- JA
SELVITYKSET JA ARVIOINNIT 31.12.2007

TAMPERE

ALUEJAKO

4
ETELÄINEN SUU

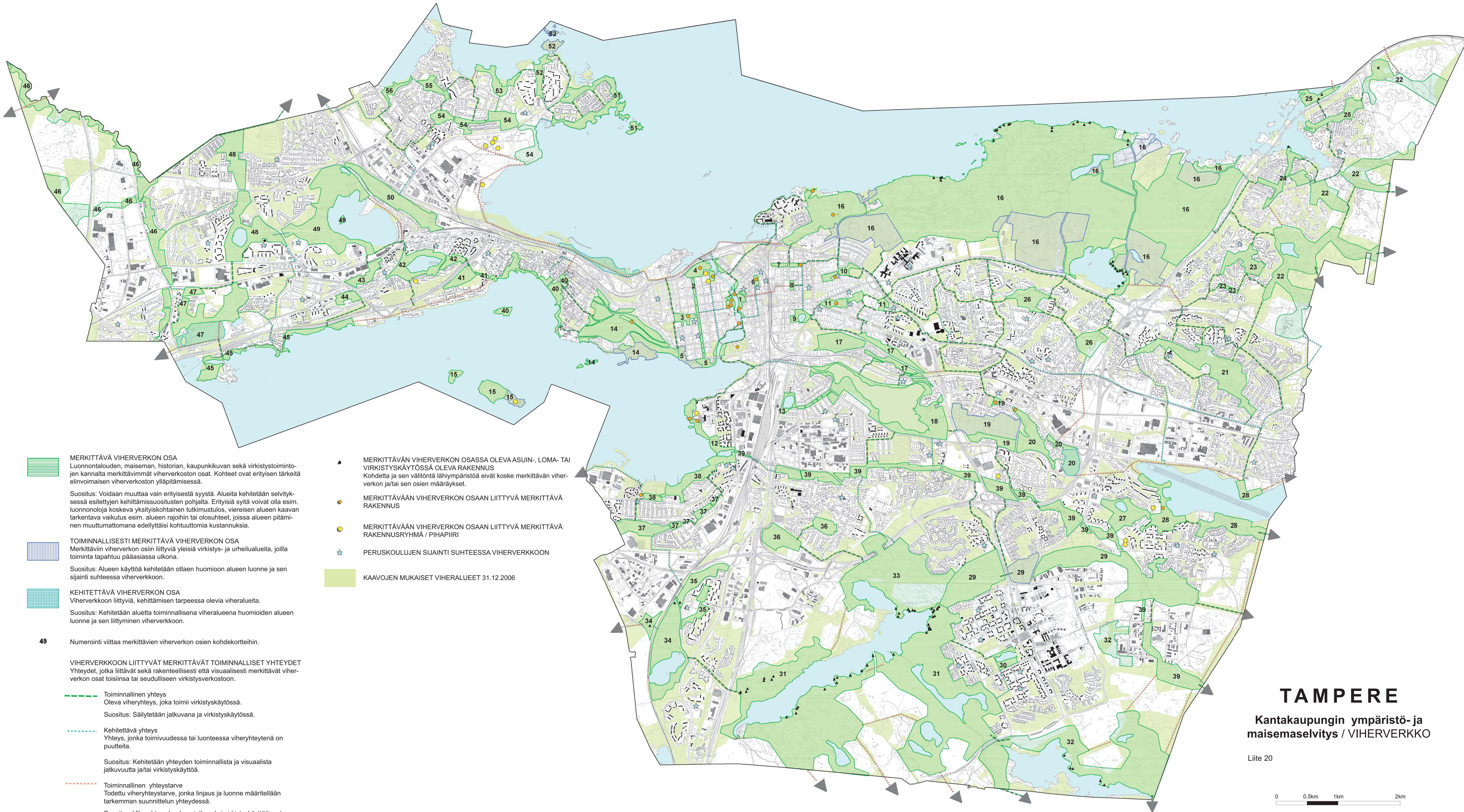
SUURALUE
raja, nimi ja numero

11
PELTOO

SUUNNITTELUALUE
raja, nimi ja numero

132
KAUPPI

TILASTOALUE
raja, nimi ja numero

MERKITTÄVÄ VIHERVERKON OSA
 Luonnontalouden, maiseman, historian, kaupunkikuvan sekä virkistystoimintojen kannalta merkittävimmät viherverkoston osat. Kohteet ovat erityisen tärkeitä elinvoimaisen viherverkoston ylläpitämisessä.

Suositus: Voidaan muuttaa vain erityisestä syystä. Alueita kehitetään selvityksessä esitettujen kehittämissuosistusten pohjalta. Erityisiä syitä voivat olla esim. luonnontalouden koskeva yksityiskohtainen tutkimustulos, viereisen alueen kaavan tarkentava vaikutus esim. alueen rajoihin tai olosuhteet, joissa alueen pitäminen muuttamattomana edellyttäisi kohtuuttomia kustannuksia.

TOIMINNALLISESTI MERKITTÄVÄ VIHERVERKON OSA
 Merkittäviin viherverkoston osiin liittyviä yleisiä virkistys- ja urheilualueita, joilla toiminta tapahtuu pääasiassa ulkona.

Suositus: Alueen käyttöä kehitetään ottaen huomioon alueen luonne ja sen sijainti suhteessa viherverkkoon.

KEHITETTÄVÄ VIHERVERKON OSA
 Viherverkkoon liittyviä, kehittämisen tarpeessa olevia viheralueita.

Suositus: Kehitetään aluetta toiminnallisena viheralueena huomioiden alueen luonne ja sen liittyminen viherverkkoon.

49 Numerointi viittaa merkittävien viherverkoston osien kohdekorkeisiin.

VIHERVERKKOON LIITTYVÄT MERKITTÄVÄT TOIMINNALLISET YHTEYDET
 Yhteydet, jotka liittävät sekä rakenteellisesti että visuaalisesti merkittävät viherverkoston osat toisiinsa tai seudulliseen virkistysverkostoon.

Toiminnallinen yhteys
 Oleva viheryhteys, joka toimii virkistyskäytössä.
 Suositus: Säilytetään jatkuvana ja virkistyskäytössä.

Kehitettävä yhteys
 Yhteys, jonka toimivuudessa tai luonteessa viheryhteytenä on puutteita.

Suositus: Kehitetään yhteyden toiminnallista ja visuaalista jatkuvuutta ja/tai virkistyskäyttöä.

Toiminnallinen yhteystarve
 Todettu viheryhteystarve, jonka linjaus ja luonne määritellään tarkemman suunnittelun yhteydessä.
 Suositus: Viheryhteys luodaan jatkuvaksi virkistyskäyttöä varten.

▲ MERKITTÄVÄN VIHERVERKON OSASSA OLEVA ASUIN-, LOMA- TAI VIRKISTYSKÄYTTÖSSÄ OLEVA RAKENNUS
 Kohdetta ja sen välitöntä lähiympäristöä eivät koske merkittävän viherverkoston ja/tai sen osien määräykset.

● MERKITTÄVÄÄN VIHERVERKON OSAAN LIITTYVÄ MERKITTÄVÄ RAKENNUS

● MERKITTÄVÄÄN VIHERVERKON OSAAN LIITTYVÄ MERKITTÄVÄ RAKENNUSRYHMÄ / PIHAPIIRI

★ PERUSKOULUJEN SIJAINNI SUHTEESSA VIHERVERKKOON

■ KAAVOJEN MUKAISET VIHERALUEET 31.12.2006

TAMPERE

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / VIHERVERKKO

Liite 20

0 0,5km 1km 2km